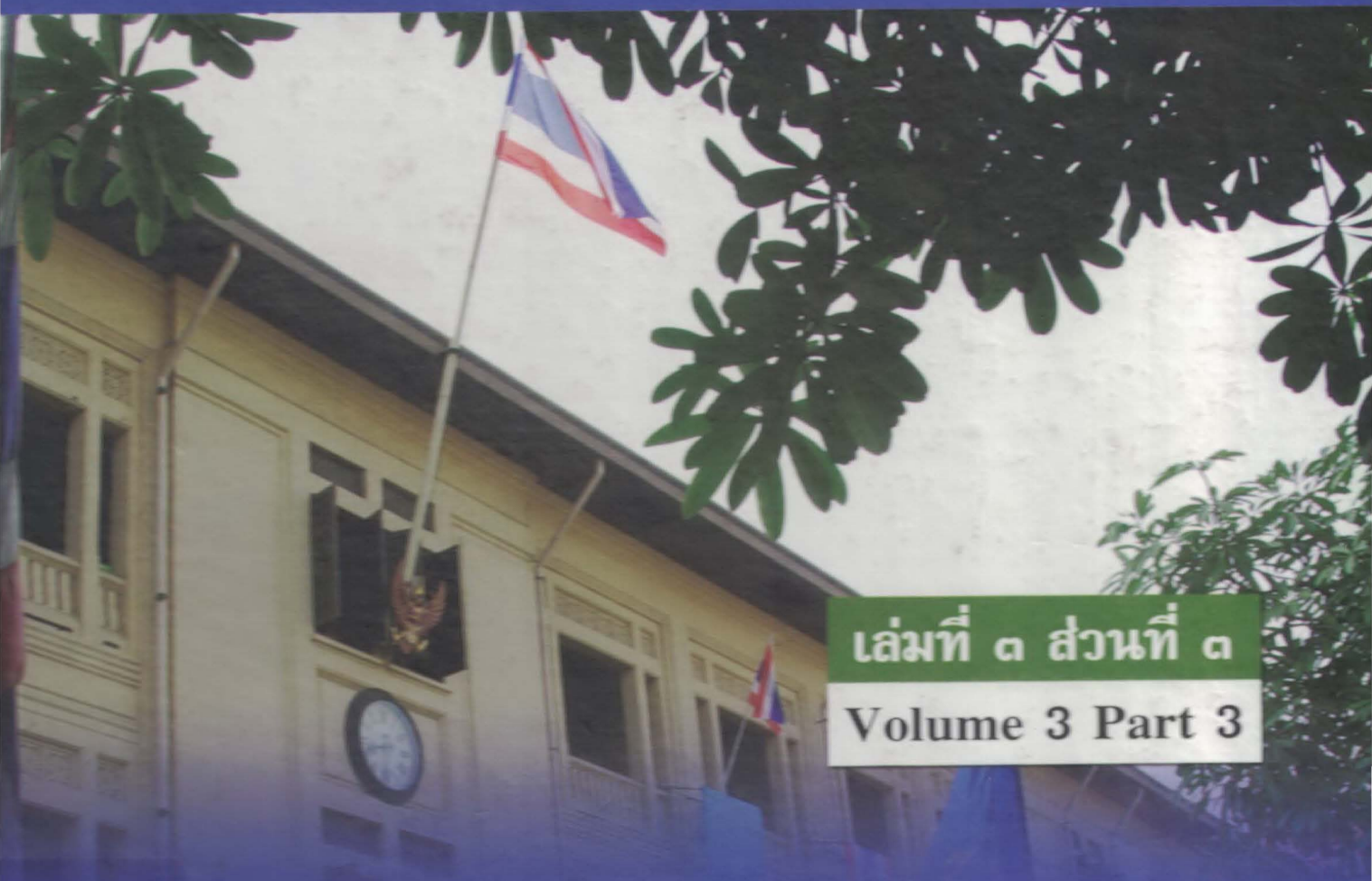
โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง

การวิเคราะห์คำวินิจฉัย ของศาลและตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ

Research on Analysis of the Decisions of the Court and Justices of the Constitutional Court

เล่มที่ ๓ ส่วนที่ ๓

Volume 3 Part 3

รองศาสตราจารย์ ดร.วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และคณะ

สนับสนุนโดยมูลนิธิอาเชีย
สมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน และ มูลนิธิ ศ.ดร.อมร รักษาสัตย์

อ ศ ด /24
KPT 3370
อ 1 ก
2547

ศูนย์เทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศ

อภินันทนาการ จาก

ศ. ดร. สมร รักษาสัตย์

โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง

การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาล และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เล่มที่ 3 ส่วนที่ 3

Research on Analysis of the Decisions of the Court and Justices of the Constitutional Court Volume 3 Part 3

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และคณะ

สนับสนุนโดยมูลนิธิอาเซีย

สมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน และ มูลนิธิ ศ. ดร. อมร รักษาสัตย์

พฤศจิกายน 2547

ห้องสมุดศาลรัฐธรรมนูญ

48-1-2557

โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
เล่มที่ 3 ส่วนที่ 3 (จัดพิมพ์ปี 2547)
(คำวินิจฉัยที่ 57/2545 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545)

รองศาสตราจารย์ ดร. วิรัช วิรัชนิภาวรรณ
ผู้อำนวยการโครงการศึกษาวิจัย
อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ถนนแจ้งวัฒนะ อำเภอ ปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี 11120
โทร. 02-504-8181-4
e-mail address : wiruch@wiruch.com หรือ wiruch@maildozy.com หรือ
msaswwir@stou.ac.th

ISBN : 974-203-297-7

พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤศจิกายน 2547 จำนวน 1,000 เล่ม ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิอาเซีย
เพื่อเผยแพร่ต่อหน่วยงาน สถาบันการศึกษา และเพื่อจัดจำหน่าย โดย
ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
ศาลาพระเกี้ยว โทร. 02-218-7000 โทรสาร 02-255-4441
สยามสแควร์ โทร. 02-218-9888 โทรสาร 02-254-9495
http://www.cubook.com
e-mail address : cubook@chula.ac.th

ราคาเล่มละ 350 บาท

สำนักพิมพ์นิติธรรม
187/60-61 หมู่บ้านมหาดไทย ยูนิค โฮมส์ ซอยลาดพร้าว 122 ถนนลาดพร้าว แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310
โทร. 0-2934-0261-62 โทรสาร 0-2934-0264
e-mail : info@nititham.com
พิมพ์ที่ ❐ ห้างหุ้นส่วนจำกัด VJ. พริ้นติ้ง โทร. 0-2872-2090-2

คำชี้แจง

"การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ" เป็นโครงการศึกษาวิจัยต่อเนื่อง คณะผู้ศึกษาวิจัยได้รับมอบหมายจาก "สมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน" และ "มูลนิธิ ศ. ดร. อมร รักษาสัตย์" โดยได้รับทุนสนับสนุนจาก "มูลนิธิอาเซีย" โครงการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงปี 2544-2545 (มี 1 เล่ม), ช่วงปี 2545-2546 (มี 4 เล่ม), และช่วงปี 2546-2547 (มี 3 เล่ม)

1) ช่วงปี 2544-2545 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึง คำวินิจฉัยที่ 31/2543 รวม 101 เรื่อง ในปี 2545 ได้จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์โฟร์เพซ (นิติธรรม) รวมไว้ใน 1 เล่ม คือ

เล่มที่ 1 ส่วนที่ 1 (Volume 1 Part 1) มีจำนวน 1,369 หน้า

2) ช่วงปี 2545-2546 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 32/2543 ถึงคำวินิจฉัยที่ 51/2544 รวม84 เรื่อง ในปี 2546 ได้จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์นิติธรรม ไว้ใน 4 เล่ม มีจำนวนรวม 1,810 หน้า ดังนี้

2.1) เล่มที่ 1 ส่วนที่ 2 (Volume 1 Part 2) มีจำนวน 361 หน้า แบ่งเป็น คำนำ บทคัดย่อ สารบัญ บทนำ และคำวินิจฉัยที่ 32/2543 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2543

2.2) เล่มที่ 2 ส่วนที่ 1 (Volume 2 Part 1) มีจำนวน 519 หน้า ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2544 ถึง คำวินิจฉัยที่ 19/2544

2.3) เล่มที่ 2 ส่วนที่ 2 (Volume 2 Part 2) มีจำนวน 518 หน้า ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 20/2544 ถึงคำวินิจฉัยที่ 51/2544

2.4) เล่มที่ 2 ส่วนที่ 3 (Volume 2 Part 3) มีจำนวน 399 หน้า แบ่งเป็น ผลการวิจัย สรุปและข้อเสนอแนะ ภาคผนวก และบรรณานุกรม

3) ช่วงปี 2546-2547 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2545 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 รวม 64 เรื่อง ในปี 2547 ได้จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์นิติธรรม ไว้ใน 3 เล่ม มีจำนวนรวม 1,410 หน้า ดังนี้

3.1) เล่มที่ 3 ส่วนที่ 1 (Volume 3 Part 1) มีจำนวน 515 หน้า ประกอบด้วย คำนำ บทคัดย่อ สารบัญ บทนำ และคำวินิจฉัยที่ 1/2545 ถึง คำวินิจฉัยที่ 23/2545

3.2) เล่มที่ 3 ส่วนที่ 2 (Volume 3 Part 2) มีจำนวน 490 หน้า ประกอบด้วย คำวินิจฉัยที่ 24/2545 ถึงคำวินิจฉัยที่ 56/2545

3.3) เล่มที่ 3 ส่วนที่ 3 (Volume 3 Part 3) มีจำนวน 405 หน้า ประกอบด้วย คำวินิจฉัยที่ 57/2545 ถึงคำวินิจฉัยที่ 64/2545 ผลการวิจัยเอกสาร สรุปและข้อเสนอแนะ ภาคผนวก บรรณานุกรม และประวัติผู้อำนวยการโครงการศึกษาวิจัย

เล่มนี้ เป็นเล่มที่ 3 ส่วนที่ 2

สำหรับโครงการศึกษาวิจัยต่อไป คือ ช่วงปี 2547-2548 จะจัดพิมพ์คำวินิจฉัยที่ 1/2546 ถึง คำวินิจฉัยที่ 52/2546 รวม 52 เรื่อง ไว้ใน 2 เล่ม คือ เล่มที่ 4 ส่วนที่ 1 และเล่มที่ 4 ส่วนที่ 2

สารบัญ

	หน้า
คำวินิจฉัยที่ 57/2545	1
คำวินิจฉัยที่ 58/2545	33
คำวินิจฉัยที่ 59/2545	52
คำวินิจฉัยที่ 60/2545	83
คำวินิจฉัยที่ 61/2545	94
คำวินิจฉัยที่ 62/2545	126
คำวินิจฉัยที่ 63/2545	160
คำวินิจฉัยที่ 64/2545	174
บทที่ 3 ผลการวิจัยเอกสาร	185
บทที่ 4 สรุปและข้อเสนอแนะ	301
1. สรุป	301
2. ข้อเสนอแนะ	318
ภาคผนวก	
ผนวก 1 ตารางดัชนีสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 รวมทุกคำวินิจฉัย จำนวน 64 เรื่อง	325
ผนวก 2 ผลการสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็น	352
ผนวก 3 บทสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง "การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 3"	374
บรรณานุกรม	398
ประวัติผู้อำนวยการโครงการศึกษาวิจัย	401

57. การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 57/2545

ตารางคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 57/2545 (วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545) วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายอนันต์ งามวุฒิวงศ์) ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีแพ่ง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ และพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่

(พิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ และพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่)

	ประเด็นที่วิเคราะห์	สรุปสาระสำคัญ
1. การวิเคราะห์รูปแบบ	1. ความเป็นมาหรือคำกล่าวหา	ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ส่งคำโต้แย้ง ลงวันที่ 16 ตุลาคม 2544 ของจำเลยที่ 5 (นายอนันต์ งามวุฒิวงศ์) ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีแพ่ง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ และพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่
	2. สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา	บริษัท เงินทุนธนชาติ จำกัด (มหาชน) เป็นโจทก์ฟ้อง บริษัท สันติภาพ (ฮั่วเพ้ง 1958) จำกัด กับพวก เป็นจำเลย ในความผิดฐานผิดสัญญากู้เงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน และค้ำประกัน เป็นคดีแพ่ง สรุปได้ว่า ผู้ร้องรวมทั้งจำเลยคนอื่น ๆ เป็นผู้ค้ำประกันการออกตั๋วสัญญาใช้เงินของ บริษัท สันติภาพ (ฮั่วเพ้ง 1958) จำกัด จำเลยที่ 1 ให้แก่ บริษัท เงินทุนหลักทรัพย์คาเธ่ย์ ไฟน์แนนซ์ จำกัด (มหาชน) ต่อมา บริษัท เงินทุนหลักทรัพย์ คาเธ่ย์ ไฟน์แนนซ์ จำกัด (มหาชน) โดยองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน ได้ตกลงจำหน่ายสินเชื่อ และทำสัญญาขายตราสารหนี้อื่น ๆ และสิทธิเรียกร้องให้แก่โจทก์ โจทก์จึงได้รับโอนสินทรัพย์ดังกล่าวและได้มาซึ่งสิทธิในสินทรัพย์รวมทั้งสิทธิเรียกร้องต่าง ๆ

		ในมูลหนี้ของบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ คาเธ่ย์ไฟน์แนนซ์ จำกัด (มหาชน) ที่มีอยู่เหนือจำเลยทั้งหมด ตามพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ต่อมา บริษัท บริหารสินทรัพย์เอ็น เอฟ เอส จำกัด ได้ยื่นคำร้องต่อศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ขอสวมสิทธิเป็นโจทก์แทนโจทก์เดิม โดยระบุว่า เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2544 บริษัท บริหารสินทรัพย์เอ็น เอฟ เอส จำกัด ได้ทำสัญญารับโอนสิทธิเรียกร้องของหนี้เงินกู้และหลักประกัน ซึ่งเป็นสินทรัพย์ด้อยคุณภาพจาก บริษัท เงินทุนธนชาติ จำกัด (มหาชน) รวมทั้งหนี้ของลูกหนี้ในคดีนี้ด้วย และบริษัท เงินทุนธนชาติ จำกัด (มหาชน) ได้มีหนังสือบอกกล่าวแจ้งการโอนสิทธิไปยังจำเลยทั้งห้าแล้ว บริษัท บริหารสินทรัพย์เอ็น เอฟ เอส จำกัด จึงขอสวมสิทธิเข้าเป็นเจ้าหนี้ในคดีดังกล่าว ตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ผู้ร้องซึ่งเป็นจำเลยที่ 5 ได้ยื่นคำร้องต่อศาลแพ่งกรุงเทพใต้ รวม 2 ฉบับ สรุปความได้ว่า ตามที่ บริษัท เงินทุนธนชาติ จำกัด (มหาชน) โจทก์ กล่าวในคำฟ้องว่า ได้รับโอนสิทธิเรียกร้องที่มีอยู่เหนือจำเลยทั้งหมดในคดีนี้โดยสมบูรณ์และถูกต้องตามกฎหมาย โดยมิต้องแจ้งให้จำเลยทราบ ซึ่งอาศัยบทบัญญัติแห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ นั้น ผู้ร้องโต้แย้งว่า บทบัญญัติ 2 มาตราดังกล่าวที่ระบุว่า ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ ถือว่า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 จึงเป็นอันใช้บังคับมิได้ และคำร้องคัดค้านการขอสวมสิทธิเป็นโจทก์แทนโจทก์เดิม ฉบับลงวันที่ 24 กรกฎาคม 2544 สรุปความได้ว่า ตามที่บริษัท บริหารสินทรัพย์เอ็น เอฟ เอส จำกัด ได้อ้างว่า สามารถสวมสิทธิเป็นโจทก์แทนโจทก์เดิมได้ โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 นั้น ผู้ร้องโต้แย้งว่า บทบัญญัติมาตรา 7 ดังกล่าว ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 จึงขอให้ศาลแพ่งกรุงเทพใต้

		มีคำสั่งให้ส่งคำโต้แย้งให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยต่อไป ศาลแพ่งกรุงเทพใต้พิเคราะห์แล้ว เห็นว่า กรณีตามคำโต้แย้งของจำเลยเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 วรรคหนึ่ง จึงให้ส่งคำร้องนี้มายังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย ประเด็นตามคำร้องที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยมี 3 ประเด็น ดังนี้ <u>ประเด็นที่หนึ่ง</u> พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ
	3. เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย	มาตรา 30 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยคำร้องในกรณีเช่นนี้แล้ว คือ คำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเอกฉันท์ จึงวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 <u>ประเด็นที่สอง</u> พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 วินิจฉัยไว้แล้วว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 <u>ประเด็นที่สาม</u> พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า การตราพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของสถาบันการเงินซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มทุนของสถาบันการเงิน และกระทบกระเทือนต่อความสามารถในการให้สินเชื่อในภาคเศรษฐกิจ ปัญหาดังกล่าว

		หากไม่ได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วนจะส่งผลให้สถาบันการเงินต้องตัดเงินส่วนหนึ่งมาตั้งเป็นเงินสำรองเผื่อหนี้สูญเพิ่มขึ้น ความสามารถในการปล่อยสินเชื่อแก่ภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงก็จะลดลงเรื่อย ๆ กลายเป็นวงจรที่จะส่งผลให้ปัญหาการขาดสภาพคล่องและวิกฤตเศรษฐกิจทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ เพื่อให้สถาบันการเงินแก้ปัญหาดังกล่าวได้ จึงต้องแยกสินทรัพย์ด้อยคุณภาพออกมาแล้วขายหรือโอนให้แก่นิติบุคคลอื่นเพื่อบริหารสินทรัพย์นั้นต่อไป กฎหมายดังกล่าวจึงกำหนดวิธีการให้นิติบุคคลอื่นที่จัดตั้งเป็นบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือบริษัทมหาชนจำกัดตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัดเข้ามาช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว โดยวิธีการรับซื้อหรือรับโอนสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของสถาบันการเงิน รวมตลอดจนหลักประกันของสินทรัพย์นั้น เพื่อนำมาบริหารหรือจำหน่ายจ่ายโอนต่อไป ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ สถาบันการเงินที่โอนสินทรัพย์ด้อยคุณภาพให้กับบริษัทดังกล่าวก็จะกลับมามีความสามารถปล่อยสินเชื่อให้กับภาคเศรษฐกิจได้ต่อไป พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 จึงเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติหรือประโยชน์ส่วนรวม รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 บัญญัติเป็นหลักการไว้ว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ แต่มีข้อยกเว้นให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ กฎหมายที่ออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจงส่วนมาตรา 30 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยให้บุคคลมีความเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน เมื่อพิจารณา มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ประกอบกับสาเหตุสำคัญที่ทำให้ต้องตราพระราชกำหนดดังกล่าวเพื่อแก้ไขปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของสถาบันการเงินกฎหมายที่ตราขึ้นมาจึง

		มีลักษณะของการใช้บังคับกับหนี้สินของลูกหนี้ของสถาบันการเงินที่เป็นสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ จึงเป็นบทบัญญัติที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป มิได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง หลักการและวิธีปฏิบัติตามที่มาตรา 7 บัญญัติไว้ดังกล่าว เป็นการให้โอกาสแก่บริษัทบริหารสินทรัพย์ในฐานะผู้เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตั้งแต่ต้น อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดง คัดค้านเอกสารที่มีการยื่นไว้แล้ว ถามค้านพยานที่สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่สืบไปแล้วได้ เพราะเป็น ผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายแทนคู่ความเดิม แต่การให้สิทธิแก่ฝ่ายเจ้าหนี้มิได้เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของลูกหนี้ หรือกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้แต่อย่างใด ลูกหนี้มีข้อต่อสู้ในมูลหนี้เดิมเช่นไร ก็สามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บริษัทบริหารสินทรัพย์ได้ รวมทั้งมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ เพียงแต่การชำระหนี้ ตามคำพิพากษาเปลี่ยนเป็นต้องชำระต่อเจ้าหนี้ที่เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้แทนเจ้าหนี้เดิมเท่านั้น เนื่องจากหนี้นั้นได้โอนไปโดยผลของกฎหมายแล้ว ลูกหนี้ย่อมไม่มีสิทธิใด ๆ ต่อ เจ้าหนี้มีแต่หน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้นั้น และบทบัญญัติมาตรา 7 มิใช่เป็นการปฏิบัติเฉพาะแต่ผู้ร้องเท่านั้น ลูกหนี้ในคดีอื่นซึ่งมีสถานะเช่นเดียวกันกับผู้ร้องก็ได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ร้อง จึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามที่ ผู้ร้องกล่าวอ้าง ดังนั้น ประเด็นที่ว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 หรือไม่ ในประเด็นนี้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยมติเอกฉันท์วินิจฉัยว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 ส่วนประเด็นที่ว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่นั้น ประเด็นนี้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 13 คน วินิจฉัยว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541

		มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อีก 1 คน วินิจฉัยว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 เฉพาะข้อความที่ว่า "อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถามค้านพยานที่สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วได้" ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง
	4. บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง	1) รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 2) คำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 3) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 4) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ 5) พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7
2. การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ	ประเด็นหลัก	<u>ประเด็นที่หนึ่ง</u> พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ <u>ประเด็นที่สอง</u> พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ <u>ประเด็นที่สาม</u> พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่
3. คำวินิจฉัย	จึงวินิจฉัยว่า 1. พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 2. พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 3. พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30	

4. หมายเหตุ	1) วินิจฉัยโดยมติ 14 คน โดยวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดฯ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จำนวน 12 คน และ วินิจฉัยว่า พระราชกำหนดฯ บางส่วน ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จำนวน 2 คน (คะแนนเสียง 12 : 2) 2) เริ่มวันที่ 16 ตุลาคม 2544 แล้วเสร็จ วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545 รวม 1 ปี 1 เดือน 5 วัน 3) การวางบรรทัดฐาน 3.1) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 3.2) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 3.3) พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 4) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 20 ตอนที่ 79 ก วันที่ 22 สิงหาคม 2546 ซึ่งเท่ากับ 9 เดือน 1 วัน นับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545) 5) พลโท จุล อติเรก ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ตารางคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 57/2545 (วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545) สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลัก และคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 14 คน เรื่อง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายอนันต์ งามวุฒิวงศ์) ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีแพ่ง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ และพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่

ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่

<u>ประเด็นที่หนึ่ง</u> พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่

<u>ประเด็นที่สอง</u> พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่

<u>ประเด็นที่สาม</u> พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลักของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล	คำวินิจฉัย
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	**รัฐธรรมนูญ บัญญัติไว้ว่า** **"<u>มาตรา 29</u> การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้** **กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย....."** **"<u>มาตรา 30</u> บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน** **การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่ง**	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ไม่ต้องวินิจฉัยซ้ำอีก เพราะศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ว่า ทั้งสอง

	ความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอัน ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ **มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม"** **2. พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 บัญญัติว่า** **"<u>มาตรา 7</u> ในการโอนสินทรัพย์จากสถาบันการเงินไปให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ ถ้ามีการฟ้องบังคับสิทธิเรียกร้องเป็นคดีอยู่ในศาล ให้บริษัทบริหารสินทรัพย์เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีดังกล่าว และอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถามค้านพยานที่สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วได้ และในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว ก็ให้เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น"** <u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยคำร้องในกรณีเช่นนี้แล้ว คือ คำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งกับมาตรา 29 และมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญไม่จำต้องวินิจฉัยประเด็นตามคำร้องซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พิจารณาแล้ว การตราพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 เป็นหนึ่งในกฎหมายหลาย ๆ ฉบับ ที่รัฐพยายามตราออกมาใช้บังคับเพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาหนี้สินที่เรื้อรัง	มาตรา ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 30 <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ไม่ขัดหรือ

	ของสถาบันการเงิน ไม่ว่าจะโดยวิธีการจัดตั้ง "กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน" ตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 พ.ศ. 2528 ซึ่งตั้งขึ้นมาเพื่อให้ธนาคารแห่งประเทศไทยสามารถดำเนินมาตรการให้ความช่วยเหลือในทางการเงินเพื่อฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงินให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพโดยเฉพาะเมื่อมีวิกฤตการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้นในระบบสถาบันการเงิน หรือการจัดตั้ง "องค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน" หรือ ปรส. ตามพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 ซึ่งตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือผู้ฝากเงิน และเจ้าหนี้ที่สุจริตของบริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ที่ถูกระงับการดำเนินกิจการ และแก้ไขฟื้นฟูฐานะของบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินของสถาบันการเงินให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้หากไม่ได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วนแล้ว ผู้ผลิตที่มีศักยภาพจำนวนหนึ่งจะขาดสภาพคล่องไม่สามารถดำเนินการผลิตต่อไป สินเชื่อที่เคยมีคุณภาพก็จะกลายเป็นสินเชื่อด้อยคุณภาพ ส่งผลให้สถาบันการเงินต้องตัดเงินกองทุนมาตั้งเป็นเงินสำรองเผื่อหนี้สูญเพิ่มขึ้น ความสามารถในการปล่อยสินเชื่อแก่ภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงก็จะลดลงเรื่อย ๆ กลายเป็นวงจรที่จะส่งผลให้ปัญหาการขาดสภาพคล่อง และวิกฤติเศรษฐกิจทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้น พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 จึงกำหนดวิธีการให้นิติบุคคลอื่นที่จัดตั้งเป็นบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือบริษัทมหาชนจำกัดตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชน จำกัด เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยวิธีการรับซื้อหรือรับโอนสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของสถาบันการเงิน รวมตลอดจนหลักประกันของสินทรัพย์นั้น เพื่อนำมาบริหารหรือจำหน่ายจ่ายโอนต่อไป ในขณะเดียวกัน สถาบันการเงินที่โอนสินทรัพย์ด้อยคุณภาพให้กับบริษัทดังกล่าวก็จะกลับมามีความสามารถปล่อยสินเชื่อให้กับภาคเศรษฐกิจได้ต่อไป เมื่อพิจารณามาตรา 29 ซึ่งบัญญัติเป็นหลักการไว้ว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำ	แย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 30

	มิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ และกฎหมายที่ออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ก็จะเห็นได้ว่ามาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ประกอบกับสาเหตุที่ทำให้ต้องตราพระราชกำหนดดังกล่าวขึ้น กล่าวคือ เนื่องจากสถาบันการเงินประสบภาวะวิกฤต ซึ่งมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากผู้กู้เงินของสถาบันการเงินแล้วผิดนัดไม่ชำระหนี้ จนก่อให้เกิดสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนผู้ฝากเงินหรือเจ้าหนี้ของสถาบันการเงิน และสร้างความเสียหายให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติเป็นส่วนรวม ถ้าหากลูกหนี้ของสถาบันการเงินให้ความร่วมมือในการชำระหนี้ เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระหรือภายในระยะเวลาที่รัฐกำหนดให้ เพื่อประโยชน์ในการประนอมหนี้ด้อยคุณภาพแล้ว ปัญหาหนี้ด้อยคุณภาพก็คงจะไม่เกิดขึ้น และรัฐก็ไม่จำเป็นที่จะต้องตราพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ขึ้นมาจูงใจนิติบุคคลต่างๆ ให้เข้ามาจดทะเบียนเป็นบริษัทบริหารสินทรัพย์ เพื่อบริหารสินทรัพย์ด้อยคุณภาพที่ลูกหนี้ของสถาบันการเงินซึ่งรวมทั้งผู้ร้องตามคำร้องนี้ด้วยก่อให้เกิดขึ้น กฎหมายที่ออกมาจึงมีลักษณะของการใช้บังคับกับหนี้สินของลูกหนี้ของสถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดให้เป็นสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ มิได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และแม้บทบัญญัติของมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 จะกำหนดให้บริษัทบริหารสินทรัพย์เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีที่มีการฟ้องบังคับสิทธิเรียกร้องเป็นคดีอยู่ในศาลและอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถามค้านพยานที่สืบมาแล้ว ฯลฯ และสามารถเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้วก็ตาม แต่จำเลยในคดีดังกล่าวก็ยังคงมีสิทธิต่อสู้คดีของตนเช่นเดียวกับ	

	การดำเนินคดีแพ่งทั่ว ๆ ไป จำเลยมิได้เสียสิทธิในการต่อสู้คดีของตนแต่อย่างใด บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวจึงมิได้กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพแต่อย่างใด นอกจากนี้หากพิจารณาบทบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ ล้วนเป็นกฎหมายที่มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น หรือเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชน หรือประโยชน์ส่วนรวม และพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ที่ตราขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาลูกหนี้ของสถาบันการเงินที่ผิดนัดไม่ชำระหนี้จนทำให้เกิดสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ เป็นปัญหาต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศก็นับว่าเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชนหรือประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น พิจารณาแล้ว เห็นว่า มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มิได้ขัดหรือแย้งต่อมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญ มาตรา 30 เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ให้บุคคลมีความเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน เมื่อพิจารณามาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศชาติ และเป็นกรณีเร่งด่วน จึงมีบทบัญญัติที่จูงใจให้นิติบุคคลอื่นเข้ามารับซื้อหรือโอนสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของสถาบันการเงิน เพื่อมาบริหารหรือจำหน่ายจ่ายโอนต่อไป หากไม่มีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวย่อมไม่มีนิติบุคคลใด หรือมีแต่น้อยที่จะเข้ามารับโอนสินทรัพย์ด้อยคุณภาพจากสถาบันการเงินไปบริหาร ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่จะเอื้อประโยชน์หรืออำนวยความสะดวกให้กับบริษัทบริหารสินทรัพย์ และมิได้เป็นผลเสียหายกับจำเลยในคดี เพราะจำเลยในคดีมีข้อต่อสู้ในมูลหนี้เดิมเช่นไร ก็สามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บริษัทบริหารสินทรัพย์ได้ ส่วนกระบวนพิจารณาคดีของศาลนอกจากที่บัญญัติไว้ตาม มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 แล้วก็ยังคงเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนั้น บทบัญญัติดังกล่าวจึงมิใช่	

	เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมที่ผู้ร้องจะยกความเท่าเทียมกันตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 30 บัญญัติให้ความคุ้มครองไว้มาใช้กับคำร้องของผู้ร้องได้ พิจารณาแล้วเห็นว่า มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มิได้ขัดหรือแย้งต่อมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญ อนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยที่ 49/2545 ลงวันที่ 12 กันยายน 2545 โดยวินิจฉัยว่า มาตรา 38 สัตต แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ และมาตรา 67 ฉ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ฯ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 วรรคหนึ่ง ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวมีหลักการที่คล้ายคลึงกันกับบทบัญญัติของมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 อาศัยเหตุผลดังกล่าว และแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 49/2545 ลงวันที่ 12 กันยายน 2545 จึงวินิจฉัยว่า มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 ส่วนข้อโต้แย้งของผู้ร้องที่ว่า พระราชกำหนดปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และ (ฉบับที่ 2) มาตรา 30 ทวิ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ ไม่ต้องวินิจฉัยซ้ำอีก เพราะศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า ทั้งสองมาตรา ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> พิเคราะห์แล้ว ปัญหาที่ว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และมาตรา 30 ทวิ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยไว้ตามคำวินิจฉัยที่ 24/2545 เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่าไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จึงไม่จำต้องวินิจฉัยซ้ำอีก	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยซ้ำ

	<u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พิเคราะห์แล้วเห็นว่า กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวด้วยการนำสืบพยานหลักฐาน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ในภาค 1 ลักษณะ 5 ว่า ด้วย "พยานหลักฐาน" มาตรา 84 ถึงมาตรา 130 ซึ่งบัญญัติไว้มีลักษณะเป็นกลางและเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายทั้งเป็นระบบสากลที่ประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยยึดถือปฏิบัติกันอยู่ แต่พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 กลับบัญญัติให้สิทธิแต่เฉพาะผู้เข้าสวมสิทธิแต่ฝ่ายเดียวที่อาจ "นำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถามค้านพยานที่สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วได้" ขณะที่ฝ่ายลูกหนี้หรือผู้เข้าเป็นคู่ความแทนลูกหนี้ เพราะเหตุลูกหนี้มรณะหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถไม่อาจใช้สิทธิทำนองนั้นได้ เท่ากับบทบัญญัติตามพระราชกำหนดดังกล่าวไม่ได้ให้ความเสมอกันระหว่างบุคคล และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายไม่เท่าเทียมกัน ตลอดจนเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งสถานะของบุคคล อันเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง ส่วนปัญหาว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 ด้วยหรือไม่ เห็นว่า มาตรา 29 เป็นเรื่องการจำกัดสิทธิ แต่ความตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 เป็นเรื่องให้สิทธิเพิ่มขึ้นจากปกติที่ควรจะมีเป็นคนละกรณีกัน จึงถือไม่ได้ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 เฉพาะข้อความที่ว่า "อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถามค้านพยานที่สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วได้" ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง	<u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ มาตรา 7 เฉพาะข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง
3. นายจุมพล ณ สงขลา	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> พิเคราะห์แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้แล้วในคดีที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า มาตรา 27	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ</u>

	และมาตรา 30 ทวิ ของพระราชกำหนดดังกล่าวไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 จึงไม่จำต้องวินิจฉัยอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> เห็นว่า มาตรา 7 ของพระราชกำหนดดังกล่าว มิได้ก่อให้เกิดภาระหน้าที่หรือการสูญเสียสิทธิใด ๆ ในฐานะลูกหนี้ตามสัญญาที่มีต่อเจ้าหนี้หรือโจทก์เดิม โจทก์ผู้เข้าสวมสิทธิเรียกร้องของโจทก์เดิมคงมีสิทธิเพียงเท่าที่โจทก์เดิมมีต่อลูกหนี้หรือจำเลยเท่านั้น เพราะข้อต่อสู้ทั้งหลายทั้งปวงไม่ว่าตามสัญญาหรือตามกฎหมายที่ลูกหนี้หรือจำเลยอาจยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ โจทก์เดิมได้อย่างไร ลูกหนี้หรือจำเลยก็สามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้โจทก์ผู้เข้าสวมสิทธิได้ทั้งสิ้น ผู้ร้อง ซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันมิได้เสียเปรียบโจทก์ผู้เข้าสวมสิทธิโจทก์เดิมแต่อย่างใดบทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่เป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 ส่วนปัญหาอื่นตามคำร้องไม่จำต้องวินิจฉัยอีก	<u>ประเด็นหลักที่ 2</u> ไม่จำต้องวินิจฉัยอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30
4. พลโท จุล อติเรก	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ กรณีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยแล้ว ที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 จึงไม่จำต้องวินิจฉัยประเด็นนี้ซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ กรณีนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยแล้ว ที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> ไม่จำต้องวินิจฉัยซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> ไม่จำต้องวินิจฉัยซ้ำอีก

	มาตรา 30 จึงไม่จำต้องวินิจฉัยซ้ำอีกเช่นกัน <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> เห็นว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 ไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้แต่อย่างใด และเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง รัฐธรรมนูญ มาตรา 30 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยให้บุคคลมีความเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน สำหรับพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ตราขึ้นก็เพื่อแก้ไขปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของสถาบันการเงินซึ่งใช้บังคับกับหนี้สินของลูกหนี้ของสถาบันการเงินที่เป็นสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ เป็นบทบัญญัติที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป มิได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง โดยเฉพาะลูกหนี้มีข้อต่อสู้ในมูลหนี้เดิม สามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บริษัทบริหารสินทรัพย์ได้ และบทบัญญัติมาตรา 7 ดังกล่าวมิใช่เป็นการปฏิบัติเฉพาะแต่ผู้ร้องเท่านั้น ลูกหนี้ในคดีอื่นเช่นเดียวกันกับผู้ร้องก็ได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกันกับผู้ร้อง จึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 และพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30	<u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 30
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> พิจารณาแล้ว เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยคำร้องในกรณีเช่นนี้แล้ว คือ คำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบัน	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> ศาลรัฐธรรมนูญมี

	การเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> พิจารณาแล้ว เห็นว่า ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 วินิจฉัยไว้แล้วว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> เห็นว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 เป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ผู้รับโอนในการเข้าเป็นคู่ความแทนที่โจทก์เดิม เพื่อดำเนินคดีแก่ลูกหนี้ต่อไป ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 บัญญัติถึงการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ แต่มีข้อยกเว้นให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ กฎหมายที่ออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง สำหรับมาตรา 30 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยให้บุคคลมีความเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน เมื่อพิจารณา มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ประกอบกับสาเหตุสำคัญที่ทำให้ต้องตราพระราชกำหนดดังกล่าวเพื่อแก้ไขปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของสถาบันการเงิน กฎหมายที่ตราขึ้นมาจึงมีลักษณะของการใช้บังคับกับหนี้สินของลูกหนี้ของสถาบันการเงินที่เป็นสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ จึงเป็นบทบัญญัติที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป มิได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง หลักการและวิธีปฏิบัติตามที่มาตรา 7 บัญญัติไว้ดังกล่าวเป็นการให้โอกาสแก่บริษัทผู้รับโอนสินทรัพย์ในฐานะผู้เข้า	คำวินิจฉัยไว้แล้ว <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยไว้แล้ว <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 30

	สวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตั้งแต่ต้น อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่มีการยื่นไว้แล้ว ถามค้านพยานที่สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่สืบไปแล้วได้ เพราะเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายแทนคู่ความเดิม แต่การให้สิทธิแก่ฝ่ายเจ้าหนี้มิได้เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของลูกหนี้หรือกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้แต่อย่างใด ลูกหนี้มีข้อต่อสู้ในมูลหนี้เดิมเช่นไรก็สามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บริษัทผู้รับโอนสินทรัพย์ได้รวมทั้งมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ เพียงแต่การชำระหนี้ตามคำพิพากษาเปลี่ยนเป็นต้องชำระต่อเจ้าหนี้ที่เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้แทนเจ้าหนี้เดิมเท่านั้น เนื่องจากหนี้นั้นได้โอนไปโดยผลของกฎหมายแล้ว ลูกหนี้ย่อมไม่มีสิทธิใด ๆ ต่อเจ้าหนี้มีแต่หน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้นั้น และบทบัญญัติมาตรา 7 มิใช่เป็นการปฏิบัติเฉพาะแต่ผู้ร้องเท่านั้น ลูกหนี้ในคดีอื่นซึ่งมีสถานะเช่นเดียวกันกับผู้ร้องก็ได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ร้อง จึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามที่ผู้ร้องกล่าวอ้าง จึงวินิจฉัยว่า 1) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 2) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 3) พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30	
6. นายผัน จันทรปาน	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> พิจารณาแล้ว ปรากฏว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยคำร้องในกรณีเช่นนี้แล้ว คือ คำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และพระราชกำหนดการปฏิรูป	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u>

	ระบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งกับมาตรา 29 และมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญ จึงไม่ต้องวินิจฉัยซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> เมื่อพิจารณา มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ประกอบกับสาเหตุที่ทำให้ต้องตราพระราชกำหนดดังกล่าวขึ้น กล่าวคือ การเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสถาบันการเงิน สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากผู้กู้เงินของสถาบันการเงินแล้วผิดนัดไม่ชำระหนี้ จนก่อให้เกิดสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนผู้ฝากเงินหรือเจ้าหนี้ของสถาบันการเงินนั้น และสร้างความเสียหายให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติเป็นส่วนรวม ถ้าหากลูกหนี้ของสถาบันการเงินให้ความร่วมมือในการชำระหนี้ เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระหรือภายในระยะเวลาที่รัฐกำหนดให้ พระราชบัญญัตินี้จึงเป็นบทบัญญัติที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปกับลูกหนี้ของสถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้หนี้สินเป็นสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ มิได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง นอกจากนี้ หากพิจารณาบทบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ ล้วนเป็นกฎหมายที่มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น หรือเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชน หรือประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มิได้ขัดหรือแย้งต่อมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญ ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ให้บุคคลมีความเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน เมื่อพิจารณามาตรา 7 เห็นว่า เป็นบทบัญญัติที่จะเอื้อประโยชน์หรืออำนวยความสะดวกให้กับบริษัทบริหารสินทรัพย์ยิ่งกว่า เป็นผลเสียหายกับจำเลยในคดี เพราะจำเลยในคดีมีข้อต่อสู้ในมูลหนี้เดิมเช่นไร ก็สามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บริษัทบริหารสินทรัพย์ได้ และมิใช่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมที่ผู้ร้องจะยกความ	ไม่ต้องวินิจฉัยซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30

	เท่าเทียมกันตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 30 บัญญัติให้ความคุ้มครองไว้มาใช้กับคำร้องของผู้ร้องได้ จึงเห็นได้ว่า มาตรา 7 ดังกล่าวมิได้ขัดหรือแย้งต่อมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญ จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 แต่ประการใด	
7. นายมงคล สระฏัน	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และมาตรา 30 ทวิ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 จึงไม่ต้องวินิจฉัยประเด็นทั้งสองอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> เห็นว่า มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้การโอนสินทรัพย์จากสถาบันการเงินไปให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ให้กระทำได้ ถ้ามีการฟ้องบังคับสิทธิเรียกร้องเป็นคดีอยู่ในศาล ให้บริษัทบริหารสินทรัพย์เข้าสวมสิทธิ์เป็นคู่ความแทนในคดีดังกล่าว และอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถามค้านพยานที่สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วได้ และในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว ก็ให้เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นได้ มีข้อความเช่นเดียวกับมาตรา 38 สัตต แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2504 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 5) 2541 ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 49/2545 ลงวันที่ 12 กันยายน 2545 ว่า มาตรา 38 สัตต แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 ดังนั้น มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหาร	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> มาตรา 27 และ มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ไม่ต้องวินิจฉัยซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐ

	สินทรัพย์ พ.ศ. 2541 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 ด้วยเหตุผล อย่างเดียวกัน จึงวินิจฉัยว่า มาตรา 27 แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และมาตรา 30 ทวิ แห่งพระราชกำหนดปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 และมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30	ธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 30
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยไว้แล้ว คือ คำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 สรุปได้ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน ฯ มาตรา 27 และมาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 ดังนี้ ไม่จำต้องวินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวข้างต้นตามคำร้องซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> เห็นว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 การตราพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพบทบัญญัติในมาตรานี้จึงเป็นบทบัญญัติที่อำนวยความสะดวก เพื่อจูงใจให้นิติบุคคลเข้ามาจดทะเบียนเป็นบริษัทบริหารสินทรัพย์ ทำให้การแก้ไขปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของสถาบันการเงินบรรลุผลอันเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นการตราขึ้นเพื่อประโยชน์ของประเทศ หรือผลประโยชน์ส่วนรวม ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 เป็นบทบัญญัติอยู่ในหมวด 3 ซึ่งว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย โดยเฉพาะมาตรา 29 บัญญัติเป็นหลักการไว้ว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ แต่บทบัญญัติของมาตราเดียวกันบัญญัติข้อยกเว้นให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ และกฎหมายที่ออกมา	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ไม่จำต้องวินิจฉัยซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 30

	จำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว เป็นการให้อำนาจองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นได้ตามที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจ ซึ่งเมื่อพิจารณามาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 เป็นการตราขึ้น เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น มีลักษณะของการใช้บังคับกับหนี้สินของลูกหนี้ของสถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้เป็นสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ จึงเป็นบทบัญญัติที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปกับลูกหนี้ของสถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้หนี้สินเป็นสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ มิได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งมิได้ทำให้จำเลยเสียสิทธิในการต่อสู้คดีแต่อย่างใด และรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ก็เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ให้บุคคลเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ส่วนบทบัญญัติมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 เป็นบทบัญญัติที่เอื้อประโยชน์หรืออำนวยความสะดวกให้กับบริษัทบริหารสินทรัพย์ ซึ่งมิได้เป็นผลเสียหายแก่จำเลยในคดี เพราะจำเลยในคดีมีข้อต่อสู้ในมูลหนี้เดิมเช่นไร ก็สามารถยกขึ้นต่อสู้บริษัทบริหารสินทรัพย์ได้ กระบวนพิจารณาคดียังคงเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จึงมิใช่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 จึงมิได้ขัดหรือแย้งต่อมาตรา 29 และมาตรา 30 แห่งรัฐธรรมนูญ เทียบเคียงได้กับคำวินิจฉัยที่ 49/2545 ลงวันที่ 12 กันยายน 2545 ของศาลรัฐธรรมนูญ จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30	
9. นายสุจิต บุญบงการ	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u>

	มิถุนายน 2545 ว่าไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าว จึงไม่ต้องวินิจฉัยอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พิจารณาแล้ว เห็นว่า เนื่องจากมาตรา 7 ดังกล่าว มีข้อความทำนองเดียวกันกับมาตรา 38 สัตต แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ และมาตรา 67 ฉ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ฯ จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 มาตรา ดังกล่าวมีข้อความทำนองเดียวกัน ยกเว้นแต่เพียงว่ามาตรา 38 สัตต แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ ใช้บังคับกับกรณีของธนาคารพาณิชย์ที่ควบกิจการเข้าด้วยกัน หรือกับสถาบันการเงิน หรือโอนกิจการของธนาคารพาณิชย์ให้แก่ธนาคารพาณิชย์อื่นหรือสถาบันการเงิน และมาตรา 67 ฉ ใช้บังคับกับกรณีของบริษัทธุรกิจเงินทุนธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ ที่ควบกิจการของบริษัทหรือโอนกิจการของบริษัทให้แก่สถาบันการเงินและศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 49/2545 ลงวันที่ 12 กันยายน 2545 ว่า มาตรา 38 สัตตและมาตรา 67 ฉ ดังกล่าวไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 เนื่องจากการสวมสิทธิเป็นคู่ความตามบทบัญญัติข้างต้น รวมทั้งการสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามิได้เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของลูกหนี้ มิได้มุ่งประโยชน์จะใช้บังคับแก่กรณีหนึ่งกรณีใดโดยเฉพาะ และมิได้เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ลูกหนี้หรือจำเลยยังมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีตามมาตรา 308 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และถ้าเป็นกรณีของการบังคับคดี ก็มีสิทธิต่อสู้ตามกฎหมายว่าด้วยการบังคับคดีได้ จึงไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิแต่อย่างใด จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30	<u>และประเด็นหลักที่ 2</u> ไม่ต้องวินิจฉัยซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 30
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไว้แล้วในคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2545 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูป	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ</u>

	ระบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 27 และมาตรา 30 ทวิ นั้น ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 จึงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยประเด็นทั้งสองนี้ซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไว้ในคำวินิจฉัยที่ 49/2545 ลงวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2545 ความว่า มาตรา 38 สัตต แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 และมาตรา 67 ฉ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม) นั้น ไม่มีข้อความใดที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 ด้วยเหตุผลที่ว่า มาตรา 38 สัตต ดังกล่าว ที่กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ ฯลฯ เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดี รวมทั้งการเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา กรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่การเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ และเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับเจ้าหนี้และลูกหนี้ทุกราย หลักการและวิธีปฏิบัติที่บัญญัติตามมาตรา 38 สัตต ดังกล่าว เป็นการให้โอกาสแก่ธนาคารพาณิชย์ ฯลฯ ในฐานะผู้เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีตามที่กฎหมายบัญญัติซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตั้งแต่ต้น สามารถคัดค้านเอกสารที่มีการยื่นไว้แล้ว ถามค้านพยานที่สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่สืบไปแล้วได้ เพราะเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายแทนคู่ความเดิม แต่การให้สิทธิแก่ฝ่ายเจ้าหนี้ก็มิได้เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของลูกหนี้หรือกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้แต่อย่างใด ลูกหนี้ยังคงมีสิทธิที่จะยกข้อต่อสู้ตามมาตรา 308 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมทั้งมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ เพียงแต่การชำระหนี้ตามคำพิพากษาอาจเปลี่ยนเป็นต้องชำระต่อเจ้าหนี้ที่เข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้แทนเจ้าหนี้เดิมเท่านั้น ฯลฯ มาตรา 67 ฉ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 วรรคหนึ่งด้วย ส่วนมาตรา 67 ฉ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจ	<u>ประเด็นหลักที่ 2</u> ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 30

	เงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม) นั้น พิจารณาแล้วเห็นว่า มีข้อความและเนื้อหาสาระเช่นเดียวกันกับมาตรา 38 สัตต แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม) ทุกประการ ซึ่งได้ชี้แจงไปแล้วว่ามาตรา 38 สัตต ดังกล่าวไม่มีข้อความใดที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 วรรคหนึ่ง จึงเห็นว่ามาตรา 67 ฉ ก็ไม่มีข้อความใดที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 วรรคหนึ่ง สำหรับคำร้องนี้ โดยที่มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ซึ่งมีหลักการ ข้อความ และเนื้อหาสาระเช่นเดียวกันกับบทบัญญัติทั้งสองมาตราที่กล่าวถึง ดังนั้น อาศัยเหตุผลเดียวกันนี้เอง จึงเห็นว่ามาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 แต่อย่างใด จึงวินิจฉัยว่า 1) ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยซ้ำอีกว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และมาตรา 30 ทวิ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ เพราะเป็นประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยไว้แล้วว่า ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ 2) มาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30	
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยไว้แล้ว คือ คำวินิจฉัยที่ 24/2545 จึงไม่จำต้องวินิจฉัยประเด็นนี้ซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> ข้าพเจ้าได้เคยวินิจฉัยไว้ในคำวินิจฉัยที่ 49/2545 ลงวันที่ 12 กันยายน 2545 ว่า พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ มาตรา 38 สัตต ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ มาตรา 38 สัตต และพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 มี	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ไม่จำต้องวินิจฉัยซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u>

	ข้อความเหมือนกัน มีเจตนาและวัตถุประสงค์ในการบัญญัติกฎหมายอย่างเดียวกัน ต่างกันแต่เพียงว่าพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ มาตรา 38 สัตต ใช้คำว่า "ธนาคารพาณิชย์" แต่พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ มาตรา 7 ใช้คำว่า "บริษัทบริหารสินทรัพย์" ด้วยเหตุผลเดียวกับที่ได้เคยวินิจฉัยไว้แล้วในคำวินิจฉัยที่ 49/2545 จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30	พระราชกำหนดฯ ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 30
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยในกรณีดังกล่าวนี้แล้ว คือ คำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่าไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยในประเด็นตามคำร้องนี้อีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พิจารณาแล้ว เห็นว่า การตราพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ดังกล่าวมีความมุ่งหมายที่จะแก้ไขปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของสถาบันการเงิน อันเป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มทุนของสถาบันการเงิน และกระทบกระเทือนต่อความสามารถในการให้สินเชื่อในภาคเศรษฐกิจ เพื่อให้สถาบันการเงินสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ จึงควรแยกสินทรัพย์ด้อยคุณภาพออกมาแล้วขายหรือโอนให้แก่นิติบุคคลอื่นเพื่อบริหารต่อไป และมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่ได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง อีกทั้งตามความในมาตรา 7 ที่กำหนดให้บริษัทบริหารสินทรัพย์เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดี และดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลต่อไปนั้น ก็มิได้ทำให้จำเลยเสียสิทธิในการต่อสู้คดีแต่อย่างใดและยังคงเป็นลูกหนี้ที่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอยู่เช่นเดิม กล่าวคือต้องใช้หนี้แก่เจ้าหนี้ อีกทั้งศาลรัฐธรรมนูญ ได้เคยมีคำวินิจฉัยที่ 49/2545 ลงวันที่ 12 กันยายน 2545 ซึ่งมีหลักการที่คล้ายกันกับมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ ว่าไม่ขัดหรือแย้ง	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 30

	ต่อรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด ด้วยเหตุผลดังกล่าว กรณีพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ นั้น ไม่จำต้องวินิจฉัยซ้ำอีก ส่วนพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30	
13. นายอมร รักษาสัตย์	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และประเด็นหลักที่ 3</u> เห็นว่า บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 88 ประกอบกับมาตรา 89 มาตรา 117 และมาตรา 119 มิใช่บทบัญญัติเด็ดขาดที่ห้ามว่าเมื่อสืบพยานหลักฐานใด ๆ ไปแล้วหรือล่วงเกินเวลาที่จะสืบพยานหลักฐานไปแล้ว จะนำพยานหลักฐานอื่นใดมาสืบเพิ่มเติมอีกไม่ได้ กล่าวคือ ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการอนุญาต หรือไม่อนุญาตให้นำพยานบุคคลมาสืบหรือสืบหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์แก่อรรถคดีได้ ฉะนั้น พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 จึงไม่ตัดรอน หรือทำให้ผู้ร้องเสียเปรียบ หรือแทรกแซงอำนาจศาลตามที่ผู้ร้องอ้าง จึงไม่ขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 ประกอบกับมาตรา 89 มาตรา 117 และมาตรา 119 อย่างไรก็ดี ประเด็นที่ว่ามาตรา 27 แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับการโอนสิทธิเรียกร้องและสิทธิของลูกหนี้ที่จะต่อสู้คล้ายกันจะขัดหรือแย้งกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้ ไม่อยู่ในอำนาจที่ศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาวินิจฉัยได้ แต่ที่ยกมาอ้างก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระราชกำหนดทั้งสองดังกล่าวไม่ได้ตัดสิทธิลูกหนี้ในการจะนำพยานหลักฐานใด ๆ มาหักล้างคำพยานหลักฐานใหม่ของโจทก์ จึงไม่เป็นการจำกัดสิทธิความเสมอภาคและการเลือกปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 แม้การโอนสิทธิเรียกร้องจะมิได้บอกกล่าวแก่ลูกหนี้จะเป็นการกระทำที่ไม่สมควรก็ตาม	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และประเด็นหลักที่ 3</u> พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 27 และพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ

	<u>ประเด็นหลักที่ 2</u> พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ถือได้ว่าเป็นการขัดกับรัฐธรรมนูญ เพราะ (1) กระบวนการแจ้งการขายทรัพย์สินตามมาตรา 30 ทวิ วรรคแรก ซึ่งให้ปิดประกาศ ณ สำนักงานขององค์การ โฆษณาในคอมพิวเตอร์ และโฆษณาในหนังสือพิมพ์รายวันนั้น ลูกหนี้อาจไม่มีทางทราบก็ได้ เพราะเจ้าหนี้ใหม่ไม่ได้แจ้งเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องจากเจ้าหนี้เก่าให้ทราบไว้ชั้นหนึ่งก่อน ทำไมจึงไม่แจ้งให้ลูกหนี้ทราบโดยตรงเลย การที่บุคคลหนึ่งจะถูกประกาศขายทรัพย์สินโดยไม่รู้ตัวคงทำให้เกิดความตกใจและเครียดมาก นับเป็นการไม่คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจและสิทธิรับรู้โดยชอบของลูกหนี้ได้ด้วย (2) นอกจากนี้ ยังอาจกระทบกระเทือนสิทธิในทรัพย์สิน (รวมการจัดการทรัพย์สิน) ของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 และย่อมกระทบถึงสิทธิของบุคคลในเรื่องเกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวตามมาตรา 34 จึงเห็นว่า มาตรา 30 ทวิ แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ขัดกับรัฐธรรมนูญมาตรา 34 และ 48 นอกเหนือจากมาตรา 29 และมาตรา 30 ที่ผู้ร้องขอให้พิจารณาวินิจฉัย ในการพิจารณากรณีนี้ตุลาการไม่มีความประสงค์จะสนับสนุนให้ลูกหนี้หลบหนีไม่ปฏิบัติตามพันธะกับเจ้าหนี้แต่ประการใด แต่ในภาพรวมเห็นว่า เจ้าหนี้ควรแจ้งให้ลูกหนี้ให้ทราบว่ากำลังจะเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ เพื่อให้ ลูกหนี้มีโอกาสเจรจาจัดการทรัพย์สินกับเจ้าหนี้เก่าเสียก่อนตามหลักการในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 น่าจะชอบธรรมกว่า แม้จะยังให้โอกาสลูกหนี้ต่อสู้ได้ แต่การประกาศขายสินทรัพย์ของลูกหนี้ให้บุคคลอื่นๆ ทราบแต่ไม่บอกลูกหนี้ (แม้มิใช่ขั้นตอนการบังคับคดี) นับเป็นพฤติกรรมที่ไม่สมควรยิ่งกว่า เพราะใช้อำนาจกฎหมายปิดปากให้ถือว่ารับทราบแล้ว และเท่ากับไม่ให้เกียรติไม่คำนึงถึงจิตใจของลูกหนี้ฯล อันรวมกันเรียกว่า “ศักดิ์ศรีของมนุษย์” เลย อาศัยเหตุผลดังที่กล่าวมา	มาตรา 30 <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> มาตรา 30 ทวิ แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 34 และ 48

	จึงวินิจฉัยว่า (1) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 มาตรา 30 และขัดกับมาตรา 34 และมาตรา 48 อีกด้วย (2) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30	
14. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> พิจารณาแล้ว เห็นว่า ตามปัญหาข้อนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยไว้แล้วตามคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 จึงไม่จำต้องวินิจฉัยซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 เป็นกรณีที่มีการโอนสินทรัพย์จากสถาบันการเงินไปให้บริษัทบริหารสินทรัพย์และได้มีการฟ้องบังคับสิทธิเรียกร้องเป็นคดีอยู่ในศาล ให้บริษัทบริหารสินทรัพย์เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดีดังกล่าว เมื่อเข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแล้ว อาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถามค้านพยานที่สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้ว และถ้าศาลได้มีคำพิพากษาบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้วก็สามารถเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นได้ เป็นเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องโดยกฎหมาย กรณีตามคำร้องเป็นการโอนสิทธิเรียกร้องในช่วงเวลาที่ได้มีการดำเนินคดีอยู่ในศาล ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องไม่ได้ใช้สิทธิในฐานะเจ้าหนี้ดำเนินคดีมาแต่ต้น การดำเนินคดีของโจทก์เดิมอาจไม่สมบูรณ์หรือมีข้อบกพร่องเพื่อให้โอกาสแก่ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องและเพื่อความเป็นธรรม กฎหมายจึงได้บัญญัติให้ผู้ที่เข้าสวมสิทธิแทนคู่ความเดิมคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้แล้ว ถามค้านพยานที่ได้สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วได้ ที่ไม่ต้องดำเนินการตามขั้นตอนของประมวลกฎหมายวิธี	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ไม่จำต้องวินิจฉัยซ้ำอีก <u>ประเด็นหลักที่ 3</u> พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 30

	พิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็เนื่องจากประเทศไทยได้ประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจและการเงินอย่างรุนแรง รัฐต้องแก้ปัญหาโดยรีบด่วนเพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศกลับเข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็ว ดังปรากฏหลักการและเหตุผลในการตราพระราชกำหนดที่ว่า โดยที่สถาบันการเงินในปัจจุบันมีปัญหาสินทรัยพ์ด้อยคุณภาพเป็นจำนวนมากทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มทุนของสถาบันการเงินและกระทบกระเทือนต่อความสามารถในการให้สินเชื่อในภาคเศรษฐกิจ ฉะนั้น เพื่อให้สถาบันการเงินสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้สมควรแยกสินทรัพย์ด้อยคุณภาพออกมาแล้วขายหรือโอนให้แก่นิติบุคคลอื่นเพื่อบริหารสินทรัพย์นั้นต่อไป และเพื่อเป็นการจูงใจให้มีการจัดตั้งนิติบุคคลดังกล่าวสมควรกำหนดให้ได้รับสิทธิประโยชน์ทางด้านค่าธรรมเนียมและภาษีบรรดาที่เกิดขึ้นจากการขายหรือการโอนสินทรัพย์จากสถาบันการเงินมาให้นิติบุคคล รวมทั้งสิทธิประโยชน์อื่น ๆ จึงสมควรมีกฎหมายกำหนดสิทธิประโยชน์ที่นิติบุคคลนั้นจะได้รับ และโดยที่เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ ในอันที่จะรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงบัญญัติให้สถาบันการเงินขายหรือโอนสินทรัพย์ด้อยคุณภาพให้แก่บริษัทบริหารสินทรัพย์ เมื่อมีการฟ้องคดีอยู่ในศาลก็สามารถเข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนในคดี ลูกหนี้มิได้เสียสิทธิในการต่อสู้คดีตามกระบวนการทางศาล ไม่ว่าในชั้นพิจารณาคดีก่อนมีคำพิพากษาของศาล หรือหลังจากศาลได้มีคำพิพากษาและอยู่ในระหว่างดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาก็ตาม ลูกหนี้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ ไม่ได้มีภาระเพิ่มขึ้นเพราะเหตุแห่งการโอนสิทธิเรียกร้อง เพียงแต่เปลี่ยนตัวจากเจ้าหนี้คนเดิมมาเป็นเจ้าหนี้คนใหม่ที่ได้รับโอนสิทธิเรียกร้องมาเท่านั้น ลูกหนี้มีข้อต่อสู้ผู้โอนสินทรัพย์อย่างไรก็ยังคงมีสิทธิยกข้อต่อสู้บริษัทบริหารสินทรัพย์ผู้เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนหรือเข้าสวมสิทธิเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 308 วรรคสอง พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ได้จำกัดสิทธิและเสรีภาพของลูกหนี้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง และมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่ได้	

	มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ตามวรรคสอง และเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ที่บัญญัติถึงหลักแห่งความเสมอภาค โดยถือว่าบุคคลทุกคนย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ไม่ได้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลแต่อย่างใด ดังนั้น พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 จึงไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 วรรคหนึ่ง จึงวินิจฉัยดังนี้ 1) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 2) พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30	

ตารางคะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 57/2545 สรุปประเด็นหลักของคำวินิจฉัยและคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 14 คน (คะแนนเสียง 12 : 2)

คำวินิจฉัยส่วนบุคคล								
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 14 คน	**ประเด็นหลักที่ 1** พรก. การปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 27 ขัดต่อ รธน. มาตรา 29 และ มาตรา 30 หรือไม่		**ประเด็นหลักที่ 2** พรก. การปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2)ฯ มาตรา 30 ทวิ ขัดต่อ รธน. มาตรา 29 และ มาตรา 30 หรือไม่		**ประเด็นหลักที่ 3** พรก. บริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ มาตรา 7 ขัดต่อ รธน. มาตรา 29 และ มาตรา 30 หรือไม่		**คำวินิจฉัย** พระราชกำหนดทั้ง 3 ฉบับ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 30	
	ไม่ขัดต่อ รธน. / ไม่ต้องวินิจฉัยซ้ำ	ขัดต่อ รธน.	ไม่ขัดต่อ รธน. / ไม่ต้องวินิจฉัยซ้ำ	ขัดต่อ รธน.	ไม่ขัดต่อ รธน.	ขัดต่อ รธน.	ไม่ขัด (ชอบด้วย รธน.)	ขัดบางส่วน (ไม่ชอบด้วย รธน.)
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	✓		✓		✓		✓	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร	✓		✓			✓★		✓
3. นายจุมพล ณ สงขลา	✓		✓		✓		✓	
4. พลโท จุล อติเรก★★	✓		✓		✓		✓	
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	✓		✓		✓		✓	
6. นายผัน จันทรปาน	✓		✓		✓		✓	
7. นายมงคล สระฏัน	✓		✓		✓		✓	
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	✓		✓		✓		✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓		✓		✓		✓	
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	✓		✓		✓		✓	
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓		✓		✓		✓	
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์	✓		✓		✓		✓	
13. นายอมร รักษาสัตย์	✓			✓	✓			✓
14. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓		✓		✓		✓	
รวม	14	0	13	1	13	1	12	2

★ พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 เฉพาะข้อความบางส่วน ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง

★★ พลโท จุล อติเรก ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

58. การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 58/2545

ตารางคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 58/2545 (วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545) วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีนายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ

(พิจารณาวินิจฉัยว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295)

	ประเด็นที่วิเคราะห์	สรุปสาระสำคัญ
1. การวิเคราะห์รูปแบบ	1. ความเป็นมาหรือคำกล่าวหา	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ร้องเสนอคำร้อง ลงวันที่ 31 กรกฎาคม 2545 ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีนายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ
	2. สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา	ผู้ถูกร้องได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหาร เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2541 มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี ต่อมาในปีงบประมาณ 2544 เทศบาลเมืองมุกดาหาร มีรายได้รวมทั้งสิ้น 268,029,854.03 บาท ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ตามประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่กำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองที่มีรายได้ไม่ต่ำกว่าสองร้อยล้านบาท มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อผู้ร้อง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 32 ประกอบประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่อง กำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นฯ พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ลงวันที่ 18 ตุลาคม 2543 ดังนั้น ผู้ถูกร้องจึงมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ กรณีเข้ารับตำแหน่งภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2544 แต่จากการตรวจสอบของผู้ร้อง ปรากฏว่าผู้ถูกร้องไม่ยื่นบัญชีฯ ภายในเวลาที่กำหนดและมิได้แจ้งเหตุขัดข้องให้ผู้ร้องทราบ สำนักงาน ป.ป.ช. ได้มีหนังสือ

		ถึงผู้ถูกร้องเพื่อให้ชี้แจงข้อเท็จจริง รวม 2 ครั้ง โดยหนังสือทั้ง 2 ฉบับ ปรากฏหลักฐานตามใบตอบรับของไปรษณีย์ว่า ภรรยาของผู้ถูกร้องเป็นผู้รับแทน นอกจากนี้ผู้ร้องยังได้รวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม ซึ่งเป็นเอกสารรวม 8 รายการ และบันทึกการให้ถ้อยคำของพยานบุคคลรวม 7 ราย ผู้ร้องได้พิจารณาในการประชุมแล้ว เห็นว่า ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหาร เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ ต่อผู้ร้อง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 32 ประกอบประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่อง กำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นฯ พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ลงวันที่ 18 ตุลาคม 2543 แต่ผู้ถูกร้องมิได้ยื่นบัญชีฯ ในกรณีเข้ารับตำแหน่งตามที่รัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ บัญญัติ แม้ว่าผู้ร้องจะได้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ถูกร้องทราบถึงหน้าที่ในการยื่นบัญชีฯ และให้ชี้แจงเหตุผลที่ยังมิได้ยื่นบัญชีรวมสองครั้งแล้วก็ตาม แต่ผู้ถูกร้องก็มิได้ชี้แจงเหตุผล ของการไม่ยื่นบัญชีฯ หรือดำเนินการยื่นบัญชีฯ ให้ถูกต้องครบถ้วน เป็นการจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ตามที่รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ บัญญัติ จึงเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป
	3. เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย	มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยชี้ขาดว่า ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่งและต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาข้อเท็จจริงตามคำร้อง และเอกสารประกอบแล้ว เห็นว่า ผู้ถูกร้องได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2541 โดยในปีงบประมาณ 2544 เทศบาลเมืองมุกดาหารมีรายได้ 268,029,854.03 บาท ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ตามประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่กำหนดให้ผู้บริหารและสมาชิก

		สภาเทศบาลตำบลหรือเทศบาลเมืองที่มีรายได้ไม่ต่ำกว่าสองร้อยล้านบาท มีหน้าที่ต้องยื่น บัญชีฯ ของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อผู้ร้องตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 วรรคหนึ่ง (6) และผู้ถูกร้องต้องยื่นบัญชีฯ ภายในกำหนดเวลาตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 292 (1) บัญญัติไว้ และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ มาตรา 32 ประกอบประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่อง กำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นฯ กำหนดไว้ แต่ผู้ถูกร้องไม่ยื่นบัญชีฯ ต่อผู้ร้องภายในเวลาที่กำหนด ครั้นเมื่อผู้ร้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้ถูกร้องชี้แจงข้อเท็จจริงสองครั้ง ผู้ถูกร้องก็มิได้ชี้แจงเหตุผลที่ไม่ยื่นบัญชีฯ ต่อผู้ร้องแต่อย่างใด การที่ผู้ถูกร้องมิได้ยื่นบัญชีฯ ต่อผู้ร้อง กรณีเข้ารับตำแหน่งภายใน 30 วันนับแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2544 ทั้งที่สำนักงาน ป.ป.ช. ได้มีหนังสือแจ้งและให้ชี้แจงเหตุผลที่มิได้ยื่นบัญชีฯ รวม 2 ครั้ง และผู้ถูกร้องก็ไม่ได้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในเวลาที่กำหนด ตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้โอกาสแก่ผู้ถูกร้องในการให้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาตามคำร้อง เมื่อพิจารณาถึงพยานหลักฐานตามคำร้องแล้ว ฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ มาตรา 32 ประกอบประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่อง กำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นฯ และโดยที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 295 บัญญัติให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และผู้นั้นต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ศาลรัฐธรรมนูญ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากวินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่งและต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

		เสียงข้างน้อย วินิจฉัย ให้ยกคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจออกประกาศกำหนด เกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และให้มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ได้ เนื่องจากประกาศนี้ไม่ใช่กฎหมายที่ออกโดยผ่านกระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภา
	4. บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง	1) รัฐธรรมนูญ มาตรา 291 มาตรา 292 และมาตรา 295 2) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 32 3) ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ลงวันที่ 18 ตุลาคม 2543 กำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และมีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.ฯ
2. การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ	ประเด็นหลัก	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่ง และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่
3. คำวินิจฉัย	จึงวินิจฉัยว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่ง และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295	

4. หมายเหตุ	1) วินิจฉัยโดยมติ 14 คน โดยวินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง จำนวน 13 คน และ วินิจฉัย ให้ยกคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจออกประกาศกำหนดเกณฑ์ รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และให้มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ได้ เนื่องจากประกาศนี้ไม่ใช่กฎหมายที่ออกโดยผ่านกระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภา จำนวน 1 คน (คะแนนเสียง 13 : 1) 2) เริ่มวันที่ 31 กรกฎาคม 2545 แล้วเสร็จ วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545 รวม 3 เดือน 21 วัน 3) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 20 ตอนที่ 79 ก วันที่ 22 สิงหาคม 2546 ซึ่งเท่ากับ 9 เดือน 1 วัน นับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545) 4) พลโท จุล อติเรก ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ตารางคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 58/2545 (วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545) สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลัก และคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 14 คน เรื่อง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีนายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ

ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คือ **ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่ง และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่**

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลักของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล	คำวินิจฉัย
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	**รัฐธรรมนูญ บัญญัติว่า** **"มาตรา 291 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังต่อไปนี้ มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่ง** **(1) นายกรัฐมนตรี** **(2) รัฐมนตรี** **(3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร** **(4) สมาชิกวุฒิสภา** **(5) ข้าราชการการเมืองอื่น** **(6) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ** **บัญชีตามวรรคหนึ่งให้ยื่นพร้อมเอกสารประกอบซึ่งเป็นสำเนาหลักฐานที่พิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าว รวมทั้งสำเนาแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยผู้ยื่นจะต้องลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องกำกับไว้ในบัญชีและสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้าด้วย"**	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

	"มาตรา 292 บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 291 ให้แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่จริงในวันที่ยื่นบัญชีดังกล่าว และต้องยื่นภายในกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ **(1) ในกรณีที่เป็นการเข้ารับตำแหน่ง ให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง** **(2) ในกรณีที่เป็นการพ้นจากตำแหน่ง ให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง** **(3) ในกรณีที่บุคคลตามมาตรา 291 ซึ่งได้ยื่นบัญชีไว้แล้วตายในระหว่างดำรงตำแหน่งหรือก่อนยื่นบัญชีหลังจากพ้นจากตำแหน่ง ให้ทายาทหรือผู้จัดการมรดก ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่ในวันที่ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นตาย ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ผู้ดำรงตำแหน่งตาย** **ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ผู้บริหาร ท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งพ้นจากตำแหน่ง นอกจากต้องยื่นบัญชีตาม (2) แล้ว ให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอีกครั้งหนึ่งภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งดังกล่าวมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีด้วย"** **"มาตรา 295 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือ ปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นตามมาตรา 292 หรือนับแต่วันที่ตรวจพบว่ามีการกระทำดังกล่าว แล้วแต่กรณี และผู้นั้นต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง** **เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญ**	

	วินิจฉัยชี้ขาดต่อไป และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดแล้ว ให้นำบทบัญญัติ มาตรา 97 มาใช้บังคับโดยอนุโลม" พิจารณาแล้ว เห็นว่า ผู้ถูกร้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 (6) และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 32 ประกอบกับประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง การกำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองท้องถิ่นฯ พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ลงวันที่ 18 ตุลาคม 2543 ที่ทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นมีฐานะเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงทำให้ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีต่อผู้ร้อง กรณีเข้ารับตำแหน่งภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2544 เมื่อผู้ร้องขอให้ชี้แจงเหตุผลที่ผู้ถูกร้องไม่ยื่นบัญชีฯ หลังจากครบกำหนดต้องยื่นบัญชีฯ แต่ผู้ถูกร้องก็ไม่ยื่นคำชี้แจง จนทำให้ผู้ร้องวินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ต่อผู้ร้อง ในทำนองเดียวกัน แม้ศาลรัฐธรรมนูญจะเปิดโอกาสให้ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของผู้ร้อง แต่ผู้ถูกร้องก็ไม่สนใจที่จะยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา จึงเห็นว่า ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ต่อผู้ร้องตามที่ผู้ร้องกล่าวหา ไว้ในคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่า นายดาบตำรวจพินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินพร้อมเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ผู้ร้องกรณีเข้ารับตำแหน่งทางการเมือง และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญมาตรา 295	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร	จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้กำหนดตัวบุคคล ซึ่งต้องบัญญัติโดยผ่านกระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภา โดยรัฐสภาได้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ซึ่งมาตรา 4 บัญญัติถึงนิยามคำว่า "ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง" หมายความว่า ..... (7) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร (8) ผู้บริหาร	ให้ยกคำร้อง

	และสมาชิกสภาเทศบาลนคร (9) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีรายได้หรืองบประมาณไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา" เมื่อพิจารณาถึงมาตรา 4 ข้างต้นแล้ว ได้บัญญัติถึงผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มาจากผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นไว้ใน (7) และ (8) ไว้ชัดเจน แต่ใน (9) ที่บัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดเกณฑ์รายได้ของผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นขึ้นเองตามประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ลงวันที่ 18 ตุลาคม 2543 ได้อีกนั้น ถือได้ว่าไม่ได้ผ่านกระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภา ทั้งนี้เทียบเคียงได้กับคำวินิจฉัยที่ 15/2541 ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2541 ของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งวินิจฉัยว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่มีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเสียสิทธิของผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยนัยของคำวินิจฉัยดังกล่าว คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงไม่มีอำนาจออกประกาศกำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อให้มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ได้ เนื่องจากประกาศ เช่นว่านี้ไม่ใช่ "กฎหมาย" ที่ออกโดยผ่านกระบวนการตรากฎหมายของรัฐสภา เมื่อได้วินิจฉัยดังกล่าวแล้ว ปัญหาอื่นไม่จำต้องวินิจฉัย จึงวินิจฉัยให้ยกคำร้องของผู้ร้อง	
3. นายจุมพล ณ สงขลา	พิเคราะห์แล้ว ข้อเท็จจริงรับฟังได้เป็นยุติตามคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ผู้ร้องว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 (6) จึงมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ ต่อผู้ร้องภายในสามสิบวันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 292 (1) แต่นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ไม่ยื่นและไม่ยอมชี้แจงเหตุผลใด ๆ ต่อผู้ร้องและศาลรัฐธรรมนูญ จึงต้องถือว่านายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร จงใจไม่ยื่น	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทาง

	บัญชีฯ ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีเข้ารับตำแหน่ง อันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 วรรคหนึ่ง ตามที่ผู้ร้องกล่าวหา จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่า นายดาบตำรวจพินิจ เมืองโคตร ซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินพร้อมเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีเข้ารับตำแหน่งภายในกำหนดเวลาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 292 (1) จึงต้องพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นคือวันที่ 30 ตุลาคม 2544 และห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 วรรคหนึ่ง	การเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง
4. พลโท จุล อติเรก	พิเคราะห์พยานหลักฐานแล้ว เห็นว่า ผู้ถูกร้องน่าจะต้องทราบดีว่า มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ เพราะเหตุมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ช. มาชี้แจงให้ผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหาร และผู้ถูกร้องจะต้องทราบด้วยว่า ต้องยื่นบัญชีฯ ภายในกำหนดเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนด กล่าวคือ ภายในสามสิบวัน กรณีเข้ารับตำแหน่ง เมื่อครบกำหนดเวลาผู้ถูกร้องไม่ยื่นบัญชีฯ โดยไม่มีเหตุผลถึงการไม่ยื่นบัญชีฯ จึงเชื่อว่า ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 มาตรา 292 มาตรา 295 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ มาตรา 32 และโดยที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 295 บัญญัติห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ผู้ถูกร้องจึงต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันพ้นจากตำแหน่งจริงด้วย จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่า นายดาบตำรวจพินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบกรณีเข้ารับตำแหน่ง และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ มาตรา	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ

	32 ประกอบประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่อง กำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นฯ และโดยที่มาตรา 295 บัญญัติให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และผู้นั้นต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบกรณีเข้ารับตำแหน่ง และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295	และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง
6. นายผัน จันทรปาน	จากข้อเท็จจริง คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ตรวจพบว่า นายดาบตำรวจพินิจ เมืองโคตร ไม่ยื่นบัญชีฯ ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช ภายในเวลาที่กำหนดและมิได้แจ้งเหตุข้อขัดข้องให้ทราบ แม้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะได้แจ้งให้ชี้แจงข้อเท็จจริงถึง 2 ครั้ง แต่นายดาบตำรวจพินิจ เมืองโคตร ก็ไม่ได้ชี้แจงข้อเท็จจริงแต่ประการใด และมิได้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาต่อศาลรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด ทั้ง ๆ ที่ศาลรัฐธรรมนูญได้เปิดโอกาสให้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา จึงถือได้ว่า นายดาบตำรวจพินิจ เมืองโคตร จงใจไม่ยื่นบัญชีฯ จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบและต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295	ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง
7. นายมงคล สระฏัน	เห็นว่า ได้ความจากนายอนุรักษ์ ตั้งปณิธานนท์ นายกเทศมนตรีเมืองมุกดาหาร และนายพญาบุญ สุริยาชัยวัฒน์ ประธานสภาเทศบาลเมืองมุกดาหารว่า ได้มีหนังสือแจ้งให้สมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหารทราบว่ามีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และ

	และหนี้สินให้ถูกต้องทราบ แต่ผู้ถูกร้องมีเจตนาที่จะไม่สมัครในตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ อีก จึงมิได้ยื่นบัญชีดังกล่าวต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. และผู้ถูกร้องไม่ได้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อหาต่อศาลแต่อย่างใด ข้อเท็จจริงจึงฟังได้ว่าผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ กรณีเข้ารับตำแหน่งต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ส่วนปัญหาว่า ผู้ถูกร้องต้องพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีฯ คือวันที่ 31 ตุลาคม 2544 และห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งหรือไม่ เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 17/2545 ลงวันที่ 16 พฤษภาคม 2545 ว่า กรณีที่ได้พ้นจากตำแหน่งก่อนที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด มาตรา 295 วรรคหนึ่งตอนต้นไม่สามารถนำมาบังคับได้อีก เพราะได้พ้นจากตำแหน่งไปแล้ว ดังนั้นจึงต้องนับเวลาต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันพ้นตำแหน่งจริง จึงวินิจฉัยว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่ง และห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295	ต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	พิเคราะห์แล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 32 ได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีฯ ของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ตามที่มีอยู่จริงในวันที่ยื่นบัญชีดังกล่าวตามแบบที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประกาศกำหนด ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่ง แต่นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร มิได้ปฏิบัติตามโดยไม่ยื่นบัญชีฯ ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังกล่าว ทั้งปรากฏจากคำร้องและเอกสารประกอบอีกว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ไม่ได้แจ้งเหตุขัดข้องที่ไม่ยื่น คณะ กรรมการ ป.ป.ช.	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็น

	ก็ได้มีหนังสือให้ชี้แจงถึง 2 ครั้ง นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ก็ไม่ได้ชี้แจงแต่อย่างใด และจากการที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้สอบสวนพยานหลักฐาน จำนวน 8 รายการ เกี่ยวกับการที่สำนักงานเทศบาลเมืองมุกดาหารมีหนังสือแจ้งให้สมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหารทราบเรื่องการยื่นบัญชีฯ ต่อคณะ กรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งนายดาบตำรวจพินิจ เมืองโคตร ก็ทราบแล้ว การไม่ยื่นบัญชีฯ ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ของนายดาบตำรวจพินิจ เมืองโคตร ตามพฤติการณ์ตามคำร้อง จึงเป็นการจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 จึงวินิจฉัยว่า นายดาบตำรวจพินิจ เมืองโคตร จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่งและต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295	เวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง
9. นายสุจิต บุญบงการ	เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตรวจพบว่า ผู้ถูกร้องไม่ได้ยื่นบัญชีฯ กรณีเข้ารับตำแหน่งภายในระยะเวลาที่กำหนดและมิได้แจ้งเหตุขัดข้องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบ สำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีหนังสือเพื่อให้ผู้ถูกร้อง ชี้แจง 2 ฉบับ หนังสือทั้งสองมีลายมือชื่อของภริยาผู้ถูกร้องเป็นผู้รับหนังสือ แต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกร้องแต่อย่างใด ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือขอให้ผู้ถูกร้องชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ไม่ปรากฏว่าได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกร้องแต่อย่างใด จากพยานหลักฐานดังกล่าว จึงรับฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ กรณีเข้ารับตำแหน่ง จึงวินิจฉัยว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่ง และห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	จากพยานหลักฐานและคำให้การของพยานบุคคลจำนวน 9 คน ซึ่งผู้ร้องได้รวบรวมไว้ประกอบกับข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องฟังเป็นที่ยุติได้ดังนี้ 1) ผู้ถูกร้องทราบดีถึงการที่ตนมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ ต่อผู้	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และ

	ร้อง เนื่องจากเทศบาลเมืองมุกดาหารได้มีหนังสือแจ้งให้ผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลเมืองทราบทุกราย โดยสมาชิกสภาเทศบาลคนอื่นยืนยันว่าได้รับหนังสือดังกล่าว และได้ดำเนินการยื่นบัญชีฯ ให้ถูกต้องครบถ้วนแล้ว 2) ผู้ร้องได้มีหนังสือถึงผู้ถูกร้องรวม 2 ฉบับ เพื่อให้ชี้แจงเหตุขัดข้องในการไม่ยื่นบัญชีฯ โดยหนังสือดังกล่าวได้ส่งเป็นจดหมายลงทะเบียนตอบรับถึงผู้ถูกร้อง และปรากฏหลักฐานตามใบตอบรับว่า ภรรยาของผู้ถูกร้องเป็นผู้ลงลายมือชื่อรับแทน แต่ผู้ถูกร้องก็มิได้ดำเนินการยื่นบัญชีฯ ให้ถูกต้องครบถ้วนหรือชี้แจงเหตุผลของการไม่ยื่นแต่อย่างไร 3) สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือแจ้งให้ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายใน 15 วัน แต่จนบัดนี้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญก็ยังไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกร้องแต่อย่างใด 4) สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้โทรศัพท์ไปยังสำนักงานเทศบาลเมืองมุกดาหารแล้วได้รับแจ้งว่า ผู้ถูกร้องได้พ้นวาระการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2545 และผู้ถูกร้องไม่ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งนี้ ซึ่งดูจะสอดคล้องกับคำให้การของพยานบุคคลรายหนึ่งว่า ผู้ถูกร้องไม่อยากทำงานด้านการเมืองและจะไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งต่อไปอีก จากข้อเท็จจริงที่สรุปข้างต้น จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่า ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ กรณีเข้ารับตำแหน่ง ตามที่รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ รวมถึงประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เรื่อง กำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ฉบับที่ 2) ลงวันที่ 18 ตุลาคม 2543 กำหนดไว้ อีกประเด็นหนึ่ง พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กำหนดให้ผู้ที่ไม่ยื่นบัญชีฯ ต้องพ้นจากตำแหน่ง นับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่น ในกรณีนี้ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ ดังกล่าว นับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2545 และเวลาที่ต้องยื่นบัญชีฯ จะครบกำหนด ณ วันที่ 30 ตุลาคม 2545 ดังนั้น ผู้ถูกร้องจึงต้องพ้นจากตำแหน่งโดยผลของรัฐธรรมนูญในวันดังกล่าว และ	ต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง

	ต้อง ห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลา 5 ปี นับจากวันที่พ้นจากตำแหน่ง	
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ตรวจสอบพบว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ไม่ยื่นบัญชีฯ ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. กรณีเข้ารับตำแหน่งภายในกำหนดคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีหนังสือถึงนายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร เพื่อให้ชี้แจงข้อเท็จจริงรวม 2 ครั้ง นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ก็ไม่ได้ชี้แจงแต่อย่างใด เมื่อนายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร เป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหาร ซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 แต่นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร มิได้ยื่นบัญชีฯ ในกรณีเข้ารับตำแหน่งตามที่รัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 32 ประกอบประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่องกำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นฯ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 กำหนด แม้ว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะได้มีหนังสือแจ้งให้นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตรทราบถึงหน้าที่ในการยื่นบัญชีฯ ดังกล่าว และให้ชี้แจงเหตุผลที่ยังมิได้ยื่นบัญชีรวม 2 ครั้งแล้วก็ตาม แต่นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ก็มิได้ชี้แจงเหตุผลของการไม่ยื่นบัญชีฯ หรือดำเนินการยื่นบัญชีฯ ให้ถูกต้อง แสดงให้เห็นว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ภายในเวลาที่กำหนดต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. อันเป็นการไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 292 จึงวินิจฉัยว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 (6) จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายใน 30 วันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 292 (1) จึงต้องพ้นจากตำแหน่งและห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามมาตรา	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง

	295 แต่ปรากฏว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ได้พ้นจากตำแหน่งแล้ว จึงไม่สั่งให้พ้นจากตำแหน่งอีก จึงห้ามนายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง คือ วันที่ 30 พฤษภาคม 2545	
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์	พิเคราะห์แล้ว เห็นว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีประกาศกำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวคือ เทศบาลเมืองที่มีรายได้ไม่ต่ำกว่าสองร้อยล้านบาท นั้น สมาชิกสภาเทศบาลมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ และโดยที่ในปีงบประมาณ 2544 เทศบาลเมืองมุกดาหาร มีรายได้ไม่ต่ำกว่าสองร้อยล้านบาท จึงทำให้ผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหาร มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2544 ตามประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่ปรากฏว่า ผู้ถูกร้องไม่ยื่นบัญชีฯ ภายในเวลาที่กำหนด และมิได้แจ้งเหตุขัดข้องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบ และคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ถูกร้องทราบ โดยมีผู้รับหนังสือดังกล่าวแล้ว นอกจากนี้ สำนักงานปลัดเทศบาลเมืองมุกดาหารได้มีหนังสือแจ้งให้ผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลทุกคนให้มาฟังบรรยายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีฯ ประกอบกับการสอบถามนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลอีกหลายคนทราบว่า ผู้ถูกร้องไม่ประสงค์ทำงานทางการเมืองแล้ว ทั้งไม่มาประชุมและไม่เคยพบผู้ถูกร้องอีกเป็นเวลานานแล้ว นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้ส่งหนังสือให้ผู้ถูกร้องชี้แจงแต่ไม่ได้รับคำตอบแต่อย่างใด จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร งใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบกรณีเข้ารับตำแหน่ง ละวินิจฉัยให้พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลา 5 ปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295	ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง

13. นายอมร รักษาสัตย์	จากข้อเท็จจริงที่ว่า นายดาบตำรวจพินิจ เมืองโคตร ไม่ได้ยื่นบัญชีฯ โดยมิได้ชี้แจงข้อกล่าวหาเลย จึงถือได้ว่าจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ กรณีเข้ารับตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหาร เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2544 โดยผลแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) ลงวันที่ 18 ตุลาคม 2543 จึงวินิจฉัยให้นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่น คือ 30 ตุลาคม 2544 และห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง
14. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	พิจารณาแล้ว ข้อเท็จจริงได้ความตามคำร้องของผู้ร้องว่า ผู้ร้องได้ตรวจสอบพบว่า ผู้ถูกร้องไม่ได้ยื่นบัญชีฯ แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อผู้ร้องภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดและไม่ได้แจ้งเหตุขัดข้องให้ผู้ร้องทราบ ผู้ร้องจึงได้มีหนังสือถึงผู้ถูกร้องให้ชี้แจง 2 ฉบับ ผู้ถูกร้องก็ไม่ได้ชี้แจง ผู้ร้องได้ตรวจสอบพยานเอกสารปรากฏว่า สำเนาหนังสือสำนักงานเทศบาลเมืองมุกดาหาร เรื่องขอเชิญร่วมฟังการบรรยายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีฯ ของคณะเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหารและสำเนาหนังสือสำนักงานเทศบาลเมืองมุกดาหาร เรื่องการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของคณะเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหาร นอกจากนี้ ยังมีนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหาร จ้าหน้าที่ธุรการ นักการภารโรงเทศบาลเมือง มุกดาหารและพยานบุคคลผู้ใกล้ชิดผู้ถูกร้องให้การสนับสนุนอีกว่า ด้มีการส่งหนังสือให้สมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหารทราบ เองการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน สำหรับในขั้นพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีการแจ้งโดยส่งหนังสือไปยังภูมิลำเนาของผู้ถูกร้องและได้รับหนังสือเรียบ	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง

	ร้อยแล้ว ผู้ถูกร้องก็ไม่ได้ชี้แจงภายในเวลาที่กำหนดข้อ เท็จจริงฟังได้ว่าผู้ถูกร้องทราบว่ามีหน้าที่ตามกฎหมายต้องยื่นบัญชีฯ ต่อผู้ร้องทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่ง เมื่อผู้ถูกร้องไม่ยื่นบัญชีฯ ถือว่าผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ จึงวินิจฉัยว่า นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบและต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 วรรคหนึ่ง	

ตารางคะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 58/2545 สรุปประเด็นหลักของคำวินิจฉัยและคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 14 คน (คะแนนเสียง 13 : 1)

คำวินิจฉัยส่วนบุคคล				
ตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 14 คน	**ประเด็นหลัก** ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่		**คำวินิจฉัย** นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295	
	จงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และห้ามดำรงตำแหน่ง 5 ปี นับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง	ยกคำร้อง	จงใจไม่ยื่นบัญชีฯ และห้ามดำรงตำแหน่ง 5 ปี นับแต่วันพ้นจาตำแหน่ง (ไม่ชอบด้วย รธน.)	ยกคำร้อง / ไม่จงใจยื่นบัญชีฯ (ชอบด้วย รธน.)
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	✓		✓	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร		✓★		✓★
3. นายจุมพล ณ สงขลา	✓		✓	
4. พลโท จุล อติเรก★★	✓		✓	
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	✓		✓	
6. นายผัน จันทรปาน	✓		✓	
7. นายมงคล สระฏัน	✓		✓	
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	✓		✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓		✓	
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	✓		✓	
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓		✓	
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์	✓		✓	
13. นายอมร รักษาสัตย์	✓		✓	
14. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓		✓	
รวม	13	1	13	1

★ ให้ยกคำร้องของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งไม่มีอำนาจออกประกาศกำหนดเกณฑ์รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นฯ เพื่อให้ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ

★★พลโท จุล อติเรก ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

59. การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 59/2545

ตารางคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 59/2545 (วันที่ 26 พฤศจิกายน 2545) วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง ประธานวุฒิสภา ผู้ร้อง เสนอความเห็นของสมาชิกวุฒิสภา ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคหนึ่ง (1) กรณีร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... มาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 ที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 48 และมาตรา 56

(พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/3 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 หรือไม่ และ ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 หรือไม่)

	ประเด็นที่วิเคราะห์	สรุปสาระสำคัญ
1. การวิเคราะห์รูปแบบ	1. ความเป็นมาหรือคำกล่าวหา	ประธานวุฒิสภา ผู้ร้อง เสนอความเห็นของสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 77 คน ลงวันที่ 27 สิงหาคม 2545 ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคหนึ่ง (1) กรณีร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... มาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 ที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 48 และมาตรา 56
	2. สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา	คณะรัฐมนตรีได้เสนอร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ต่อสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2543 แล้วเสนอต่อวุฒิสภา ซึ่งวุฒิสภาได้ลงมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวโดยแก้ไขเพิ่มเติมบางมาตรา เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2544 แต่สภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมของวุฒิสภา จึงต้องตั้งคณะกรรมาธิการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว เมื่อคณะกรรมาธิการ ร่วมกันพิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว วุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบ และสภาผู้แทนราษฎรได้ให้ความเห็นชอบ ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 175 วรรคหนึ่ง (3) ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 93 สมาชิกวุฒิสภาดังกล่าวประกอบด้วยนาย

		จอน อึ๊งภากรณ์ กับคณะ รวม 77 คน ได้เสนอความเห็นต่อประธานวุฒิสภา เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ซึ่งรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และประธานวุฒิสภาได้ส่งความเห็นของสมาชิกวุฒิสภาดังกล่าวมาเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคหนึ่ง (1) ดังนี้ 1) ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 กำหนดให้การทำเหมืองใต้ดินผ่านใต้ดินของที่ดินใดที่มิใช่ที่ว่าง หากอยู่ในระดับความลึกจากผิวดินไม่เกินหนึ่งร้อยเมตร ผู้ยื่นคำขอประทานบัตรต้องแสดงหลักฐานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่า ผู้ขอจะมีสิทธิทำเหมืองแร่ในเขตที่ดินนั้นได้ ซึ่งหมายความว่า การทำเหมืองใต้ดินของที่ดินที่บุคคลใดมีกรรมสิทธิ์ หรือมีสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน ที่อยู่ในระดับความลึกจากผิวดินเกินหนึ่งร้อยเมตร สามารถกระทำโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของที่ดินและไม่จำเป็นต้องชดใช้แก่เจ้าของที่ดิน ไม่สอดคล้องกับข้อยกเว้นให้จำกัดสิทธิ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง และมาตรา 48 วรรคหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นการยกเลิกแดนแห่งกรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่ดิน ทั้งเหนือพันพื้นดินและใต้พื้นดิน ทำให้ผู้เป็นเจ้าของที่ดินไม่มีสิทธิใช้ประโยชน์และจำหน่ายจ่ายโอนที่ดินของตน อันเป็นสาระสำคัญแห่งสิทธิในที่ดิน ดังนั้น การจำกัดสิทธิในทรัพย์สินหรือสิทธิในที่ดินตามมาตรา 88/3 ของร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 2) การที่ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 ระบุให้รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ใต้ดิน จะต้องได้รับความเห็นชอบตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแล้ว ซึ่งตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้น หมายความถึงพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่ได้กำหนดให้รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ตามมาตรา 47 มาตรา 48 และมาตรา 49 กล่าวคือ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการผู้ชำนาญการ ซึ่งแล้วแต่ว่า

		เป็นโครงการประเภทใดแล้วแต่กรณี แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสอง บัญญัติว่า "การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว..." ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ตามมาตรา 47 มาตรา 48 และมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ไม่มีองค์ประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสอง นอกจากนี้ ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 ระบุว่า กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียจะเริ่มต้นขึ้นภายหลังจากการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ใต้ดินเสร็จสิ้นแล้ว แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 บัญญัติให้บุคคลโดยทั่วไปและบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม มีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน จึงเห็นได้ว่ารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ใต้ดินขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ร่าง พระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56
	3. เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย	มีประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัย 2 ประเด็น ดังนี้ <u>ประเด็นที่หนึ่ง</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 หรือไม่ แล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินไว้ใน มาตรา 48 วรรคหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ

		แต่ขอบเขตแห่งสิทธิในทรัพย์สินและการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินอาจมีได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1335 บัญญัติเรื่องแดนแห่งกรรมสิทธิ์ ไว้ว่า ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น แดนแห่งกรรมสิทธิ์ที่ดินนั้น กินทั้งเหนือพันพื้นดินและใต้พื้นดินด้วย ส่วนขอบเขตแห่งการใช้สิทธิและการรับรองกรรมสิทธิ์นั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 บัญญัติไว้ว่า ภายในบังคับแห่งกฎหมาย เจ้าของทรัพย์สิน มีสิทธิใช้สอย จำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น ถ้าเป็นทรัพย์สินประเภทที่ดินนอกจากเจ้าของที่ดินจะมีกรรมสิทธิ์แล้ว ยังมีสิทธิเหนือพันพื้นดินและใต้พื้นดินที่เรียกว่า แดนแห่งกรรมสิทธิ์ ซึ่งขอบเขตแดน แห่งกรรมสิทธิ์ นั้น เจ้าของที่ดินจะมีสิทธิต่าง ๆ ในที่ดินของตนภายในบังคับแห่งกฎหมายด้วย รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้" ปันบทบัญญัติทั่วไปที่ว่า สิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะถูกจำกัดมิได้ เว้นแต่อาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 บัญญัติให้สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินสามารถมีกฎหมายจำกัดสิทธิได้ แต่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของมาตรา 29 วรรคหนึ่งด้วย เมื่อพิจารณาคำปรารภของร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ซึ่งมีความว่า "พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 48 และมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้

		กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย" จึงเป็นการระบุชัดเจนว่า ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้มีบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แม้จะถือว่า เป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 วรรคหนึ่ง และเป็นการขัดต่อเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพของบุคคลตามมาตรา 50 ก็เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และมิได้เป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น ประกอบกับเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 โดยให้รัฐมีอำนาจควบคุมการตรวจ การผลิต การรักษาแหล่งแร่ อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการทำเหมืองตลอดถึงการให้ความคุ้มครองแก่กรรมกรและสวัสดิภาพของประชาชนให้เหมาะสมแก่กาลสมัย ดังนั้น รัฐจึงต้องเข้ามาควบคุม และ จัดระเบียบการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติ ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์สาธารณะ เมื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้วเป็นเรื่องของการทำเหมืองใต้ดินด้วยวิธีการเจาะเป็นปล่องหรืออุโมงค์ลึกลงไปใต้ผิวดินเพื่อ ให้ได้มาซึ่งแร่ใต้ผิวดิน โดยกำหนดการทำเหมืองใต้ดินต้องทำในระดับความลึกที่ปลอดภัยโดยพิจารณาจากโครงสร้างทางธรณีวิทยา รวมทั้งวิธีการทำเหมืองแร่ตามหลักวิศวกรรมเหมืองแร่ในแต่ละพื้นที่และความปลอดภัยของสิ่งมีชีวิต และเพื่อประโยชน์ในด้านความปลอดภัย ห้ามมิให้ออกประทานบัตร ทำเหมือง หรือประทานบัตรทำเหมืองใต้ดินในลักษณะที่ทำให้เขตเหมืองแร่ซ้อนกันในระดับความลึก ที่ต่างกันไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องก้าวล่วงเข้าไปกำหนดขอบเขตแห่งสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 ซึ่งบัญญัติว่า ถ้าความลึกจากผิวดินลงไปใต้ดิน ไม่เกินหนึ่งร้อยเมตร เจ้าของที่ดินยังคงมีแดนแห่งกรรมสิทธิ์ และยังคงมีสิทธิในความเป็นเจ้าของที่ดินอยู่อย่างสมบูรณ์ ในส่วนความลึกจากผิวดินลงไปใต้ดินเกินหนึ่งร้อยเมตรนั้น แม้มาตรา 88/3 จะไม่มีสภาพบังคับให้ผู้ยื่นคำขอประทานบัตรต้องขออนุญาตจากเจ้าของที่ดินก่อน แต่ก็ไม่ได้

		หมายความว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการยกเลิกแดนแห่งกรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่ดินในส่วนความลึกนั้น มาตรา 88/3 เป็นเพียงจำกัดสิทธิในการใช้สอยแดนแห่งกรรมสิทธิ์ในส่วนความลึกที่เกินหนึ่งร้อยเมตรไว้เพียงเท่าที่เจ้าของที่ดินจะสามารถใช้สอยถือเอาประโยชน์ได้ ซึ่งในขณะนี้ความลึกเกินหนึ่งร้อยเมตรดังกล่าวยังเกินความสามารถของบุคคลทั่วไปจะสามารถใช้สอยถือเอาประโยชน์ได้ และเป็นเรื่องจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้าไปดูแลทรัพยากรธรรมชาติในส่วนความลึกนี้เพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ผู้ยื่นคำขอประทานบัตรจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นรัฐจึงจำเป็นต้อง มีการตรากฎหมายฉบับนี้โดยมีการจำกัดสิทธิเท่าที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน อันเป็นสิทธิของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ตามมาตรา 48 วรรคหนึ่ง ประกอบกับร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 มิได้มีข้อความที่เกี่ยวกับการสืบมรดกและสิทธิของบุคคล ในการสืบมรดก จึงไม่มีข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 วรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญโดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 <u>ประเด็นที่สอง</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/5 มาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 กำหนดหลักเกณฑ์ในการออกประทานบัตรทำเหมืองใต้ดินไว้ว่า ผู้ขอประทานบัตรจะต้องทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยรายงานดังกล่าวจะต้องได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานต่างๆ ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมก่อน รัฐมนตรีจึงจะประมวลข้อมูลโครงการที่ยื่นประกอบคำขอประทานบัตร และรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมประกอบความเห็นของผู้พิจารณา

		เข้าสู่กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือระเบียบราชการที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ถึงแม้ว่าหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ขอประทานบัตรตามร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ และมาตรา 88/7 นี้ จะไม่มีการให้ความเห็นของผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา56 วรรคสอง ญญัติไว้ แต่การให้ความเห็นของผู้แทนดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์รายละเอียดที่เกี่ยวกับการให้ความเห็นของผู้แทนองค์การเอกชน และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวแต่อย่างใด ดังนั้น การที่ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 บัญญัติให้มีการรับฟังความคิดเห็นและเมื่อได้รับรายงานจาก คณะกรรมการจัดการรับฟังแล้ว รัฐมนตรีจึงจะ วินิจฉัยกำหนดเงื่อนไขและกำหนดหลักเกณฑ์ในการออกประทานบัตรต่อไป ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ของรัฐและชุมชนตามที่เห็นสมควรได้ ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสองแล้ว สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมและของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนนั้น ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ในส่วนที่เพิ่มความเป็นหมวด 4/1 ส่วนที่ 3 มาตรา 88/9 ถึงมาตรา 8/11 ได้บัญญัติถึงสิทธิมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียไว้แล้ว และถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 จะได้รับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมหรือสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนไว้ก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญทั้ง 2 มาตราก็บัญญัติให้สิทธิดังกล่าวเหล่านั้นจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งหมายความว่า ชุมชนมิได้มีสิทธิที่จะจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นได้อย่างอิสระโดยไม่มีขอบเขต ชุมชนท้องถิ่นเองก็ต้องร่วมกับองค์กรท้องถิ่นหรือรัฐในการจัดการทรัพย์สินร่วมกัน การที่ร่างมาตรา 88/7 บัญญัติให้มีการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ของผู้ขอประทานบัตรทำเหมืองใต้ดิน การให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย

		เพื่อนำไปสู่การที่รัฐมนตรีจะกำหนดเงื่อนไขในประทานบัตร แม้กระบวนการรับฟังความคิดเห็น จะเกิดในขั้นตอนใด ก็เป็นการให้ชุมชนจัดการทรัพย์สินร่วมกับรัฐในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนแล้ว ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 จึงมิได้เป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 แต่อย่างใด ศาลรัฐธรรมนูญโดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56
	4. บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง	1) รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 มาตรา 46 มาตรา 48 และมาตรา 56 2) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/3 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 3) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510
2. การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ	ประเด็นหลัก	<u>ประเด็นที่หนึ่ง</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/3 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 หรือไม่ <u>ประเด็นที่สอง</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 หรือไม่
3. คำวินิจฉัย	จึงวินิจฉัยว่า 1. ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/3 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 2. ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56	

4. หมายเหตุ	1) วินิจฉัยโดยมติ 14 คน โดยวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จำนวน 12 คน และ วินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จำนวน 2 คน เพราะเป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลและข้อความดังกล่าวเป็นสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ จึงเป็นอันตกไปทั้งฉบับ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคสาม (คะแนนเสียง 12 : 2) 2) เริ่มวันที่ 27 สิงหาคม 2545 แล้วเสร็จ วันที่ 26 พฤศจิกายน 2545 รวม 3 เดือน 3) การวางบรรทัดฐาน 3.1) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 3.2) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 4) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 120 ตอนที่ 81 ก วันที่ 28 สิงหาคม 2546 ซึ่งเท่ากับ 9 เดือน 2 วัน นับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (วันที่ 26 พฤศจิกายน 2545) 5) พลโท จุล อติเรก ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 6) ในวันที่ 10 ตุลาคม 2545 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 3 คน คือ พลโท จุล อติเรก นายสุจินดา ยงสุนทร และ นายอนันต์ เกตุวงศ์ ได้พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากมีวาระครบกึ่งหนึ่งของวาระที่กำหนด (มาตรา 322 วรรคหนึ่ง) แต่ได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่ (มาตรา 259 วรรคสอง) อย่างไรก็ตาม นายสุจินดา ยงสุนทร ได้ลาออกจากตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และพ้นจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2545 คำวินิจฉัยนี้จึงเป็นคำวินิจฉัยสุดท้ายที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย

ตารางคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 59/2545 (วันที่ 26 พฤศจิกายน 2545) สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลัก และคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 14 คน เรื่อง ประธานวุฒิสภา ผู้ร้อง เสนอความเห็นของสมาชิกวุฒิสภา ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคหนึ่ง (1) กรณีร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... มาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 ที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 48 และมาตรา 56

ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่

<u>ประเด็นที่หนึ่ง</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/3 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 หรือไม่

<u>ประเด็นที่สอง</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 หรือไม่

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลักของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล	คำวินิจฉัย
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	**1. รัฐธรรมนูญ บัญญัติไว้ว่า** **"<u>มาตรา 29</u> การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้กระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้** **กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย....."** **"<u>มาตรา 46</u> บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ"**	

	"มาตรา 48 สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ **การสืบมรดกย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบมรดกย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ"** **"มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ** **การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพ สิ่งแวดล้อมจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ** **สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่งและวรรคสองย่อมได้รับความคุ้มครอง"** **2. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า** **"มาตรา 1335 ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ท่านว่าแดนแห่งกรรมสิทธิ์ที่ดินนั้นกินทั้งเหนือพ้นพื้นดินและใต้พื้นดินด้วย"** ประเด็นหลักที่ 1 พิจารณาแล้ว ร่างพระราชบัญญัตินี้จึงยังคงเคารพในแดนแห่งกรรมสิทธิ์ของเจ้าของที่ดิน และแม้ว่าผู้รับอนุญาตทำเหมืองใต้ดิน จะทำเหมืองใต้ดินผ่านใต้ที่ดินใดที่มิใช่ที่ว่างในระดับความลึก	ประเด็นหลักที่ 1 ร่างพระราช

	เกินกว่าหนึ่งร้อยเมตรสามารถกระทำได้ โดยไม่ต้องรับความยินยอมจากเจ้าของที่ดิน ไม่ถือว่าเป็นการยกเลิกแดนแห่งกรรมสิทธิ์ในอาณาบริเวณที่ลึกเกินกว่าหนึ่งร้อยเมตรแต่อย่างใด เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของร่าง มาตรา 88/3 ก็จะเห็นได้ว่า มาตรานี้ยอมรับว่า ในส่วนความลึกจากผิวดินลงไปใต้ดินไม่เกินหนึ่งร้อยเมตร เจ้าของที่ดินยังคงมีแดนแห่งกรรมสิทธิ์ และยังคงมีสิทธิในความเป็นเจ้าของที่ดินอยู่อย่างสมบูรณ์ ส่วนในอาณาบริเวณใต้ดินที่ลึกเกินกว่าหนึ่งร้อยเมตรก็มิได้ถือว่าเป็นการยกเลิกแดนแห่งกรรมสิทธิ์แต่อย่างใด แม้จะไม่มีสภาพบังคับให้ผู้ยื่นคำขอประทานบัตรต้องขออนุญาตจากเจ้าของที่ดินก่อน แต่ก็เป็นเรื่องที่ผู้รับประทานบัตรจะต้องระวังมิให้การทำเหมืองแร่ใต้ดินของตนในระดับความลึกเกินหนึ่งร้อยเมตร ก่อความเสียหายแก่การใช้ประโยชน์จากอาณาบริเวณแดนแห่งกรรมสิทธิ์ที่ลึกเกินหนึ่งร้อยเมตรของเจ้าของที่ดิน นอกจากนั้น รัฐจะต้องเข้าไปดูแลทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ดังจะเห็นได้ว่า ผู้ยื่นคำขอประทานบัตรจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมทั้งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่จะมีการบังคับใช้ต่อไป รัฐจึงจำเป็นต้องมีการตรากฎหมายฉบับนี้โดยมีการจำกัดสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินไว้และไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินตามร่าง มาตรา 88/3 ดังนั้น พิจารณาแล้ว เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 วรรคหนึ่ง <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> พิจารณาแล้ว เห็นว่า การที่ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 กำหนดให้มีการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้ขอประทานบัตรทำเหมืองใต้ดินก็ดีการมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียก็ดี เพื่อนำไปสู่การกำหนดเงื่อนไขในประทานบัตร ซึ่งรัฐมนตรีไม่อาจใช้อำนาจได้เองตามลำพัง จึงเห็นว่า มาตรการดังกล่าวเป็นการให้ชุมชนจัดการทรัพย์สินร่วมกับรัฐในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนแล้ว	บัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 88/3 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 88/7 ไม่ขัดหรือ

	นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญยังบัญญัติเกี่ยวกับการใช้สิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม และสิทธิบุคคลที่มีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนทั้งในมาตรา 46 และมาตรา 56 ไว้ว่า "ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ" และเนื่องจากยังมิได้มีกฎหมายกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้สิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมตามมาตรา 46 ในการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งยังมิได้มีกฎหมายกำหนดวิธีการที่บุคคลจะมีส่วนร่วมกับรัฐ และชุมชนในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตามมาตรา 56 จึงไม่อาจถือได้ว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 เป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนอันเป็นการละเมิดเจตนารมณ์ของมาตรา 56 ในมาตราอื่นๆ ของร่างพระราชบัญญัติแร่ฉบับนี้ เช่น มาตรา 88/11 ยังได้รับรองสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียในการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยกำหนดให้ชุมชนมีสิทธิตรวจสอบการทำเหมืองแร่ ตามที่กำหนดไว้ในเงื่อนไขของประทานบัตร โดยผู้ถือประทานบัตรเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย ประกอบกับมาตรา 88/13 บัญญัติให้รัฐและผู้ถือประทานบัตรต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเจ้าของที่ดินที่ได้รับความเสียหายจากการทรุดตัวของพื้นที่ดินไว้ด้วย จึงถือได้ว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ได้กำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิของชุมชนและประชาชน ที่อาจได้รับความเสียหายจากการทำเหมืองแร่ใต้ดินไว้มากพอแล้ว ดังนั้น พิจารณาแล้วเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติแร่ มาตรา 88/7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 วรรคหนึ่งและวรรคสอง จึงวินิจฉัยว่า บทบัญญัติมาตรา 88/3 แห่งร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่...) พ.ศ. .... ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 และบทบัญญัติ มาตรา 88/7 แห่งร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่...) พ.ศ. .... ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56	แย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และ มาตรา 56
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> พิเคราะห์แล้ว ในส่วนที่ผู้รับประทานบัตรสามารถขุดแร่ใต้พื้นที่ว่างได้ โดยไม่ต้องบอกกล่าวแก่เจ้าของที่ดิน ตลอดจนไม่	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> ร่าง

	ต้องชดใช้ค่าทดแทนใดๆ แก่เจ้าของนั้น เมื่อได้พิเคราะห์เทียบเคียงกับการเข้าดำเนินการเดินสายไฟฟ้าไม่ว่าจะเดินใต้ เหนือ ตามหรือข้ามพื้นดินของบุคคลใด ต้องมีการบอกกล่าวเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินทราบล่วงหน้าก่อน ทั้งต้องใช้ค่าทดแทนเป็นเงินเพื่อการดำเนินการดังกล่าวตามความเป็นธรรมแก่เจ้าของที่ดินนั้นด้วย หากผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนไม่พอใจในค่าทดแทน มีสิทธิฟ้องร้องทางศาลต่อไปได้ ดังปรากฏตามพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 มาตรา 29 มาตรา 30 และมาตรา 30 ทวิ แต่เหตุใดกรณีการขุดแร่ใต้ดิน ผู้เป็นเจ้าของที่ซึ่งได้รับผลกระทบและถูกรอนสิทธิเพราะที่ดินต้องด้อยค่าลงไป และขาดการใช้ประโยชน์ตามปกติอย่างมาก แต่กลับไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนในทำนองเดียวกับกรณีที่กล่าวข้างต้น ทั้งที่ได้รับผลกระทบและเสียหายยิ่งกว่ากัน เช่นนี้ย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้เป็นเจ้าของที่ดินที่ถูกขุดเจาะแร่อย่างเห็นได้ชัด อันเป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิของเจ้าของที่ดินนั้นโดยไม่จำเป็น กล่าวโดยสรุป เห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... มาตรา 88/3 ที่ผู้รับประทานบัตรสามารถทำเหมืองใต้ดินในที่ดินของผู้อื่นได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของที่ดินและไม่ต้องชดใช้ค่าทดแทนให้เจ้าของที่ดิน เป็นบทบัญญัติจำกัดสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยไม่จำเป็น ทั้งเป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 ประกอบด้วย มาตรา 29 ด้วย โดยที่ร่าง มาตรา 88/3 ดังกล่าวเป็นสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... จึงส่งผลให้ร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นอันต้องตกไปทั้งฉบับตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคสาม ปัญหาอื่นนอกจากนี้จึงไม่จำต้องวินิจฉัย จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... มาตรา 88/3 เป็นร่างซึ่งมีผลกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยไม่จำเป็น ร่างมาตราดังกล่าวจึงขัดและไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 ประกอบด้วย มาตรา 29 และร่างมาตราดังกล่าวเป็นสาระสำคัญของร่างพระราช	พระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 ขัดและไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 ประเด็นหลักที่ 2 ไม่จำต้องวินิจฉัย

	บัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... จึงทำให้ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นอันตกไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคสาม	
3. นายจุมพล ณ สงขลา	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> พิเคราะห์แล้ว ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 83/3 ถือได้ว่าเป็นกฎหมายอื่น ซึ่งออกโดยความเห็นชอบของรัฐสภาที่สามารถจำกัดขอบเขตของแดนแห่งกรรมสิทธิ์ได้ตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1335 ดังกล่าวข้างต้น มิได้เป็นการยกเลิกแดนแห่งกรรมสิทธิ์ ประกอบทั้งแร่เป็นทรัพยากรของชาติมิใช่ทรัพย์สินของเจ้าของที่ดิน และความลึกเกินหนึ่งร้อยเมตรจากพื้นดินก็ไม่อยู่ในวิสัยที่บุคคลธรรมดาจะลงไปแสวงหาผลประโยชน์ได้ เจ้าของที่ดินจึงไม่อาจอ้างได้ว่าการทำเหมืองแร่ใต้พื้นดินเกินหนึ่งร้อยเมตร เป็นการล่วงล้ำแดนแห่งกรรมสิทธิ์ของตนทำให้ต้องเสียประโยชน์หรือควรจะได้รับประโยชน์ตอบแทน ดังนั้น ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 แม้จะเป็นกฎหมายที่จำกัดสิทธิในทรัพย์สิน แต่ก็เป็นไปตามเงื่อนไขและข้อยกเว้นตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 48 บัญญัติไว้ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> ถือได้ว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ดังกล่าวมิได้ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมแต่อย่างใด เนื่องจากหลังจากคณะกรรมการต่างๆ เช่น คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ให้ความเห็นชอบแล้ว ต้องเข้าสู่กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียก่อนและตามมาตรา 88/9 วรรคสอง (2) ด้วย และเห็นว่า การที่จะให้มีสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมที่มิใช่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐรวมทั้งผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามามีส่วนร่วมให้ความเห็นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 56 นั้น ชอบที่จะนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการนั้นเป็นการเฉพาะต่อไป ดังนั้น จึงเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 จึงวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่...) พ.ศ. .... มาตรา 88/3 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 และ มาตรา 88/7 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และ มาตรา 56

	และมาตรา 88/7 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56	
4. พลโท จุล อติเรก	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> พิจารณาร่างพระราชบัญญัติแร่ ฯ แม้จะเป็นบทบัญญัติจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในทรัพย์สินก็ตาม แต่มาตรา 29 ประกอบมาตรา 48 และมาตรา 50 ได้บัญญัติให้จำกัดสิทธิได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งร่างพระราชบัญญัติแร่ มาตรา 88/3 ได้บัญญัติขึ้นมิได้กระทบสิทธิของเจ้าของที่ดิน โดยรัฐเข้ามาควบคุม และจัดระเบียบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะเมื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้วเป็นเรื่องการทำเหมืองใต้ดินด้วยวิธีการเจาะเป็นปล่องหรืออุโมงค์ลึกลงไปใต้ผิวดินเพื่อให้ได้มาซึ่งแร่ใต้ผิวดิน กำหนดการทำเหมืองใต้ดินต้องทำในระดับความลึกที่ปลอดภัยโดยพิจารณาจากโครงสร้างทางธรณีวิทยา ทั้งวิธีการทำเหมืองแร่ตามหลักวิศวกรรมเหมืองแร่ในแต่ละพื้นที่และความปลอดภัยของสิ่งมีชีวิต ความลึกมากกว่าหนึ่งร้อยเมตรนั้นเกินความสามารถของบุคคลทั่วไปที่จะสามารถใช้สอยถือเอาประโยชน์ได้ จึงไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน อันเป็นสิทธิของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ตามมาตรา 48 วรรค หนึ่ง และร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 มิได้มีข้อความที่เกี่ยวกับการสืบมรดกและสิทธิของบุคคลในการสืบมรดกตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 วรรคสอง อีกด้วย พิจารณาแล้วเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 ไม่มีข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> เห็นว่า ความตามร่างพระราชบัญญัติแร่ มาตรา 88/7 นั้นสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสองแล้ว ดังนั้น ตามร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 ที่บัญญัติให้มีการรับฟังความคิดเห็น และเมื่อได้รับรายงานจากคณะกรรมการจัดการรับฟังแล้ว รัฐมนตรีจึงจะวินิจฉัยกำหนดเงื่อนไข และกำหนดหลักเกณฑ์ในการออกประทานบัตรต่อไปนั้น เห็นว่าที่บัญญัติเช่นนี้ก็เพื่อประโยชน์ของรัฐและชุมชนตามที่รัฐมนตรีเห็นสมควรได้ นอกจากนี้แม้รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 จะได้รับรอง	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และประเด็นหลักที่ 2</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 48 และมาตรา 56

	สิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมหรือสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนไว้ก็ตาม รัฐธรรมนูญทั้งสองมาตราก็บัญญัติให้สิทธิดังกล่าวเหล่านั้นจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งตามร่างมาตรา 88/7 บัญญัติให้มีการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ขอประทานบัตรทำเหมืองใต้ดิน การให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อนำไปสู่การที่รัฐมนตรีจะกำหนดเงื่อนไขในประทานบัตร แม้กระบวนการรับฟังความคิดเห็นจะเกิดในขั้นตอนใด ก็เป็นการให้ชุมชนจัดการทรัพย์สินร่วมกับรัฐในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนตามรัฐธรรมนูญแล้ว พิจารณาแล้ว เห็นว่า ร่างพระราช บัญญัติแร่ ฯ มาตรา 88/7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 จึงวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 48 และมาตรา 56	
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> เห็นว่า ร่างมาตรา 88/3 แม้จะไม่มีสภาพบังคับให้ผู้ยื่นคำขอประทานบัตรสำหรับการทำเหมืองใต้ดินที่อยู่ในระดับความลึกจากผิวดินเกินหนึ่งร้อยเมตรต้องขออนุญาตจากเจ้าของที่ดินก่อน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า เป็นการยกเลิกแดนแห่งกรรมสิทธิ์ในส่วนที่ลึกเกินกว่าหนึ่งร้อยเมตร เพราะเมื่อพิจารณาประกอบกับร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ในส่วนที่เพิ่มความเป็นส่วนที่ ๔ ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ จะเห็นได้ว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ฉบับนี้ยังคงให้การรับรองคุ้มครองแดนแห่งกรรมสิทธิ์ในส่วนของผู้ได้รับความเสียหายจากการทำเหมืองแร่ใต้ดินในทุกระดับความลึกที่มีวิธีการทำเหมืองไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในประทานบัตร การกำหนดให้การทำเหมืองที่มีความลึกเกินกว่าหนึ่งร้อยเมตร ไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าของที่ดินนั้น เป็นเพียงการจำกัดสิทธิในการใช้สอยแดนแห่งกรรมสิทธิ์เพียงเท่าที่เจ้าของที่ดินจะใช้ประโยชน์ได้ แต่มิได้เป็นการยกเลิกแดนแห่งกรรมสิทธิ์ในความลึกที่เกินหนึ่งร้อยเมตรนั้น เนื่องจากในขณะนี้ความลึกดังกล่าวยังเกิน	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และประเด็นหลักที่ 2</u> ข้อความตามมาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่

	ความสามารถของบุคคลทั่วไปในการใช้สอย ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องมีการตรากฎหมายฉบับนี้เพื่อเข้าไปดูแลทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยมีการจำกัดสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินไว้เท่าที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 จึงเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 88/3 แห่งร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ เป็นบทบัญญัติจำกัดขอบเขตของแดนแห่งกรรมสิทธิ์ในส่วนที่เกินจากความสามารถตามปกติที่มนุษย์จะใช้ได้ จึงเป็นบทบัญญัติจำกัดสิทธิของบุคคลเท่าที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินซึ่งรัฐธรรมนูญ ให้การรับรองคุ้มครองไว้ในมาตรา 48 จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 แต่อย่างใด <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> เห็นว่า ร่างมาตรา 88/5 และมาตรา 88/7 กำหนดหลักเกณฑ์ในการออกประทานบัตรทำเหมืองใต้ดินไว้ว่า ผู้ขอประทานบัตรจะต้องทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และเมื่อรายงานดังกล่าวได้รับความเห็นชอบตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแล้ว รัฐมนตรีจะต้องประมวลข้อมูลโครงการที่ยื่นประกอบคำขอประทานบัตรและรายงานดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือระเบียบราชการ สำหรับรัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสอง ที่กำหนดให้ต้องมีการให้ความเห็นของผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาจัดการด้านนั้น ก็จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายกำหนดรายละเอียดดังกล่าว และเมื่อกระบวนการรับฟังความคิดเห็นสิ้นสุดและได้รับรายงานจากคณะกรรมการจัดการรับฟังแล้ว รัฐมนตรีจึงจะวินิจฉัยกำหนดเงื่อนไขไว้ในประทานบัตรต่อไป อันเป็นการสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญมาตรา 56 แล้ว นอกจากนี้ แม้ว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 วรรคหนึ่ง จะรับรองสิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดังเดิมหรือสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐบาลและชุมชน	ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคหนึ่ง (1) จึงเห็นควรวินิจฉัยให้ยกคำร้องของผู้ร้อง

	ไว้ แต่ก็มิได้หมายความว่า ชุมชนจะจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นได้อย่างอิสระ ชุมชนต้องร่วมกับองค์กรท้องถิ่นหรือรัฐในการจัดการทรัพย์สินร่วมกัน กาีรที่มาตรา 88/7 กำหนดให้มีการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม การให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่ากระบวนการรับฟังความคิดเห็นจะเกิดในขั้นตอนใด ก็เป็นการให้ชุมชนจัดการทรัพย์สินร่วมกับรัฐในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนแล้ว ดังนั้น ข้อความในร่างมาตรา 88/7 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 วรรคสอง จึงเห็นว่า ข้อความตามมาตรา 88/3 และ มาตรา 88/7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคหนึ่ง (1) จึงเห็นควรวินิจฉัยให้ยกคำร้องของผู้ร้อง วินิจฉัยให้ยกคำร้องของผู้ร้อง	
6. นายผัน จันทรปาน	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> พิจารณาแล้ว เห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ยังคงให้การรับรองคุ้มครองแดนแห่งกรรมสิทธิ์ในส่วนของผู้ได้รับความเสียหายจากการทำเหมืองแร่ใต้ดินในทุกระดับความลึกที่มีวิธีการทำเหมืองไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในประทานบัตร โดยเฉพาะในส่วนของการทำเหมืองที่มีความลึกเกินกว่าหนึ่งร้อยเมตรไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าของที่ดินนั้น เป็นเพียงการจำกัดสิทธิในการใช้สอยแดนแห่งกรรมสิทธิ์เพียงเท่าที่เจ้าของที่ดินจะใช้ประโยชน์ได้ แต่มิได้เป็นการยกเลิกแดนแห่งกรรมสิทธิ์ เนื่องจากในขณะนี้ความลึกดังกล่าวยังเกินความสามารถของบุคคลทั่วไปในการใช้สอย (โดยเทียบเคียงกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดหาอสังหาริมทรัพย์เพื่อกิจการขนส่งมวลชน พ.ศ. 2540 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์การสร้างรถไฟฟ้าใต้ดินเกินกว่าหนึ่งร้อยเมตรไม่ต้องจ่ายค่าทดแทนภาระในอสังหาริมทรัพย์เพราะถือว่าไม่ทำให้การใช้สอยอสังหาริมทรัพย์นั้นต้องลดลง) ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่รัฐจะต้องเข้าไปดูแลทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ผู้ยื่นคำขอประทานบัตรจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 ไม่มีข้อความใดที่ขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญ มาตรา 48

	2510 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รัฐจึงจำเป็นต้องมีการตรากฎหมายฉบับนี้โดยมีการจำกัดสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินไว้และไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญในทรัพย์สินของบุคคล ดังนั้น ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 ไม่มีข้อความขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 วรรคหนึ่ง ประเด็นหลักที่ 2 พิจารณาแล้ว เห็นว่า การที่ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/7 กำหนดให้มีการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ขอประทานบัตรทำเหมืองใต้ดินก็ดี การมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียก็ดี เพื่อนำไปสู่การกำหนดเงื่อนไขในประทานบัตร ซึ่งรัฐมนตรีไม่อาจใช้อำนาจได้เองตามลำพัง แม้กระบวนการรับฟังความคิดเห็นจะเกิดขึ้นในขั้นตอนใด ก็เป็นการให้ชุมชนจัดการทรัพย์สินร่วมกับรัฐในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนแล้ว และรัฐธรรมนูญยังได้มีบทบัญญัติจำกัดสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมและสิทธิบุคคลที่มีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนโดยในมาตรา 46 และมาตรา 56 ว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ดังนั้น ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/7 จึงมิได้เป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชน ตลอดจนยังรับรองสิทธิในการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายฉบับอื่นไว้ด้วยจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 วรรคหนึ่งและวรรคสอง จึงวินิจฉัยว่า 1) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 88/3 ไม่มีข้อความใดที่ขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 2) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 88/7 ไม่มีข้อความใดที่ขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56	ประเด็นหลักที่ 2 ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 ไม่มีข้อความใดที่ขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และ มาตรา 56
7. นายมงคล สระฏัน	ประเด็นหลักที่ 1 เห็นว่า รัฐมีหน้าที่ควบคุมทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ของสาธารณะเพื่อจัดระเบียบที่ดีของสังคม บางครั้งจึง	ประเด็นหลักที่ 1 และ

	มีความจำเป็นที่จะต้องก้าวล่วงเข้าไปกำหนดขอบเขตแห่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เมื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นเรื่องการทำเหมืองใต้ดินโดยกำหนดการทำเหมืองใต้ดินต้องทำในระดับความลึกที่ปลอดภัยโดยพิจารณาจากโครงสร้างทางธรณีวิทยารวมทั้งวิธีการทำเหมืองแร่ตามหลักวิศวกรรมเหมืองแร่ในแต่ละพื้นที่และความปลอดภัยของสิ่งมีชีวิต และเพื่อประโยชน์ในด้านความปลอดภัย ห้ามมิให้ออกประทานบัตรทำเหมือง หรือประทานบัตรทำเหมืองใต้ดินในลักษณะที่ทำให้เขตเหมืองแร่ซ้อนกันในระดับความลึกที่แตกต่างกันไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนและการทำเหมืองใต้ดินผ่านใต้ที่ดินที่มิใช่ที่ว่าง หากอยู่ในระดับความลึกจากผิวดินไม่เกินหนึ่งร้อยเมตร ผู้ยื่นคำขอประทานบัตรต้องแสดงหลักฐานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าผู้ขอจะมีสิทธิทำเหมืองในเขตที่ดินนั้นได้ เห็นได้ว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ยังคงคำนึงถึงสิทธิของเจ้าของที่ดินเพราะการทำเหมืองใต้ดินผ่านใต้ดินที่มีเจ้าของกรรมสิทธิ์ในระดับความลึกไม่เกินหนึ่งร้อยเมตร ผู้ยื่นคำขอประทานบัตรต้องแสดงหลักฐานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่า ผู้ขอจะมีสิทธิทำเหมืองในเขตที่ดินนั้นได้ แสดงให้เห็นว่าในระดับความลึกใต้พื้นดินไม่เกินหนึ่งร้อยเมตร ยังคงยึดถือประโยชน์แก่เจ้าของที่ดินที่มีความสามารถจะใช้สอยได้ รัฐจึงจำเป็นต้องตรากฎหมายฉบับนี้โดยมีการจำกัดสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินไว้และไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ดังนั้น มาตรา 88/3 ของร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> เห็นว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่ประกาศใช้ก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แม้จะมีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสอง แต่เมื่อยังมิได้แก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าว หรือมีการออกกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสอง ประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมาย ดังนั้น มาตรา 88/7 ของร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56	<u>ประเด็นหลักที่ 2</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 14 ที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 48 และ มาตรา 56

	จึงวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... มาตรา 14 ที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 48 และมาตรา 56	
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> เห็นว่า รัฐมีความจำเป็นต้องเข้าควบคุมทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สาธารณะ และเพื่อจัดระเบียบที่ดีต่อสังคม จึงต้องก้าวล่วงเข้าไปกำหนดขอบเขตแห่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สำหรับร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 ก็ระบุให้รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ใต้ดิน จะต้องได้รับความเห็นชอบตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 สำหรับมาตรา 88/7 ในส่วนที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม และของบุคคลที่มีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล การออกประทานบัตรทำเหมืองใต้ดินจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในร่าง โดยจะต้องมีการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ขอประทานบัตรทำเหมืองใต้ดิน และเมื่อได้รับความเห็นชอบตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติแล้ว รัฐมนตรีจะต้องประมวลข้อมูลดังกล่าวประกอบความเห็นเข้าสู่กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือระเบียบราชการที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ดังนั้น ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะได้รับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นไว้อย่างอิสระ ชุมชนท้องถิ่นก็ต้องร่วมกับองค์กรท้องถิ่น หรือรัฐในการจัดการทรัพย์สินร่วมกัน ตามร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้มีการทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม กระบวนการรับฟังความคิดเห็น เพื่อนำไปสู่การกำหนดเงื่อนไขในประทานบัตร รัฐมนตรีจึงไม่อาจใช้อำนาจได้โดยลำพัง และรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 ก็ได้บัญญัติไว้ตอนท้ายของวรรคหนึ่งและตอนท้ายของวรรคหนึ่ง วรรคสอง ตามลำดับว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ จึงหาได้ขัดหรือแย้ง	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 48 และมาตรา 56

	ต่อรัฐธรรมนูญไม่ จึงวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 48 และมาตรา 56	
9. นายสุจิต บุญบงการ	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> เห็นว่า ร่างกฎหมายฉบับนี้มีความจำเป็นเนื่องจากยังไม่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ใต้ดินมาก่อน ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มีหลักการกำหนดให้การทำเหมืองใต้ดินมีวิธีการเป็นการเฉพาะที่แตกต่างไปจากการทำเหมืองปกติทั่วไปและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมแร่โปแตชในประเทศไทย การทำเหมืองใต้ดินโดยเฉพาะกรณีของเหมืองแร่โปแตชนั้น ต้องเจาะลงไปในระดับประมาณ 160-180 เมตร เพื่อหาชั้นแร่และจะมีการเจาะเป็นอุโมงค์เป็นแนวนอนและมีเสาค้ำยัน เพื่อไม่ให้เกิดการยุบตัว แนวของอุโมงค์จะผ่านไปยังที่ใต้ดินของที่ดินที่อาจไม่ใช่ที่ว่าง เป็นที่ ๆ บุคคลมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองเป็นบริเวณกว้าง แต่เนื่องจากเป็นความลึกเกินหนึ่งร้อยเมตร จึงน่าเชื่อได้ว่า เป็นความลึกเกินความสามารถปกติที่บุคคลที่จะใช้สอยพื้นที่ใต้ผิวดินได้ ดังนั้น แดนแห่งกรรมสิทธิ์ใต้พื้นดินในกรณีที่เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ใต้ดินจึงมีขอบเขตจำกัดเท่าที่เจ้าของที่ดินสามารถหาประโยชน์ได้ตามปกติเท่านั้น การกำหนดให้การทำเหมืองแร่ใต้ดินลึกเกินกว่า 100 เมตร แล้วไม่ต้องขอความเห็นชอบจากเจ้าของที่ดินที่อยู่เหนือบริเวณที่ทำเหมืองดังกล่าว จึงเป็นการกำหนดขอบเขตหรือการจำกัดแดนแห่งกรรมสิทธิ์เท่าที่จำเป็น และไม่กระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งสิทธินั้น และเห็นว่า การกำหนดความลึก 100 เมตร ตามพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 ไม่ถือเป็นการจำกัดขอบเขตแดนแห่งกรรมสิทธิ์ใต้พื้นดิน เป็นการถาวรและในทุกกรณี เนื่อง จากความสามารถของบุคคลเปลี่ยนแปลงได้และมีแนวโน้มว่าความสามารถดังกล่าวมีสูงขึ้นและถ้าเป็นเช่นนั้น ความลึก 100 เมตร ก็ต้องเปลี่ยนแปลงไป <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> พิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 คุ้มครองสิทธิ	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 <u>ประเด็นหลักที่ 2</u>

	ของบุคคลในการรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมและสิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน สิทธิดังกล่าวรัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ก็จริง แต่การจะปฏิบัติเพื่อให้สิทธินั้นมีผลการปฏิบัติอย่างแท้จริง ต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิดังกล่าวบัญญัติไว้ เช่น จะต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าชุมชนท้องถิ่นใดเรียกว่าเป็นชุนชนท้องถิ่นดั้งเดิมเป็นต้น แต่เมื่อยังไม่มีการตรากฎหมายดังกล่าวออกมาบังคับใช้ จึงเห็นว่า มาตรา 88/7 แห่ง ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 จึงวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... มาตรา 88/3 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 โดยถือว่าแดนแห่งกรรมสิทธิ์ใต้พื้นดินมีลึกเพียง 100 เมตร นั้น ใช้เฉพาะการทำเหมืองแร่ใต้ดินเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการทั่วไปและถาวร และมาตรา 88/7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56	ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และ มาตรา 56
10. นายสุจินดา ยงสุนทร	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> พิจารณาแล้ว เห็นว่า การจำกัดหรือยกเลิกแดนแห่งกรรมสิทธิ์ในระยะที่ลึกเกินกว่า 100 เมตร มิได้เป็นการจำกัดสิทธิของเจ้าของที่ดินที่จะใช้ประโยชน์ตามปกติจากที่ดินของตนบนหรือเหนือผืนที่ดินหรือที่ลึกลงไปได้ถึง 100 เมตร นอกจากนี้แล้ว และมาตรา 88/13 รวมทั้งมาตรา 131/1 ยังเป็นบทบัญญัติที่ประสิทธิประสาทความคุ้มครองให้แก่เจ้าของที่ดินในระดับที่มากพอที่จะถือได้ว่า สาระสำคัญแห่งสิทธิของเจ้าของที่ดินนั้นไม่ถูกกระทบกระเทือน เช่น การกำหนดให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าการทรุดตัวของพื้นดินในเขตเหมืองแร่นั้น เกิดจากการทำเหมืองใต้ดิน และในกรณีที่ผู้ทำเหมืองไม่สามารถพิสูจน์เป็นอย่างอื่นได้ ผู้ทำเหมืองใต้ดินและหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบการทำเหมืองต้องร่วมกันรับผิดต่อผู้เสียหายในทุกกรณี เป็นต้น จึงเห็นว่า มาตรา 88/3 ไม่มีข้อความใดที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 48 <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> พิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสอง	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 และ มาตรา 88/7 ไม่มีข้อความใดที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐ

	กำหนดไว้ในตอนท้ายว่า "ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ" ซึ่งหมายความว่า จำต้องมีกฎหมายเฉพาะมากำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้ความเห็นประกอบของผู้แทนองค์การเอกชน และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาเสียก่อนที่จะให้รัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสอง มีผลบังคับใช้ได้อย่างบริบูรณ์และจริงจัง ซึ่งจนบัดนี้ยังไม่มีการตรากฎหมายดังกล่าวขึ้น ส่วนร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 จะเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการเกี่ยวกับการทำเหมืองใต้ดินเป็นการเฉพาะเจาะจง นอกจากนั้นแล้ว มาตรา 88/7 ของร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ได้กำหนดให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และรายงานดังกล่าวยังต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งต้องประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจำนวน 8 คน และในจำนวนนี้จะต้องมีผู้แทนจากภาคเอกชนร่วมอยู่ด้วยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง ดังนั้น จึงไม่มีกรณีที่มาตรา 88/7 จะมีผลเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสองได้ เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 จะมีผลใช้บังคับได้อย่างบริบูรณ์ก็ต่อเมื่อมีการตรากฎหมายขึ้นมาอนุวัตก่อน ซึ่งกฎหมายดังกล่าวจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งปัจจุบันยังไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายในลักษณะดังกล่าว ส่วนร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการเกี่ยวกับการทำเหมืองใต้ดินโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นเรื่องต่างหากจากหลักการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 นอกจากนั้นแล้ว ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในท้องถิ่นที่มีการทำเหมืองแร่ใต้ดิน รวมทั้งการคุ้มครองรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมไว้พอสมควรแก่สภาพการณ์ปัจจุบันแล้ว จึงไม่มีกรณีที่มาตรา 88/7 จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 จึงวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... มาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 ไม่มีข้อความใดที่ขัดหรือแย้งต่อ	ธรรมนูญ มาตรา 48 ประกอบ มาตรา 29 มาตรา 46 และ มาตรา 56

	รัฐธรรมนูญ มาตรา 48 ประกอบมาตรา 29 มาตรา 46 และมาตรา 56	
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 48 บัญญัติให้สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินสามารถมีกฎหมายจำกัดสิทธิได้ หมายความว่า สิทธิตามมาตรา 48 นี้สามารถออกกฎหมายจำกัดได้ แต่จะต้องเป็นไปตามมาตรา 29 และเมื่อพิจารณาคำปรารภของร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ฉบับนี้ เห็นได้ชัดเจนว่า ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้มีบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 48 วรรคหนึ่ง แต่ก็เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และมิได้เป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น เพราะขณะนี้ความลึกใต้ดินเกินหนึ่งร้อยเมตรลงไปยังเกินความสามารถตามปกติของบุคคลทั่วไปในการใช้สอยและถือเอาประโยชน์ได้ จึงเป็นระยะความลึกที่ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของเจ้าของที่ดินแต่ประการใด ดังนั้น บทบัญญัติในมาตรา 88/3 จึงไม่ได้ทำให้การใช้สอยที่ดินของเจ้าของที่ดินต้องลดน้อยลง ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ จึงไม่มีข้อความใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> พิจารณาแล้ว เห็นว่า ในการออกประทานบัตรทำเหมืองใต้ดินจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และต้องนำเข้าสู่กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือระเบียบราชการที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี สำหรับการให้ความเห็นของผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมนั้น จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับตัวบุคคลที่จะเป็นผู้แทนขององค์การเอกชนและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จะให้ความเห็นดังกล่าว ดังนั้น ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ จึงมิได้เป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมและสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา ตลอดจนยังรับรอง	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ</u> <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 และมาตรา

	สิทธิในการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายไว้ด้วย จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 จึงวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 48 และมาตรา 56	88/7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 48 และ มาตรา 56
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> พิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 48 วรรคหนึ่ง กำหนดแดนแห่งกรรมสิทธิ์ไว้ถึงหนึ่งร้อยเมตรลึกลงไปใต้ดินอันเป็นความลึกที่ถือว่าเจ้าของที่ดินโดยทั่ว ๆ ไปในปัจจุบันนี้ไม่มีความสามารถใช้สอยหรือทำประโยชน์ได้ แต่สิทธิการเป็นเจ้าของที่ดิน ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งสิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 ยังคงมีอยู่เช่นเดิม มาตรา 88/3 เพียงแต่ได้กำหนดแดนแห่งกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือขอบเขตแห่งสิทธิที่ดินดังกล่าวไว้เท่านั้น เจ้าของที่ดินยังคงมีสิทธิใช้ประโยชน์และจำหน่ายจ่ายโอนที่ดินของตนได้ และไม่ถือว่าเป็นการยกเลิกแดนแห่งกรรมสิทธิ์แต่อย่างใด หากต่อไปในอนาคตเมื่อเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้า ถึงระดับที่ช่วยให้ประชาชนโดยทั่วไปสามารถใช้ประโยชน์ในที่ดินได้ลึกเกินกว่า 100 เมตร ก็ย่อมจะขยายขอบเขตแห่งแดนกรรมสิทธิ์ลงไปใต้ดินเกินกว่า 100 เมตร ก็ได้ ในส่วนที่ผู้ร้องอ้างว่า ทำให้เจ้าของที่ดินไม่มีสิทธิในการใช้ประโยชน์และจำหน่ายจ่ายโอนที่ดินของตนได้นั้น เห็นว่า กรรมสิทธิ์ในที่ดินของเจ้าของยังคงมีอยู่เช่นเดิม เจ้าของยังสามารถใช้ประโยชน์ได้และจำหน่ายจ่ายโอนที่ดินของตนได้ หากมีความเสียหายอันเกิดมาจากการทำเหมือง ผู้เป็นเจ้าของก็มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายต่าง ๆ ได้ตามกฎหมายตามที่ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ได้บัญญัติก็ได้ ดังนั้น เห็นว่า มาตรา 88/3 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 วรรคหนึ่ง <u>ประเด็นหลักที่ 2</u> เห็นว่า ไม่น่าจะกล่าวได้ว่า มาตรา 88/7 ขัดหรือแย้งต่อ	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> บทบัญญัติมาตรา 88/3 ของร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 <u>ประเด็นหลักที่ 2</u>

	รัฐธรรมนูญ มาตรา 56 วรรคสอง เพราะมาตราอื่น ๆ ของร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ได้กล่าวถึงวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ไว้อย่างครบถ้วนในเรื่องของการปฏิบัติที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ได้เปิดโอกาสให้บุคคลมีสิทธิในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในกรณีนี้ มาตรา 88/7 ได้บัญญัติให้ผู้ขอประทานบัตรทำเหมืองต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และยังกำหนดกระบวนการและขั้นตอนให้รัฐมนตรีปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือระเบียบราชการที่เกี่ยวข้องไว้ด้วยแล้วอย่างชัดเจน รวมทั้งการปฏิบัติตาม มาตรา 88/6 และมาตราอื่น ๆ ของร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ อีกหลายมาตรา ก็ได้เน้นถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อม และผลกระทบต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับชุมชนไว้แล้ว จึงเห็นว่า ไม่เป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 แต่อย่างใด จึงวินิจฉัยว่า 1) บทบัญญัติมาตรา 88/3 ของร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 2) บทบัญญัติมาตรา 88/7 ของร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56	บทบัญญัติมาตรา 88/7 ของร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และ มาตรา 56
13. นายอมร รักษาสัตย์	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> เห็นว่า 1) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ .. .) พ.ศ. . . . . มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 เป็นข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 วรรคหนึ่ง เมื่อพิจารณาประกอบกับสิทธิในกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 (การจำกัดสิทธิต้องไม่เกินความจำเป็นและกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธินั้น) มาตรา 30 (บุคคลย่อมได้รับ	<u>ประเด็นหลักที่ 1 และ ประเด็นหลักที่ 2</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ

	ความคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน) และมาตรา 50 (เสรีภาพในการประกอบกิจการและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม) เมื่อผู้มีกรรมสิทธิ์ต้องการใช้ทรัพย์สินใต้พื้นดินเกินกว่า 100 เมตร เพราะรัฐบาลอาจให้สิทธิแก่ผู้ขอสัมปทานไปก่อนแล้ว 2) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ . .) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56	มาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 มาตรา 46 และ มาตรา 56
14. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> พิจารณาแล้ว ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิครอบครองหรือกรรมสิทธิ์ ด้วยอำนาจความเป็นเจ้าของและภายในบังคับแห่งกฎหมาย เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนและใช้ประโยชน์อย่างอื่นเกี่ยวกับตัวทรัพย์สินนั้น สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินเช่นว่านี้ย่อมได้รับความคุ้มครอง การเป็นเจ้าของที่ดินย่อมมีสิทธิที่จะใช้สอยได้ทั้งใต้พื้นดินและบนที่ดิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1335 เกี่ยวกับการใช้ตัวทรัพย์สินเจ้าของย่อมใช้ได้ทั้งเหนือพ้นพื้นดินขึ้นไปและใต้พื้นดินด้วย ซึ่งเป็นลักษณะแดนแห่งกรรมสิทธิ์ แต่จะเหนือพ้นพื้นดินขึ้นไปหรือลึกลงไปใต้พื้นดินมากน้อยเพียงใดนั้น ไม่ได้มีกฎหมายกำหนดไว้ให้ชัดเจน แต่ก็พอจะเข้าใจได้ว่าเจ้าของจะสามารถใช้ทรัพย์สินนั้นได้ตามปกติ แต่ส่วนที่เกินความสามารถ ของมนุษย์ที่จะใช้ประโยชน์ได้ตามปกตินั้น ปรากฏตามมาตรา 88/3 ว่า การทำเหมืองใต้ดินอยู่ในที่ดินของบุคคลอื่น หากอยู่ในระดับความลึกจากผิวดินไม่เกินห้าสิบเมตร ผู้ยื่นคำขอประทานบัตรไม่ต้องแสดงหลักฐานต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ว่าผู้ขอมีสิทธิทำเหมืองแร่ในเขตที่ดินนั้นได้ ซึ่งแสดงว่าผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้พิจารณาก่อนที่จะเสนอร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ แล้วว่า ความลึกเช่นนี้แดนแห่ง	<u>ประเด็นหลักที่ 1</u> ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48

	กรรมสิทธิ์ย่อมไปไม่ถึง แต่ต่อมาให้มีการแก้ไขให้เพิ่มความลึกลงไปอีกเป็นลึกหนึ่งร้อยเมตร นับว่าเป็นระดับความลึกมากจนเห็นได้ว่าเจ้าของไม่อาจเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ แดนแห่งกรรมสิทธิ์จึงเข้าไปไม่ถึง กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 ที่ว่าขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ย่อมไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/3 บัญญัติสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว ประเด็นหลักที่ 2 พิจารณาแล้ว เห็นว่า เมื่อกระบวนการรับฟังความคิดเห็นสิ้นสุด และเมื่อได้รับรายงานจากคณะกรรมการจัดการรับฟังแล้ว รัฐมนตรีจึงจะกำหนดเงื่อนไขไว้ในประทานบัตร ตามร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 กำหนดให้ทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของผู้ขอประทานบัตรทำเหมืองใต้ดินหรือกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อนำไปสู่การกำหนดเงื่อนไขประทานบัตรและถือว่าได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมแล้ว แม้จะอยู่ในขั้นตอนใดก็ตาม ก็ถือได้ว่าเป็นการให้ชุมชนจัดการทรัพย์สินร่วมกับรัฐในการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 88/7 มิให้เป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชน ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... มาตรา 88/7 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 จึงวินิจฉัยว่า 1) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/3 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 2) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56	ประเด็นหลักที่ 2 ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56

ตารางคะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 59/2545 สรุปประเด็นหลักของคำวินิจฉัยและคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 14 คน (คะแนนเสียง 12 : 2)

คำวินิจฉัยส่วนบุคคล						
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 14 คน	**ประเด็นหลักที่ 1** ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่...) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/3 แห่งพระราชบัญญัติแร่ฯ มีข้อความขัดหรือแย้งต่อ รธน.มาตรา 48 หรือไม่		**ประเด็นหลักที่ 2** ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่...) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็น มาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ฯ มีข้อความขัดหรือแย้งต่อ รธน. มาตรา 46 และมาตรา 56 หรือไม่		**คำวินิจฉัย** ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่...) มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความฯ ทั้ง 2 ฉบับ ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อ รธน.ฯ	
	ไม่ขัดต่อ รธน.	ขัดต่อ รธน.	ไม่ขัดต่อ รธน.	ขัดต่อ รธน. / ไม่จำต้องวินิจฉัย	ไม่ขัด (ชอบด้วย รธน.)	ขัด / ไม่จำต้องวินิจฉัย (ไม่ชอบด้วย รธน.)
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	✓		✓		✓	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร		✓		✓		✓
3. นายจุมพล ณ สงขลา	✓		✓		✓	
4. พลโท จุล อติเรก**	✓		✓		✓	
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	✓		✓		✓	
6. นายผัน จันทรปาน	✓		✓		✓	
7. นายมงคล สระฏัน	✓		✓		✓	
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	✓		✓		✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓		✓		✓	
10. นายสุจินดา ยงสุนทร*	✓		✓		✓	
11. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓		✓		✓	
12. นายอนันต์ เกตุวงศ์	✓		✓		✓	
13. นายอมร รักษาสัตย์		✓		✓		✓
14. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓		✓		✓	
รวม	12	2	12	2	12	2

* เป็นคำวินิจฉัยสุดท้ายที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย ก่อนลาออกและพ้นตำแหน่งเมื่อ 1 ธันวาคม 2545

**พลโท จุล อติเรก ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

60. การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 60/2545

ตารางคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 60/2545 (วันที่ 12 ธันวาคม 2545) วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคเสรีไท ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง

(พิจารณาวินิจฉัยว่า กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคเสรีไท ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่)

	ประเด็นที่วิเคราะห์	สรุปสาระสำคัญ
1. การวิเคราะห์รูปแบบ	1. ความเป็นมาหรือคำกล่าวหา	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ยื่นคำร้อง ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2545 ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคเสรีไท ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง
	2. สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา	นายทะเบียนพรรคการเมืองได้รับจดแจ้งการจัดตั้งพรรคเสรีไทเป็นพรรคการเมือง เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2542 ต่อมาเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2545 พรรคเสรีไทแจ้งต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองว่าพรรคได้จัดประชุมใหญ่วิสามัญประจำปี ครั้งที่ 1/2545 เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2545 ซึ่งที่ประชุมมีมติเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคเสรีไท พ.ศ. 2542 หมวด 16 ข้อ 108 โดยเปลี่ยนเป็น "ข้อ 108 พรรคเสรีไทมีความมุ่งมั่นที่จะสนับสนุนการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้มั่นคงสถาพรสืบไป ฉะนั้น สมาชิกพรรคจะช่วยกันดำรงรักษาพรรคให้คงอยู่คู่ปวงชนชาวไทยจนสุดความสามารถ หรือที่ประชุมใหญ่พรรคมีมติด้วยคะแนนเสียงสามในสี่ขององค์ประชุมให้เลิกพรรค" ซึ่งนายทะเบียนพรรคการเมืองตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคเสรีไท (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2545 ประกาศ ณ วันที่ 7 พฤศจิกายน 2545 ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 33 จากการประชุมในครั้งนี้พรรคก็ได้มีมติเอกฉันท์อนุมัติยุบเลิกพรรค เนื่องจากสถานการณ์การเมืองในปัจจุบันพรรคเสรีไทคงไม่

		สามารถพัฒนาหรือยกระดับพรรคให้มีศักยภาพเช่นพรรคการเมืองใหญ่ๆได้ รวมทั้งในเรื่องค่าใช้จ่ายในพรรค ถึงแม้จะได้รับการสนับสนุนจากเงินกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง แต่ปรากฏว่าไม่เพียงพอ นายทะเบียนพรรคการเมืองพิจารณาแล้วเห็นว่า พรรคเสรีไทมีเหตุต้องเลิกพรรคการเมืองตามข้อบังคับพรรค และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) จึงยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคเสรีไท ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง
	3. เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย	พิจารณาแล้วเห็นว่า นายทะเบียนพรรคการเมืองได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคเสรีไท (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2545 ประกาศ ณ วันที่ 7 พฤศจิกายน 2545 แล้ว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 33 โดยที่ ข้อ 108 กำหนดให้ที่ประชุมใหญ่พรรคมีมติด้วยคะแนนเสียง 3 ใน 4 ขององค์ประชุมให้เลิกพรรคได้ เมื่อที่ประชุมใหญ่วิสามัญประจำปีของพรรคเสรีไท ครั้งที่ 1/2545 เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2545 มีมติเห็นชอบเป็นเอกฉันท์อนุมัติยุบเลิกพรรคเสรีไท และหัวหน้าพรรคเสรีไทยื่นคำชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่โต้แย้งหรือคัดค้านคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองและขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคเสรีไท กรณีจึงมีเหตุให้ต้องยุบพรรคเสรีไทตามข้อบังคับพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1)
	4. บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่งและวรรคสอง

2. การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ	ประเด็นหลัก	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคเสรีไท ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่
3. คำวินิจฉัย	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคเสรีไท	
4. หมายเหตุ	1) วินิจฉัยโดยมติ 13 คน โดยมติเป็นเอกฉันท์ สั่งให้ยุบพรรคเสรีไท (คะแนนเสียง 13 : 0) 2) เริ่มวันที่ 7 พฤศจิกายน 2545 แล้วเสร็จ วันที่ 12 ธันวาคม 2545 รวม 1 เดือน 5 วัน 3) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 120 ตอนที่ 83 ก วันที่ 3 กันยายน 2546 ซึ่งเท่ากับ 8 เดือน 22 วัน นับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (วันที่ 12 ธันวาคม 2545) 4) พลโท จุล อติเรก ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 5) ในวันที่ 10 ตุลาคม 2545 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 3 คน คือ พลโท จุล อติเรก นายสุจินดา ยงสุนทร และ นายอนันต์ เกตุวงศ์ ได้พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากมีวาระครบกึ่งหนึ่งของวาระที่กำหนด (มาตรา 322 วรรคหนึ่ง) แต่ได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่ (มาตรา 259 วรรคสอง) อย่างไรก็ตาม นายสุจินดา ยงสุนทร ได้ขอลาออกก่อนและพ้นจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2545 ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีจำนวน 13 คน	

ตารางคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 60/2545 (วันที่ 12 ธันวาคม 2545) สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลัก และคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 13 คน เรื่อง นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคเสรีไท ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง

ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คือ **กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคเสรีไทตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่**

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลักของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล	คำวินิจฉัย
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	**พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 บัญญัติว่า** **"มาตรา 65 พรรคการเมืองย่อมเลิกหรือยุบด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้** **(1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง** **(2) .....** **เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามที่ระบุไว้ใน (1) (2) (3) หรือ (5) ให้นายทะเบียนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ความปรากฏต่อนายทะเบียน เมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่ามีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียน ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น"** พิจารณาแล้ว เห็นว่า มีกรณีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) ซึ่งบัญญัติว่า พรรคการเมืองยอมเลิกหรือยุบตามข้อบังคับพรรคเกิดขึ้นกับพรรคเสรีไทแล้ว เนื่องจากที่ประชุมใหญ่ของพรรคเสรีไท ในคราวประชุมใหญ่วิสามัญประจำปี เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2545 มีมติให้ยุบพรรคเสรีไท ซึ่งเป็นไปตามข้อบังคับพรรคเสรีไท ข้อ 108 ที่แก้ไขใหม่และได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนแล้ว นอกจากนั้น พรรคเสรีไทก็ไม่คัดค้านคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองที่ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคเสรีไท จึงวินิจฉัยให้มีคำสั่งยุบพรรคเสรีไท ตามคำร้องของนายทะเบียน	ให้มีคำสั่งยุบพรรคเสรีไท

	พรรคการเมือง ตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร	เห็นว่า เมื่อหัวหน้าพรรคได้ขอยุติบทบาททางการเมือง พรรคเสรีไทก็คงไม่สามารถจะดำเนินการต่อไปได้ ที่ประชุมจึงมีมติเห็นชอบเป็นเอกฉันท์อนุมัติให้ยุบเลิกพรรคเสรีไท และมอบทรัพย์สินให้กับมูลนิธิการกุศลแห่งสกุลสุวรรณฉวี นายทะเบียนพรรคการเมืองได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคเสรีไท (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2545 ตามนัยมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 แล้ว และนายทะเบียนพรรคการเมืองได้พิจารณาแล้วเห็นว่า พรรคเสรีไทมีเหตุต้องเลิกพรรคการเมืองตามข้อบังคับพรรค ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคเสรีไท ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคเสรีไท ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	ให้ยุบพรรคเสรีไท
3. นายจุมพล ณ สงขลา	นายทะเบียนพรรคการเมืองได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคเสรีไท (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2545 ตามนัยมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 และพิจารณาเห็นว่า พรรคเสรีไทมีเหตุต้องเลิกพรรคการเมืองตามข้อบังคับพรรค ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคเสรีไท ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง พรรคเสรีไทได้รับสำเนาคำร้องแล้วเห็นชอบด้วยที่นายทะเบียนขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรค ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้เป็นยุติตามคำร้องของนายทะเบียนว่าพรรคเสรีไทประสงค์จะยุบพรรค โดยมีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง อันเป็นเหตุให้ต้องยุบพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65	ให้ยุบพรรคเสรีไท

	วรรคหนึ่ง (1) นายทะเบียนจึงมีอำนาจร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีคำสั่งยุบพรรคเสรีไทได้โดยชอบ อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคเสรีไท แจ้งคำสั่งให้นายทะเบียนทราบเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา	
4. พลโท จุล อติเรก	นายทะเบียนพรรคการเมืองได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคเสรีไท (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2545 แล้ว เมื่อที่ประชุมใหญ่วิสามัญประจำปีของพรรคเสรีไท มีมติให้ยุบเลิกพรรคเสรีไทตามข้อบังคับ ไม่โต้แย้งหรือคัดค้านคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองและขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคเสรีไท พิจารณาแล้ว เห็นว่า มีเหตุให้ต้องยุบพรรคเสรีไทตามข้อบังคับพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) จึงวินิจฉัยให้ยุบพรรคเสรีไท ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	ให้ยุบพรรคเสรีไท
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	พิจารณาแล้ว เห็นว่า นายทะเบียนพรรคการเมืองได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคเสรีไท (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2545 แล้ว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 33 โดยที่ ข้อ 108 กำหนดให้ที่ประชุมใหญ่พรรคมีมติด้วยคะแนนเสียงสามในสี่ขององค์ประชุมให้เลิกพรรคได้ เมื่อที่ประชุมใหญ่วิสามัญประจำปีของพรรคเสรีไท ครั้งที่ 1/2545 เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2545 มีมติเห็นชอบเป็นเอกฉันท์อนุมัติยุบเลิกพรรคเสรีไท และหัวหน้าพรรคเสรีไทยื่นคำชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่โต้แย้งหรือคัดค้านคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองและขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคเสรีไท กรณีจึงมีเหตุให้ต้องยุบพรรคเสรีไทตามข้อบังคับพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) จึงอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคเสรีไท	ให้ยุบพรรคเสรีไท

6. นายผัน จันทรปาน	พิจารณาแล้ว เห็นว่า พรรคเสรีไทได้แจ้งต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2545 ว่า ในการประชุมใหญ่วิสามัญประจำปี ครั้งที่ 1/2545 เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2545 ว่าที่ประชุมใหญ่ของพรรคมีมติด้วยคะแนนสามในสี่ของที่ประชุมให้ยุบพรรค และพรรคเสรีไทมีหนังสือแจ้งประธานศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2545 ยืนยันเรื่องมติของที่ประชุมใหญ่ที่ให้ยุบพรรค จึงเห็นว่า เป็นเหตุให้พรรคเสรีไทต้องเลิกหรือยุบตามมาตรา 65 (1) ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงวินิจฉัยโดยอาศัยมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ให้ยุบพรรคเสรีไท	ให้ยุบพรรคเสรีไท
7. นายมงคล สระฏัน	พิเคราะห์แล้ว เห็นว่า นายทะเบียนพรรคการเมืองได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคเสรีไท (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2545 ตามนัยมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ตามประกาศนายทะเบียนพรรคการเมือง ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2545 แล้ว และคำชี้แจงของนายสมเดช บ้วนกระโทก หัวหน้าพรรคเสรีไท ไม่มีข้อโต้แย้งต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง ทั้งยังให้การสอดรับกับคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองว่า พรรคเสรีไทได้มีมติ เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2545 ให้ยุบพรรค จึงฟังได้ว่า มีเหตุตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) เกิดขึ้นกับพรรคเสรีไทตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองที่จะสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้ จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคเสรีไท	ให้ยุบพรรคเสรีไท
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	ฟังได้ตามคำร้องว่า เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2545 พรรคเสรีไทได้มีการประชุมใหญ่ และที่ประชุมมีมติเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อบังคับพรรค เป็นให้ที่ประชุมใหญ่ของพรรคมีมติด้วยคะแนนเสียงสามในสี่ขององค์ประชุมให้เลิกพรรคได้ และที่ประชุมใหญ่ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ในวันเดียวกัน ให้ยุบพรรคเสรีไท ซึ่งหลังจากนั้นพรรคเสรีไท โดยนายสมเดช บ้วนกระโทก หัวหน้าพรรคได้ส่งรายงานการประชุมใหญ่ แจ้งมติการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรค และมติ	ให้ยุบพรรคเสรีไท

	ขอให้ยุบพรรคเสรีไท ให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบแล้ว ซึ่งนายทะเบียนก็ได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงและมติดังกล่าวแล้วด้วย กรณีจึงเป็นไปตามบทบัญญัติของมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 และมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) ตามคำร้องซึ่งฟังได้ดังกล่าว จึงเป็นเหตุที่นายทะเบียนพรรคการเมืองยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคเสรีไทได้ ตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว ซึ่งบัญญัติ พรรคเสรีไทจึงต้องยุบตามคำร้อง จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคเสรีไท	
9. นายสุจิต บุญบงการ	พิจารณาแล้ว เห็นว่า ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ในคราวประชุมใหญ่วิสามัญประจำปีของพรรคเสรีไทเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2545 ได้มีการแก้ไขข้อบังคับของพรรคเสรีไทให้ที่ประชุมใหญ่ของพรรคมีมติให้ยุบพรรคเสรีไทได้ด้วยคะแนนเสียงสามในสี่ขององค์ประชุม และในการประชุมครั้งเดียวกันนั้นที่ประชุมใหญ่ของพรรคเสรีไทได้มีมติเป็นเอกฉันท์ให้ยุบพรรคเสรีไท และได้รายงานผลการประชุมทั้งสองกรณีให้แก่นายทะเบียนพรรคการเมือง เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2545 กรณีจึงมีเหตุให้ยุบพรรคเสรีไทได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) จึงวินิจฉัยให้มีคำสั่งยุบพรรคเสรีไทได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	ให้ยุบพรรคเสรีไท
10. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	พิเคราะห์แล้ว นายทะเบียนพรรคการเมืองยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า พรรคเสรีไทส่งรายงานการประชุมใหญ่วิสามัญประจำปีครั้งที่ 1/2545 ซึ่งมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ยุบพรรคเสรีไท และหัวหน้าพรรคเสรีไทยื่นคำชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าที่ประชุมใหญ่วิสามัญประจำปีของพรรคเสรีไทครั้งที่ 1/2545 มีมติเป็นเอกฉันท์ให้ยุบเลิกพรรคเสรีไทจริง เมื่อที่ประชุมใหญ่วิสามัญประจำปีของพรรคเสรีไทมีมติให้ยุบพรรคเสรีไท ซึ่งเป็นไปตาม ข้อบังคับพรรคเสรีไท พ.ศ. 2542	ให้ยุบพรรคเสรีไท

	ข้อ 108 จึงมีเหตุให้ต้องยุบพรรคเสรีไทตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคเสรีไทตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	
11. นายอนันต์ เกตุวงศ์	เห็นว่า คำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองได้ดำเนินการตามข้อบังคับของพรรคโดยให้เป็นไปตามมติเป็นเอกฉันท์ให้ยุบพรรคเสรีไทยของที่ประชุมใหญ่วิสามัญประจำปี ครั้งที่ 1/2545 เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2545 ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองฯ จึงวินิจฉัยให้มีคำสั่งยุบพรรคเสรีไทย ตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541	ให้ยุบพรรคเสรีไท
12. นายอมร รักษาสัตย์	เมื่อความปรากฏว่า พรรคเสรีไทมีมติให้ยุบพรรคตามข้อบังคับของพรรค และนายทะเบียนพรรคการเมืองเห็นว่าข้อบังคับพรรคถูกต้องตามกฎหมายแล้ว จึงมีเหตุให้ร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) จึงเห็นควรให้ยุบพรรคเสรีไทได้ตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541	ให้ยุบพรรคเสรีไท
13. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	พิจารณาเห็นว่า พรรคเสรีไทมีเหตุต้องเลิกพรรคการเมืองตามข้อบังคับพรรค ตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) จึงยื่นคำร้องขอให้มีคำสั่งยุบพรรคเสรีไท ตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง พิจารณาแล้ว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 33 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมืองหรือรายการตามมาตรา 13 วรรคสอง (5) ที่จดแจ้งไว้กับนายทะเบียน หรือ	ให้ยุบพรรคเสรีไท

	รายละเอียดที่แจ้งไว้ในแบบตามมาตรา 30 ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้พิจารณาแก้ไขรายละเอียดดังกล่าว เห็นว่า พรรคเสรีไท ได้มีมติของที่ประชุมใหญ่ด้วยคะแนนเสียงสามในสี่ของที่ประชุมให้เลิกพรรค นายสมเดช บ้วนกระโทก หัวหน้าพรรคเสรีไทได้ส่งรายงานการประชุมใหญ่แจ้งมติเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคและมีมติให้ยุบพรรค ให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบและนายทะเบียนพรรคการเมืองได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคเสรีไทแล้ว กรณีมีเหตุให้ยุบพรรคเสรีไทตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (1) นายทะเบียนพรรคการเมืองจึงชอบที่จะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้สั่งยุบพรรคเสรีไท ตามมาตรา 65 วรรคสอง จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคเสรีไท	

ตารางคะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 60/2545 สรุปประเด็นหลักของคำวินิจฉัยและคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 13 คน (คะแนนเสียง 13 : 0)

คำวินิจฉัยส่วนบุคคล				
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 13 คน	**ประเด็นหลัก** กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคเสรีไท ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเ หรือไม่		**คำวินิจฉัย** สั่งให้ยุบพรรคเสรีไท	
	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรค	ยกคำร้อง	ให้ยุบพรรค (ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ)	ให้ยกคำร้อง (ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ)
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	✓		✓	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร	✓		✓	
3. นายจุมพล ณ สงขลา	✓		✓	
4. พลโท จุล อดิเรก★	✓		✓	
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	✓		✓	
6. นายผัน จันทรปาน	✓		✓	
7. นายมงคล สระฏัน	✓		✓	
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	✓		✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓		✓	
10. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓		✓	
11. นายอนันต์ เกตุวงศ์	✓		✓	
12. นายอมร รักษาสัตย์	✓		✓	
13. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓		✓	
รวม	13	0	13	0

★พลโท จุล อดิเรก ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

61. การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 61/2545

ตารางคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 61/2545 (วันที่ 12 ธันวาคม 2545) วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง ศาลแพ่งส่งคำร้องของจำเลย (นายปิยะบุตร วสุธาร และนางสาววีวิกา โชติรส หรือวสุธาร) ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีแพ่ง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่

(พิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่)

	ประเด็นที่วิเคราะห์	สรุปสาระสำคัญ
1. การวิเคราะห์รูปแบบ	1. ความเป็นมาหรือคำกล่าวหา	ศาลแพ่งส่งคำร้อง ลงวันที่ 16 สิงหาคม 2545 ของจำเลย (นายปิยะบุตร วสุธาร และนางสาววีวิกา โชติรส หรือวสุธาร) ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีแพ่ง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่
	2. สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา	บรรษัท บริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน เป็นโจทก์ฟ้องนายปิยะบุตร วสุธาร ที่ 1 และนางสาววีวิกา โชติรส หรือวสุธาร ที่ 2 เป็นจำเลย ต่อศาลแพ่ง ในความผิดฐานตั๋วเงิน ค้ำประกัน ว่า จำเลยที่ 1 เป็นลูกค้าของบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ เอกธนา จำกัด (มหาชน) โดยขอให้บริษัทฯ สนับสนุนทางการเงินแก่จำเลยที่ 1 ในรูปของการให้สินเชื่อประเภทออกตั๋วสัญญาใช้เงินเป็นหลักฐานให้แก่บริษัทฯ ภายในวงเงินหมุนเวียนไม่เกิน 15,000,000 บาท โดยการให้สินเชื่อดังกล่าว จำเลยที่ 1 จะออกตั๋วสัญญาใช้เงินตามจำนวนเงินที่ได้รับไปจากบริษัทฯ ให้ไว้เพื่อเป็นหลักฐานการรับเงินและเป็นสัญญาว่า จะชำระหนี้คืนให้แก่บริษัทฯ ในวันที่ตั๋วสัญญาใช้เงินถึงกำหนดชำระหรือเมื่อทวงถาม ทั้งนี้ มีจำเลยที่ 2 เข้าค้ำ

		ประกันการชำระหนี้ของจำเลยที่ 1 โดยยอมรับผิดร่วมกับจำเลยที่ 1 ต่อมา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีคำสั่งโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ ให้ บริษัท เงินทุนหลักทรัพย์ เอกธนา จำกัด (มหาชน) ระงับการดำเนินกิจการ และให้องค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส.) นำทรัพย์สิน ของบริษัทฯ ออกขายแล้วดำเนินการชำระบัญชีของบริษัทฯ ตามพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 หลังจากนั้นโจทก์รับโอนสินทรัพย์ของบริษัทเงินทุนหลัก ทรัพย์ เอกธนา จำกัด (มหาชน) จาก ปรส. มาเป็นของโจทก์โดยถูกต้องตามกฎหมาย และติดตามทวงถามจำเลยทั้งสองหลายครั้งแต่จำเลยเพิกเฉย โจทก์จึงฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีนี้ให้ชำระหนี้แก่โจทก์เป็นเงิน 18,797,876.74 บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ยร้อยละ 15.25 ต่อปี จากต้นเงิน 15,000,000 บาท นับถัดจากวันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จ จำเลยทั้งสองยื่นคำให้การยอมรับว่า โจทก์เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย และได้รับหนังสือของโจทก์แจ้งการโอนสิทธิเรียกร้องจาก ปรส. และการทวงถามให้จำเลยชำระหนี้ นอกจากนั้น จำเลยให้การปฏิเสธฟ้องของโจทก์ และจำเลยยื่นคำร้องและคำร้องแก้ไขเพิ่มเติมต่อศาลแพ่งเพื่อให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 สรุปว่า อำนาจของ ปรส. ตามพระราชกำหนดทั้ง 2 ฉบับ ตามมาตรา 7 (1) (3) มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรี ซึ่งต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 เพราะเท่ากับเป็นการจำกัดสิทธิของผู้ถือหุ้น ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นเจ้าของกิจการโดยแท้จริง ในการที่จะครอบงำ ดูแล

		และจัดการบริษัทโดยการประกอบกิจการผ่านขบวนการแต่งตั้งผู้แทน คือ กรรมการหรือคณะกรรมการให้เข้าดำเนินกิจการของบริษัท ซึ่งการออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 บัญญัติว่า จะกระทำมิได้เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ซึ่งต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและไม่อาจกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น ๆ ได้ โดยการที่จะออกกฎหมายมาบังคับจำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวจะต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย แต่พระราชกำหนดทั้ง 2 ฉบับมิได้กระทำการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ จึงขัดต่อรัฐธรรมนูญ ใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 6 และยังไม่เคยมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมาก่อน จึงขอให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีนี้ไว้ชั่วคราวและส่งคำ โต้แย้งเรื่องนี้ให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย โจทก์ยื่นคำแถลงคัดค้านการส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย สรุปว่า จำเลยยื่นคำร้องดังกล่าวเข้ามาในคดีนี้ก็เพื่อประวิงคดีให้ล่าช้า โดยไม่มีความจำเป็นและโจทก์เห็นว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อแก้ไขระบบสถาบันการเงินและเป็นการแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศที่ประสบปัญหาอยู่ในขณะนั้นหากรัฐบาลไม่ดำเนินการแก้ไขจะมีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจโดยส่วนรวม แม้รัฐธรรมนูญจะห้ามไม่ให้จำกัดสิทธิเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีก็ตาม แต่กฎหมายก็มุ่งประสงค์เฉพาะการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพที่สุจริตและไม่มีผลกระทบต่อ ส่วนรวมของประเทศเท่านั้น หากมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจส่วน รวมและความมั่นคงของประเทศแล้ว กฎหมายก็เปิดโอกาสให้รัฐเข้ามาแก้ไขได้โดยเปิดโอกาสให้รัฐออกกฎหมายมาบังคับใช้ได้ทันที เพื่อทันต่อเหตุการณ์ เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดต่อประเทศชาติโดยส่วนรวมได้ ซึ่งพระราชกำหนดทั้ง 2 ฉบับเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจการเงินการคลังของประเทศ รัฐธรรมนูญจึงเปิดโอกาสให้รัฐกระทำได้ เมื่อกฎหมายดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการทาง

		นิติบัญญัติของรัฐสภาและประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว จึงมีผลบังคับใช้โดยถูกต้อง ศาลแพ่งพิเคราะห์แล้วเห็นว่า ประเด็นข้อโต้แย้งตามคำร้องของจำเลยทั้งสอง ศาลรัฐธรรมนูญยังไม่เคยมีคำวินิจฉัยไว้ จึงให้งดพิจารณาคดีนี้ไว้ชั่วคราว และให้ส่งคำร้องของจำเลยทั้งสอง คำคัดค้านของโจทก์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264
	3. เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย	ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัย คือ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ไว้แล้วว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 และมาตรา 25 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงไม่จำต้องวินิจฉัยซ้ำอีก ประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยคงมีเพียงว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 11 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีคณะกรรมการองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (คณะกรรมการ ปรส.) องค์ประกอบของคณะกรรมการและการแต่งตั้งกรรมการ ไม่ได้เป็นเรื่องของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และไม่ได้เกี่ยวกับเสรีภาพหรือการจำกัด เสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 จึงไม่ได้มีข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 แต่อย่างใด ส่วนพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจคณะกรรมการ ปรส. ในการแต่งตั้งคณะกรรมการเข้าดำเนินการแทนบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการ

		ที่ไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะหรือการดำเนินการ โดยให้คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งมีอำนาจเข้าดำเนินการแทนบริษัทนั้นได้ทุกประการ และทำการชำระบัญชีบริษัทกับให้ประธานกรรมการเป็นผู้แทนของบริษัทนั้น โดยให้ถือว่าเป็นมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าวแล้ว ให้กรรมการของบริษัทนั้นพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ โดยให้ถือว่าเป็นมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น กำหนดให้ประธานกรรมการมอบหมายให้กรรมการหรือบุคคลอื่นปฏิบัติการแทนบริษัทหรือคณะกรรมการได้ และในการดำเนินงานของคณะกรรมการนั้น การใดที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบริษัทจำกัด หรือกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด กำหนดอำนาจหน้าที่ให้เป็นของที่ประชุมใหญ่ ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของรัฐมนตรี นอกจากนี้ ยังได้กำหนดวิธีการขายทรัพย์สินเพื่อชำระบัญชี และในการชำระบัญชีให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี และการใดที่เป็นอำนาจและหน้าที่ของที่ประชุมใหญ่ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี บทบัญญัติแห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 ดังกล่าว จึงเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการของบริษัท โดยมีผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในการดำเนินการของบริษัททั้งโดยคณะกรรมการของบริษัทและผู้ถือหุ้นของบริษัท เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลในการประกอบ กิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคหนึ่ง และเป็นเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ ซึ่งตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง นั้น การจำกัดเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบ กระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มีเหตุผลในการตราเนื่องจากมีความจำเป็นจะต้องแก้ไขปัญหาระบบสถาบันการเงินและฟื้นฟูสถานการณ์ดำเนินการของสถาบันการเงินบางแห่งที่ประสบปัญหา ไม่สามารถดำเนินกิจการไปได้ตามปกติ และคุ้มครองผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ของสถาบันการเงินเพื่อเรียกความ

		เชื่อมั่นในระบบสถาบันการเงินกลับคืนมา สมควรกำหนดมาตรการในลักษณะของการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินอย่างเป็นระบบตามแนวทางสากล และจัดตั้งองค์การของรัฐขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินมาตรการดังกล่าว เพื่อแก้ไขฟื้นฟูฐานะของสถาบันการเงิน ตลอดจนช่วยเหลือผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ที่สุจริตของสถาบันการเงิน และโดยที่เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ในอันที่จะรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงจำเป็นต้องตราพระราชกำหนดนี้ ดังนั้น ถึงแม้ว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคล ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคหนึ่ง แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 50 วรรคสอง ก็ได้บัญญัติเงื่อนไขของการจำกัดเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคหนึ่งไว้ว่า หากจะจำกัดเสรีภาพดังกล่าว ต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ...ฯลฯ ซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ ก็เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง กำหนดไว้ โดยเป็นกฎหมายที่ตราขึ้น เนื่องจากมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นบทบัญญัติที่ไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพของบุคคล เพราะบริษัทเหล่านั้นได้ถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการแล้วโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและมิอาจแก้ไขหรือ ฟื้นฟูฐานะหรือการดำเนินกิจการได้ ซึ่งการดำเนินการต่อไปของบริษัทเหล่านั้น ก็คือ ต้องมีการชำระบัญชี ซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 เป็นบทบัญญัติที่ให้คณะกรรมการ ปรส. มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดำเนินการแทนบริษัทจนถึงมีการชำระบัญชีจนเสร็จสิ้น จึงเป็นบทบัญญัติ ที่ใช้บังคับในขั้นตอนหลังจากเมื่อบริษัทถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการและไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะหรือการดำเนินกิจการได้แล้ว อีกทั้งมาตรา 30 นั้น มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปกับบริษัทที่ถูกระงับ การดำเนินกิจการโดย

		คำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลังและไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50
	4. บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง	1) รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 2) คำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 3) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30
2. การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ	ประเด็นหลัก	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่
3. คำวินิจฉัย	จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50	
4. หมายเหตุ	1) วินิจฉัยโดยมติ 13 คน โดยมติเป็นเอกฉันท์ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คะแนนเสียง 13 : 0) 2) เริ่มวันที่ 16 สิงหาคม 2545 แล้วเสร็จ วันที่ 12 ธันวาคม 2545 รวม 3 เดือน 26 วัน 3) การวางบรรทัดฐาน พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 4) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 120 ตอนที่ 83 ก วันที่ 3 กันยายน 2546 ซึ่งเท่ากับ 8 เดือน 22 วัน นับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (วันที่ 12 ธันวาคม 2545) 5) พลโท จุล อติเรก ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	

ตารางคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 61/2545 (วันที่ 12 ธันวาคม 2545) สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลัก และคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 13 คน เรื่อง ศาลแพ่งส่งคำร้องของจำเลย (นายปิยะบุตร วสุธาร และนางสาววีวิกา โชติรส หรือวสุธาร) ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีแพ่ง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่

ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คือ **พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่**

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลักของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล	คำวินิจฉัย
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	**1. รัฐธรรมนูญ บัญญัติไว้ว่า** **"<u>มาตรา 29</u> การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้** **กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย** **บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม"** **"<u>มาตรา 50</u> บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม** **การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของ**	พระราชกำหนดการปฏิรูปฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 50

	ประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณูปโภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาดหรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน" 2. พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 บัญญัติว่า "มาตรา 11 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน" ประกอบด้วย ประธานกรรมการคนหนึ่ง ผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย ผู้แทนกระทรวงการคลัง และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสองคน เป็นกรรมการ และเลขาธิการเป็นกรรมการและเลขานุการ ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จากผู้ทรงคุณวุฒิภาคเอกชน มิให้นำมาตรา 5 (2) แห่งพระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518 มาใช้บังคับกับการดำรงตำแหน่งประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ" "มาตรา 30 ในกรณีที่คณะกรรมการองค์การเห็นว่า บริษัทถูกระงับการดำเนินกิจการใดไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะหรือการดำเนินงานได้ ให้รายงานรัฐมนตรีทราบ และให้คณะกรรมการองค์การมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยประธานกรรมการและกรรมการอื่นอีกไม่น้อยกว่าสองคนมีอำนาจเข้าดำเนินการแทนบริษัทนั้นได้ทุกประการและทำการชำระบัญชีบริษัท กับให้ประธานกรรมการเป็นผู้แทนของบริษัทนั้นโดยให้ถือว่าเป็นมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง ให้เลขาธิการ	

	แจ้งเป็นหนังสือให้บริษัทนั้นทราบ และให้กรรมการของบริษัทนั้นพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ โดยให้ถือว่าเป็นมติที่ประชุมผู้ถือหุ้นและให้ปิดประกาศการแต่งตั้งคณะกรรมการไว้ในที่เปิดเผย ณ สำนักงานของบริษัทนั้น กับทั้งให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและในหนังสือพิมพ์รายวันอย่างน้อยหนึ่งฉบับ **ประธานกรรมการอาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคน หรือบุคคลอื่นใดปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งแทนบริษัทนั้นหรือคณะกรรมการได้** **ในการดำเนินงานของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง การใดที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบริษัทจำกัด หรือกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชน จำกัด กำหนดอำนาจและหน้าที่ให้เป็นของที่ประชุมใหญ่ ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของรัฐมนตรี** **การขายทรัพย์สินเพื่อชำระบัญชีของบริษัทนั้นให้เปิดประมูลโดยเปิดเผย หรือแข่งขันราคาตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด และให้องค์การได้รับค่าธรรมเนียมในอัตราร้อยละหนึ่งของราคาที่ขายได้** **การชำระบัญชีของบริษัท ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งผู้ชำระบัญชี และการใดที่เป็นอำนาจและหน้าที่ของที่ประชุมใหญ่ ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของรัฐมนตรี"** ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ไว้แล้วว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) และมาตรา 25 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงไม่ต้องวินิจฉัยซ้ำอีก ประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยตามคำร้องนี้ จึงคงมีเพียงว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 11 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบัน	

	การเงินฯ มาตรา 11 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีคณะกรรมการองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (คณะกรรมการ ปรส.) องค์ประกอบและการแต่งตั้งกรรมการ ปรส. ไม่ได้เป็นเรื่องของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และไม่ได้เกี่ยวกับเสรีภาพหรือการจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 พระราชกำหนดสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 จึงไม่ได้มีข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 แต่อย่างใด พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการของบริษัท โดยมีผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในการดำเนินการของบริษัททั้งโดยคณะกรรมการของบริษัทและผู้ถือหุ้นของบริษัท เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคหนึ่ง และเป็นเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ว่า การจำกัดเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ แต่เนื่องจากพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มีเหตุผลในการตราเนื่องจากมีความจำเป็นจะต้องแก้ไขปัญหาระบบสถาบันการเงินและฟื้นฟูฐานะการดำเนินการของสถาบันการเงินบางแห่งที่ประสบปัญหาไม่สามารถดำเนินกิจการไปได้ตามปกติ และคุ้มครองผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ของสถาบันการเงินเพื่อเรียกความเชื่อมั่นในระบบสถาบันการเงินกลับคืนมา รัฐจึงกำหนดมาตรการในลักษณะของการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินอย่างเป็นระบบตามแนวทางสากล และจัดตั้งองค์การของรัฐขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินมาตรการดังกล่าว เพื่อแก้ไขฟื้นฟูฐานะของสถาบันการเงิน ตลอดจนช่วยเหลือผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ที่สุจริตของสถาบันการเงิน และโดยที่เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วน	

	อันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ในอันที่จะรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงจำเป็นต้องตราพระราชกำหนดนี้ ดังนั้น ถึงแม้ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคหนึ่ง แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง ก็ได้บัญญัติเงื่อนไขในการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งไว้ว่า หากจะจำกัดเสรีภาพดังกล่าว ต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ... ฯลฯ ซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ ก็เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง กำหนดไว้ โดยเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเนื่องจากมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นบทบัญญัติที่ไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพของบุคคล เพราะบริษัทเหล่านั้นได้ถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการแล้วโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและมิอาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะการดำเนินกิจการได้ ซึ่งการดำเนินกิจการต่อไปของบริษัทเหล่านั้นก็คือ ต้องมีการชำระบัญชี ซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 เป็นบท บัญญัติที่ให้คณะกรรมการ ปรส. มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดำเนินการแทนบริษัทจนถึงมีการชำระบัญชีจนเสร็จสิ้น จึงเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับในขั้นตอนหลังจากเมื่อบริษัทถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการและไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะการดำเนินกิจการได้แล้ว อีกทั้งมาตรา 30 นั้น ก็ใช้เป็นการทั่วไปกับบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการโดยคำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา	

	29 และมาตรา 50	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร	พิเคราะห์แล้ว เฉพาะปัญหาที่ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) และมาตรา 25 ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยไว้แล้วตามคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาวินิจฉัยปัญหา ดังกล่าวซ้ำอีก พิเคราะห์แล้ว เห็นว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีคณะกรรมการ ปรส. องค์ประกอบและการแต่งตั้งกรรมการ ปรส. ไม่ใช่เป็นเรื่องของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และไม่ได้เกี่ยวกับเสรีภาพหรือการจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 พระราชกำหนดฯ มาตรา 11 จึงไม่มีข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 แต่อย่างใด ส่วนพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ปรส. เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูฐานะของบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการ เพราะเหตุที่มีความจำเป็นจะต้องแก้ไขปัญหาระบบสถาบันการเงินและฟื้นฟูสถานะการดำเนินการของสถาบันการเงินบางแห่งที่ประสบปัญหา ไม่สามารถดำเนินกิจการไปได้ตามปกติ และคุ้มครองผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ของสถาบันการเงินเพื่อเรียกความเชื่อมั่นในระบบสถาบันการเงินกลับคืนมา สมควรกำหนดมาตรการในลักษณะของการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินอย่างเป็นระบบตามแนวทางสากล และจัดตั้งองค์การของรัฐขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินมาตรการดังกล่าว เพื่อแก้ไขฟื้นฟูฐานะของสถาบันการเงิน ตลอดจนช่วยเหลือผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ที่สุจริตของสถาบันการเงิน และโดยที่เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ในอันที่จะรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงจำเป็นต้องตราพระราชกำหนดนี้ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็น	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 50

	ธรรมแต่อย่างใด ทั้งเป็นไปตามนัยแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 218 และมาตรา 50 วรรคสอง จึงถือไม่ได้ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 11 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50	
3. นายจุมพล ณ สงขลา	เนื่องจากได้มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้แล้วว่า มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 และมาตรา 25 ของพระราชกำหนดดังกล่าวไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 คงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยในคดีนี้แต่เพียงว่า มาตรา 11 และมาตรา 30 ของพระราชกำหนดดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ เท่านั้น เห็นว่า มาตรา 11 ของพระราชกำหนดดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีคณะกรรมการ ปรส. องค์ประกอบและการแต่งตั้งกรรมการ ปรส. ไม่มีข้อความตอนใดกล่าวถึงการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือการจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 แต่อย่างใด พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 ส่วนประเด็นที่ว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่นั้น เห็นว่า ถ้อยคำตามมาตรา 30 ของพระราชกำหนดดังกล่าวแม้จะมีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินการของบริษัททั้งโดยคณะกรรมการของบริษัทและผู้ถือหุ้นของบริษัท แต่ก็เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลที่อยู่ในข้อยกเว้นที่รัฐบาลสามารถออกกฎหมายในลักษณะเช่นนี้ได้ โดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษา	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 50

	ความมั่นคงของรัฐ หรือเศรษฐกิจของประเทศฯ" ทั้งนี้เพราะเป็นที่ทราบดีว่าก่อนมีการตราพระราชกำหนดฉบับนี้ออกใช้บังคับ สถาบันการเงินของประเทศส่วนใหญ่อยู่ในฐานะไม่มั่นคง อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ของสถาบันการเงิน รัฐบาลจึงจำเป็นต้องตราพระราชกำหนดฉบับนี้ขึ้นเพื่อฟื้นฟูฐานะของสถาบันการเงิน เพื่อรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยรัฐบาลได้กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นเร่งด่วนในการตราพระราชกำหนดฉบับนี้ไว้ในคำปรารภด้วย ประกอบทั้งข้อความตามมาตรา 30 ของพระราชกำหนดดังกล่าวก็อยู่ภายใต้เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 โดยเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเท่าที่จำเป็นและไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ เนื่องจากมิได้ก่อให้เกิดภาระหน้าที่หรือความรับผิดในฐานะลูกหนี้ตามสัญญาเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด มาตรา 30 ของพระราชกำหนดฉบับนี้จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 ตามที่ผู้ร้องกล่าวอ้าง จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 11 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 ไม่จำต้องวินิจฉัยประเด็นอื่นตามคำร้องต่อไป เพราะได้เคยวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้แล้ว	
4. พลโท จุล อติเรก	พิจารณาคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไว้แล้วว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 และมาตรา 25 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 ดังนั้น จึงเห็นว่าไม่จำต้องวินิจฉัยประเด็นนี้ซ้ำ พิจารณาแล้ว แม้ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคหนึ่ง แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 50 วรรคสอง ก็ได้บัญญัติเงื่อนไขของการจำกัดเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคหนึ่งไว้ว่า หากจะจำกัดเสรีภาพดังกล่าวต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ...ฯลฯ พระราช	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25

	กำหนดดังกล่าวเป็นบทบัญญัติเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง กำหนดไว้ โดยไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพของบุคคล เพราะบริษัทถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการแล้วโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและมิอาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะหรือการดำเนินกิจการได้ จำเป็นต้องมีคณะกรรมการเข้ามาดำเนินการแทนบริษัทจนถึงมีการชำระบัญชีจนเสร็จสิ้น ซึ่งพระราชกำหนดดังกล่าวมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปกับบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการ ดังนั้น พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50	และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 50
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ไว้แล้วว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 และมาตรา 25 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงไม่ต้องวินิจฉัยซ้ำอีก ปัญหาที่ต้องพิจารณาคงมีเพียงว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีคณะกรรมการ ปรส. องค์ประกอบของคณะกรรมการและการแต่งตั้งกรรมการ ไม่ได้เป็นเรื่องของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และไม่ได้เกี่ยวกับเสรีภาพหรือการจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 จึงไม่ได้มีข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 แต่อย่างใด เห็นว่า ถึงแม้ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นการ	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

	จำกัดเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคหนึ่ง แต่มาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 50 วรรคสอง ก็ได้บัญญัติเงื่อนไขของการจำกัดเสรีภาพตาม มาตรา 50 วรรคหนึ่งไว้ว่า หากจะจำกัดเสรีภาพดังกล่าวต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ... ฯลฯ ซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ ก็เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง กำหนดไว้ โดยเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเนื่องจากมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นบทบัญญัติที่ไม่กระทบกระเทือนในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพของบุคคล เพราะบริษัทเหล่านั้นได้ถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการแล้วโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและมิอาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะหรือการดำเนินกิจการได้ ซึ่งการดำเนินการต่อไปของบริษัทเหล่านั้น ก็คือ ต้องมีการชำระบัญชี ซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 เป็นบทบัญญัติที่ให้คณะกรรมการ ปรส. มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดำเนินการแทนบริษัทจนถึงมีการชำระบัญชีจนเสร็จสิ้น จึงเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับในขั้นตอนหลังจากเมื่อบริษัทถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการและไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะหรือการดำเนินกิจการได้แล้ว อีกทั้งมาตรา 30 นั้น มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปกับบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการ โดยคำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50	มาตรา 29 และ มาตรา 50
6. นายผัน จันทรปาน	ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ไว้แล้วว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 และมาตรา 25 ไม่ขัดหรือ	พระราช กำหนด การปฏิรูป

	แย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 ดังนั้น ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยตามคำร้องนี้จึงคงมีเพียงว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีคณะกรรมการ ปรส. องค์ประกอบและการแต่งตั้งกรรมการ ปรส. ไม่ได้เป็นเรื่องของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และไม่ได้เกี่ยวกับเสรีภาพหรือการจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 จึงไม่ได้มีข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 แต่อย่างใด พิจารณาแล้ว เห็นว่า ถึงแม้ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคหนึ่ง แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง ก็ได้บัญญัติเงื่อนไขในการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งไว้ ว่าหากจะจำกัดเสรีภาพดังกล่าว ต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ.... ฯลฯ ซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ ก็เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง กำหนดไว้ โดยเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเนื่องจากมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นบทบัญญัติที่ไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพของบุคคล เพราะบุคคลเหล่านั้นได้ถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการแล้วโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะการดำเนินกิจการได้ ซึ่งการดำเนินการต่อไปของบริษัทเหล่านั้น ก็คือ ต้องมีการชำระบัญชี ซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 เป็นบทบัญญัติที่ให้คณะกรรมการ ปรส. มีอำนาจแต่งตั้ง	ระบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 50

	คณะกรรมการขึ้นมาดำเนินการแทนบริษัทจนถึงมีการชำระบัญชีจนเสร็จสิ้น จึงเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับในขั้นตอนหลังจากเมื่อบริษัทถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการและไม่อาจฟื้นฟูฐานะการดำเนินกิจการได้แล้ว อีกทั้งมาตรา 30 นั้น ก็ใช้เป็นการทั่วไปกับทุกบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการโดยคำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 แต่ประการใด	
7. นายมงคล สระฏัน	เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 24/ 2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 และมาตรา 25 แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงไม่ต้องวินิจฉัยอีก จึงเหลือประเด็นเพียงว่า มาตรา 11 และมาตรา 30 แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ เห็นว่า มาตรา 11 แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีคณะกรรมการ ปรส. องค์ประกอบและการแต่งตั้งกรรมการ ปรส. ไม่ได้เป็นเรื่องของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และไม่ได้เกี่ยวกับเสรีภาพหรือการจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 จึงไม่ได้มีข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 แต่อย่างใด เห็นว่า ถึงแม้พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคหนึ่ง แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง ก็ได้บัญญัติเงื่อนไขในการจำกัดเสรีภาพตาม	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ

	วรรคหนึ่งไว้ว่า หากจะจำกัดเสรีภาพดังกล่าว ต้องกระทำ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง กำหนดไว้ โดยเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเนื่องจากมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศและเป็นบทบัญญัติที่ไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพของบุคคล เพราะบริษัทเหล่านั้นได้ถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการแล้วโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะการดำเนินกิจการได้ ซึ่งการดำเนินการต่อไปของบริษัทเหล่านั้น คือ ต้องมีการชำระบัญชีซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 เป็นบทบัญญัติที่ให้คณะกรรมการ ปรส. มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดำเนินการแทนบริษัทจนถึงมีการชำระบัญชีจนเสร็จสิ้น จึงเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับในขั้นตอนหลังจากเมื่อบริษัทถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการและไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะการดำเนินกิจการได้แล้ว ทั้งมาตรา 30 ใช้เป็นการทั่วไปกับทุกบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการโดยคำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 สรุปแล้วพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 และมาตรา 30 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 11 และมาตรา 30 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50	มาตรา 50
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	เห็นว่า ในส่วนของมาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 และมาตรา 25 แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยพิจารณาวินิจฉัยไว้แล้วว่า ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 คือคำวินิจฉัยที่	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบ

	24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 จึงไม่จำต้องวินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวอีก คงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยเพียงว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ เท่านั้น พิจารณาแล้ว เห็นว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีคณะกรรมการ ปรส. องค์ประกอบและการแต่งตั้งกรรมการ ปรส. ไม่ได้เป็นเรื่องการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และไม่ได้เกี่ยวกับเสรีภาพหรือการจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 แต่อย่างใด ส่วนพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 ก็เป็นเรื่องให้อำนาจคณะกรรมการ ปรส. ในการแต่งตั้งคณะกรรมการเข้าดำเนินการแทนบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการที่ไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะหรือการดำเนินการได้ รวมทั้งการชำระบัญชีตลอดจนกำหนดวิธีการขายทรัพย์สินเพื่อการชำระบัญชี มีอำนาจตั้งผู้ชำระบัญชี โดยให้ถือว่าเป็นมติของที่ประชุมผู้ถือหุ้นเมื่อมีการตั้งคณะกรรมการดังกล่าวแล้ว ให้กรรมการของบริษัทนั้นพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ กำหนดเรื่องการให้ประธานกรรมการมอบหมาย และในการดำเนินงานของคณะ กรรมการ การใดที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบริษัทจำกัด หรือกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด กำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของที่ประชุมใหญ่ ก็ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของรัฐมนตรี ดังนี้ บทบัญญัติแห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 ดังกล่าวจึงเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการของบริษัท โดยมีผลเป็นการจำกัดเสรีภาพในการดำเนินการของบริษัททั้งโดยคณะกรรมการของบริษัทและผู้ถือหุ้นของบริษัทโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น ไม่กระทบ	สถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 50

	กระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มีเหตุผลในการตราเนื่องจากมีความจำเป็นจะต้องแก้ไขปัญหาระบบสถาบันการเงินและฟื้นฟูฐานะการดำเนินการของสถาบันการเงินที่ประสบปัญหาไม่สามารถดำเนินกิจการไปได้ตามปกติ และคุ้มครองผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ของสถาบันการเงินเพื่อเรียกความเชื่อมั่นในระบบสถาบันการเงินกลับคืนมา สมควรกำหนดมาตรการในลักษณะของการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินอย่างเป็นระบบ และจัดตั้งองค์การของรัฐขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินมาตรการดังกล่าว ทั้งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 ก็เป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไปกับบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการโดยคำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 11 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50	
9. นายสุจิต บุญบงการ	เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ไว้แล้วว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 และมาตรา 25 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงไม่ต้องวินิจฉัยในกรณีของมาตราดังกล่าวอีก จึงเหลือประเด็นที่ต้องวินิจฉัยแต่เพียงว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 เป็นบทบัญญัติให้มีคณะกรรมการ ปรส. รวมทั้งบัญญัติว่า คณะกรรมการดังกล่าวประกอบขึ้นด้วยบุคคลใดบ้าง ดังนั้นบทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่มีข้อความใดที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 หรือเกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการประกอบอาชีพ และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 ได้คุ้มครองไว้	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30

	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 ส่วนพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจคณะกรรมการ ปรส. ในการแต่งตั้งคณะกรรมการเข้าดำเนินการแทนบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการที่ไม่อาจแก้ไขฟื้นฟูฐานะ คณะกรรมการมีอำนาจเข้าดำเนินการแทนบริษัทได้ทุกประการ รวมทั้งการชำระบัญชีและการให้ประธานกรรมการเป็นผู้แทนของบริษัท โดยให้ถือว่าเป็นมติของที่ประชุมผู้ถือหุ้น และเมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าว ให้กรรมการของบริษัทนั้นพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ และให้ถือว่าเป็นมติของที่ประชุมผู้ถือหุ้น นอกจากนั้นการใดที่กฎหมายกำหนดอำนาจและหน้าที่ให้เป็นของที่ประชุมใหญ่ ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของรัฐมนตรี ดังนั้น บทบัญญัติในมาตรา 30 ดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่มีผลจำกัดเสรีภาพในการดำเนินการของบริษัทของคณะกรรมการบริษัทและบุคคลในการประกอบอาชีพตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 รับรองไว้ แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง ได้บัญญัติเงื่อนไขในการจำกัดเสรีภาพ และเงื่อนไขประการหนึ่งคือ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งพระราชกำหนดดังกล่าวตราขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของระบบสถาบันการเงินและฟื้นฟูฐานะการดำเนินกิจการของสถาบันการเงินที่ประสบปัญหาไม่สามารถดำเนินกิจการไปได้ตามปกติ ตลอดจนคุ้มครองผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ของสถาบันการเงินเพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น จึงเป็นไปตามข้อยกเว้นในรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 และมาตรา 29 คือเป็นกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ คือ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง และตราขึ้นเพราะความจำเป็นในการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ และไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพแต่อย่างใด นอกจากนั้น มาตรา 30 ก็ยังเป็นการใช้บังคับเป็นการทั่วไปกับบริษัททุกบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการ มาตรา 30 แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29	ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 50

	และมาตรา 50 จึงวินิจฉัยว่า มาตรา 11 และมาตรา 30 แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 ไม่ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50	
10. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	พิเคราะห์แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ไว้แล้วว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 และมาตรา 25 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงไม่จำต้องวินิจฉัยในประเด็นนี้อีก ดังนั้น ประเด็นที่ต้องวินิจฉัย จึงมีเพียงว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 เป็นเพียงบทบัญญัติที่กำหนดให้มีคณะกรรมการ ปรส. โดยระบุว่ามีใครบ้างและใครเป็นผู้แต่งตั้งเท่านั้น จึงไม่ใช่เรื่องของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และไม่ได้เกี่ยวกับเสรีภาพหรือการจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 แต่อย่างใด ดังนั้น พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 จึงไม่ได้มีข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 เห็นว่า แม้ว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคหนึ่ง อันเป็นเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง นั้น จะมีการจำกัดเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ไม่ได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งเสรีภาพนั้นมิได้ก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง ก็ได้บัญญัติเงื่อนไขในการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งไว้ว่า หากจะจำกัดเสรีภาพดังกล่าว	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 50

	จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ ฯลฯ ซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 ก็เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสอง กำหนดไว้ โดยเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเนื่องจากมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นบทบัญญัติที่ไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพของบุคคล เพราะบริษัทเหล่านั้นได้ถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการแล้ว และไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะการดำเนินกิจการได้ ซึ่งการดำเนินการต่อไปของบริษัทเหล่านั้น ก็คือ ต้องมีการชำระบัญชี ซึ่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 เป็นบทบัญญัติที่ให้คณะกรรมการ ปรส. มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดำเนินการแทนบริษัทจนถึงมีการชำระบัญชีจนเสร็จสิ้น จึงเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับในขั้นตอนหลังจากเมื่อบริษัทถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการและไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะการดำเนินกิจการได้แล้ว อีกทั้งมาตรา 30 นั้น ก็ใช้บังคับเป็นการทั่วไปกับทุกบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการโดยคำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 11 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50	
11. นายอนันต์ เกตุวงศ์	ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 และมาตรา 25 นั้น ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 ดังนั้น ตามคำร้องดังกล่าวนี้คงมีเพียงประเด็นที่จะต้องพิจารณาว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า มาตรา 11 ของพระราชกำหนด	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11

	ดังกล่าวบัญญัติไว้ในส่วนที่เกี่ยวกับคณะกรรมการองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลจากผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ และผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นเรื่องเกี่ยวกับโครงสร้างขององค์การเพื่อการดำเนินงาน บทบัญญัติในมาตราดังกล่าวมิได้มีข้อความหรือความหมายในเรื่องการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และก็มิได้เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพ และแข่งขันโดยเสรีภาพอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 แต่อย่างใด ส่วนกรณีที่ผู้ร้องโต้แย้งว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 นั้น พิจารณาถึงเหตุผลในการตราพระราชกำหนดฉบับนี้แล้วเห็นว่า เป็นกรณีที่มีความจำเป็นจะต้องแก้ไขปัญหาระบบสถาบันการเงินและฟื้นฟูสถานะการดำเนินการของสถาบันการเงินบางแห่งที่ประสบปัญหาไม่สามารถดำเนินกิจการไปได้ตามปกติ และเป็นการคุ้มครองผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ของสถาบันการเงินเพื่อเรียกความเชื่อมั่นในระบบสถาบันการเงินกลับคืนมา จึงมีการกำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาของสถาบันการเงินอย่างเป็นระบบตามแนวทางสากล โดยจัดตั้งองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส.) ขึ้นรับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งเป็นเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ เพื่อรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ ถึงแม้ว่าบทบัญญัติในมาตรา 30 จะเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการของบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการที่ไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะได้ โดยให้คณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งใหม่มีอำนาจในบริษัทที่เข้าดำเนินการได้ทุกประการ รวมทั้งการชำระบัญชีกำหนดวิธีการขายทรัพย์สินเพื่อการชำระหนี้ ซึ่งถือว่าเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 ก็ตาม แต่เหตุผลในการตราพระราชกำหนดดังกล่าวก็ได้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคสองแล้ว เนื่องจากเป็นกรณีเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของ	มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 50

	ประเทศ อีกทั้งเป็นกรณีที่ใช้เป็นการทั่วไปกับบริษัทซึ่งถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการ และไม่อาจฟื้นฟูการดำเนินการได้ จึงมิได้มีความมุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา 30 แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50	
12. นายอมร รักษาสัตย์	ศาลรัฐธรรมนูญ เคยมีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 แล้วว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 และมาตรา 25 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยอีก ดังนั้น,จึงเหลือประเด็นที่ต้องพิจารณาเพียงว่าพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ เห็นว่า 1) ประเด็นพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 หรือไม่ จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วางหลักเกณฑ์ทั่วไปในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ภายใต้เงื่อนไขที่ระบุไว้ ส่วนมาตรา 11 แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงินว่าประกอบด้วยใครบ้าง มีคุณสมบัติอย่างไร ไม่มีส่วนเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 เลย นับว่าไร้สาระ 2) ประเด็นพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 หรือไม่ เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 รับรองเสรีภาพในการประกอบกิจการหรืออาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม เหตุที่ต้องมีพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 50

มาตั้งคณะกรรมการองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงินขึ้นมาก็เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ตามที่ระบุในมาตรา 7 ก็เพราะบุคคลไม่ได้ประกอบธุรกิจที่มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม จึงเกิดปัญหาขึ้น มาตรา 11 จึงเป็นมาตรการช่วยให้บรรลุผลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50

3) ประเด็นพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 29

เห็นว่า มาตรา 30 แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ บัญญัติว่า เมื่อคณะกรรมการองค์การฯ เห็นว่าบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการแห่งใดไม่อาจแก้ไข หรือฟื้นฟูฐานะ หรือจะดำเนินกิจการต่อไปได้เอง ก็ต้องมีวิธีจัดการแก้ไขในรูปแบบอื่นให้ คือ ให้มีคณะกรรมการขึ้นมาบริหารงานแทนคณะกรรมการของบริษัทชุดเดิม และให้รัฐมนตรีมีอำนาจและหน้าที่เป็นที่ประชุมใหญ่ของบริษัท ถ้าจะมีการขายทรัพย์สินเพื่อชำระบัญชีก็ให้ขายโดยวิธีเปิดประมูลโดยเปิดเผย หรือแข่งขันราคากัน ฯลฯ ก็นับว่าเป็นทางแก้ไขปัญหาของบริษัทที่ผู้บริหารชุดเดิมสร้างขึ้นตามสมควรแก่เหตุแล้ว จึงไม่มีปัญหาไปขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 ซึ่งวางหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้เป็นการทั่วไป และน่าจะถือว่ามาตรา 30 แห่งพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 จะให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถือหุ้นและผู้ใช้บริการของบริษัทได้ดีกว่าคณะกรรมการบริหารของบริษัทชุดเดิมที่บริหารงานล้มเหลว จนไม่มีทางแก้ไข แม้คณะกรรมการองค์การฯ จะเข้ามาช่วยดูแลแล้ว จึงต้องตั้งคณะกรรมการชุดใหม่มาบริหารแทน

4) ประเด็นพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 50

โดยที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 50 รับรองเสรีภาพในการประกอบกิจการและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ภายในข้อจำกัดในวรรคสอง คือ การจำกัดเสรีภาพจะทำได้ เมื่อมีกฎหมายเฉพาะให้อำนาจไว้ "เพื่อประโยชน์ในการรักษา.....เศรษฐกิจของประเทศ.... คุ้มครองผู้บริโภค.....ขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน" จะ

	เห็นได้ว่า บริษัทต่าง ๆ ที่ถูกระงับการดำเนินการเพื่อจัดการฟื้นฟูตามกลไกในพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 นี้ ได้แก่ บริษัทที่ก่อให้เกิดปัญหาตรงตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 ทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 จึงวินิจฉัยได้ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 11 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 แต่อย่างใด	
13. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	กรณีตามพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 และมาตรา 25 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยไว้แล้วตามคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545 ว่า บทบัญญัติของพระราชกำหนด การปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 มาตรา 25 มาตรา 27 มาตรา 30 ทวิ มาตรา 30 ตรี และมาตรา 30 จัตวา ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงไม่จำต้องวินิจฉัยซ้ำอีก คงมีปัญหาต้องพิจารณาวินิจฉัยเพียงว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 11 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเพื่อทำการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน กำหนดตัวบุคคลที่จะเป็นคณะกรรมการ วิธีการแต่งตั้งบุคคลที่จะเป็นประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการทั้งหมดดังกล่าวต้องปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาระบบสถาบันการเงินและฟื้นฟูการดำเนินการของสถาบันการเงินบางแห่งที่ประสบปัญหาไม่ได้เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และไม่ได้จำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือการประกอบอาชีพ และการแข่งขันโดยเสรีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 แต่อย่างใด สำหรับพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 50 พระราชกำหนดการปฏิรูป

	30 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดอำนาจคณะกรรมการองค์การที่จะดำเนินการกับบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะหรือการดำเนินงานได้ ให้คณะกรรมการองค์การตั้งกรรมการเพื่อดำเนินการแทนบริษัทนั้นในเรื่องบริหารบริษัท การพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการบริษัทเดิม วิธีบริหารงานของบริษัท การใดที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบริษัทจำกัดหรือกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชน จำกัด กำหนดอำนาจหน้าที่ให้เป็นของที่ประชุมใหญ่ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของรัฐมนตรี การขายทรัพย์สินเพื่อชำระบัญชี และวิธีการขายทรัพย์สินเพื่อชำระบัญชี โดยให้ดำเนินการขายตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดข้อพิจารณาตามบทมาตรานี้ เห็นว่า การที่พระราชกำหนดการปฏิรูปสถาบันการเงินฯ กำหนดให้คณะกรรมการองค์การตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนิน การแทนบริษัทที่ถูกระงับการดำเนินกิจการไม่อาจแก้ไขหรือฟื้นฟูฐานะหรือดำเนินงานได้ และดำเนินการแตกต่างไปจากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีลักษณะที่จำกัดเสรีภาพของบุคคลในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 50 วรรคหนึ่ง แต่ตามวรรคสอง ได้บัญญัติข้อยกเว้นในการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งดังกล่าวอาจทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณูปโภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและประโยชน์สาธารณะอื่น สำหรับกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 นั้น การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำไม่ได้ แต่ตามวรรคหนึ่งบัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ว่า เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพและตามวรรคสองบัญญัติให้กฎหมายที่ออกมาตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงและต้องระบุด้วยว่าบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้น ตาม	ระบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และ มาตรา 50

	คำร้องเป็นกรณีที่ประเทศได้ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง รัฐมีความจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาระบบสถาบันการเงินและฟื้นฟูฐานะการดำเนินการของสถาบันการเงินบางแห่งที่ประสบปัญหาไม่สามารถดำเนิน กิจการไปได้ตามปกติ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน คุ้มครอง ช่วยเหลือผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ที่สุจริตของสถาบันการเงิน ซึ่งถือว่าเป็นกรณีฉุกเฉินและมีความจำเป็นที่ต้องแก้ปัญหาโดยรีบด่วน พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 ต้องด้วยข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 จึงวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 11 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50	

ตารางคะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 61/2545 สรุปประเด็นหลักของคำวินิจฉัยและคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 13 คน (คะแนนเสียง 13 : 0)

คำวินิจฉัยส่วนบุคคล				
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 13 คน	**ประเด็นหลัก** พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่		**คำวินิจฉัย** พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50	
	ไม่ขัดต่อ รธน.	ขัดต่อ รธน.	ไม่ขัดต่อ รธน. (ชอบด้วย รธน.)	ขัดต่อ รธน. (ไม่ชอบด้วย รธน.)
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	✓		✓	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร	✓		✓	
3. นายจุมพล ณ สงขลา	✓		✓	
4. พลโท จุล อติเรก**	✓		✓	
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	✓		✓	
6. นายผัน จันทรปาน	✓		✓	
7. นายมงคล สระฏัน	✓		✓	
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	✓		✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓		✓	
10. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓		✓	
11. นายอนันต์ เกตุวงศ์	✓		✓	
12. นายอมร รักษาสัตย์	✓		✓	
13. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓		✓	
รวม	13	0	13	0

** พลโท จุล อติเรก ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

62. การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 62/2545

ตารางคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 62/2545 (วันที่ 17 ธันวาคม 2545) วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง ศาลอาญาส่งคำร้องของจำเลย (นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือ ส.ศิวรักษ์) ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีอาญา ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46

(พิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 หรือไม่)

	ประเด็นที่วิเคราะห์	สรุปสาระสำคัญ
1. การวิเคราะห์รูปแบบ	1. ความเป็นมาหรือคำกล่าวหา	ศาลอาญาส่งคำร้อง ลงวันที่ 27 กรกฎาคม 2543 ของจำเลย (นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือ ส. ศิวรักษ์) ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีอาญา ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46
	2. สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา	พนักงานอัยการประจำศาลจังหวัดกาญจนบุรี (ทองผาภูมิ) เป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ร้อง (นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์) เป็นจำเลย ข้อหาร่วมกันขัดขวางการกระทำของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) หรือพนักงาน หรือผู้ปฏิบัติร่วมกับพนักงานในการสร้างระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ เนื่องจากผู้ร้องกับพวกได้เข้าไปในบริเวณเขตก่อสร้างการวางระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อส่งก๊าซธรรมชาติที่ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่ง ปตท. ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีให้ดำเนินการก่อสร้างวางท่อโครงการส่งก๊าซธรรมชาติจากแหล่งยาดานา (สหภาพพม่า) และ ปตท. ได้กำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อขึ้นจากชายแดนบ้านอีต่อง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ไปยังโรงไฟฟ้าความร้อนรวมที่จังหวัดราชบุรี อีกทั้งได้ประกาศให้ทราบโดยทั่วกันแล้ว โดยผู้ร้องกับพวกได้ร่วมกันขวางแนวการทำงานของเครื่องจักรโดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายอันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 จึงขอให้ศาลได้พิจารณาพิพากษาลงโทษ

		จำเลยตามกฎหมาย ผู้ร้องยื่นคำให้การปฏิเสธฟ้องโจทก์ และได้ยื่นคำร้องและคำร้องเพิ่มเติม สรุปได้ว่า มิได้ร่วมกันดำเนินการตามข้อกล่าวหาของพนักงานอัยการแต่อย่างใด ด้วยเห็นว่าโครงการก่อสร้างระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อดังกล่าวเป็นโครงการที่มิได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย การแสดงความคัดค้านของผู้ร้อง เป็นการกระทำด้วยเจตนาอันสุจริตอย่างสงบเปิดเผยและปราศจากอาวุธ ตามสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย อันพึงมีตามรัฐธรรมนูญ การดำเนินคดีกับผู้ร้องเพื่อนำตัวออกไปจากบริเวณที่ประท้วงคัดค้านหรือการล่วงละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จึงเห็นว่าการใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 จึงเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายและขัดต่อรัฐธรรมนูญ ต่อมาผู้ร้องได้รับอนุญาตให้โอนคดีไปพิจารณาที่ศาลอาญา จึงขอให้ศาลอาญาส่งคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 ที่ให้ ปตท. มีอำนาจกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อตามความจำเป็น โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรี รวมทั้งวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใด และสามารถรื้อถอนอาคารโรงเรือนหรือทำลายสิ่งอื่นที่สร้างและทำขึ้น หรือทำลาย หรือตัดฟันต้น กิ่ง หรือรากของต้นไม้ หรือพืชผลในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อได้เลย หากเมื่อทำแล้วก่อให้เกิดความเสียหาย จึงให้นำกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์มาใช้บังคับในภายหลัง และมาตรา 53 ที่กำหนดว่าผู้ใดขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงานหรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานซึ่งกระทำการ ตามมาตรา 30 ต้องระวางโทษ ฯลฯ นั้น ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 และมาตรา 49 ที่บัญญัติให้ความคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลในเคหสถาน การจะเข้าไปดำเนินการใด ๆ ในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นจะต้องมีการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เสียก่อน มาตรา 44 ที่บัญญัติให้บุคคลมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ และมาตรา 46 ที่บัญญัติให้บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมมีสิทธิในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

		สิ่งแวดล้อมดังกล่าว หรือไม่ ศาลอาญาพิเคราะห์แล้วเห็นว่า เมื่อโจทก์อ้างว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดต่อรัฐธรรมนูญ จึงให้ส่งความเห็นเช่นว่านั้นตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัยโดยให้จำหน่ายคดีชั่วคราว
	3. เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย	ประเด็นตามคำร้องที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัย คือ <u>ประเด็นที่หนึ่ง</u> พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 บัญญัติรับรองเสรีภาพของบุคคลในเคหสถานในการที่จะได้รับความคุ้มครองเพื่อการอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข โดยบัญญัติห้ามไว้ว่า การเข้าไปในเคหสถานของบุคคลใดโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง จะกระทำไม่ได้ แต่มีข้อยกเว้นในกรณีที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 บัญญัติให้อำนาจแก่ ปตท. เกี่ยวกับการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อโดยสามารถกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ วางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใด ๆ รวมทั้งการรื้อถอนอาคาร โรงเรือน หรือทำลายสิ่งอื่นที่สร้างหรือทำขึ้น หรือทำลาย หรือตัดฟันต้น กิ่ง หรือรากของต้นไม้ หรือพืชผลในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ โดยการกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อและเครื่องหมายแสดงเขต ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้ ปตท. ปิดประกาศ ส่วนการวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อและการรื้อถอน หรือทำลายสิ่งต่าง ๆ ในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อให้ ปตท. แจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ที่เกี่ยวข้องทราบล่วงหน้าภายในเวลาอันสมควร แต่ต้องไม่น้อยกว่า 3 วัน ถ้าไม่อาจติดต่อกับเจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ ให้ประกาศให้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 30 วัน ทั้งนี้ให้แจ้งหนดวันเวลาและการที่กระทำไว้ด้วย การ

		กำหนดหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ไว้เช่นนี้ จึงเป็นการยอมรับในหลักเสรีภาพของบุคคลในเคหสถานตามที่รัฐธรรมนูญรับรอง แต่เนื่องจากการดำเนินการของ ปตท. เป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินไม่ ยินยอมให้ ปตท. ใช้ทรัพย์สินของตนแล้วย่อมกระทบกระเทือนต่อประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น รัฐซึ่งมีหน้าที่ต้องจัดทำสาธารณประโยชน์ จึงสามารถออกกฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ ปตท. เข้าไปดำเนินการแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเพื่อประโยชน์สาธารณะได้เท่าที่จำเป็นและไม่เป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น โดยผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ยังคงมีกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ทุกประการ เพียงแต่การเข้าใช้สอยพื้นที่ในอสังหาริมทรัพย์ของ ปตท. นั้น ทำให้เจ้าของกรรมสิทธิ์ไม่สามารถใช้พื้นที่ในอสังหาริมทรัพย์ได้อย่างเต็มที่ แต่ ปตท. ต้องจ่ายค่าทดแทนในการขอใช้พื้นที่นั้นแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ตามความเป็นธรรม ตามที่มาตรา 31 บัญญัติไว้ ส่วนมาตรา 53 เป็นเรื่องการกำหนดโทษแก่ผู้ขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงาน หรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานซึ่งกระทำการตามมาตรา 30 เพื่อให้ ปตท. ดำเนินงานต่อไปได้ ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 <u>ประเด็นที่สอง</u> พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 44 บัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุม โดยสงบและปราศจากอาวุธ ให้เสรีภาพในการรวมตัวชุมนุมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เช่น ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น และรัฐธรรมนูญได้บัญญัติข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 44 วรรคสอง ว่า การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวสามารถกระทำได้โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะและเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือในระหว่างเวลาที่มี

		ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก ถ้ารัฐบัญญัติกฎหมายเฉพาะ ขึ้นเพื่อจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธดังกล่าวก็ย่อมทำได้ภายในกรอบของรัฐธรรมนูญ แต่พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 บัญญัติเรื่องอำนาจของ ปตท. ในการดำเนินการเกี่ยวกับการวางระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใด ๆ รวมทั้งรื้อถอนอาคาร โรงเรือนหรือทำลายสิ่งอื่นที่สร้างหรือทำขึ้นหรือทำลาย หรือ ตัดฟันต้น กิ่ง หรือรากของต้นไม้ หรือพืชผลในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ โดย ปตท. สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เพื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองความปลอดภัยเขตระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ซึ่งกฎหมายให้อำนาจ ปตท. ในการดูแลรักษาเขตระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อและห้ามมิให้มีการชุมนุมเพื่อขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงาน หรือผู้ปฏิบัติงานร่วมกับพนักงาน ซึ่งกระทำการตามมาตรา 30 ทั้งไม่ได้เป็นการห้ามการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 แต่ก็มิได้หมายความว่า ผู้ชุมนุมจะใช้เสรีภาพดังกล่าวนั้นเพื่อขัดขวางหรือฝ่าฝืนกฎหมายได้ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 ดังกล่าว ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ส่วนมาตรา 53 ที่ได้บัญญัติเรื่องการกำหนดโทษแก่ผู้ขัดขวางฯ นั้น ก็เช่นเดียวกันกับที่ได้วินิจฉัยไว้ในประเด็นที่หนึ่งแล้ว ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ประเด็นที่สาม พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 หรือไม่ พิจารณาแล้ว เห็นว่า บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 เป็นการบัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมดังกล่าวย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้

		ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงสิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมไว้เป็นการเฉพาะ กรณีจึงถือได้ว่า การที่พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 ให้อำนาจ ปตท. เข้าไปดำเนินการในการวางระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อซึ่งเป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยการขอใช้พื้นที่ของเอกชนในชุมชนนั้นเท่าที่จำเป็นโดยมีการบอกกล่าวล่วงหน้าและเปิดโอกาสให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ยื่นคำร้องแสดงเหตุที่ไม่สมควรไปยังคณะกรรมการเพื่อวินิจฉัยได้นั้น มิได้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ส่วน มาตรา 53 ที่ได้บัญญัติเรื่องการกำหนดโทษแก่ผู้ขัดขวางฯ นั้น ก็เช่นเดียวกันกับที่ได้วินิจฉัย ในประเด็นที่หนึ่งและประเด็นที่สองแล้ว ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46
	4. บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง	1) รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 2) พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53
2. การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ	ประเด็นหลัก	พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 หรือไม่
3. คำวินิจฉัย	จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46	
4. หมายเหตุ	1) วินิจฉัยโดยมติ 13 คน โดยมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยฯ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (คะแนนเสียง 13 : 0) ในจำนวนนี้ วินิจฉัยว่า เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้ยกเลิกพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 แล้ว จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคสอง ศาลยุติธรรมไม่อาจดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปได้โดยจะต้องพิพากษายกฟ้องจึงไม่เป็นประโยชน์อันใดที่ศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาวินิจฉัยปัญหาตามคำร้องต่อไป และวินิจฉัยให้จำหน่ายคำร้อง จำนวน 1 คน (คะแนนเสียง 12 : 1) คำวินิจฉัยจำนวน 1 คนนี้ ถือว่าอยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกับคำวินิจฉัย 12 คน เนื่องจากเป็นไป	

	ในทิศทางที่ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" โดยไม่มีคนใดวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยฯ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" แม้แต่คนเดียว 2) เริ่มวันที่ 27 กรกฎาคม 2543 แล้วเสร็จ วันที่ 17 ธันวาคม 2545 รวม 2 ปี 4 เดือน 20 วัน 3) การวางบรรทัดฐาน พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 4) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 120 ตอนที่ 91 ก วันที่ 24 กันยายน 2546 ซึ่งเท่ากับ 9 เดือน 7 วัน นับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (วันที่ 17 ธันวาคม 2545) 5) พลโท จุล อติเรก ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ตารางคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 62/2545 (วันที่ 17 ธันวาคม 2545) สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลัก และคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 13 คน เรื่อง ศาลอาญาส่งคำร้องของจำเลย (นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือ ส.ศิวรักษ์) ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีอาญา ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46

ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คือ **พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 หรือไม่**

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลักของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล	คำวินิจฉัย
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	**รัฐธรรมนูญ บัญญัติไว้ว่า** **"มาตรา 35 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน** **บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครองครอง หรือการตรวจค้นเคหสถาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย"** **"มาตรา 44 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ** **การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะและเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก"** **"มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์**	พระราชบัญญัติการปิโตร-เลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และ มาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และ มาตรา 46

	จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ" ได้กำหนดประเด็นพิจารณาเรื่องนี้ 3 ประเด็น คือ <u>ประเด็นที่หนึ่ง</u> พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 หรือไม่ พิจารณาแล้ว รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 บัญญัติรับรองเสรีภาพของบุคคลในเคหสถานในการที่จะได้รับความคุ้มครองเพื่อการอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข โดยบัญญัติห้ามไว้ว่าการเข้าไปในเคหสถานของบุคคลใดโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองจะกระทำไม่ได้ แต่มีข้อยกเว้นในกรณีที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ส่วนพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย มาตรา 30 บัญญัติให้อำนาจแก่ ปตท. เกี่ยวกับการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อโดยสามารถกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ วางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตาม หรือข้ามที่ดินของบุคคลใด ๆ รวมทั้งการรื้อถอนอาคาร โรงเรือน หรือทำลายสิ่งอื่นที่สร้างหรือทำขึ้น หรือทำลาย หรือตัดฟันต้น กิ่ง หรือรากของต้นไม้ หรือพืชผลในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ โดยการกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อและเครื่องหมายแสดงเขต ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้ ปตท. ปิดประกาศ ส่วนการวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อและการรื้อถอน หรือทำลายสิ่งต่าง ๆ ในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อให้ ปตท. แจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ที่เกี่ยวข้องทราบล่วงหน้าภายในเวลาอันสมควร แต่ต้องไม่น้อยกว่าสามวัน ถ้าไม่อาจติดต่อกับเจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ ให้ประกาศให้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวัน ทั้งนี้ ให้แจ้งกำหนดวันเวลาและการที่กระทำไว้ด้วย หากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้น อาจยื่นคำร้องแสดงเหตุที่ไม่ควรทำเช่นนั้นไปยังคณะกรรมการเพื่อวินิจฉัยภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้ง คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด การที่พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ กำหนดหลักเกณฑ์	

	ของพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ไว้เช่นนี้ก็เป็นการยอมรับในหลักเสรีภาพของบุคคลในเคหสถานตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ แต่เนื่องจากการดำเนินการของ ปตท. เป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินไม่ยินยอมให้ ปตท. ใช้ทรัพย์สินของตนแล้วย่อมกระทบกระเทือนต่อประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น จึงเห็นว่า ปตท. ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ต้องจัดทำสาธารณประโยชน์ สามารถสั่งการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่เข้าไปดำเนินการแทรกแซงสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้เท่าที่จำเป็นและเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น โดยผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ยังคงมีกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ทุกประการ เพียงแต่การเข้าใช้สอยพื้นที่ในอสังหาริมทรัพย์ของ ปตท. นั้น ทำให้เจ้าของกรรมสิทธิ์ไม่สามารถ ใช้พื้นที่ในอสังหาริมทรัพย์ได้อย่างเต็มที่ แต่ ปตท. ก็ต้องจ่ายค่าทดแทนในการขอใช้พื้นที่นั้นแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ตามความเป็นธรรม โดยได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 31 ส่วนพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 เป็นเพียงบทลงโทษ อันสืบเนื่องจากการขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงาน หรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานซึ่งกระทำการตามมาตรา 30 ดังนั้น พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 ประเด็นที่สอง พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 หรือไม่ พิจารณาแล้ว รัฐธรรมนูญ มาตรา 44 บัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุม เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตย เมื่อประชาชนเดือดร้อนหรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญได้บัญญัติข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 44 วรรคสอง ว่าการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวสามารถกระทำได้โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะและเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ นั่นคือ หากรัฐมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติขึ้นเพื่อจำกัดเสรีภาพดังกล่าว ก็ย่อมทำ	

ได้และพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ก็มีลักษณะเป็นกฎหมายเฉพาะเพราะมีวัตถุประสงค์เป็นการดำเนินการเพื่อสาธารณูปโภคอันมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ โดยมาตรา 30 ได้บัญญัติเรื่องอำนาจของ ปตท. ในการดำเนินการเกี่ยวกับการวางระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ส่วนมาตรา 53 บัญญัติเรื่องการกำหนดโทษแก่ผู้ขัดขวางการกระทำของ ปตท. ซึ่งกระทำตามมาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 33 มาตรา 35 หรือมาตรา 36 ดังนั้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44

ประเด็นที่สาม พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 หรือไม่

พิจารณาแล้ว รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 เป็นการบัญญัติรับรองสิทธิของชุมชนซึ่งมีมาแต่อดีตและมีลักษณะเฉพาะตัว อย่างไรก็ตามถึงแม้รัฐธรรมนูญจะรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ชุมชนจะจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นได้อย่างอิสระ ชุมชนท้องถิ่นต้องร่วมกับองค์กรท้องถิ่นหรือรัฐในการจัดการทรัพย์สินร่วมกัน ดังนั้น การที่ ปตท. เข้าไปดำเนินการในการวางระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อซึ่งเป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยการขอใช้พื้นที่ของเอกชนในชุมชนนั้นเท่าที่จำเป็น โดยมีการบอกกล่าวล่วงหน้าและเปิดโอกาสให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ยื่นคำร้องแสดงเหตุที่ไม่สมควรไปยังคณะกรรมการได้ จึงเป็นการให้ชุมชนจัดการทรัพย์สินร่วมกับรัฐแล้ว นอกจากนั้น การที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 นี้เองได้บัญญัติว่า สิทธิของชุมชนในเรื่องดังกล่าวจะมีขอบเขตและสาระอย่างไรให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ แสดงว่า ในเมื่อยังไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะอย่างชัดเจน รัฐจึงย่อมบัญญัติกฎหมายเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะจำกัดสิทธิของชุมชนได้ เมื่อพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐเข้าไปใช้พื้นที่เพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างชัดแจ้งแล้ว โดยวางโทษผู้ฝ่าฝืนหรือขัดขวางการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะของ ปตท. ไว้ในมาตรา 53 จึงเห็นว่า มาตรา 30 และมาตรา 53

	ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร	เห็นว่า ปตท. เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ส่งเสริมธุรกิจปิโตรเลียมรวมถึงการดำเนินธุรกิจอื่นที่เกี่ยวกับหรือต่อเนื่องกับหรือสนับสนุนการประกอบธุรกิจปิโตรเลียม เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของรัฐและประชาชน ดังปรากฏความในมาตรา 5 วรรคสอง ที่แก้ไขเพิ่มเติมแล้วแห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ประกอบด้วย หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติดังกล่าว ฉะนั้นแม้บทบทบัญญัติมาตรา 30 ที่เป็นปัญหาจะมีผลไปกระทบถึงเสรีภาพในเคหสถานหรือเสรีภาพในการชุมนุมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 และมาตรา 44 อยู่บ้างก็เป็นไปโดย “อาศัยอำนาจตรมบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ซึ่งสอดคล้องกับข้อยกเว้นตามนัยแห่งรัฐธรรมนูญทั้งสองมาตราดังกล่าวที่เปิดช่องให้กระทำได้ ทั้งนี้โดยต้องจ่ายค่าทดแทนอย่างเป็นธรรมให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบ ส่วนที่อ้างว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 นั้น เห็นว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมจะเกิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ก็ต้องเป็นไป “ตามที่กฎหมายกำหนด” ณ ปัจจุบัน ยังไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายกำหนดให้สิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมตามลักษณะที่ระบุไว้อย่างไร จึงไม่มีกรณีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามที่อ้าง สำหรับปัญหาที่ว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 หรือไม่นั้น เห็นว่า มาตรา 53 ดังกล่าวเป็นเพียงบทกำหนดโทษอันสืบเนื่องจากการขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงาน หรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานซึ่งกระทำตามมาตรา 30 เมื่อพิจารณาแล้ว มาตรา 30 ดังกล่าวไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญทั้งสามมาตรา มาตรา 53 ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องก็ไม่ขัด	พระราชบัญญัติการปิโตร-เลียมฯ มาตรา 30 และ มาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และ มาตรา 46

	หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญทั้งสามมาตราด้วย จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46	
3. นายจุมพล ณ สงขลา	เห็นว่า การพิจารณาพิพากษาคดของศาลยุติธรรมมิใช่ อำนาจ สิทธิ และประโยชน์ขอการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ที่สามารถโอนมายังบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้ตามพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 เนื่องจากอำนาจพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งปวง เป็นอำนาจโดยเฉพาะของศาลยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 271 ซึ่งในคดีอาญาอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรมก็จะต้องเป็นไปตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อปรากฏว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 ทั้งฉบับได้ถูกยกเลิกโดยพระราชกฤษฎีกากำหนดเงื่อนเวลายกเลิกกฎหมายว่าด้วยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2544 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2544 ทำให้มาตรา 30 และมาตรา 53 ของพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ซึ่งเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ศาลจะต้องนำมาใช้บังคับแก่คดีของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 วรรคหนึ่ง ได้ถูกยกเลิกไปตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวเช่นกัน จึงมีผลเท่ากับว่าตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังการกระทำของผู้ร้องไม่เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติการปิโตร-เลียมฯ อีกต่อไป ผู้ร้องจึงพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคสอง ดังนั้น จากเหตุผลทางกฎหมายดังกล่าว จึงไม่เป็นประโยชน์อันใดที่ศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาวินิจฉัยปัญหาของผู้ร้องต่อไป เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 268 เนื่องจากมาตรา 30 และมาตรา 53 ของพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ อันเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับคดีเป็นส่วนหนึ่งของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ถูกยกเลิก ไม่มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายอีกต่อไป จึงวินิจฉัยให้จำหน่ายคำร้องของผู้ร้องจากสารบบความ	ให้จำหน่ายคำร้องของผู้ร้องจากสารบบความ

4. พลโท จุล อติเรก	พิจารณารัฐธรรมนูญ มาตรา 35 ที่บัญญัติรับรองเสรีภาพของบุคคลในเคหสถานในการที่จะได้รับความคุ้มครองเพื่อการอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข แต่ยกเว้นในกรณีที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 บัญญัติให้อำนาจแก่ ปตท. เกี่ยวกับการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อโดยสามารถกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ วางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตาม หรือข้ามที่ดินของบุคคลใดๆ รวมทั้งการรื้อถอนอาคาร โรงเรือน หรือทำลายสิ่งอื่นที่สร้างหรือทำขึ้น หรือทำลาย หรือตัดฟันต้น กิ่ง หรือรากของต้นไม้ หรือพืชผลในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ซึ่งสามารถกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ วางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตาม หรือข้ามที่ดินของบุคคลใด ๆ รวมทั้งรื้อถอนอาคาร โรงเรียน หรือทำลายสิ่งอื่นที่สร้างหรือทำขึ้น หรือทำลาย หรือตัดฟันต้น กิ่ง หรือรากของต้นไม้ หรือพืชผล ฯลฯ เนื่องจากการดำเนินการของ ปตท. เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ไม่ยินยอมให้ ปตท. ใช้ทรัพย์สินของตนแล้ว ย่อมกระทบกระเทือนต่อประโยชน์ส่วนรวมของรัฐ จึงจำต้องออกกฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ ปตท. ให้เข้าไปดำเนินการได้แม้จะเป็นสิทธิและเสรีภาพของบุคคลก็ตาม แต่ก็กระทำได้เท่าที่จำเป็นและไม่เป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น โดยผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ยังคงมีกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ทุกประการ และ ปตท. ต้องชดใช้ค่าเสียหายหากเกิดความเสียหาย ส่วนพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 เป็นกเรื่องการกำหนดโทษแก่ผู้ขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงาน หรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงาน ซึ่งกระทำการตามมาตรา 30 ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ถูกขัดขวาง หรือกระทำให้ ปตท. ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ จึงเห็นว่าพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 สำหรับรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ได้บัญญัติรับรองสิทธิในการ	พระราชบัญญัติการปิโตร-เลียมฯ มาตรา 30 และ มาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และ มาตรา 46

	ชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ให้เสรีภาพในการรวมตัวกันชุมชุมกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เช่น ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และบัญญัติข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 44 วรรคสองว่า การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวสามารถกระทำได้ โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะและเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม เป็นต้น แต่พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 บัญญัติเรื่องอำนาจของ ปตท. ในการดำเนินการเกี่ยวกับการวางระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ฯลฯ ซึ่งไม่เกี่ยวกับการชุมนุมกันตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 และการที่ผู้ร้องไปชุมนุมกันโดยอ้างรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ที่บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมดังกล่าวย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ก็จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงกรณีดังกล่าวตามมาตรา 46 ไว้ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 ให้อำนาจ ปตท. เข้าไปดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะตามที่ได้วินิจฉัยไว้แล้ว จึงยังฟังไม่ได้ว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ส่วนพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 เป็นเรื่องการกำหนดโทษแก่ผู้ขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงานดังได้วินิจฉัยไว้แล้ว จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 และมาตรา 46 จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46	
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	เห็นว่า การดำเนินการตามขั้นตอนของมาตรา 30 และมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในเรื่องเสรีภาพในเคหสถาน และสิทธิในทรัพย์สินของเอกชนซึ่งกำหนดให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ	พระราชบัญญัติการปิโตร-เลียมฯ

	แห่งกฎหมาย ตามบทบัญญัติมาตรา 30 และมาตรา 31 ดังกล่าว การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยมีความจำเป็นต้องใช้สิทธิในอสังหาริมทรัพย์ของเอกชนเพียงการวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของเอกชนเท่านั้น ดังนั้น ความจำเป็นต้องใช้พื้นที่ดินตามความประสงค์ดังกล่าวของเอกชน จึงมีขอบเขตจำกัด โดยไม่จำเป็น ต้องใช้กฎหมายเวนคืนกรรมสิทธิ์ในที่ดินของเอกชนเป็นของรัฐ เมื่อรัฐกำหนดค่าทดแทนให้ตามความเป็นธรรมแก่การใช้สิทธิในที่ดิน อาคาร โรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างเหนือพื้นดินแก่เจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิหรือผู้ครอบครองที่ดินแล้วก็ต้องถือว่าบทบัญญัติมาตรา 30 มาตรา 31 ที่ให้อำนาจแก่การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยดำเนินการดังกล่าวมิได้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 ดังที่ผู้ร้องอ้าง คำร้องของผู้ร้องในส่วนนี้จึงฟังไม่ขึ้น บทบัญญัติมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองความปลอดภัยเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ ปตท. ในการดูแลรักษาเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ และห้ามมิให้ผู้ใดขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หรือบุกรุกเข้าไปในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ เพราะการกระทำดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่สาธารณะชนได้ กฎหมายจึงได้กำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน หรือบุกรุกเข้าไปในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ไม่ได้ห้ามการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธอันเป็นสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ และมิได้หมายความว่าผู้ชุมนุมจะสามารถใช้สิทธิเสรีภาพเช่นนั้นโดยฝ่าฝืนกฎหมายอาญาได้ เช่น ต้องมิใช่เป็นการใช้สิทธิเช่นนั้นในการบุกรุกที่ดินของผู้อื่น เป็นต้น ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา 53 ไม่ขัดกับหลักการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแต่ประการใด เห็นว่า ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 53 เป็นการกระทำความผิดเพราะมีกฎหมายห้าม มิใช่เป็นการกระทำผิดอาญาในตัวเอง กล่าวคือ มาตรา 53 ห้ามมิให้ผู้ใดขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงานหรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานซึ่งกระทำ	มาตรา 30 และ มาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และ มาตรา 46 วินิจฉัยให้ยกคำร้อง

	การตามมาตรา 30 โดยมาตรา 30 (2) บัญญัติให้อำนาจ ปตท. มีอำนาจวางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตาม หรือข้ามที่ดินของบุคคลใด ๆ ฯลฯ ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า การใช้อำนาจของ ปตท. ตามมาตรา 30 (2) (3) จึงไม่อาจเกิดกรณีที่เจ้าหน้าที่ของ ปตท. จะใช้อำนาจตามมาตราดังกล่าวนี้โดยไม่ได้รับความยินยอมของเจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองที่ดิน หรือผู้ทรงสิทธิ มาตรา 53 ประกอบมาตรา 30 (2) (3) จึงบัญญัติเป็นบทลงโทษสำหรับผู้ใดก็ตามที่เข้าไปขัดขวางการกระทำของ ปตท. ซึ่งกระทำตามมาตรา 30 เท่านั้น และถือได้ว่าเป็นการกระทำผิดที่มีกฎหมายห้าม มิใช่การกระทำที่เป็นความผิดในตัวเองบทบัญญัติมาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญในส่วนที่บัญญัติถึงการลงโทษผู้กระทำผิดในทางอาญา ส่วนบทบัญญัติมาตรา 46 ของรัฐธรรมนูญนั้น รัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี สิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการจัด และสิทธิการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรับรองสิทธิดังกล่าวนี้มีเงื่อนไขว่า ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ เห็นว่า ขณะที่ผู้ร้องกับพวกเข้าไปขัดขวางการกระทำของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยในการใช้อำนาจหน้าที่ตามมาตรา 30 (2) (3) ของพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ รัฐสภายังไม่ได้ตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับเกี่ยวกับการใช้สิทธิตามมาตรา 46 แม้การใช้สิทธิตามมาตรา 46 ดังกล่าวเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญซึ่งมีผลบังคับเมื่อได้ประกาศรัฐธรรมนูญแล้วก็ตาม แต่การใช้สิทธิตามมาตรานี้ทั้ง 3 ประการดังกล่าว ผู้ใช้สิทธิก็ต้องกระทำโดยมีเจตนาหรือความประสงค์ที่มาตรา 46 บัญญัติไว้เท่านั้น แต่การใช้สิทธิของผู้ร้องกับพวกในคดีนี้ในเบื้องต้นจะเห็นเจตนาของผู้ร้องกับพวกได้ว่า มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์จะขัดขวางการกระทำของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยที่ใช้อำนาจตามมาตรา 30 (2) (3) ซึ่งเป็นอำนาจตามกฎหมายและมีบทลงโทษตามมาตรา 53 ดังนั้น ที่อ้างว่า มาตรา 53 ของพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 จึงรับฟังไม่ได้ จึงเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 30 และมาตรา 53 ของพระราช	

	บัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 วินิจฉัยให้ยกคำร้อง	
6. นายผัน จันทรปาน	มีข้อพิจารณาและคำวินิจฉัย 3 ประเด็น ดังนี้ <u>ประเด็นที่หนึ่ง</u> พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 หรือไม่ เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพของบุคคลในเคหสถานในการที่จะได้รับความคุ้มครองเพื่อการอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข โดยบัญญัติห้ามไว้ว่าการเข้าไปในเคหสถานของบุคคลใดโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองจะกระทำไม่ได้ แต่มีข้อยกเว้นในกรณีที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ส่วนพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 บัญญัติให้อำนาจแก่ ปตท. เกี่ยวกับการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อโดยสามารถกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตาม หรือข้ามที่ดินของบุคคลใด ๆ ฯลฯ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 เป็นบทบัญญัติกำหนดโทษอันสืบเนื่องจากการขัดขวางตามมาตรา 30 ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 <u>ประเด็นที่สอง</u> พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 หรือไม่ เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธไว้ เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตย เมื่อประชาชนเดือดร้อนหรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐบาล โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 44 วรรคสอง ว่า การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวสามารถกระทำได้โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะและเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ นั่นคือ หากรัฐมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติขึ้นเพื่อ	พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และ มาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และ มาตรา 46

	จำกัดเสรีภาพดังกล่าว ก็ย่อมทำได้ และพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ก็มีลักษณะเป็นกฎหมายเฉพาะเพราะมีวัตถุประสงค์เป็นการดำเนินการเพื่อสาธารณูปโภคอันมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ โดยมาตรา 30 ได้บัญญัติเรื่องอำนาจของ ปตท. ในการดำเนินการเกี่ยวกับการวางระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ส่วนมาตรา 53 บัญญัติเรื่องการกำหนดโทษแก่ผู้ขัดขวางการกระทำของ ปตท. ซึ่งกระทำตามมาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 33 มาตรา 35 หรือมาตรา 36 ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ประเด็นที่สาม พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 หรือไม่ เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 เป็นการบัญญัติรับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นโดยสามารถอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ถึงแม้รัฐธรรมนูญจะรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ชุมชนจะจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นได้อย่างอิสระ ชุมชนท้องถิ่นต้องร่วมกับองค์กรท้องถิ่นหรือรัฐในการจัดการทรัพย์สินร่วมกัน ดังนั้น การที่ ปตท. เข้าไปดำเนินการในการวางระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อซึ่งเป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยการขอใช้พื้นที่ของเอกชนในชุมชนนั้นเท่าที่จำเป็นโดยมีการบอกกล่าวล่วงหน้าและเปิดโอกาสให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ยื่นคำร้องแสดงเหตุที่ไม่สมควรไปยังคณะกรรมการได้ จึงเป็นการให้ชุมชนจัดการทรัพย์สินร่วมกับรัฐ เมื่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของชุมชนท้องถิ่น มีรายละเอียดประการใดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งเมื่อยังไม่ได้มีกฎหมายตราขึ้นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ไว้เป็นการเฉพาะแล้ว การที่พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐเข้าไปใช้พื้นที่เพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างชัดแจ้งแล้วและกำหนดโทษผู้ฝ่าฝืนหรือขัดขวางการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะไว้ในมาตรา 53 จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา	

	53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 แต่ประการใด	
7. นายมงคล สระฏัน	แยกประเด็นการพิจารณาวินิจฉัยได้ 3 ประเด็น <u>ประเด็นที่หนึ่ง</u> พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 หรือไม่ เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 บัญญัติรับรองเสรีภาพของบุคคลในเคหสถานในการที่จะได้รับความคุ้มครองเพื่อการอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข โดยบัญญัติห้ามไว้ว่าการเข้าไปในเคหสถานของบุคคลใดโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองจะกระทำไม่ได้ แต่มีข้อยกเว้นในกรณีที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ส่วนพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 บัญญัติให้อำนาจแก่ ปตท. เกี่ยวกับการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ โดยสามารถกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ วางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใด ๆ ฯลฯ ส่วนมาตรา 53 เป็นบทกำหนดโทษแก่ผู้ขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงาน หรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานซึ่งกระทำการตามมาตรา 29 และมาตรา 30 เป็นต้น เพื่อให้ ปตท. ดำเนินงานต่อไปได้ ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 <u>ประเด็นที่สอง</u> พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 หรือไม่ เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุม โดยสงบและปราศจากอาวุธไว้ เนื่องจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 44 วรรคสอง ว่า การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวย่อมกระทำได้ และพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มีลักษณะเป็นกฎหมายเฉพาะ เพราะมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเพื่อสาธารณูปโภค	พระราชบัญญัติการปิโตร-เลียมฯ มาตรา 30 และ มาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และ มาตรา 46

	อันมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและความมั่นคง โดยมาตรา 30 ได้บัญญัติเรื่องอำนาจของ ปตท. ในการดำเนินการเกี่ยวกับการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ส่วนมาตรา 53 บัญญัติเรื่องการกำหนดโทษแก่ผู้ขัดขวางการกระทำของ ปตท. การที่ผู้ร้องกับพวกเข้าขัดขวางการวางท่อก๊าซ การก่อสร้างวางท่อก๊าซ แม้จะได้ชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ แต่เป็นการกระทำผิดกฎหมาย จึงไม่อาจอ้างเสรีภาพการชุมนุมตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองได้ ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ประเด็นที่สาม พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 หรือไม่ เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 เป็นการบัญญัติรับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีมาแต่อดีตและมีลักษณะเฉพาะชุมชนท้องถิ่นดังกล่าวเพื่อสามารถอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ ฯลฯ ถึงแม้ว่า รัฐธรรมนูญจะรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ชุมชนจะจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นได้อย่างอิสระ ชุมชนท้องถิ่นต้องร่วมกับองค์กรท้องถิ่น หรือรัฐในการจัดการทรัพย์สินร่วมกัน ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ให้อำนาจ ปตท. เข้าไปดำเนินการในการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อซึ่งเป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยการขอใช้พื้นที่ของเอกชนในชุมชนนั้นเท่าที่จำเป็นโดยมีการบอกกล่าวล่วงหน้าและเปิดโอกาสให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ ยื่นคำร้องแสดงเหตุที่ไม่สมควรไปยังคณะกรรมการเพื่อวินิจฉัยได้ จึงเป็นการให้ชุมชนจัดการทรัพย์สินร่วมกับรัฐ และรัฐธรรมนูญยังได้จำกัดสิทธิของชุมชนโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 46 “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ เป็นกฎหมายที่อำนาจรัฐเข้าไปใช้พื้นที่เพื่อสาธารณะอย่างชัดเจน การที่พระราชบัญญัติดังกล่าววางโทษผู้ฝ่าฝืนหรือขัดขวางการกระทำเพื่อสาธารณะประโยชน์ จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา	

	53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 จึงวินิจฉัยว่า มาตรา 30 และมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 ไม่ขัดหรือแย้งต่อมาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 ของรัฐธรรมนูญ	
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	เห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐกำหนดภาระจำยอมตามกฎหมายมหาชนได้ โดยรัฐจะต้องคำนึงถึงความเสียหายที่เอกชนเจ้าของที่ดินจะได้รับ โดยกำหนดค่าทดแทนที่เป็นธรรม กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกจำกัดสิทธิในอสังหาริมทรัพย์มีสิทธิได้รับค่าทดแทนที่เป็นธรรมอันเป็นการเคารพต่อสิทธิในทรัพย์สินของเอกชน ดังนั้น การดำเนินการตามขั้นตอนของมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 ส่วนมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ เป็นบทบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองความปลอดภัยเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ และห้ามผู้ใดขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่ หรือบุกรุกเข้าไปในเขตดังกล่าวอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์สาธารณะได้ กฎหมายจึงได้กำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน หรือบุกรุกเข้าไปในเขตระบบการขนส่งโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ไม่ได้ห้ามการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ มาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 เช่นกัน สำหรับรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธไว้ ไม่ว่าจะเป็นการรวมตัวชุมนุมกันเพื่อแสดงความเดือดร้อนหรือความต้องการ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดเป็นข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 44 วรรคสอง ว่า การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวสามารถกระทำได้โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หากเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะและเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนจะใช้ที่สาธารณะ ซึ่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มีลักษณะเป็นกฎหมายเฉพาะ เพราะมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเพื่อสาธารณูปโภคอันมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและความมั่นคง	พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และ มาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และ มาตรา 46

	ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 เป็นการบัญญัติรับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีมาแต่เดิม สามารถอนุรักษ์หรือฟื้นฟูประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ แต่ทั้งนี้ชุมชนท้องถิ่นต้องร่วมกับองค์กรท้องถิ่น หรือรัฐในการจัดการทรัพย์สินร่วมกันด้วย ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ให้อำนาจ ปตท. เข้าไปดำเนินการในการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อซึ่งเป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยการขอใช้พื้นที่ของเอกชนในชุมชนนั้นเท่าที่จำเป็นโดยมีการบอกกล่าวล่วงหน้าและเปิดโอกาสให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ ยื่นคำร้องแสดงเหตุที่ไม่สมควรไปยังคณะกรรมการเพื่อวินิจฉัยได้ จึงเป็นการให้ชุมชนจัดการทรัพย์สินร่วมกับรัฐ และรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ตอนท้าย ยังได้บัญญัติจำกัดสิทธิของชุมชนท้องถิ่นไว้ ว่า "ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ" ส่วนมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ เป็นเพียงบทบัญญัติเรื่องการกำหนดโทษผู้ฝ่าฝืนหรือขัดขวางการกระทำของ ปตท. ซึ่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ให้อำนาจเข้าไปใช้พื้นที่เพื่อประโยชน์สาธารณะดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 แต่อย่างใด จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46	
9. นายสุจิต บุญบงการ	เห็นว่า การที่จะพิจารณาว่า มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 หรือไม่นั้น จำต้องนำเอารัฐธรรมนูญ มาตรา 48 มาพิจารณาร่วมด้วย เนื่องจากการกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่ออาจผ่านทั้งที่ดินที่ไม่ใช้เป็นเคหสถานและที่เป็นส่วนหนึ่งของเคหสถาน รัฐธรรมนูญ มาตรา 48 เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน และการจำกัดสิทธิดังกล่าว ถือเป็นข้อ ยกเว้นและต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายที่จำกัดสิทธิต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 ซึ่งกำหนดให้การจำกัดสิทธิต้อง	พระราชบัญญัติการปิโตร-เลียมฯ มาตรา 30 และ มาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อ

	เป็นไปตามกฎหมายเฉพาะและเป็นความจำเป็นและไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธินั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 ถือได้เป็นกฎหมายเฉพาะและตราขึ้นเพราะมีความจำเป็นที่จะต้องจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลบางประการ มิฉะนั้นแล้วการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อเป็นไปไม่ได้หรือเป็นไปด้วยความยากลำบาก และถือว่าไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิ เพราะว่าเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ยังคงมีกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้นๆ มาตรา 30 จำกัดสิทธิบางประการสำหรับเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ในการใช้ประโยชน์บางประการจากอสังหาริมทรัพย์ ดังนั้น จุดประสงค์ของมาตรา 30 คงไม่ใช่ต้องการให้เจ้าหน้าที่ของการปิโตรเลียมเข้าไปในเคหสถานของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ต้องการจำกัดสิทธิบางประการของบุคคลในทรัพย์สินดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และเมื่อการจำกัดสิทธินั้นเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 และมาตรา 29 แล้ว การจำกัดสิทธิหรือการรอนสิทธิจึงเป็นไปได้และไม่เป็นการขัดขวางหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 แต่อย่างใด ส่วนกรณีที่บทบัญญัติในมาตรา 354 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 หรือไม่นั้น พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญมาตรา 44 เป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ แต่เป็นที่เข้าใจว่าการชุมนุมดังกล่าวนั้น ต้องไม่ไปกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลอื่นและไม่เป็นการละเมิดกฎหมาย สำหรับการชุมนุมของผู้ร้องกับพวกนั้น ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า เป็นการชุมนุมเพื่อขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่ของ ปตท. และผู้รับเหมาที่วางท่อขนส่งปิโตรเลียม เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นในการดำเนินการวางท่อก๊าซ จึงไม่มีประเด็นที่ผู้ร้องอ้างได้ว่า มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ส่วนกรณีที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 หรือไม่นั้น พิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 คุ้มครองสิทธิบุคคลที่รวมกันเป็นชุมชนดั้งเดิมที่จะมีส่วนในการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ แต่การมีส่วนร่วมดังกล่าวให้เป็น	รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และ มาตรา 46

	ไปตามกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวยังไม่ได้ตราขึ้น จึงไม่สามารถกำหนดได้แน่นอนว่า ชุมชนดั้งเดิมนั้น หมายถึงชุมชนใดบ้างและการมีส่วนร่วมดังกล่าวของชุมชนนั้น ๆ จะต้องมีขั้นตอนอย่างไร จึงไม่มีกรณีที่จะชี้ให้เห็นว่า มาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ส่วนกรณีของมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 หรือไม่นั้น เนื่องจากได้พิจารณาแล้วว่า มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 และมาตรา 53 ดังกล่าว เป็นบทบัญญัติกำหนดโทษของการกระทำผิดอันเกิดจากการขัดขวางการทำงานของพนักงาน ปตท. ที่ดำเนินการตามมาตรา 29 และมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 นี้ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 จึงวินิจฉัยว่า มาตรา 30 และมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2541 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46	
10. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	ประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย มี 3 ประเด็น ดังนี้ <u>ประเด็นที่หนึ่ง</u> พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 หรือไม่ รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพของบุคคลในเคหสถานในการที่จะได้รับความคุ้มครองเพื่อการอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข โดยบัญญัติห้ามไว้ว่า การเข้าไปในเคหสถานของบุคคลใดโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง จะกระทำไม่ได้ แต่มีข้อยกเว้นในกรณีที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 บัญญัติให้อำนาจแก่ ปตท. เกี่ยวกับการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อโดยสามารถกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ วางระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใด ๆ รวมทั้งการรื้อถอนอาคาร โรงเรือน หรือทำลายสิ่งอื่นที่สร้างหรือทำขึ้น หรือทำลาย หรือตัดฟันต้น กิ่ง หรือรากของ	พระราชบัญญัติการปิโตร-เลียมฯ มาตรา 30 และ มาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และ มาตรา 46

	ต้นไม้หรือพืชผลในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ โดยการกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ และตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 ทำให้รัฐสามารถออกกฎหมายเฉพาะมาได้ โดยเฉพาะกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่เข้าไปดำเนินการแทรกแซงสิทธิ เสรีภาพของบุคคลได้เท่าที่จำเป็น ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 รัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ไว้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธว่าการชุมนุมในที่สาธารณะโดยสงบและปราศจากอาวุธนั้น จะออกกฎหมายจำกัดเสรีภาพนี้ไม่ได้ เว้นแต่กรณีเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวการณ์สงครามหรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 บัญญัติเรื่องสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการที่จะอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ จึงไม่เกี่ยวกับอำนาจของ ปตท. ในการดำเนินการเกี่ยวกับการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 แต่อย่างใด ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 <u>ประเด็นที่สอง</u> พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 หรือไม่ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 เป็นเรื่องของการกำหนดโทษผู้ขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงานหรือผู้ปฏิบัติงานร่วมกับพนักงาน ซึ่งกระทำการตามมาตรา 29 และมาตรา 30 เป็นต้น รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 บัญญัติเรื่องสิทธิเสรีภาพในเคหสถานของบุคคล โดยมีหลักการว่า รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองบุคคลในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อ	

	รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 รัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธไว้ และพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 เป็นบทลงโทษผู้ที่ขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงานที่ปฏิบัติงาน คือ ลงโทษผู้ที่ใช้กำลังหรือใช้อาวุธขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของ ปตท. ซึ่งมิใช่เป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 กล่าวคือ ถ้าเป็นการชุมนุมโดยไม่สงบหรือชุมนุมโดยสงบแต่มีอาวุธก็ไม่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 เป็นการบัญญัติรับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการที่จะอนุรักษ์ในการที่จะอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ ดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติและรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมของชุมชน ส่วนพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 เป็นบทลงโทษผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงไม่เกี่ยวกับสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในอันที่จะอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีแต่อย่างใด ดังนั้น จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46	
11. นายอนันต์ เกตุวงศ์	เห็นว่า 1) รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพให้บุคคลได้ครอบครองและอยู่อาศัย ห้ามมิให้บุกรุกเข้าไปโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย เมื่อพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 บัญญัติให้ ปตท. มีอำนาจขนส่งปิโตรเลียมทางท่อโดยการกำหนดเขตวางระบบขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใดๆ ได้ โดยแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบล่วงหน้า ฯลฯ มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ จึงไม่ขัดหรือแย้ง	พระราชบัญญัติการปิโตร-เลียมฯ มาตรา 30 และ มาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อ

	ต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 เมื่อมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดโทษสำหรับผู้ใดที่ขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงาน ซึ่งปฏิบัติงานตามมาตรา 30 ดังกล่าว จึงไม่เกี่ยวกับเสรีภาพในเคหสถานของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 ดังนั้น มาตรา 30 และมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อมาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญ 2) เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 44 วรรคหนึ่ง ได้รับรองว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีความเดือดร้อน หรือมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือจากรัฐในเรื่องต่างๆ สามารถชุมนุมกันได้โดยสงบและปราศจากอาวุธ ทั้งนี้ การชุมนุมนั้นจะต้องไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือทำให้ผู้อื่นเสียหาย หรือเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ในวรรคสอง บัญญัติว่า การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม เป็นต้น ซึ่งหมายความว่าถ้ารัฐมีความจำเป็นจะต้องทำการบางอย่างเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติ ก็ย่อมสามารถบัญญัติกฎหมายเฉพาะที่เป็นการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวขึ้นใช้บังคับได้ เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และมาตรา 53 ซึ่งเป็นการกำหนดโทษสำหรับผู้ที่ขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงาน ดังนั้น มาตรา 30 และมาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ 3) รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 บัญญัติถึงสิทธิของบุคคลในชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่มาตรา 30 ของพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ บัญญัติถึงอำนาจ	รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และ มาตรา 46

	ของ ปตท. ในการกำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อไปใต้ เหนือ ตามหรือข้ามที่ดินของบุคคลใด ๆ ในชุมชนท้องถิ่นเพื่อประโยชน์สาธารณะของประชาชนและประเทศชาติโดยส่วนรวม โดยมีการจ่ายค่าทดแทนแก่เข้าเจ้าหน้าที่ที่ดินตามมาตรา 30 มาตรา 29 และมาตรา 31 ซึ่งเป็นเรื่องที่แตกต่างไปจากสิทธิของบุคคลในชุมชนท้องถิ่น และเป็นคนละประเด็นกัน จึงสามารถกระทำได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ดังนั้น มาตรา 30 จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 แต่อย่างใด ส่วนมาตรา 53 ของพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดโทษสำหรับบุคคลใด ๆ ที่ขัดขวางการกระทำของ ปตท. หรือพนักงาน หรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานที่กระทำการตามมาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 33 มาตรา 35 และมาตรา 36 อันถือว่าเป็นไปตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 46 ของรัฐธรรมนูญแล้ว ดังนั้น มาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งกับมาตรา 46 ของรัฐธรรมนูญ จึงวินิจฉัยว่า 1) มาตรา 30 และมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 2) มาตรา 30 และมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 1) มาตรา 30 และมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46	
12. นายอมร รักษาสัตย์	เห็นว่า 1) พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 ให้อำนาจ ปตท. กำหนดเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียม วางระบบการขนส่งฯลฯ รวมทั้งบัญญัติถึงการกระทำของเจ้าหน้าที่ ถ้าไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของหรือผู้ครองครองทรัพย์สิน บุคคลนั้นอาจยื่นคำร้องแสดงเหตุผลที่ไม่สมควรทำเช่นนั้นไปยังคณะกรรมการเพื่อวินิจฉัยได้ ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 คุ้มครองเสรีภาพใน	พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 และ มาตรา 53

	เคหสถานและการอยู่อาศัยโดยปกติสุข ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 2) รัฐธรรมนูญ มาตรา 44 บัญญัติถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ส่วนมาตรา 30 ของพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ กำหนดอำนาจของ ปตท. ในการดำเนินการเกี่ยวกับการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ จึงไม่มีบทบัญญัติส่วนใดไปเกี่ยวข้องกับการชุมนุมดังกล่าว ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 3) รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 บัญญัติเรื่องสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ส่วนพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 บัญญัติถึงอำนาจของ ปตท. ในการดำเนินการเกี่ยวกับการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ซึ่งถ้าการดำเนินการของ ปตท. ทำให้เจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในที่ดินอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างได้รับความเสียหาย ปตท. ก็ต้องจ่ายค่าทดแทนให้ จึงไม่น่าที่จะมีส่วนใดของมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 4) พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 เป็นบทบัญญัติกำหนดโทษที่ห้ามผู้ใดฝ่าฝืนการกระทำของ ปตท. หรือพนักงาน หรือผู้ซึ่งปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานของ ปตท. ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 คุ้มครองเสรีภาในเคหสถาน และคุ้มครองการอยู่อาศัยโดยปกติสุข ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแจ้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 5) รัฐธรรมนูญ มาตรา 44 รับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ส่วนมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองความปลอดภัยเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของ ปตท. ในการดูแลรักษาเขตระบบการขนส่ง ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแจ้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 6) รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลที่ได้รวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่น ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา 53 บัญญัติ	ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และ มาตรา 46

	ห้ามผู้ใดทำการขัดขวางการกระทำของ ปตท. ที่ทำการตามกฎหมาย เช่น ตามมาตรา 29 และ มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ ดังนั้น พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 เมื่อได้พิจารณาหลักสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของบุคคลในระบอบประชาธิปไตย โดยเปรียบเทียบกับหลักปรัชญาต่าง ๆ และรัฐธรรมนูญบางประเทศ ประกอบกับการพิจารณาพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 และพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาสองฉบับแล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 มาตรา 46 มาตรา 49 และมาตรา 59 ส่วนมาตรา 53 ก็ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 แต่อย่างใด	
13. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	พิจารณาแล้ว เห็นว่า 1) กรณีเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 เป็นบทบัญญัติที่รับรองเสรีภาพในเคหสถานของบุคคลในการคอรบครองหรืออยู่อาศัยในเคหสถานอย่างปกติสุข โดยไม่ถูกรบกวนหรือเข้าไปละเมิดสิทธิดังกล่าว เว้นแต่จะอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งหมายความว่า ถ้ามีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้เข้าไปในเคหสถานใดโดยไม่ต้องได้รับความยินยอม การเข้าไปในเคหสถานดังกล่าวก็ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพของบุคคลในเคหสถาน กรณีตามคำร้อง เป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจแก่ ปตท. เข้าไปวางท่อก๊าซผ่านที่ดินได้ ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 30 และต้องกำหนดค่าทดแทนที่เป็นธรรมแก่เจ้าของที่ดินตามมาตรา 31 พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 30 จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 ดังกล่าว 2) รัฐธรรมนูญ มาตรา 44 เป็นบทบัญญัติที่รับรองเสรีภาพของบุคคลในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ดังนั้น เสรีภาพในการชุมนุมจะจำกัดมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะและเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะหรือเพื่อรักษาความ	พระราชบัญญัติการปิโตร-เลียมฯ มาตรา 30 และ มาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และ มาตรา 46

สงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาประเทศอยู่ในภาวะสงคราม เป็นต้น สำหรับเสรีภาพของบุคคลในการชุมนุมจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่สุจริต ไม่ก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง ไม่ขัดขวางต่อหลักการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง การกระทำของผู้ร้องกับพวก เป็นการขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่บุกรุกเข้าไปในเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ซึ่งได้มีการประกาศเขตระบบการขนส่งปิโตรเลียมโดยชอบ อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมฯ มาตรา 53 ผู้ร้องจึงไม่อาจอ้างเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 44 ได้

3) กรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 เป็นการบัญญัติรับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม เป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ แต่ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายบัญญัติในการมีส่วนร่วมของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่น

กรณีตามคำร้องโต้แย้งของผู้ร้อง ข้อเท็จจริงปรากฏว่า การดำเนินโครงการวางท่อก๊าซได้ริเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2535 จากการที่คณะรัฐมนตรีขณะนั้นได้มีมติให้ ปตท. ต้องเร่งจัดหาก๊าซธรรมชาติมาให้เพียงพอกับอัตราการเพิ่มขึ้นของการไฟฟ้าในประเทศ จนกระทั่งเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2539 คณะรัฐมนตรีขณะนั้นได้มีมติอนุมัติให้ ปตท. ดำเนินโครงการวางท่อก๊าซ จึงเป็นกรณีที่ได้เกิดขึ้นก่อนหน้าที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีผลบังคับใช้ ปตท. จึงไม่สามารถดำเนินการให้มีการมีส่วนร่วมและการรับฟังข้อคิดเห็นอย่างวิธีการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินการของ ปตท. แม้ว่าในขณะริเริ่มโครงการฯ จะมิได้มีข้อบัญญัติกฎหมายใด หรือกล่าวโดยเฉพาะตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2534 มิได้มีบทบัญญัติให้ลักษณะงานตามโครงการฯ จำต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม แต่ ปตท. ก็ได้ดำเนินการจัดทำ

	รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมนำเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งในภายหลังคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ ปตท. จัดทำขึ้นนั้นด้วยแล้ว จึงเป็นกรณีที่ ปตท. ได้ถือปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแล้ว จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46	

ตารางคะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 62/2545 สรุปประเด็นหลักของคำวินิจฉัยและคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 13 คน (คะแนนเสียง 13 : 0)

คำวินิจฉัยส่วนบุคคล					
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 13 คน	ประเด็นหลัก พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 หรือไม่			คำวินิจฉัย พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46	
	ไม่ขัดต่อ รธน.	ให้จำหน่ายคำร้อง	ขัดต่อ รธน.	ไม่ขัดต่อ รธน. (ชอบด้วย รธน.)	ขัดต่อ รธน. (ไม่ชอบด้วย รธน.)
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	✓			✓	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร	✓			✓	
3. นายจุมพล ณ สงขลา		✓★		✓★	
4. พลโท จุล อติเรก★★	✓			✓	
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	✓			✓	
6. นายผัน จันทรปาน	✓			✓	
7. นายมงคล สระฏัน	✓			✓	
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	✓			✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓			✓	
10. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓			✓	
11. นายอนันต์ เกตุวงศ์	✓			✓	
12. นายอมร รักษาสัตย์	✓			✓	
13. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓			✓	
รวม	12	1	0	13	0

★ เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้ยกเลิกพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 แล้ว จึงไม่เป็นประโยชน์อันใดที่ศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาวินิจฉัยปัญหาตามคำร้องต่อไป และวินิจฉัยให้จำหน่ายคำร้อง

★★ พลโท จุล อติเรก ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

63. การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 63/2545

ตารางคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 63/2545 (วันที่ 24 ธันวาคม 2545) วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคไทยมหารัฐ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง

(พิจารณาวินิจฉัยว่า กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่)

	ประเด็นที่วิเคราะห์	สรุปสาระสำคัญ
1. การวิเคราะห์รูปแบบ	1. ความเป็นมาหรือคำกล่าวหา	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ยื่นคำร้อง ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2544 ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคไทยมหารัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง
	2. สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา	นายทะเบียนพรรคการเมืองได้รับจดแจ้งการจัดตั้งพรรคไทยมหารัฐตั้งแต่วันที่ 14 มิถุนายน 2543 พรรคไทยมหารัฐจึงเป็นพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นเกิน 90 วันนับจนถึงวันสิ้นปี พ.ศ. 2543 ซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 35 บัญญัติให้หัวหน้าพรรคการเมืองจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ตามวิธีการที่นายทะเบียนพรรคการเมืองกำหนด และแจ้งให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี เพื่อประกาศให้สาธารณชนทราบ ปรากฏว่าพรรคไทยมหารัฐไม่ได้จัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคในรอบปี 2543 แจ้งให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบภายในเดือนมีนาคม 2544 จึงมีเหตุให้ยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) นายทะเบียนพรรคการเมืองจึงยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคไทยมหารัฐ ตามมาตรา 65 วรรคสอง พรรคไทยมหารัฐ โดยนายคณิน บุญสุวรรณ หัวหน้าพรรคไทยมหารัฐ ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ลงวันที่ 15 มิถุนายน 2544 พร้อมเอกสารประกอบต่อศาลรัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่า พรรค

		ไทยมหารัฐได้รับจดแจ้งการจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2543 ในการจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองในรอบปี 2543 พรรคไทยมหารัฐไม่เคยได้รับหนังสือเตือนจากผู้ร้องและไม่เคยได้รับแจ้งให้ไปชี้แจงก่อนมีการส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา แต่ในทางกลับกันเมื่อเจ้าหน้าที่พรรคไทยมหารัฐได้ติดต่อสอบถามเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ได้รับคำตอบว่า พรรคไทยมหารัฐมิได้มีชื่ออยู่ในบัญชีพรรคการเมืองที่จะต้องส่งรายงาน ผลการดำเนินกิจการในรอบปีที่ผ่านมา เพราะเหตุตีความมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ว่า พรรคไทยมหารัฐได้รับการจัดตั้งยังไม่ถึง 90 วันนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน โดยนับจากวันที่ 8 ธันวาคม 2543 ซึ่งเป็นวันที่จัดตั้งสาขาพรรคครบสี่ภาค แม้แต่รองผู้อำนวยการสำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ (นายสุเทพ พรหมวาศ) ก็ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องนี้ ทั้งยังแนะนำให้พรรคไทยมหารัฐยื่นรายงานการดำเนินกิจการของพรรคเมื่อพ้นกำหนดเวลาไปแล้วทั้งๆ ที่รายงานดังกล่าว พรรคไทยมหารัฐได้จัดทำไว้เกือบจะเสร็จสมบูรณ์แล้วตั้งแต่ประมาณปลายเดือนมกราคม 2544 และในการประชุมใหญ่สามัญของพรรค เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2544 ก็ได้มีการรับรองรายงานดังกล่าวด้วย เพียงแต่ไม่ได้จัดส่งให้ผู้ร้อง เนื่องจากความเข้าใจดังกล่าวข้างต้น จนกระทั่งได้รับคำแนะนำจากนายสุเทพ พรหมวาศ ในเวลาต่อมา ประกอบกับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้โทรศัพท์แจ้งแก่เจ้าหน้าที่พรรคไทยมหารัฐขณะอยู่ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2544 ให้ส่งรายงานการดำเนินกิจการของพรรค พรรคไทยมหารัฐจึงได้จัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคให้สมบูรณ์ และส่งให้นายทะเบียนพรรคการเมืองเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2544 พรรคไทยมหารัฐเห็นว่า ความล่าช้าในการส่งรายงานการดำเนินกิจการของพรรคไม่อาจโทษว่าเป็นความผิดของพรรคไทยมหารัฐแต่ฝ่ายเดียว เพราะเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ให้คำแนะนำและตีความมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.

		2541 ในทำนองว่า พรรคไทยมหารัฐ เพิ่งได้รับการจัดตั้งเรียบร้อยภายหลังจากที่ได้จัดตั้งสาขาพรรคครบ 4 ภาค เมื่อประมาณกลางเดือนธันวาคม 2543 ซึ่งไม่ถึง 90 วันเมื่อนับถึงวันสิ้นปีปฏิทิน จึงได้รับการยกเว้นไม่ต้องส่งรายงานการดำเนินกิจการของพรรค แม้ก่อนหน้านั้น เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2544 นายแสวง บุญมี ผู้อำนวยการฝ่ายปฏิบัติการสนับสนุน ได้ไปตรวจเยี่ยมพรรคไทยมหารัฐ และตรวจสอบทะเบียนสมาชิกพรรค ก็มิได้กล่าวเตือนหรือกล่าวถึงเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด แต่ในที่สุดพรรคก็ได้ตัดสินใจส่งรายงานดังกล่าว เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2544 โดยที่พรรคไทยมหารัฐได้ดำเนินกิจการสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตลอดตั้งแต่ได้รับจดแจ้งการจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง เช่น ได้จัดตั้งสาขาพรรคครบ 4 ภาคตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ได้จัดส่งงบการเงินและยื่นแสดงรายการค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด อีกทั้งยังมีโครงการทางการเมืองอีกหลายโครงการที่กำลังจะดำเนินการเพื่อสนองแนวทางปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญ หากพรรคต้องถูกยุบจะไม่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายใด ประกอบกับในการจัดส่งรายงานการดำเนินกิจการของพรรคล่าช้า พรรคไม่มีเจตนาในการกระทำความผิด จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้ยกคำร้องของผู้ร้อง
	3. เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย	พิจารณาแล้วเห็นว่า พรรคไทยมหารัฐได้รับจดแจ้งการจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2543 นับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน คือวันที่ 31 ธันวาคม 2543 แล้ว เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน จึงมีหน้าที่ต้องจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคในรอบปี 2543 แจ้งให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบภายในเดือนมีนาคม 2544 เมื่อพรรคไทยมหารัฐรับว่า ได้จัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคในรอบปี 2543 เสร็จสมบูรณ์ และยื่นต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2544 จริง ซึ่งเกินเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 35 กำหนด จึงฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติว่า ผู้ถูกร้องไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 35 กรณีจึงมีเหตุที่จะสั่งยุบพรรคไทยมหารัฐได้ ตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5)

		คำชี้แจงของพรรคไทยมหารัฐที่อ้างว่า เป็นความเข้าใจของเจ้าหน้าที่พรรคไทยมหารัฐซึ่งตรงกับความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ของนายทะเบียนพรรคการเมืองว่า พรรคไทยมหารัฐได้รับยกเว้นไม่ต้องส่งรายงานการดำเนินกิจการของพรรคภายในเดือนมีนาคม 2544 เพราะพรรคไทยมหารัฐได้รับจดแจ้งการจัดตั้งยังไม่ถึง 90 วันนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน โดยเริ่มนับจากวันที่พรรคได้จัดตั้งสาขาพรรคครบ 4 ภาค ในวันที่ 8 ธันวาคม 2543 รวมทั้งข้ออ้างอื่น ๆ นั้น ไม่อาจรับฟังได้ เพราะมาตรา 35 ได้บัญญัติให้หัวหน้าพรรคการเมืองจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี ยกเว้นพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นยังไม่ถึง 90 วันนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน
	4. บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 35 และมาตรา 65 วรรคหนึ่งและวรรคสอง
2. การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ	ประเด็นหลัก	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่
3. คำวินิจฉัย	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ	
4. หมายเหตุ	1) วินิจฉัยโดยมติ 12 คน โดยสั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ 11 คน และให้ยกคำร้อง 1 คน (คะแนนเสียง 11 : 1) 2) เริ่มวันที่ 31 พฤษภาคม 2544 แล้วเสร็จ วันที่ 24 ธันวาคม 2545 รวม 1 ปี 6 เดือน 24 วัน 3) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 120 ตอนที่ 97 ก วันที่ 6 ตุลาคม 2546 ซึ่งเท่ากับ 9 เดือน 13 วัน นับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (วันที่ 24 ธันวาคม 2545) 4) พลโท จุล อติเรก ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	

ตารางคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 63/2545 (วันที่ 24 ธันวาคม 2545) สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลัก และคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 12 คน เรื่อง นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคไทยมหารัฐ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง

ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คือ **กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่**

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลักของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล	คำวินิจฉัย
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	**พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 บัญญัติว่า** **"มาตรา 35 ให้หัวหน้าพรรคการเมืองจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ตามวิธีการที่นายทะเบียนกำหนด และแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี เพื่อประกาศให้สาธารณชนทราบ เว้นแต่พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นยังไม่ถึงเก้าสิบวันนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน"** **"มาตรา 65 พรรคการเมืองย่อมเลิกหรือยุบด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้** **(1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง** **(2) .....** **เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามที่ระบุไว้ใน (1) (2) (3) หรือ (5) ให้นายทะเบียนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ความปรากฏต่อนายทะเบียน เมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่ามีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียน ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น"** พิจารณาแล้ว เห็นว่า ตามข้อกฎหมายนั้น พรรคการเมืองที่ได้รับจดแจ้งการจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองจากนายทะเบียนพรรคการเมืองย่อมเป็นพรรคการเมืองที่สมบูรณ์ หัวหน้าพรรคจึงมีหน้าที่ต้องจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคในรอบปี 2543 ส่ง	ให้สั่งยุบพรรคไทยมหารัฐ

	ให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบ ภายในวันที่ 31 มีนาคม 2544 ดังนั้น แม้พรรคไทยมหารัฐจะอ้างว่ามีกิจกรรมเกี่ยวกับการเลือกตั้งในต้นเดือนมกราคม 2544 แต่พรรคมีเวลาจนถึงสิ้นเดือนมีนาคม 2544 ในการจัดทำรายงานดังกล่าวได้ นอกจากนั้น การที่หัวหน้าพรรคไทยมหารัฐยอมรับในคำชี้แจงที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของพรรคไทยมหารัฐได้ให้การยอมรับต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า พรรคได้จัดเตรียมทำรายงานดังกล่าวไว้แล้ว แต่ไม่ได้ยื่นรายงานดังกล่าวให้นายทะเบียนพรรคการเมือง ภายในกำหนดเวลาเพราะได้รับคำแนะนำจากนางสาวนภษรฯ เจ้าหน้าที่ของ กกต. ว่า ไม่ต้องยื่นรายงานดังกล่าว เพราะพรรคไทยมหารัฐไม่มีชื่ออยู่ในบัญชีของ กกต. เกี่ยวกับพรรคการเมืองที่ต้องยื่นรายงานดังกล่าวภายในเดือนมีนาคม 2544 ซึ่งนางสาวนภษรฯ ปฏิเสธว่าไม่เคยแนะนำเช่นนั้น แสดงว่า พรรคไทยมหารัฐรู้ถึงหน้าที่ของหัวหน้าพรรคการเมืองตามมาตรา 35 ดังนั้น ข้ออ้างของพรรคไทยมหารัฐที่ว่า พรรคได้รับคำแนะนำที่ไม่ถูกต้องจากเจ้าหน้าที่ของ กกต. จึงฟังไม่ขึ้น พิจารณาแล้ว เห็นว่ามีเหตุตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) เกิดขึ้นกับพรรคไทยมหารัฐแล้ว กรณีหัวหน้าพรรคไทยมหารัฐไม่จัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคในรอบปี 2543 ยื่นต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง ภายในวันที่ 31 มีนาคม 2544 ตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงวินิจฉัยให้สั่งยุบพรรคไทยมหารัฐ ตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร	ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย	-
3. นายจุมพล ณ สงขลา	พิเคราะห์แล้ว เมื่อนับถึงวันสิ้นปี 2543 พรรคไทยมหารัฐได้จัดตั้งขึ้นเป็นเวลาเกินเก้าสิบวันแล้ว ทำให้หัวหน้าพรรคมีหน้าที่ต้องจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาและแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมีนาคม 2544 ตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.	ให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ

	2541 มาตรา 35 บัญญัติไว้ และแม้ข้อต่อสู้ต่างๆ ของผู้ถูกร้องอาจถือได้ว่าหัวหน้าพรรคไทยมหารัฐมิได้จงใจที่จะฝ่าฝืนมาตรา 35 ดังกล่าวก็ตาม แต่ตามบทบัญญัติมาตรานี้ได้ระบุระยะเวลาที่หัวหน้าพรรคการเมืองจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายไว้อย่างชัดแจ้ง คือภายในเดือนมีนาคม โดยไม่มีข้อยกเว้นให้กระทำได้หลังจากพ้นกำหนดเวลานั้นแล้ว บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะใช้ดุลพินิจตีความเป็นอย่างอื่นในทางที่เป็นคุณหรือผ่อนผันแก่ผู้ถูกร้องได้ ตามพฤติการณ์แห่งคดีจึงต้องถือว่า หัวหน้าพรรคไทยมหารัฐฝ่าฝืน มาตรา 35 ตามที่นายทะเบียนกล่าวหา อันเป็นเหตุให้นายทะเบียนต้องร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ มีคำสั่งยุบพรรคไทยมหารัฐตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) ของพระราชบัญญัติดังกล่าว อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ แจ้งคำสั่งให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบ เพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา	
4. พลโท จุล อติเรก	ตามข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า พรรคไทยมหารัฐได้รับจดแจ้งการจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง หัวหน้าพรรคไทยมหารัฐจึงมีหน้าที่ต้องจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรค ในรอบปี 2543 แจ้งให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบภายในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 35 กรณีจึงมีเหตุที่จะสั่งยุบพรรคไทยมหารัฐได้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) จึงให้ยุบพรรคไทยมหารัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	ให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	พิจารณาแล้ว ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า พรรคไทยมหารัฐได้ยื่นรายงานการดำเนินกิจการของพรรคต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2544 ซึ่งเกินเวลาที่มาตรา 35 กำหนดไว้แล้ว จึงต้องถือว่าผู้ถูกร้องไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 35 กรณีจึงมีเหตุที่จะสั่งยุบพรรคผู้ถูกร้องได้ตามพระราชบัญญัติ	ให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ

	ประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) คำชี้แจงของผู้ถูกร้องที่อ้างว่า ตามความเข้าใจของเจ้าหน้าที่พรรคผู้ถูกร้องกับความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ผู้ร้องมีความสับสนไม่ชัดเจน ทำให้ผู้ถูกร้องเข้าใจว่าไม่ต้องรายงานการดำเนินกิจการของพรรคภายในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 เพราะพรรคผู้ถูกร้องได้รับจดแจ้งการจัดตั้งยังไม่ถึงเก้าสิบวันนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน และข้ออ้างอื่น ๆ นั้น ไม่อาจรับฟังได้ เพราะพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 35 ได้บัญญัติให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีหน้าที่ต้องจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง แจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี ยกเว้นพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นยังไม่ถึงเก้าสิบวันนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน จึงอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ	
6. นายผัน จันทรปาน	พรรคไทยมหารัฐ ได้รับจดแจ้งการจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง ตั้งแต่วันที่ 14 มิถุนายน 2543 จึงเป็นพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นไม่น้อยกว่า 90 วัน ต้องจัดทำรายงานการดำเนินกิจการเสนอต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองภายในเดือนมีนาคมของทุกปี แต่พรรคไทยมหารัฐ ไม่แจ้งให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญรับเรื่องนี้ไว้ดำเนินการ ได้แจ้งผู้ร้องและผู้ถูกร้องทราบเพื่อชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และแม้คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของผู้ถูกร้องจะมีน้ำหนักน่าเชื่อถือก็ตาม แต่เชื่อว่า ผู้ถูกร้องได้ฝ่าฝืนมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 แล้ว กรณีจึงมีเหตุที่จะสั่งยุบพรรคไทยมหารัฐตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) จึงวินิจฉัย โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 สั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ	ให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ
7. นายมงคล สระฏัน	ข้อเท็จจริงได้ความว่า หัวหน้าพรรคไทยมหารัฐไม่ได้ส่งรายงานการดำเนินกิจการของพรรคไทยมหารัฐให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบภายในกำหนด หัวหน้าพรรคไทยมหารัฐอ้างว่า พรรคไทย	ให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ

	มหารัฐไม่ได้ส่งรายงานการดำเนินกิจการของพรรคภายในกำหนด เพราะเหตุต่าง ๆ รวม 10 ประการ เช่น เข้าใจผิดว่าไม่ต้องส่งรายงานภายในกำหนด เนื่องจากพรรคไทยมหารัฐจัดตั้งขึ้นยังไม่ครบเก้าสิบวันนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน และเจ้าหน้าที่พรรคยังไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ตลอดจนต่อสู้ในข้อกฎหมายว่า มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) และมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เป็นการจำกัด และลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 47 นั้น ข้ออ้างต่าง ๆ ของผู้ถูกร้องล้วนฟังไม่ขึ้น ดังนั้น เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าหัวหน้าพรรคไทยมหารัฐไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงมีเหตุตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) เกิดขึ้นกับพรรคไทยมหารัฐตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองที่จะสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้ตามมาตรา 65 วรรคสอง จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ	
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	พิจารณาแล้ว ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องจัดส่งรายงานการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองในรอบปี 2543 ต่อผู้ร้อง เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2544 โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับเอกสารดังกล่าวในวันเดียวกัน ซึ่งเกินเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 35 กำหนด ดังนี้ เห็นว่า มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ดังกล่าว บัญญัติไว้ชัดเจน ให้หัวหน้าพรรคจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรค แจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี เว้นแต่พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นยังไม่ถึงเก้าสิบวันนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน พรรคการเมืองจะปฏิเสธว่าไม่รู้เพื่อปัดความรับผิดไม่ได้ ที่ผู้ถูกร้องอ้างว่ารายงานดังกล่าวผู้ถูกร้องได้จัดทำเกือบแล้วเสร็จสมบูรณ์ ตั้งแต่ปลายเดือนมีนาคม 2544 แต่ที่ไม่ได้ส่งตามที่กฎหมายกำหนด เพราะไม่ได้รับหนังสือ	ให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ

	เตือนจากผู้ร้อง และเข้าใจว่าพรรคได้รับการจัดตั้งยังไม่ถึงเก้าสิบวันนับถึงวันสิ้นปีปฏิทิน (พ.ศ. 2543) ซึ่งพรรคผู้ถูกร้องเพิ่งจัดตั้งสาขาครบสี่ภาค ในวันที่ 8 ธันวาคม 2543 ประกอบกับเจ้าหน้าที่ของผู้ร้องแนะนำด้วยนั้น ไม่อาจรับฟังได้ กรณีจึงมีเหตุให้ยุบพรรคผู้ถูกร้องได้ตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ดังกล่าวข้างต้น อาศัยอำนาจตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ ผู้ถูกร้อง	
9. นายสุจิต บุญบงการ	ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า พรรคไทยมหารัฐ ได้รับจดแจ้งจัดตั้งพรรคเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2543 นับถึงวันสิ้นปีปฏิทิน พ.ศ. 2543 เกินกว่าเก้าสิบวัน แต่พรรคไทยมหารัฐโดยหัวหน้าพรรคไม่ได้จัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาคือปี พ.ศ. 2543 และแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 กรณีจึงไม่เป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 35 จึงเป็นเหตุให้ยุบพรรคไทยมหารัฐได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) จึงเห็นสมควรให้มีคำสั่งยุบพรรคไทยมหารัฐได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541มาตรา 65 วรรคสอง	ให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ
10. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	พิเคราะห์แล้ว เมื่อพรรคไทยมหารัฐจัดตั้งขึ้นนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทินไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน จึงมีหน้าที่ต้องจัดทำรายงานการดำเนินกิจการของพรรคไทยมหารัฐในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาแจ้งต่อนายทะเบียน แต่พรรคไทยมหารัฐมิได้จัดทำรายงานดังกล่าว พรรคไทยมหารัฐจึงมิได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 35 มีเหตุให้ต้องยุบพรรคตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	ให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ

11. นายอนันต์ เกตุวงศ์	พิเคราะห์แล้ว เห็นว่า พรรคไทยมหารัฐได้รับจดแจ้งการจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2543 และหัวหน้าพรรคไทยมหารัฐไม่ได้ส่งรายงานการดำเนินกิจการของพรรคในรอบปีปฏิทินให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบภายในเดือนมีนาคม 2544 ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองฯ ในส่วนที่เกี่ยวกับคำร้อง และคำชี้แจงของผู้ถูกร้องทั้งที่เป็นเอกสารและที่เป็นการแถลงความต่อศาล เป็นเหตุผลของการชี้แจงที่ไม่ตรงกับประเด็นตามมาตรา 35 และมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองฯ เพราะบทบัญญัติดังกล่าว ระบุไว้อย่างชัดเจนให้ผู้ถูกร้องต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดโดยไม่มีช่องทางที่จะยืดหยุ่น หรือยกเว้นได้แต่อย่างใด การโต้แย้งว่าเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่เตือนให้ผู้ถูกร้องส่งรายงานการดำเนินกิจการฯ หรือตอบข้อซักถามที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนอันเป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องไม่ได้จัดทำและส่งรายงานการดำเนินกิจการฯ ได้ทันตามเวลาที่กฎหมายบัญญัติไว้ ก็ไม่ปรากฏหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้ ดังนั้น การที่ผู้ถูกร้องไม่ส่งรายงานการดำเนินกิจการฯ ให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบภายในเดือนมีนาคม 2544 ตามมาตรา 35 ย่อมเป็นเหตุให้ต้องยุบพรรคตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ ตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541	ให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ
12. นายอมร รักษาสัตย์	เห็นว่า 1) การที่พรรคไทยมหารัฐส่งรายงานการดำเนินกิจการของพรรคแก่นายทะเบียนพรรคการเมืองล่าช้านั้นจะถือว่าเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 35 หรือไม่ และมีเงื่อนไขหรือช่วงเวลาให้ส่งและแก้ไขรายละเอียดเพียงใดเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถตรวจสอบได้เอง แม้จะมีการสอบปากคำเพิ่มเติมแล้ว แต่ละฝ่ายก็ยังยืนยันข้อโต้แย้งฝ่ายของตน ดังนั้น นายทะเบียนพรรคการเมืองจะต้องส่งเรื่องให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด	ให้ยกคำร้อง

	โดยให้โอกาสให้พรรคได้ชี้แจงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 145 (3) ก่อนส่งศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 2) มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มีวัตถุประสงค์ให้พรรคส่งรายงานการดำเนินกิจการต่อนายทะเบียน เพื่อประกาศให้สาธารณชนราบไม่ใช่บทบัญญัติที่ต้องการจะยุบพรรค ในทางปฏิบัติปรากฏว่านายทะเบียนพรรคการเมืองได้เคยผ่อนปรนเรื่องกำหนดส่งฉบับสมบูรณ์ โดยจะขอให้พรรคต่างๆ ส่งรายงานที่สมบูรณ์เหมาะสมแก่การนำไปประกาศ แต่กรณีนี้นายทะเบียนพรรคการเมืองมิได้ให้เวลาพรรคได้ส่งและปรับปรุงรายงานฯ ตามสมควร 3) ถ้ามาตรา 35 ต้องการจะลงโทษพรรคการเมืองที่ส่งรายงานการดำเนินกิจการล่าช้ากว่ากำหนดอย่างเฉียบขาดก็ต้องระบุให้ชัดเจน เพราะเป็นโทษหนัก ดังนั้น จึงเห็นควรให้นายทะเบียนพรรคการเมืองดำเนินการตามมาตรา 145 (3) แห่งรัฐธรรมนูญก่อน และควรดำเนินการให้พรรคการเมืองจัดทำรายงานการดำเนินกิจการที่ถูกต้องสมบูรณ์เหมาะสมแก่การนำไปประกาศแก่สาธารณชนทราบเพื่อให้ประชาชนตัดสินใจทางการเมืองได้ถูกต้องอันสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญโดยทั่วไปและมาตรา 47 โดยเฉพาะ จึงวินิจฉัยให้ยกคำร้อง	
13. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	พิจารณาแล้ว เห็นว่า พรรคไทยมหารัฐได้รับจดแจ้งการจัดตั้งพรรค และนับจนถึงวันสิ้นปีปฏิทิน พรรคไทยมหารัฐได้จัดตั้งไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน หัวหน้าพรรคไทยมหารัฐไม่ได้จัดทำรายงานดังกล่าวและแจ้งให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบตามเวลาที่กฎหมายกำหนด แต่เพิ่งจัดทำรายงานฯ และแจ้งให้นายทะเบียนทราบเมื่อล่วงเลยเวลาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 35 แล้ว กรณีมีเหตุให้นายทะเบียนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคได้ ตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) ที่พรรคไทยมหารัฐอ้างว่า เมื่อผู้ร้องเห็นว่าการยื่นรายงานฯ ไม่ถูกต้อง ผู้ร้องน่าจะดำเนินการตรวจสอบการดำเนินการโดยเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้คำชี้แจง หรือให้ส่งเอกสารมาประกอบ	ให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ

	เพื่อการพิจารณาหรือตรวจสอบได้ตามมาตรา 6 และมาตรา 7 นั้น เห็นว่าตามบทบัญญัติของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองทั้งสองมาตราดังกล่าว เป็นเรื่องให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีหน้าที่รับคำขอจดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมือง ควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงานของพรรคการเมือง และให้นายทะเบียนมีอำนาจเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้คำชี้แจง หรือให้ส่งเอกสารมาเพื่อประกอบการพิจารณาหรือตรวจสอบ เป็นบทบัญญัติทั่วไปที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและนายทะเบียนพรรคการเมืองเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งต้องระบุในบทบัญญัตินั้นว่าจะต้องมีการตรวจสอบการดำเนินงานของพรรคการเมือง หรือเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงเพื่อแก้ไขให้ถูกต้อง แต่กรณีตามมาตรา 35 ไม่ได้บัญญัติให้ต้องปฏิบัติตามมาตรา 6 และมาตรา 7 ก่อนที่จะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อพรรคไทยมหารัฐไม่ยื่นรายงานฯ ภายในกำหนดก็ไม่อาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ และไม่อาจนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัทมาใช้เทียบเคียงกับกรณีนี้ได้ ฯลฯ ข้ออ้างของพรรคไทยมหารัฐทุกข้อฟังไม่ขึ้น จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ	

ตารางคะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 63/2545 สรุปประเด็นหลักของคำวินิจฉัยและคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 12 คน (คะแนนเสียง 11 : 1)

คำวินิจฉัยส่วนบุคคล				
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 12 คน	**ประเด็นหลัก** กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่		**คำวินิจฉัย** สั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ	
	กรณีมีเหตุที่จะสั่งยุบพรรค	ยกคำร้อง จะต้องดำเนินการตามมาตรา 145 (3) ก่อน	ให้ยุบพรรค (ชอบด้วย รธน.)	ให้ยกคำร้อง (ไม่ชอบด้วย รธน.)
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	✓		✓	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร★	-	-	-	-
3. นายจุมพล ณ สงขลา	✓		✓	
4. พลโท จุล อติเรก★★	✓		✓	
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	✓		✓	
6. นายผัน จันทรปาน	✓		✓	
7. นายมงคล สระฏัน	✓		✓	
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	✓		✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓		✓	
10. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓		✓	
11. นายอนันต์ เกตุวงศ์	✓		✓	
12. นายอมร รักษาสัตย์		✓		✓
13. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓		✓	
รวม	11	1	11	1

★ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย

★★พลโท จุล อติเรก ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

64. การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 64/2545

ตารางคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 64/2545 (วันที่ 24 ธันวาคม 2545) วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง

(พิจารณาวินิจฉัยว่า กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่)

	ประเด็นที่วิเคราะห์	สรุปสาระสำคัญ
1. การวิเคราะห์รูปแบบ	1. ความเป็นมาหรือคำกล่าวหา	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ยื่นคำร้อง ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2545 ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง
	2. สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา	พรรคไทยธรรมาธิปไตยมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 26 เนื่องจากมิได้จัดประชุมใหญ่ให้เป็นไปตามที่กฎหมายและข้อบังคับของพรรคไทยธรรมาธิปไตยกำหนดไว้ กล่าวคือ พรรคไทยธรรมาธิปไตยแจ้งต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองว่า ในคราวประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2544 เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2544 ได้มีมติเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตย พ.ศ. 2542 ข้อ 20 ข้อ 22 และข้อ 24 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ตรวจสอบเอกสารแล้ว ปรากฏว่า ยังไม่ครบถ้วนถูกต้อง นายทะเบียนพรรคการเมืองจึงใช้อำนาจตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 แจ้งให้หัวหน้าพรรคไทยธรรมาธิปไตยจัดส่งเอกสารเพิ่มเติมรวม 2 ครั้ง และจากการตรวจสอบเอกสารที่ส่งเพิ่มเติมทั้ง 2 ครั้งแล้ว พบว่าพรรคไทยธรรมาธิปไตยฝ่าฝืนไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามข้อบังคับของพรรค ข้อ 32 (3) ว่าด้วยองค์ประกอบของที่ประชุมใหญ่ต้องประกอบด้วยสมาชิกที่ได้รับเชิญจากคณะกรรมการบริหารพรรค ข้อ 33 ว่าด้วยองค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่ ต้องมีองค์ประกอบ

		ตามข้อ 32 อย่างน้อย 100 คน และข้อ 71 ว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับพรรคต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารพรรค และได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ นายทะเบียนพรรคการเมืองพิจารณาแล้วเห็นว่า พรรคไทยธรรมาธิปไตยฝ่าฝืนข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตย พ.ศ. 2542 และไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 26 กรณีมีเหตุให้ยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) จึงยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ตามมาตรา 65 วรรคสอง
	3. เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย	พิจารณาแล้วเห็นว่า พรรคไทยธรรมาธิปไตยแจ้งต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองว่าพรรคได้จัดประชุมใหญ่สามัญเพื่อเปลี่ยนแปลงข้อบังคับของพรรคตามรายงานการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2544 ครั้งที่ 2/2544 เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2544 แต่นายทะเบียนพรรคการเมืองเห็นว่า การประชุมใหญ่สามัญของพรรคไม่เป็นไปตามข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตย พ.ศ. 2542 ข้อ 32 (3) ที่กำหนดให้การประชุมใหญ่สามัญประกอบด้วยสมาชิกของพรรคที่ได้รับเชิญจากคณะกรรมการบริหารพรรค เมื่อพิจารณาข้อบังคับของพรรคไทยธรรมาธิปไตย พ.ศ. 2542 ข้อ 30 ที่ให้คณะกรรมการบริหารพรรคต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญของพรรคอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 26 บัญญัติให้ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองต้องประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ผู้แทนของสาขาพรรคการเมือง และสมาชิกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง ซึ่งข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตย ข้อ 32 (3) กำหนดให้ที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วยสมาชิกพรรคที่ได้รับเชิญจากคณะกรรมการบริหารพรรค ทั้งนี้ ในการเรียกประชุมใหญ่ต้องเป็นไปตามข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตยกำหนดไว้ คือ ข้อ 14 (ค) ประกอบข้อ 36 ที่กำหนดให้หัวหน้าพรรคเป็นผู้เรียกประชุมใหญ่ตามความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารพรรค และให้หัวหน้าพรรคต้องแจ้งคำบอกกล่าวเรียกประชุมใหญ่ล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 15 วัน โดยคำบอกกล่าวให้ระบุวัน เวลา สถานที่ และระเบียบวาระการประชุม

		ด้วย พิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อบังคับของพรรค ข้อ 36 มิได้ระบุให้เรียกประชุมใหญ่วิธีอื่นใด นอกจากคำบอกกล่าวซึ่งต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรที่ต้องระบุสาระสำคัญข้างต้น เมื่อพรรคใช้วิธีเรียกประชุมใหญ่ด้วยวาจาทำให้สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่มิได้เป็นสมาชิกพรรคไทยธรรมาธิปไตย ประกอบกับผู้เข้าร่วมประชุมใหญ่ที่เป็นสมาชิกพรรคก็มิได้เป็นสมาชิกที่ได้รับเชิญจากคณะกรรมการบริหารพรรค เนื่องจากพรรคไทยธรรมาธิปไตยไม่ได้จัดส่งรายชื่อสมาชิกที่ได้รับเชิญจากคณะกรรมการบริหารพรรคตามที่นายทะเบียนพรรคการเมืองได้เรียกเอกสารดังกล่าว และมิได้นำเอกสารดังกล่าวเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด จึงฟังได้ว่า พรรคไทยธรรมาธิปไตยไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตย พ.ศ. 2542 ข้อ 32 (3) ในส่วนของการประชุมใหญ่สามัญของพรรคเป็นไปตามข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตย พ.ศ. 2542 ข้อ 33 ที่ว่า องค์ประชุมของการประชุมใหญ่ต้องมีสมาชิกตามข้อ 32 มาประชุมไม่น้อยกว่า 100 คน หรือไม่ นั้น เมื่อพิจารณาข้อบังคับของพรรค ข้อ 32 ที่กำหนดให้การประชุมใหญ่สามัญต้องประกอบด้วยกรรมการบริหารพรรค สมาชิกของพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือรัฐมนตรีในขณะนั้น สมาชิกที่ได้รับเชิญจากคณะกรรมการบริหารพรรคและผู้แทนสาขาพรรคในกรณีที่มีสาขาพรรค เมื่อพิจารณาคำร้องคำร้องเพิ่มเติม และเอกสารประกอบแล้ว จากการตรวจสอบของนายทะเบียนพรรคการเมือง ปรากฏว่า ที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีของพรรคไทยธรรมาธิปไตย มีจำนวนไม่ถึง 100 คน ซึ่งไม่เป็นไปตามข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตย ข้อ 33 ดังนั้น การที่พรรคไทยธรรมาธิปไตยไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับพรรค ข้อ 32 (3) และข้อ 33 เป็นการไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 26 บัญญัติไว้ กรณีมีเหตุให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตยได้ตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) ส่วนคำขออื่นไม่จำต้องวินิจฉัย

	4. บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 26 และมาตรา 65 วรรคหนึ่งและวรรคสอง
2. การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ	ประเด็นหลัก	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่
3. คำวินิจฉัย	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย	
4. หมายเหตุ	1) วินิจฉัยโดยมติ 12 คน โดยสั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย จำนวน 11 คน และให้ยกคำร้อง โดยนายทะเบียนพรรคการเมืองจะต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 145 (3) ก่อน จำนวน 1 คน (คะแนนเสียง 11 : 1) 2) เริ่มวันที่ 24 มิถุนายน 2545 แล้วเสร็จ วันที่ 24 ธันวาคม 2545 รวม 6 เดือน 3) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 120 ตอนที่ 97 ก วันที่ 6 ตุลาคม 2546 ซึ่งเท่ากับ 9 เดือน 13 วัน นับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (วันที่ 24 ธันวาคม 2545) 4) พลโท จุล อติเรก ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 5) เป็นคำวินิจฉัยสุดท้ายของปี 2545 ซึ่งมีคำวินิจฉัยรวมทั้งสิ้น 64 เรื่อง	

ตารางคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 64/2545 (วันที่ 24 ธันวาคม 2545) สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลัก และคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 12 คน เรื่อง นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง

ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คือ **กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่**

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	สรุปสาระสำคัญของประเด็นหลักของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล	คำวินิจฉัย
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	**พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 บัญญัติว่า** **"มาตรา 26 ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองต้องประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ผู้แทนของสาขาพรรคการเมือง และสมาชิก ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง** **ในระหว่างที่พรรคการเมืองใดดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ตามมาตรา 29 ให้ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองนั้นประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง และสมาชิกตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง"** **"มาตรา 65 พรรคการเมืองย่อมเลิกหรือยุบด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้** **(1) มีเหตุต้องเลิกตามข้อบังคับพรรคการเมือง** **(2) .....** **เมื่อปรากฏต่อนายทะเบียนว่าพรรคการเมืองใดมีเหตุตามที่ระบุไว้ใน (1) (2) (3) หรือ (5) ให้นายทะเบียนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ความปรากฏต่อนายทะเบียน เมื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่ามีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียน ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น"** ฟังได้ว่า ข้อกล่าวหาของนายทะเบียนพรรคการเมืองที่ว่า การ	ให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย

	ประชุมใหญ่ของพรรคไทยธรรมาธิปไตยมีสมาชิกพรรคเข้าร่วมประชุมไม่ครบหนึ่งร้อยคน คือ มีกรรมการบริหารพรรค 12 คน และสมาชิกพรรคเพียง 55 คน รวมเป็น 67 คนเท่านั้น จึงถือได้ว่า ไม่ครบองค์ประชุมตามที่ข้อบังคับของพรรค ข้อ 33 กำหนดไว้ คือ ไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน และทำให้ที่ประชุมใหญ่ของพรรคไทยธรรมาธิปไตยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 26 จึงมีเหตุให้สั่งยุบพรรคตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) ประกอบวรรคสองได้ ดังนั้น เมื่อมีเหตุเกิดขึ้นกับพรรคไทยธรรมาธิปไตยตามคำร้องของนายทะเบียน กล่าวคือ พรรคมิได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับพรรค ข้อ 32 (3) ประกอบกับ ข้อ 33 และไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 26 ศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีอำนาจสั่งยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) ประกอบวรรคสองได้ จึงวินิจฉัยให้สั่งยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตยตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร	ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย	-
3. นายจุมพล ณ สงขลา	พิเคราะห์แล้ว ข้อบังคับของพรรคไทยธรรมาธิปไตย พ.ศ. 2542 ข้อ 32 ประกอบ ข้อ 33 กำหนดองค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่ว่าต้องประกอบด้วย กรรมการบริหารพรรค สมาชิกของพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือเป็นรัฐมนตรีในขณะนั้น สมาชิกที่ได้รับเชิญจากคณะกรรมการบริหารพรรค และผู้แทนสาขาพรรคในกรณีที่มีสาขาพรรคมาประชุม ไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน ผู้ร้องอ้างว่า การประชุมใหญ่สามัญของพรรคไทยธรรมาธิปไตย เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2544 มีผู้ที่เป็นสมาชิกของพรรคเข้าร่วมประชุม 55 คน เมื่อรวมกับกรรมการพรรคอีก 12 คน รวมเป็น 67 คน ถือว่าไม่ครบองค์ประชุมตามข้อบังคับพรรคข้อ 33 ที่	ให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย

	กำหนดองค์ประชุมไว้ว่าต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน การประชุมใหญ่ของพรรคไทยธรรมาธิปไตยไม่ชอบด้วยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง มาตรา 26 อันเป็นเหตุให้ต้องยุบพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) ส่วนประเด็นข้ออื่นตามคำร้องไม่จำต้องวินิจฉัย อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย แจ้งคำสั่งให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบ เพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา	
4. พลโท จุล อติเรก	พิจารณาแล้ว เห็นว่า พรรคไทยธรรมาธิปไตยไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตย พ.ศ. 2542 ข้อ 32 (3) ซึ่งกำหนดให้การประชุมใหญ่สามัญต้องประกอบด้วยกรรมการบริหารพรรค สมาชิกของพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือรัฐมนตรีในขณะนั้น สมาชิกที่ได้รับเชิญจากคณะกรรมการบริหารพรรค และผู้แทนสาขาพรรคในกรณีที่มีสาขาพรรค จากการตรวจสอบมีผู้เข้าประชุมถูกต้องตามข้อบังคับของพรรค ข้อ 32 ไม่ถึงหนึ่งร้อยคน ซึ่งไม่เป็นไปตามข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตย พ.ศ. 2542 ข้อ 33 การที่พรรคไทยธรรมาธิปไตยไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับของพรรคดังกล่าว จึงเป็นการไม่ดำเนินการไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 26 กรณีมีเหตุให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตยได้ตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) จึงให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	ให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	พิจารณาแล้ว เห็นว่า พรรคไทยธรรมาธิปไตยไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตย พ.ศ. 2542 ข้อ 32 (3) และปรากฏว่า ที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีของพรรคไทยธรรมาธิปไตย มีจำนวนผู้เข้าประชุมไม่ถึงหนึ่งร้อยคน ซึ่งไม่เป็นไปตามข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตย ข้อ 33 ดังนั้น การที่พรรคไทยธรรมาธิปไตยไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับพรรค	ให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย

	ข้อดังกล่าว เป็นการไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 26 บัญญัติไว้ กรณีมีเหตุให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตยได้ตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) ส่วนคำขออื่นไม่จำต้องวินิจฉัย จึงอาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย	
6. นายผัน จันทรปาน	พิจารณาแล้ว เห็นว่า การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2544 ของพรรคไทยธรรมาธิปไตย เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2544 ไม่ครบองค์ประชุม ถือว่าการประชุมไม่เป็นไปตามข้อบังคับพรรคไทยธรรมาธิปไตยและไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง มาตรา 26 จึงเป็นเหตุให้สั่งยุบพรรค ตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) จึงวินิจฉัยโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย	ให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย
7. นายมงคล สระฏัน	ข้อเท็จจริงจึงฟังได้ว่า องค์ประชุมของพรรคไทยธรรมาธิปไตยไม่เป็นไปตามข้อบังคับพรรคข้อ 32 (3) และข้อ 33 จึงไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 26 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 กรณีมีเหตุตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) เกิดขึ้นกับพรรคไทยธรรมาธิปไตยตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองที่จะสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย	ให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	เห็นว่า นายทะเบียนพรรคการเมืองยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) ประกอบมาตรา 65 วรรคสอง เนื่องจากพรรคไทยธรรมาธิปไตยมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว	ให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย

	อาศัยอำนาจตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ผู้ถูกร้อง	
9. นายสุจิต บุญบงการ	ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า พรรคไทยธรรมาธิปไตยได้จัดประชุมใหญ่เพื่อเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรค โดยไม่เป็นไปตามข้อบังคับพรรค ข้อ 32 (3) ที่ว่าผู้เข้าร่วมประชุมต้องเป็นสมาชิกที่ได้รับเชิญจากคณะกรรมการบริหารพรรค แต่ปรากฏว่า ผู้เข้าร่วมประชุมไม่ใช่เป็นผู้ที่กรรมการบริหารพรรคเชิญทั้งหมด และในการประชุมใหญ่ของพรรคไทยธรรมาธิปไตยมีผู้เข้าประชุมไม่ถึง 100 คน จึงไม่ครบองค์ประชุม กรณีจึงไม่เป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เมื่อมีกรณีที่พรรคไทยธรรมาธิปไตยไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 จึงมีเหตุยุบพรรคได้ตาม มาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) จึงให้มีคำสั่งยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตยได้ตาม มาตรา 65 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541	ให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย
10. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	วินิจฉัยแล้วว่า พรรคไทยธรรมาธิปไตย ไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองฯ มาตรา 26 เป็นเหตุให้ต้องยุบพรรค ตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) จึงไม่จำต้องวินิจฉัยว่าพรรคไทยธรรมาธิปไตยได้ปฏิบัติตามข้อบังคับของพรรคข้อ 32 (3) หรือไม่อีก จึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	ให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย
11. นายอนันต์ เกตุวงศ์	พิจารณาแล้ว เห็นว่า พรรคไทยธรรมาธิปไตยมิได้ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 26 กรณีจึงมีเหตุที่สั่งยุบพรรคตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) จึงวินิจฉัยให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตยตามพระราชบัญญัติ	ให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย

	ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	
12. นายอมร รักษาสัตย์	ในประเด็นข้อเท็จจริงยังมีความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับจำนวนผู้เข้าประชุมที่มีคุณสมบัติตรงตามข้อบังคับของพรรค และไม่ชัดเจนว่ามีการประชุมใหญ่ของพรรคหรือไม่ ถ้ามี มีที่ทำการพรรคฯ ในกรุงเทพฯ หรือที่สาขาอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบกับศาลรัฐธรรมนูญไม่มีหน้าที่ต้องสอบสวนข้อเท็จจริงในรายละเอียดระดับนี้ จึงสมควรยกคำร้องเพื่อให้นายทะเบียนพรรคการเมืองปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ คือ ไปดำเนินการผ่านคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 145 (3) เสียก่อน เมื่อพบว่าพรรคทำความผิดชัดเจนแล้วจึงส่งให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยสั่งยุบพรรคต่อไป จึงให้ยกคำร้อง	ให้ยกคำร้อง
13. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	พิจารณาแล้ว เห็นว่า พรรคไทยธรรมาธิปไตยไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 26 ที่บัญญัติว่า ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองต้องประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ผู้แทนของสาขาพรรคการเมืองและสมาชิก ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง มีเหตุให้ยุบพรรคการเมืองได้ตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง (5) ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งให้ยุบพรรคการเมืองได้ตามมาตรา 65 วรรคสอง จึงสั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย	ให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย

ตารางคะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ 64/2545 สรุปประเด็นหลักของคำวินิจฉัยและคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 12 คน (คะแนนเสียง 11 : 1)

คำวินิจฉัยส่วนบุคคล				
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 12 คน	**ประเด็นหลัก** กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่		**คำวินิจฉัย** สั่งให้ยุบพรรคธรรมาธิปไตย	
	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรค	ให้ยกคำร้อง ต้องดำเนินการตามมาตรา 145 (3) ก่อน	ให้ยุบพรรค (ชอบด้วย รธน.)	ให้ยกคำร้อง (ไม่ชอบด้วย รธน.)
1. นายกระมล ทองธรรมชาติ	✓		✓	
2. นายจิระ บุญพจนสุนทร★	-	-	-	-
3. นายจุมพล ณ สงขลา	✓		✓	
4. พลโท จุล อติเรก★★	✓		✓	
5. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	✓		✓	
6. นายผัน จันทรปาน	✓		✓	
7. นายมงคล สระฏัน	✓		✓	
8. นายศักดิ์ เตชาชาญ	✓		✓	
9. นายสุจิต บุญบงการ	✓		✓	
10. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	✓		✓	
11. นายอนันต์ เกตุวงศ์	✓		✓	
12. นายอมร รักษาสัตย์		✓		✓
13. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	✓		✓	
รวม	11	1	11	1

★ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย

★★พลโท จุล อติเรก ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

บทที่ 3
ผลการวิจัยเอกสาร

โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง **"การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 3 (จัดพิมพ์ในปี 2547)"** นี้ ได้ดำเนินงานระหว่างปี 2546-2547 ประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร และการสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็นโดยแต่ละส่วนได้ดำเนินการอย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ **เฉพาะบทนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเอกสารซึ่งครอบคลุมการศึกษาและการวิเคราะห์ และ/หรือ การเปรียบเทียบด้วย** สำหรับผลการสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็นนั้น อยู่ใน ภาคผนวก

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับผลการวิจัยเอกสารเป็นหลัก ส่วนผลการสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็น เป็นข้อมูลที่ส่วนใหญ่เป็นความคิดเห็นหรือการวิจารณ์ที่แม้มีความสำคัญ แต่ก็เป็นข้อมูลเสริมที่นำมาประกอบการศึกษาและวิเคราะห์ ข้อมูลหลัก คือ การวิจัยเอกสาร

การทำวิจัยเอกสารครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เช่น รัฐธรรมนูญ พระราช-บัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมแต่ละคนที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา รวมทั้งคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่จัดพิมพ์โดยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ บทความ ตลอดจนคำวิเคราะห์วิจารณ์ของหน่วยงานสื่อมวลชน และบุคคล เช่น นักวิชาการ และนักการเมือง นอกจากนี้ ยังนำข้อมูลบางส่วนมาจากอินเตอร์เน็ท (internet) เช่น www.concourt.or.th อีกด้วย

เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ในที่นี้จึงเรียก "คำวินิจฉัยกลาง หรือ คำวินิจฉัยรวมของศาลรัฐธรรมนูญ" ว่า **"คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ"** พร้อมกับเรียก "คำวินิจฉัยส่วนตน หรือ คำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน" ว่า **"คำวินิจฉัยส่วนบุคคล"**

เหตุผลที่คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ให้ความสำคัญ และให้สัดส่วนการศึกษาและวิเคราะห์การวิจัยเอกสารมากเป็นพิเศษ เพราะต้องการให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นระบบและชัดเจน และเนื่องจากในบทที่ 2 การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคล ได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาสาระ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกันจึงแบ่งเป็น **(1) ผลการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบ** ซึ่งหมายถึง เรื่องทั่ว ๆ ไป หรือเรื่องรองที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการพิจารณาวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต่อไปและ **(2) ผลการศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาสาระ** หมายถึง

เรื่องหลักที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญรวมทั้งคำวินิจฉัยของศาล และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

พร้อมกันนี้ เพื่อป้องกันความสับสน และการโต้แย้งในเรื่องการใช้ "ลักษณะนาม" ของคำว่า "คำวินิจฉัย" จึงสมควรทำความเข้าใจในเรื่องนี้ด้วย ลักษณะนามของคำว่าคำวินิจฉัยนั้น มีได้หลายคำ เป็นต้นว่า กรณี คดี ข้อพิพาท ปัญหา คำโต้แย้ง คำร้อง คำวินิจฉัย บท หรือเรื่อง แต่ในการศึกษาวิจัยทุกครั้ง ใช้คำว่า "เรื่อง" เช่น ในปี 2545 มีคำวินิจฉัย 64 เรื่อง เพราะเป็นคำกลาง ๆ เข้าใจง่าย ได้ใช้มาตั้งแต่เริ่มแรก อีกทั้งคณะผู้ศึกษาวิจัยยังไม่ประสงค์ที่จะใช้คำว่า คดี หรือ ข้อพิพาท เนื่องจากเหตุผลหลายประการประกอบกัน กล่าวคือ รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติ 2 คำนี้ไว้อย่างชัดเจน และถึงแม้ว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาล ๆ หนึ่งของระบบศาลไทย แต่ศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากศาลอื่นอย่างเห็นได้ชัดเจน จึงไม่ควรใช้คำว่า คดี หรือข้อพิพาท เหมือนศาลอื่น สำหรับตัวอย่างลักษณะพิเศษของศาลรัฐธรรมนูญ เช่น (1) มีเพียงศาลเดียวหรือมีเพียงชั้นศาลเดียว (2) เป็นศาลเดียวเท่านั้นที่จัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2540 ขณะที่ศาลอื่น เช่น ศาลยุติธรรม และศาลปกครอง ต้องจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ (2) ที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแตกต่างจากผู้พิพากษาหรือตุลาการอื่น (3) ศาลรัฐธรรมนูญได้ยึดบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศเป็นหลักในการพิจารณาวินิจฉัย มิใช่ยึดถือบทบัญญัติของกฎหมายลูกทั้งหลาย (4) อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเกือบทั้งหมดบัญญัติอยู่ในรัฐธรรมนูญ และ (5) วิธีพิจารณาของรัฐธรรมนูญเป็นไปตามที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดกันเอง ซึ่งต้องกระทำโดยมติเอกฉันท์ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (6) คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ และท้ายสุด (7) กรณีหรือคำร้องที่ส่งมายังศาลรัฐธรรมนูญ ใช้ถ้อยคำว่า "ผู้ร้อง" และ "ผู้ถูกร้อง" มีการกระทำที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เป็นต้น ไม่ได้ใช้ถ้อยคำว่า คดี ที่มี "โจทก์" และ "จำเลย" ดังเช่นกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา

<u>หมายเหตุ</u> นับแต่เริ่มจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญและพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยแรกในปี 2541 เป็นต้นมาจนถึงสิ้นปี 2545 หรือตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 มีจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญรวม 19 คน และถึงแม้การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 15 คน ที่ดำรงตำแหน่งในปี 2545 หรือตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2545 (วันที่ 10 มกราคม 2545) ถึง คำวินิจฉัย 64/2545 (วันที่ 24 ธันวาคม 2545) รวมทั้งสิ้น 64 เรื่อง โดยไม่รวมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 4 คนที่พ้นจากตำแหน่งไปก่อน อันได้แก่ นายเชาวน์ สายเชื้อ นายชัยอนันต์ สมุทวณิช นายโกเมน ภัทรภิรมย์ และนายประเสริฐ นาสกุล ก็ตาม แต่ในบางกรณีก็จำเป็นต้องนำตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 19 คน ที่ดำรงตำแหน่งในช่วงปี 2541-2545 ดังกล่าวมาศึกษาและวิเคราะห์พร้อมกันไปด้วย เพราะใน

เรื่องเกี่ยวกับความเป็นมา ภูมิหลัง หรือคำวินิจฉัยแต่ละปีมีความสัมพันธ์กัน มีบางส่วนคาบเกี่ยวต่อเนื่องกัน บางกรณีไม่อาจแยกศึกษาและวิเคราะห์ออกจากกันได้ง่าย นอกจากนี้ ยังช่วยทำให้เห็นภาพรวม เพิ่มความชัดเจน เป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้า อ้างอิง และการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบด้วย ทั้งนี้ ยังคงอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

1. ผลการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบ

ผลการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบ ครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

1.1 จำนวนคำวินิจฉัยที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์

1.2 ประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

1.3 มาตราที่ผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

1.1 จำนวนคำวินิจฉัยที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์

ในที่นี้ได้นำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนและทุกคำวินิจฉัยในปี 2545 ที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วมาศึกษาและวิเคราะห์ โดยเริ่มตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2545 (วันที่ 10 มกราคม 2545) ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 (วันที่ 24 ธันวาคม 2545) รวมทั้งสิ้น 997 เรื่อง แบ่งเป็น คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 64 เรื่อง และคำวินิจฉัยส่วนบุคคลจำนวน 933 เรื่อง โปรดดูตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 ที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และนำมาศึกษาและวิเคราะห์ในที่นี้

จำนวนคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545	
จำนวนคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	64
จำนวนคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	933
รวมคำวินิจฉัยที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์ในที่นี้	997

1.2 ประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ในหลักการพิจารณา ศาลรัฐธรรมนูญจะเริ่มดำเนินการพิจารณาวินิจฉัยเองไม่ได้ จะต้องมีผู้ยื่นหรือเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย ในเวลาเดียวกัน บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมิได้เปิดกว้างให้ทุกองค์กรหรือบุคคลทุกคนสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ หาก**จัดแบ่งประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ** พบว่า มีจำนวน 16 ประเภท แต่ถ้า**จัดแบ่งตามตำแหน่ง**จะมีจำนวน 12 ประเภท เนื่องจากได้รวมประเภทที่เป็นตำแหน่งเดียวกันหรือเป็นคน ๆ เดียวกันไว้ด้วยกัน โดยรวมประธานรัฐสภา และประธานสภาผู้แทนราษฎรเข้าด้วยกัน เพราะเป็นบุคคลคนเดียวกัน พร้อมกับรวมคณะกรรมการการเลือกตั้ง และนายทะเบียนพรรคการเมืองเข้าด้วยกัน เพราะประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งดำรงตำแหน่งเป็นนายทะเบียนพรรคการเมืองด้วย โปรดดูตารางที่ 3.2 ประกอบ

สำหรับรายละเอียดโปรดดู บทที่ 3 ศาลรัฐธรรมนูญไทย หัวข้อ 5. กระบวนวิธีพิจารณา ในโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 (จัดพิมพ์ในปี 2545)

ตารางที่ 3.2 ประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย จำแนกตาม การจัดแบ่ง 2 แบบ

ประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ	
1) จัดแบ่งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจ	**2) จัดแบ่งตามตำแหน่ง**
1) ประธานรัฐสภา (ตามมาตรา 142)	1) ประธานรัฐสภา หรือ ประธานสภาผู้แทนราษฎร
2) ประธานรัฐสภา (ตามมาตรา 266)	
3) ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภา (มี 2 กรณี ตามมาตรา 262 และมาตรา 263)	
4) ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา (มี 3 กรณี ตามมาตรา 177 มาตรา 96 และมาตรา 219)	2) ประธานวุฒิสภา
5) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ตามมาตรา 118 (8))	3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
6) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา (ตามมาตรา 180)	4) สมาชิกวุฒิสภา
7) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมือง (ตามมาตรา 47 วรรคสาม)	5) กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมือง หรือผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมือง
8) ผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมือง (ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 17)	
9) ศาล (หมายถึง ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลอื่น ๆ เช่น ศาลล้มละลาย ศาลภาษีอากร) (ตามมาตรา 264)	6) ศาล (หมายถึง ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลอื่น ๆ เช่น ศาลล้มละลาย)
10) นายกรัฐมนตรี (ตามมาตรา 262)	7) นายกรัฐมนตรี
11) อัยการสูงสุด (ตามมาตรา 63)	8) อัยการสูงสุด
12) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (มี 2 กรณี ตามมาตรา 295 และมาตรา 321 วรรคสอง)	9) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
13) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (ตามมาตรา 198)	10) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
14) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (มี 3 กรณี ตามมาตรา 315 วรรคห้า (2) มาตรา 319 วรรคสาม และมาตรา 324 วรรค หนึ่ง (2))	11) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) หรือ นายทะเบียนพรรคการเมือง
15) นายทะเบียนพรรคการเมือง (มี 2 กรณี ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 27 และ มาตรา 65, 72, 73)	
16) องค์กรตามรัฐธรรมนูญ (ตามมาตรา 266) เช่น คณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ตามคำวินิจฉัยที่ 33/2543	12) ผู้บังคับบัญชาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ

เมื่อศึกษาถึงจำนวนผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยโดยใช้การจัดแบ่งตามตำแหน่งออกเป็น 12 ประเภท พบว่า ในจำนวนคำวินิจฉัย 64 เรื่อง มีผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1) ศาล เป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญมากที่สุด คือ จำนวน 30 เรื่อง (ร้อยละ 46.9) ในจำนวนนี้ แบ่งเป็น ศาลยุติธรรม ซึ่งรวมถึงศาลแพ่ง ศาลอาญา และศาลภาษีอากร เป็นต้น และศาลปกครอง

2) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง ยื่นคำร้อง จำนวน 19 เรื่อง (ร้อยละ 29.7)

3) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด จำนวน 9 เรื่อง (ร้อยละ 14.1)

4) ประธานวุฒิสภา ยื่นคำร้อง จำนวน 3 เรื่อง (ร้อยละ 4.7)

5) ประธานรัฐสภา ยื่นคำร้อง จำนวน 2 เรื่อง (ร้อยละ 3.1) และ

6) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญน้อยที่สุด คือ จำนวน 1 เรื่อง (ร้อยละ 1.5)

สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี และอัยการสูงสุด ไม่ได้ยื่นคำร้องแม้แต่เรื่องเดียว

น่าสังเกตว่า นับแต่ปี 2541-2543 มีเพียงศาลยุติธรรม โดยเฉพาะ ศาลแพ่ง เท่านั้นที่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยตามมาตรา 264 ส่วนศาลอื่นใด เช่น ศาลปกครอง ศาลทหาร ศาลล้มละลาย และภาษีอากรกลาง ยังไม่เคยยื่น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2544 ศาลล้มละลายได้เริ่มยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยจำนวน 5 เรื่อง **(คำวินิจฉัยที่ 35-36/2544 (วันที่ 30 ตุลาคม 2544) นายบุญลอง นรจิตต์ และเจ้าหนี้อื่น และ นายธนู หมื่นพรมอินทร์ กับ พระราชบัญญัติล้มละลายฯ และ คำวินิจฉัยที่ 37-39/2544 (วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544) นางเพ็ญพร งามไพโรจน์พิบูลย์ และผู้ร้องรายอื่น กับ พระราชบัญญัติล้มละลายฯ)** รวมทั้งศาลภาษีอากรกลาง ก็ได้ยื่นเป็นครั้งแรกจำนวน 1 เรื่อง **(คำวินิจฉัยที่ 50/2544 (วันที่ 27 พฤศจิกายน 2544) บริษัท ไทยวิวัฒน์เคหะ จำกัด กับ กรมสรรพากร)** ด้วย สำหรับปี 2545 นี้ ศาลอาญา ได้ยื่นคำร้อง 1 เรื่อง **(คำวินิจฉัยที่ 62/2545 (วันที่ 17 ธันวาคม 2545) นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กับ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยฯ)** และศาลปกครองได้ยื่นคำร้อง จำนวน 1 เรื่อง **(คำวินิจฉัยที่ 44/2545 (วันที่ 1 สิงหาคม 2545) นายศิริมิตร บุญมูล กับ คณะกรรมการอัยการ)** โปรดดูตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 ประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง

ประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง													
ปี	ประธานรัฐสภา หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร	ประธานวุฒิสภา	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	สมาชิกวุฒิสภา	ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา	นายทะเบียนพรรคการเมือง /กกต.	นายกรัฐมนตรี	อัยการสูงสุด	ป.ป.ช.	ศาล ได้แก่ ศาลยุติธรรม, ศาลภาษีอากร และศาลปกครอง	คณะรัฐมนตรี ตามมาตรา 266 (องค์กรตามรธน.)	อื่น ๆ คือ อบต. อบจ. และเทศบาล	รวม
2545	15, 38	3-4, 59			16	1, 2, 5, 8, 10, 11, 12, 36, 42, 43, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 60, 63, 64			14, 17, 18, 35, 37, 39, 41, 53, 58	6, 7, 9,13, 19-22, 23, 24, 25, 26-34, 40, 44 (ศาลปกครองกลาง), 45, 46, 47, 48 (ศาลภาษี), 49, 57, 61, 62 (ศาลอาญา)			64
รวม	**(2 เรื่อง) ร้อยละ 3.1**	**(3 เรื่อง) ร้อยละ 4.7**	**0**	**0**	**(1 เรื่อง) ร้อยละ 1.5**	**(19 เรื่อง) ร้อยละ 29.7**	**0**	**0**	**(9 เรื่อง) ร้อยละ 14.1**	**(30 เรื่อง) ร้อยละ 46.9**	**0**	**0**	**64 ร้อยละ 100.0**

1.3 มาตราที่ผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

โดยทั่วไปผู้ยื่นคำร้องส่วนใหญ่จะระบุมาตราของรัฐธรรมนูญ ที่ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยไว้ด้วย แต่มีผู้ยื่นคำร้องจำนวนหนึ่งที่มิได้ระบุมาตราไว้อย่างชัดเจน ดังเช่น **คำวินิจฉัยที่**

40-49/2544 (วันที่ 27 พฤศจิกายน 2544) กองทุนรวม 10 กองทุน กับ พระราชกำหนดปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ คำร้องทั้ง 10 คำร้องนี้ไม่ได้ระบุมาตราของพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตราใด ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยให้ยกคำร้อง เนื่องจากคำร้องทั้ง 10 คำร้อง ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 อย่างไรก็ตาม เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องไว้ อาจใช้ดุลพินิจในการพิจารณาวินิจฉัยว่าเป็นไปตามมาตราที่ผู้ยื่นคำร้องได้ระบุไว้หรือไม่ก็ได้

จากคำวินิจฉัย 64 เรื่องในปี 2545 ที่นำมาวิเคราะห์ในที่นี้ มาตราที่ผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย เรียงตามลำดับจากจำนวนมากไปน้อย มีดังนี้

1) รัฐธรรมนูญ มาตรา 264 มีจำนวนมากที่สุด คือ 30 เรื่อง (ร้อยละ 46.9) มาตรานี้เป็นกรณีเมื่อเกิดการโต้แย้งขึ้น ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งเรื่องมาให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

2) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง มีจำนวน 19 เรื่อง (ร้อยละ 29.7) มาตรานี้เป็นกรณีการยุบพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง

3) รัฐธรรมนูญ มาตรา 295 มีจำนวน 9 เรื่อง (ร้อยละ 14.1) มาตรานี้เป็นกรณีจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบ

4) รัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคหนึ่ง (2) มีจำนวน 3 เรื่อง (ร้อยละ 4.7) มาตรานี้เป็นกรณีขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย

5) รัฐธรรมนูญ มาตรา 266 มีจำนวน 2 เรื่อง (ร้อยละ 3.1) มาตรานี้เป็นกรณีประธานรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหา เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ

6) รัฐธรรมนูญ มาตรา 198 มีจำนวน 1 เรื่อง (ร้อยละ 1.5) มาตรานี้เป็นกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่อง พร้อมความเห็นขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำของบุคคลใด มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ โปรดดูตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 มาตราที่ผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง

มาตราที่ผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง							
คำวินิจฉัย ปี	รัฐธรรมนูญ มาตรา 198	รัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคหนึ่ง (2)	รัฐธรรมนูญ มาตรา 264	รัฐธรรมนูญ มาตรา 266	รัฐธรรมนูญ มาตรา 295	พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง มาตรา 65 วรรคสอง	รวม
2545	16	3-4, 59	6, 7, 9, 13, 19-22, 23, 24, 25, 26-34, 40, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 57, 61, 62	15, 38	14, 17, 18, 35, 37, 39, 41, 53, 58	1, 2, 5, 8, 10, 11, 12, 36, 42, 43, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 60, 63, 64	**64**
รวม	**(1 เรื่อง) ร้อยละ 1.5**	**(3 เรื่อง) ร้อยละ 4.7**	**(30 เรื่อง) ร้อยละ 46.9**	**(2 เรื่อง) ร้อยละ 3.1**	**(9 เรื่อง) ร้อยละ 14.1**	**(19 เรื่อง) ร้อยละ 29.7**	**64**

2. ผลการศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาสาระ

ดังที่กล่าวแล้วว่าการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ เป็นการศึกษาและวิเคราะห์เรื่องหลักทั้งหลายที่มีความสำคัญ และเกี่ยวข้องกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญรวมทั้งคำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

2.2 ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งและจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

2.3 จำนวนประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

2.4 ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 5 ประเภท

2.5 คะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน

2.6 คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

2.7 ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่อง

2.8 ระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กับวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา

2.9 คำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน

2.10 การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวินิจฉัยและข้อมูลตัวเลขที่สำคัญ ตั้งแต่ปี 2541-2545

2.1 ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ น่าจะมีแนวโน้มที่ส่งผลต่อทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบกับรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาแตกต่างกัน โดยมาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์สาขารัฐศาสตร์ ผู้พิพากษาในศาลฎีกา และผู้พิพากษาในศาลปกครองสูงสุด นอกจากนี้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญยังมีภูมิหลังที่แตกต่างกันในด้านอื่นอีก เช่น ด้านการศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน เป็นต้น ในส่วนนี้ เป็นการนำเสนอผลการศึกษาและวิเคราะห์ภูมิหลังโดยแสดงไว้ในตารางพร้อมคำอธิบาย แบ่งเป็น 2 หัวข้อ คือ ภูมิหลังทั่วไป และภูมิหลังเกี่ยวกับอายุ ที่มา การศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

2.1.1 ภูมิหลังทั่วไป

เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ครอบคลุมถึง (1) รายชื่อแต่ละคน (2) วันปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งหมายถึงวันที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง (3) วันพ้นตำแหน่ง และ (4) ที่มา ซึ่งหมายความว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนมาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขาใด (5) ได้รับการเลือกหรือเสนอชื่อต่อวุฒิสภาโดยคณะบุคคลใด (จากนั้นวุฒิสภาจึงนำขึ้นถวายคำแนะนำ) รวมตลอดทั้ง (6) การเข้าดำรงตำแหน่งแทนผู้ใด

ในส่วนนี้ ได้แสดงภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรกปี 2541 จนสิ้นสุดปี 2545 รวมทั้งสิ้น 19 คน ไว้ด้วย เพราะต้องการให้เห็นถึงความชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดลาออก เมื่อใด และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดเข้ามาแทน รวมทั้งต้องการให้เห็นภาพรวม และความเป็นมาตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2545 ด้วย

ผลจากการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลภูมิหลังทั่วไปตั้งแต่ปี 2541-2545 ปรากฏว่า

1) เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2541 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญ และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเข้าดำรงตำแหน่งในวาระเริ่มแรกรวมจำนวน 13 คน ซึ่งเป็นชุดแรกของประเทศไทย และคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้เข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 เหตุผลที่ศาลรัฐธรรมนูญมีจำนวน 13 คน แทนที่จะเป็นจำนวน 15 คนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเพราะอีก 2 คน จะมาจากตุลาการ

ในศาลปกครองสูงสุด ในเวลานั้น แม้ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2542 แล้วก็ตาม แต่ได้ใช้เวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนมากพอสมควร จนกระทั่งที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดได้เลือกตุลาการในศาลปกครองสูงสุด 2 คน โดยวิธีลงคะแนนลับ เพื่อมาปฏิบัติหน้าที่ในศาลรัฐธรรมนูญ

2) นายเชาวน์ สายเชื้อ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ ดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนแรก นับแต่วันที่ 11 เมษายน 2541 และพ้นจากตำแหน่งเมื่ออายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 260 (2)) เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2542

3) ลำดับที่ 5 นายชัยอนันต์ สมุทวณิช พ้นจากตำแหน่งเพราะลาออก เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2543

4) คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ประชุมและเลือกให้นายประเสริฐ นาสกุล ซึ่งมาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนที่สอง ต่อจากนายเชาวน์ สายเชื้อ และเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2543 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้นายประเสริฐ นาสกุล เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ พร้อมกันนั้น ได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้นายสุจิต บุญบงการ เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (แทนนายเชาวน์ สายเชื้อ) ผู้รับสนองพระบรมราชโองการคือ นาย มีชัย ฤชุพันธุ์ ประธานวุฒิสภา

5) ลำดับที่ 2 นายโกเมน ภัทรภิรมย์ ลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2544

6) นายประเสริฐ นาสกุล พ้นจากตำแหน่งเมื่ออายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ ในวันที่ 7 กันยายน 2544

7) ลำดับที่ 15-16 นายกระมล ทองธรรมชาติ และ นายผัน จันทรปาน ล้วนมาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด กล่าวคือ หลังจากศาลปกครองได้จัดตั้งขึ้นปลายปี พ.ศ. 2542 ที่ประชุมศาลปกครองสูงสุดได้มีมติเลือกให้มาดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ที่มาจากศาลปกครองสูงสุด และได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2543

8) ลำดับที่ 17 นายอมร รักษาสัตย์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ ได้รับการสรรหาและเลือกเข้ามาดำรงตำแหน่งแทนตำแหน่งของนายชัยอนันต์ สมุทวณิช ที่ว่างลง โดยได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2543

9) ลำดับที่ 18 นายศักดิ์ เตชาชาญ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ได้รับการสรรหาและเลือกเข้ามาดำรงตำแหน่งแทนตำแหน่งของนายโกเมน ภัทรภิรมย์ ที่ว่างลง โดยได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2544

10) ลำดับที่ 19 นายจิระ บุญพจนสุนทร มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ได้รับการสรรหาและเลือกเข้ามาดำรงตำแหน่งแทนตำแหน่งของนายประเสริฐ นาสกุล ที่ว่างลง โดยได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2545

11) นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนที่สาม ต่อจากนายประเสริฐ นาสกุล เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2545 ซึ่งเป็นวันเดียวกับวันที่นายจิระ บุญพจนสุนทร์ ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

12) นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ พ้นจากตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2545 เมื่อมีอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ ทำให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเหลือ จำนวน 14 คน

13) เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2545 คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้มีมติเลือก พลโท จุล อติเรก ทำหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เหตุผลที่ไม่อาจดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญรักษาการได้ เพราะไม่มีบทบัญญัติใดของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้มีตำแหน่งดังกล่าวนี้

14) เฉพาะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญชุดแรกที่ดำรงตำแหน่งในวาระเริ่มแรก ตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2541 จำนวน 3 คน ได้แก่ พลโท จุล อติเรก มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ และนายสุจินดา ยงสุนทร มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ รวมทั้งนายอนันต์ เกตุวงศ์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ ทั้ง 3 คนนี้ ต้องพ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากเป็นการดำรงตำแหน่งในวาระเริ่มแรกซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีวาระการดำรงตำแหน่งเพียงกึ่งหนึ่ง (4 ปีครึ่ง) ของวาระที่กำหนดไว้ (9 ปี) นับแต่วันที่พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง (มาตรา 259 และ มาตรา 322 วรรคหนึ่ง) โดยจะต้องพ้นจากตำแหน่งทั้ง 3 คนเมื่อครบวาระวันที่ 10 ตุลาคม 2545 แต่ก็มีสิทธิได้รับคัดเลือกเข้าดำรงตำแหน่งอีก เพราะอยู่ไม่ครบวาระ 9 ปี ทั้งนี้ จะต้องมีอายุไม่ครบ 70 ปีบริบูรณ์ (มาตรา 260) ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่ (มาตรา 259 วรรคสอง) อย่างไรก็ตาม นายสุจินดา ยงสุนทร ได้ขอลาออกก่อนและพ้นจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2545 ทำให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเหลือจำนวน 13 คน

15) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาจำนวน 5 คน ยังคงดำรงตำแหน่งต่อไป และเชื่อมั่นว่า จะอยู่ในตำแหน่งได้จนครบวาระ 9 ปี เหตุผลที่รองรับการอยู่ในตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวนี้ เพราะทั้ง 5 คน ได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา (ในปี 2541 มีประมาณ 80 คน ต่อมาในปี 2545 มีประมาณ 85 คน) ซึ่งมิใช่มาจากการสรรหาและการเลือกโดยคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (ตามมาตรา 257) และมิใช่มาจากการเลือกของวุฒิสภาเหมือนกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์และผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ดังกล่าว

16) มีแนวคิดที่ไม่เห็นด้วยกับการดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาจำนวน 5 คนดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 13 คน ที่เข้าดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรกในปี 2541 มาจากการเสนอแต่งตั้งของวุฒิสภาชุดที่มาจากการ

แต่งตั้ง และเมื่อครบเวลา 4 ปีครึ่ง ก็จะต้องพ้นจากตำแหน่งพร้อมกันทั้งหมดทุกคน โดยไม่มีข้อยกเว้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไม่มีบทบัญญัติใดของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติข้อยกเว้นไว้ให้กับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาหรือตุลาการในศาลปกครองสูงสุด แต่เป็นความเข้าใจหรือการตีความรัฐธรรมนูญของแต่ละคนหรือแต่ละหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วุฒิสภา หรือคณะกรรมาธิการสามัญของวุฒิสภา ที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการสรรหาตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้ทักท้วงอย่างจริงจังและชัดเจน ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากศาลฎีกาก็ตีความว่า ตนมาจากการคัดเลือกของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ไม่ได้มาจากการคัดเลือกของวุฒิสภา ทั้งที่อาจตีความได้ว่าศาลฎีกาเป็นฝ่ายเสนอชื่อ วุฒิสภาให้ความยินยอม และประธานวุฒิสภารับสนองพระบรมราชโองการฯ อันหมายถึงว่า วุฒิสภารับผิดชอบ ประกอบกับยังไม่มีการเสนอคำร้องดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย และมีผู้สนใจเรื่องนี้ไม่มากเท่าที่ควร

ดังนั้น เมื่อวุฒิสภาได้เปิดโอกาสให้มีการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 3 คน ซึ่งต้องมาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ เข้ามาดำรงตำแหน่งแทนตำแหน่งของ พลโท จุล อติเรก และนายสุจินดา ยงสุนทร รวมทั้งมาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ เข้ามาดำรงตำแหน่งแทนตำแหน่งของ นายอนันต์ เกตุวงศ์ ที่ต้องพ้นจากตำแหน่ง 4 ปีครึ่งดังกล่าว ก็เท่ากับเป็นการยอมรับให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาจำนวน 5 คนให้ดำรงตำแหน่งต่อไปได้อีก 4 ปีครึ่ง

17) เป็นที่น่าสังเกตว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่ง เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญตั้งแต่เริ่มแรกปี 2541-2544 ซึ่งมีจำนวน 3 คน ได้แก่ นายเชาวน์ สายเชื้อ นายประเสริฐ นาสกุล และนายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ นั้น หากพิจารณาจากข้อมูลหรือวันเดือนปีเกิดที่ปรากฏชัดเจน พบว่า **เหตุผลสำคัญที่แต่ละคนเข้าสู่ตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตาม "หลักอาวุโส หรือการมีอายุสูงที่สุด"** หมายความได้ว่า ในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเข้ามาพร้อมกันในปี 2541 จำนวน 13 คน นั้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีอายุมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ (1) นายเชาวน์ สายเชื้อ (2) นายประเสริฐ นาสกุล (3) นายโกเมน ภัทรภิรมย์ (4) นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ และ (5) พลโท จุล อติเรก โดยลำดับที่ (1) (2) (4) ได้เข้าดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนที่หนึ่ง สอง และสาม ตามลำดับ ส่วนลำดับที่ (3) คือ นายโกเมน ภัทรภิรมย์นั้น ไม่อาจดำรงตำแหน่งได้เพราะได้ลาออกจากตำแหน่งก่อนที่นายประเสริฐ นาสกุล จะพ้นจากตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเมื่ออายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ ทำให้ลำดับที่ (4) คือ นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ เข้าดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนที่สาม สำหรับลำดับที่ (5) คือ พลโท จุล อติเรก ไม่อาจดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญได้ เพราะเมื่อนายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ พ้นจากตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเมื่ออายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 3 ตุลาคม 2545 นั้น เป็นเวลาใกล้เคียงกับที่ พลโท จุล อติเรก (พร้อมกับนายสุจินดา ยงสุนทร และ นายอนันต์ เกตุวงศ์) จะต้องพ้นจากตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามวาระ คือ

4 ปีครึ่งในวันที่ 10 ตุลาคม 2545 แต่อย่างไรก็ดี พลโท จุล อติเรก ก็ได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานในที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่ จากนั้นก็จะมีการเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดคนหนึ่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนที่สี่

18) เมื่อค้นหาถึงเหตุผลของการเลือกใช้หลักอาวุโสดังกล่าว ทำให้กล่าวได้ว่า ตามหลักการ ประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้บังคับบัญชาของบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น ประธานศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เป็นผู้บังคับบัญชาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ไม่มีอำนาจบังคับบัญชาหรือให้คุณให้โทษตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน อย่างไรก็ดี ตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติสูงมาก ต้องออกงานพิธี และมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เท่าที่ผ่านการที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญใช้หลักอาวุโสในการเลือกประธานศาลรัฐธรรมนูญติดต่อกันถึง 3 คน อาจสืบเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า ถ้าเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีอายุสูงที่สุดเข้าไปดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญแล้ว จะทำให้ผู้ที่ได้รับเลือกดำรงตำแหน่งสั้นที่สุด ในเวลาเดียวกัน ถ้ามองเฉพาะในด้านลบว่าเมื่อใดก็ตามที่ผู้ที่ได้รับเลือกกระทำการไม่เหมาะสมหรือผิดพลาด ก็จะกระทำการได้ไม่นาน เพราะจะต้องพ้นจากตำแหน่งเร็ว นอกจากนี้ ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นได้มีโอกาสเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญได้อีกด้วย แต่ถ้าเลือกคนที่มีอาวุโสน้อยเข้าไปดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแล้ว จะทำให้ผู้ที่ได้รับเลือกอยู่ในตำแหน่งยาวนาน และถ้าผู้ที่ได้รับเลือกกระทำการที่ไม่เหมาะสมหรือผิดพลาดก็ไม่มีโอกาสเปลี่ยนตัวได้ง่าย จำต้องทนอยู่กับสภาพนั้นไปอีกยาวนาน นอกจากนี้ ยังเป็นการปิดโอกาสตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนอื่นที่จะเข้าดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญอีกด้วย

ดังนั้น การเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีอาวุโสมากที่สุดหรือมีอายุสูงที่สุด เพื่อให้อยู่ในตำแหน่งได้สั้นที่สุด จึงน่าจะปลอดภัยมากที่สุดและดีที่สุด อนึ่ง ในเรื่องหลักความรู้ความสามารถที่จะนำมาใช้ในการเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เข้าดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญนั้น บุคคลที่มีความรู้ความสามารถสูงในระดับชาติ ดังเช่น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นั้นเป็นเรื่องที่ชี้วัดได้ยาก และเป็นที่โต้แย้งถกเถียงกันมาก ไม่อาจหาข้อยุติได้ง่าย อีกทั้งเป็นไปได้มากที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนไม่ยอมรับความรู้ความสามารถของกันและกัน เพราะแต่ละคนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถสูงอยู่แล้วจึงได้เข้ามาดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบกับความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนมีสูงมาก หลักการอื่นใดรวมทั้งหลักความรู้ความสามารถจึงมีข้อโต้แย้งได้มากกว่าหลักอาวุโสดังกล่าว

19) มีข้อสังเกตต่อไปอีกว่า ทั้ง ๆ ที่จำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกามีจำนวน 5 คน ซึ่งเท่ากับจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ แต่นับจากเริ่มแรกในปี 2541 ถึงสิ้นสุดปี 2545 ก็ยังไม่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาดังกล่าวแม้กระทั่งคนเดียวเข้าดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญ และถ้าหากยึดถือ**หลักอาวุโส หรือการมีอายุสูงที่สุด** ตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว

20) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีโอกาสเข้าดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญ มีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้ 3 แนวทาง ดังนี้

<u>แนวที่หนึ่ง</u> ยึดหลักอาวุโส และเลือกเฉพาะ 13 คนที่เริ่มเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมาตั้งแต่เริ่มแรกในปี 2541 แนวทางนี้ สืบเนื่องมาจากแนวคิดที่ว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีอาวุโสมากที่สุดไม่ได้นับจากเฉพาะอายุเท่านั้น แต่คำนึงถึงอายุงานที่ได้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การได้เข้ามาดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก

ตามแนวทางนี้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีอาวุโสหรือมีอายุสูงที่สุดเรียงตามลำดับจากอายุสูงสุดไปหาน้อยสุด ได้แก่ (1) นายจุมพล ณ สงขลา (2) นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ (3) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (4) นายมงคล สระฏัน และ (5) นายอุระ หวังอ้อมกลาง

<u>แนวที่สอง</u> ยึดหลักอาวุโส และเลือกจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน แนวทางนี้สืบเนื่องมาจากแนวคิดที่ว่า ไม่มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตราใดระบุว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญชุดเริ่มแรกในปี 2541 เท่านั้นที่มีสิทธิดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับเลือกให้เข้าดำรงตำแหน่ง เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญอย่างเท่าเทียมกัน

ตามแนวทางนี้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีอาวุโสหรือมีอายุสูงที่สุด เรียงตามลำดับจากอายุสูงสุดไปหาน้อยสุด ได้แก่ (1) นายอมร รักษาสัตย์ (2) นายกระมล ทองธรรมชาติ (3) นายจุมพล ณ สงขลา (4) นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ (5) นายผัน จันทรปาน (6) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (7) นายมงคล สระฏัน (8) นายอุระ หวังอ้อมกลาง (9) นายศักดิ์ เตชาชาญ และ (10) นายสุจิต บุญบงการ

นอกเหนือจาก 2 แนวทางข้างต้น แล้ว อาจเป็นไปได้เช่นกัน ที่จะเป็นไปตามแนวทางที่สาม ดังนี้

<u>แนวทางที่สาม</u> หมายถึง แนวที่อื่นที่ไม่ใช่ 2 แนวทางข้างต้น เช่น แนวทางที่ไม่ยึดหลักอาวุโส และนำหลักอื่นเข้ามาพิจารณาด้วย เช่น เลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดก็ได้ที่สามารถประสานประโยชน์ได้มากที่สุด ได้รับการยอมรับมากที่สุด กระตือรือร้นมากที่สุด วิ่งเต้น (lobby) รวบรวมคะแนนเสียงได้มากที่สุด หรือมีแนวคิดกลาง ๆ เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ

21) ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ จากมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุด เรียงตามลำดับดังนี้

1) นายเชาวน์ สายเชื้อ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ ดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนแรก ตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2541 ถึง วันที่ 23 ธันวาคม 2542 รวมเวลา 1 ปี 8 เดือน 11 วัน

2) นายประเสริฐ นาสกุล มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนที่สอง ตั้งแต่วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2543 ถึง วันที่ 7 กันยายน 2544 รวมเวลา 1 ปี 6 เดือน 25 วัน

3) นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนที่สาม ตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม 2545 ถึง วันที่ 3 ตุลาคม 2545 รวมเวลา 6 เดือน 18 วัน

หมายเหตุ จนกระทั่งวันที่ 31 ธันวาคม 2545 ก็ยังไม่มีการเลือกประธานศาลรัฐธรรมนูญ ต่อมาในปี 2546 นายกระมล ทองธรรมชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ได้รับเลือกจากคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ จากนั้น จึงได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2546

โปรดดูตารางที่ 3.5 ประกอบ

ตารางที่ 3.5 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนที่ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ปี 2541-2545 จำแนกตาม ชื่อและวันเดือนปีเกิดวันที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง-วันพ้นตำแหน่ง ที่มา และเข้าดำรงตำแหน่งแทน

ชื่อ และ วันเดือนปีเกิดของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	วันที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง – วันพ้นตำแหน่ง	มาจาก	เลือกหรือเสนอชื่อต่อวุฒิสภาโดย (วุฒิสภานำขึ้นถวายคำแนะนำ)	เข้าดำรงตำแหน่งแทน
1. นายเชาวน์ สายเชื้อ (23/12/2472)*	11 เม.ย. 41-23 ธ.ค. 42 (70 ปี)	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)
2. นายโกเมน ภัทรภิรมย์ (27/3/2475)	11 เม.ย. 41-1 มี.ค. 44 (ลาออก)	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)
3. นายจุมพล ณ สงขลา (7/3/2480)	11 เม.ย. 41-	ผู้พิพากษาในศาลฎีกา	เลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)
4. พลโท จุล อติเรก (23/5/2477)	11 เม.ย. 41-	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)
5. นายชัยอนันต์ สมุทวณิช(23/2/2487)	11 เม.ย. 41-1 ก.ค. 43 (ลาออก)	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)
6. นายประเสริฐ นาสกุล** (8/9/2474)	11 เม.ย. 41-7 ก.ย. 44 (70 ปี)	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)
7. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (14/11/2481)	11 เม.ย. 41-	ผู้พิพากษาในศาลฎีกา	เลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)
8. นายมงคล สระฏัน (23/4/2482)	11 เม.ย. 41-	ผู้พิพากษาในศาลฎีกา	เลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)
9. นายสุจินดา ยงสุนทร (25/5/2479)	11 เม.ย. 41 – 1 ธ.ค. 45 (ครบวาระและลาออก)	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)
10. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ (23/2/2481)	11 เม.ย. 41-	ผู้พิพากษาในศาลฎีกา	เลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)
11. นายอนันต์ เกตุวงศ์ (6/8/2478)	11 เม.ย. 41-	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)
12. นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ*** (4/10/2475)	11 เม.ย. 41-3 ต.ค. 2545 (70 ปี)	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)

* ดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนแรก ตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2541 ถึง วันที่ 23 ธันวาคม 2542

** ดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนที่สอง ตั้งแต่วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2543 ถึง วันที่ 7 กันยายน 2544

*** ดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนที่สาม ตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม 2545 ถึง วันที่ 3 ตุลาคม 2545

ตารางที่ 3.5 (ต่อ)

ชื่อ และ วันเดือนปีเกิด ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	วันที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง - วันพ้นตำแหน่ง	มาจาก	เลือกหรือเสนอชื่อต่อวุฒิสภาโดย (วุฒิสภานำขึ้นถวายคำแนะนำ)	เข้าดำรงตำแหน่งแทน
13. นายอุระ หวัง-อ้อมกลาง (7/9/2482)	11 เม.ย. 41-	ผู้พิพากษาในศาลฎีกา	เลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ	(ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรก)
14. นายสุจิต บุญ-บงการ (9/10/2485)	12 ก.พ. 43-	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	นายเชาวน์ สายเชื้อ
15. นายกระมล ทองธรรมชาติ (7/5/2478)	29 ก.ย. 43-	ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด	เลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับ	
16. นายผัน จันทรปาน (6/8/2481)	29 ก.ย. 43-	ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด	เลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับ	
17. นายอมร รักษา-สัตย์ (10/12/2476)	27 ต.ค. 43-	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	นายชัยอนันต์ สมุทวณิช
18. นายศักดิ์ เตชาชาญ (1/1/2484)	3 มิ.ย. 44-	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	นายโกเมน ภัทรภิรมย์
19. นายจิระ บุญ-พจนสุนทร (5/12/79)	14 มี.ค. 45-	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	นายประเสริฐ นาสกุล

2.1.2 ภูมิหลังเกี่ยวกับอายุ ที่มา การศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

นอกเหนือจากข้อมูลที่เกี่ยวกับภูมิหลังทั่วไปข้างต้น และข้อมูลที่ปรากฏว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนเป็นชาย และแต่งงานแล้ว ยังมีภูมิหลังเกี่ยวกับเรื่องสำคัญอื่นอีก เป็นต้นว่า อายุ ที่มา การศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน[1] โดยเฉพาะการปฏิบัติงานในหน่วยงานของฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ และวิชาการของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 15 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 หรือในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2545 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 จำนวน 64 เรื่อง

[1] สรุปข้อมูลมาจาก สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ***ศาลรัฐธรรมนูญไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต*** (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด นา นา สิ่งพิมพ์, 2543), หน้า 167-194; และ จาก ***www.concourt.or.th*** (19 พฤษภาคม 2547).

1) อายุของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อนำวัน เดือน ปี เกิด ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละมาคำนวณเพื่อหาอายุของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ **จนถึง วันที่ 1 มกราคม 2546** ปรากฏว่า

1.1) ไม่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใด อายุต่ำกว่า 60 ปี

1.2) มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอายุ 60-65 ปี จำนวน 8 คน โดยเรียงจากอายุมากที่สุดได้ดังนี้ นายจุมพล ณ สงขลา นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ นายผัน จันทรปาน นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ นายมงคล สระฏัน นายอุระ หวังอ้อมกลาง นายศักดิ์ เตชาชาญ และนายสุจิต บุญบงการ

1.3) มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอายุ 66-70 ปี จำนวน 7 คน โดยเรียงจากอายุมากที่สุดได้ดังนี้ นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ นายอมร รักษาสัตย์ พลโทจุล อติเรก นายกระมล ทองธรรมชาติ นายอนันต์ เกตุวงศ์ นายสุจินดา ยงสุนทร และนายจิระ บุญพจนสุนทร

2) ที่มาและการศึกษาระดับปริญญาตรี ในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 15 คน ทุกคนสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาตรี และบางคนสำเร็จ 2 ปริญญา โดยแบ่งเป็น สำเร็จจากภายในประเทศและสำเร็จจากต่างประเทศ

2.1) มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 14 คน สำเร็จจากภายในประเทศ กล่าวคือ

- 10 คน สำเร็จนิติศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แบ่งเป็น 5 คน อันได้แก่ นายจุมพล ณ สงขลา นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (สำเร็จ 2 ปริญญา) นายมงคล สระฏัน นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง ทั้ง 5 คนนี้ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ส่วนอีก 4 คน อันได้แก่ พลโทจุล อติเรก นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ นายศักดิ์ เตชาชาญ และนายจิระ บุญพจนสุนทร ทั้ง 4 คนนี้มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ และอีก 1 คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ (สำเร็จ 2 ปริญญา) มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด

- 2 คน สำเร็จรัฐศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แก่ นายอนันต์ เกตุวงศ์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ และนายผัน จันทรปาน มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด

- 4 คน สำเร็จรัฐศาสตรบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (สำเร็จ 2 ปริญญา) มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา นายสุจิต บุญบงการ และนายอมร รักษาสัตย์ ทั้ง 2 คนนี้ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ และนายกระมล ทองธรรมชาติ มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด

2.2) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เหลือ 1 คน คือ นายสุจินดา ยงสุนทร มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ สำเร็จปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยในอังกฤษ

ทั้งนี้ มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 2 คน ที่สำเร็จปริญญาตรี 2 ปริญญา ได้แก่ นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ และนายกระมล ทองธรรมชาติ ที่ล้วนสำเร็จนิติศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และรัฐศาสตรบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 6 คน ที่สำเร็จเนติบัณฑิตไทย (นบท.) โดย 5 คน มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาดังกล่าวแล้ว อีก 1 คน คือ นายจิระ บุญพจนสุนทร มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ส่วนนายสุจินดา ยงสุนทร สำเร็จเนติบัณฑิตอังกฤษ (Barrister-at-law, Middle Temple Inn)

3) ที่มาและการศึกษาในระดับปริญญาโท ในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 15 คน มี 3 คน สำเร็จการศึกษาขั้นสูงสุดระดับปริญญาโท โดยแบ่งเป็น สำเร็จจากภายในประเทศ 1 คน ได้แก่ นายผัน จันทรปาน มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด สำเร็จรัฐศาสตรมหาบัณฑิต จากธรรมศาสตร์ ส่วนอีก 2 คน สำเร็จปริญญาโทจากต่างประเทศ ได้แก่ นายอนันต์ เกตุวงศ์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ สำเร็จ Master of Science จากสหรัฐอเมริกา และนายศักดิ์ เตชาชาญ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ สำเร็จ Master of Arts จาก University of Texas at Austin สหรัฐอเมริกา

4) ที่มาและการศึกษาในระดับปริญญาเอก ในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 15 คน มี 4 คน สำเร็จการศึกษาสูงสุดขั้นสูงสุดระดับปริญญาเอกจากต่างประเทศ ซึ่งรวมทั้งได้รับปริญญาโทจากต่างประเทศด้วย ได้แก่ นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ นายสุจิต บุญบงการ นายกระมล ทองธรรมชาติ และนายอมร รักษาสัตย์ โดยคนแรกมาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์และสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในฝรั่งเศส ส่วนอีก 3 คน ได้แก่ นายสุจิต บุญบงการ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ นายกระมล ทองธรรมชาติ มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และนายอมร รักษาสัตย์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ ทั้ง 3 คนนี้ สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา

พร้อมกันนี้ ในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 15 คน ถ้านับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่สำเร็จการศึกษาภายในประเทศอย่างเดียวมี 8 คน ได้แก่ นายจุมพล ณ สงขลา พลโทจุล อติเรก นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ นายมงคล สระฏัน นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ นายอุระ หวังอ้อมกลาง นายผัน จันทรปาน และนายจิระ บุญพจนสุนทร ส่วนที่เหลืออีก 7 คน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ ไม่ว่าปริญญาตรี โท หรือเอก โดยบางคนสำเร็จปริญญาจากภายในประเทศด้วย

5) ที่มาและประสบการณ์ในการปฏิบัติราชการ ในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 15 คน

5.1) มี 2 คน **เคยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติราชการในหน่วยงานของฝ่ายนิติบัญญัติ (legislative branch)** ได้แก่ นายกระมล ทองธรรมชาติ มาจาก

ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และนายอมร รักษาสัตย์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ สำหรับตัวอย่างการปฏิบัติงานในหน่วยงานของฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้นว่า เคยดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

5.2) มี 13 คน **เคยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติราชการในหน่วยงานของฝ่ายบริหาร (executive branch)** ส่วนอีก 2 คน ไม่มีประสบการณ์ดังกล่าว แบ่งเป็น 2 คน คือ นายจุมพล ณ สงขลา และนายอุระ หวังอ้อมกลาง ที่ล้วนมาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา สำหรับตัวอย่างการปฏิบัติงานในหน่วยงานของฝ่ายบริหาร เช่น เคยดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในกระทรวง ทบวง กรม หรือเทียบเท่าของฝ่ายบริหาร

หากจำแนกต่อไปถึง **ประสบการณ์ในการปฏิบัติราชการในฐานะเป็นนักบริหารระดับสูง (high executive) ในหน่วยงานระดับอธิบดีและระดับอธิบดีขึ้นไปหรือเทียบเท่า** เช่น เคยดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีผู้พิพากษา ประธานหรือรองประธานศาลฎีกา อัยการสูงสุด เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา อธิการบดี หรือ รัฐมนตรี เป็นต้น พบว่า มีจำนวน 9 คน ได้แก่ พลโทจุล อติเรก (เจ้ากรมพระธรรมนูญ) นายสุจินดา ยงสุนทร (รองปลัดกระทรวงต่างประเทศ) นายกระมล ทองธรรมชาติ (รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี) นายผัน จันทรปาน (ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม) นายอมร รักษาสัตย์ (อธิการบดีสถาบันบัณฑิต-พัฒนบริหารศาสตร์) และนายศักดิ์ เตชาชาญ (เลขาธิการสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท) ส่วนอีก 3 คน ดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานของฝ่ายตุลาการ ได้แก่ นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ (รองประธานศาลฎีกา) นายอุระ หวังอ้อมกลาง (อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรี) และนายจิระ บุญพจนสุนทร (อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง) นอกจากนี้ นายจิระ บุญพจนสุนทร ยังเคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมบังคับคดีอีกด้วย

5.3) มี 7 คน **เคยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติราชการในหน่วยงานของฝ่ายตุลาการ (judicial branch) หรือปฏิบัติราชการที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายตุลาการแม้หน่วยงานนั้นจะอยู่ในสังกัดของฝ่ายบริหารก็ตาม** เช่น เคยดำรงตำแหน่งเป็นตุลาการพระธรรมนูญ ในจำนวน 7 คนนี้ มี 5 คน ล้วนมาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาและเคยปฏิบัติงานด้านตุลาการอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น เป็นผู้พิพากษา อีก 1 คน คือ นายจิระ บุญพจนสุนทร มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ได้เคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษาอย่างต่อเนื่องมาก่อน สำหรับอีกคนหนึ่ง คือ พลโท จุล อติเรก ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ เคยดำรงตำแหน่งเป็นตุลาการพระธรรมนูญ

สำหรับนายกระมล ทองธรรมชาติ และนายผัน จันทรปาน แม้ทั้ง 2 คน มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด แต่ก็ยังไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของศาลปกครองสูงสุดอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะเป็นช่วงเริ่มแรกของการจัดตั้งศาลปกครองสูงสุด

5.4) มี 5 คน **เคยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในฝ่ายวิชาการ** อันได้แก่ นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ นายกระมล ทองธรรมชาติ นายอนันต์ เกตุวงศ์ นายสุจิต บุญบงการ และนายอมร รักษาสัตย์ ทั้งนี้ ทุกคนดำรงตำแหน่งเป็นศาสตราจารย์ สำหรับตัวอย่างการปฏิบัติงานด้านวิชาการ เช่น เคยดำรงตำแหน่งเป็นศาสตราจารย์พิเศษ เคยเป็นอาจารย์ประจำหรือผู้บรรยายในมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง ในจำนวน 5 คนนี้ คนแรกมาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ขณะที่ 3 คนหลังมาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ ที่เหลืออีก 1 คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด

5.5) มี 2 คน ได้แก่ **นายกระมล ทองธรรมชาติ มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และนายอมร รักษาสัตย์ ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในหน่วยงานฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และวิชาการ ยกเว้นประสบการณ์ด้านตุลาการ และยังมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในฐานะเป็นนักบริหารระดับสูงในหน่วยงานของรัฐอีกด้วย** โปรดดูตารางที่ 3.6 และตารางที่ 3.7 ประกอบกัน

หมายเหตุ ใน 2 ตารางดังกล่าวนี้ไม่ได้นำภูมิหลังของนายเชาวน์ สายเชื้อ นายชัยอนันต์ สมุทวณิช นายโกเมน ภัทรภิรมย์ และนายประเสริฐ นาสกุล มาศึกษาและวิเคราะห์ด้วย เพราะทั้ง 4 คน ไม่ได้ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 หรือในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2545 ถึงคำวินิจฉัยที่ 64/2545 ที่มีคำวินิจฉัยจำนวน 64 เรื่อง สำหรับภูมิหลังของทั้ง 4 คนนี้ อยู่ในโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 (จัดพิมพ์ในปี 2545) และ ครั้งที่ 2 (จัดพิมพ์ในปี 2546)

ตารางที่ 3.6 ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งในปี 2545 และอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2545 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 จำนวน 64 เรื่อง จำแนกตามรายชื่อ วันเดือนปีเกิด ที่มา การศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในหน่วยงานฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ และวิชาการ

ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2545 ถึง 64/2545 จำนวน 64 เรื่อง											
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (วัน / เดือน / ปี เกิด)	มาจาก	การศึกษาในประเทศ			การศึกษาในต่างประเทศ			ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในหน่วยงานฝ่าย			
		ตรี	โท	เอก	ตรี	โท	เอก	นิติบัญญัติ	บริหาร	ตุลาการ	วิชาการ
1. จุมพล (7/3/2480)	ฎีกา	✓★								✓	
2. พลโท จุล (23/5/2477)	นิติฯ	✓							✓★	✓	
3. ปรีชา (14/11/2481)	ฎีกา	✓★							✓	✓	
4. มงคล (23/4/2482)	ฎีกา	✓★							✓	✓	
5. สุจินดา (25/5/2479)	นิติฯ				✓★★				✓★		
6. สุวิทย์ (23/2/2481)	ฎีกา	✓★							✓	✓★	
7. อนันต์ (6/8/2478)	รัฐฯ	✓			✓ ★★★	✓			✓		✓
8. อิสสระ (4/10/2475)	นิติฯ	✓				✓ ★★★★	✓		✓		✓
9. อุระ (7/9/2482)	ฎีกา	✓★								✓★	
10. สุจิต (9/10/2485)	รัฐฯ	✓				✓	✓		✓		✓
11. กระมล (7/5/2478)	สูงสุด	✓				✓	✓	✓	✓★		✓
12. ผัน (6/8/2481)	สูงสุด	✓	✓						✓★		
13. อมร (10/12/2476)	รัฐฯ	✓				✓	✓	✓	✓		✓
14. ศักดิ์ (1/1/2484)	นิติฯ	✓				✓			✓★		
15. จิระ (5/12/79)	นิติฯ	✓★							✓★	✓★	
รวม		**14**	**1**	**-**	**2**	**6**	**4**	**2**	**13**	**8**	**5**

★ เนติบัณฑิตไทย (นบ.ท)

★★ ปริญญาตรีด้านกฎหมายจากอังกฤษและเนติบัณฑิตอังกฤษ (Barrister-at-law, Middle Temple Inn)

★★★ ปริญญาโทจากสหรัฐอเมริกา และ Post Graduate Diploma (Holland)

★★★★ ประกาศนียบัตรชั้นสูง ทางกฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัย CEAN (ฝรั่งเศส)

เคยปฏิบัติงานในฐานะเป็นนักบริหารระดับสูงในหน่วยงานของรัฐระดับอธิบดีและระดับอธิบดีขึ้นไปหรือเทียบเท่า

หมายเหตุ 1) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ และ นายกระมล ทองธรรมชาติ สำเร็จปริญญาตรี 2 ปริญญา จากในประเทศ

2) นายกระมล ทองธรรมชาติ และ นายผัน จันทรปาน หลังจากได้รับเลือกให้เข้าดำรงตำแหน่งตุลาการในศาลปกครองสูงสุดก็มาดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

3) นายจิระ บุญพจนสุนทรเคยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมบังคับคดี และ อธิบดีศาลผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

ตารางที่ 3.7 ภูมิหลังเกี่ยวกับอายุ ที่มา การศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งในปี 2545 และในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2545 คำวินิจฉัยที่ 64/2545 จำนวน 64 เรื่อง

ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งในปี 2545 และ ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2545 และ คำวินิจฉัยที่ 64/2545 จำนวน 64 เรื่อง			
ตุลาการ	มาจาก	การศึกษา	ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน
1. นายจุมพล ณ สงขลา (เกิดวันที่ 7 มีนาคม 2480)	ผู้พิพากษาในศาลฎีกา	- นิติศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) - เนติบัณฑิตไทย	- ผู้พิพากษาศาลฎีกา (2539-2541)
2. พลโท จุล อติเรก (เกิดวันที่ 23 พฤษภาคม 2477)	ผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์	- นิติศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) - หลักสูตรสืบสวนคดีอาญา รุ่นที่ 24 โรงเรียนสืบสวน กรมตำรวจ	- อัยการศาลทหาร - นายทหารและตุลาการพระธรรมนูญ - หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร - อนุกรรมการ ป.ป.ป. - เจ้ากรมพระธรรมนูญ (2536) - ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม - กรรมการร่างกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
3. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (เกิดวันที่ 14 พฤศจิกายน 2481)	ผู้พิพากษาในศาลฎีกา	- รัฐศาสตรบัณฑิต (จุฬาฯ) - นิติศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) - เนติบัณฑิตไทย	- กรมการพัฒนาชุมชน (2505-2508) - กรมอัยการ (2509) - กระทรวงยุติธรรม (2510-2540) - ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา (2536)
4. นายมงคล สระฏัน (เกิดวันที่ 23 เมษายน 2482)	ผู้พิพากษาในศาลฎีกา	- นิติศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) - เนติบัณฑิตไทย - ประกาศนียบัตรดูงานและอบรมการบริหารงานบุคคล สหรัฐอเมริกา	- นิติกรโท สำนักงาน ก.พ. (2506) - ผู้พิพากษาประจำกระทรวง (2510) - ผู้พิพากษาศาลฎีกา (2534-2536) - ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา (2536-2540)

5. นายสุจินดา ยงสุนทร (เกิดวันที่ 25 พฤษภาคม 2479)	ผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์	- LL.B. University of London - Barrister-at-law, Middle Temple Inn	- อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ (2526-2528) - รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ (2534-2535) - เอกอัครราชทูต ณ กรุงโรม (2528-2530) - เอกอัครทูต ณ กรุงเฮก (2530-2534) - ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและองค์การโทรคมนาคมทางดาวเทียมระหว่างประเทศ (2532, 2535-2537) - เอกอัครราชทูต ณ กรุงสต็อกโฮล์ม (2535-2539)
6. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ (เกิดวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2481)	ผู้พิพากษาในศาลฎีกา	- นิติศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) - เนติบัณฑิตไทย	- อัยการผู้ช่วยประจำศาลจังหวัดไชยา (2507) - ผู้พิพากษาประจำกระทรวง (2508) - ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญา (2525) - อธิบดีผู้พิพากษาภาค (2528-2530) - ผู้พิพากษาศาลฎีกา (2532) - รองประธานศาลฎีกา (2539)
7. นายอนันต์ เกตุวงศ์ (เกิดวันที่ 6 สิงหาคม 2478)	ผู้ทรงคุณวุฒิ สาขารัฐศาสตร์	- รัฐศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) - Post Graduate Diploma (Holland) - Master of Science (USA.)	- ปลัดอำเภอ - คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - ศาสตราจารย์เกียรติคุณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. นายอิสสระ นิติทัณฑ์-ประภาศ (เกิดวันที่ 4 ตุลาคม 2475)	ผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์	- นิติศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) - ประกาศนียบัตรชั้นสูง ทางกฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัย CEAN (ฝรั่งเศส) - นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัย CEAN (ฝรั่งเศส) - วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 28	- รองผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ (2527- 2535) - กรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) (2527-2535) - กรรมการข้าราชการฝ่ายรัฐสภา (ก.ร.) (2536-2540) - กรรมการร่างกฎหมาย คณะกรรมการกฤษฎีกา (2527-2540) - กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2533-2535)

			- ประธานกรรมการที่ปรึกษาด้านการปรับปรุงระบบบริหารและการคลังของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (2539-2540)
9. นายอุระ หวังอ้อมกลาง (เกิดวันที่ 7 กันยายน 2482)	ผู้พิพากษาในศาลฎีกา	- นิติศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) - เนติบัณฑิตไทย	- อธิบดีผู้พิพากษา ภาค 9 (2530-2532) - อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรี (2535-2536) - ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา (2536-2540)
10. นายสุจิต บุญบงการ (เกิดวันที่ 9 ตุลาคม 2485)	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์	- รัฐศาสตรบัณฑิต (จุฬาฯ) - ปริญญาโท และปริญญาเอก สาขา Comparative Politics and International Relations, Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University, Medford, Mass, USA.	- รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - คณบดีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ในวงราชการ (ป.ป.ป.)
11. นายกระมล ทองธรรมชาติ (เกิดวันที่ 7 พฤษภาคม 2478)	ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด	- รัฐศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) (จุฬาฯ) - นิติศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) - M.A. (Government) Oberlin College, Ohio - Ph.D. (Government & Foreign Affairs), University of Virginia - วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 25	- คณบดีรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย (2517-2525, 2529-2533) - ศาสตราจารย์ ระดับ 11 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2525) - ศาสตราจารย์กิตติคุณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - หัวหน้าที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี (2523-2526) - สมาชิกวุฒิสภา (2525-2534) - รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (2526-2529) - รองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ คนที่หนึ่ง (2539-2540) - ประธานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ (2532-2543) - ตุลาการศาลปกครองสูงสุด (2543)

12. นายผัน จันทรปาน (เกิดวันที่ 6 สิงหาคม 2481)	ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด	- รัฐศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) - รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) - ประกาศนียบัตร หลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 9 กระทรวงมหาดไทย - ปริญญาบัตร หลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 32 กระทรวงกลาโหม	- ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง (2531-2532) - ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส (2532-2534) - อธิบดีกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย (2534-2536) - รองปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (2536-2538) - คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) (2538-2541) - สมาชิกวุฒิสภา (2539-2543) - ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (2538-2541) - ตุลาการศาลปกครองสูงสุด (2543)
13. นายอมร รักษาสัตย์ (เกิดวันที่ 10 ธันวาคม 2476)	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์	- รัฐศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยม สาขาการทูต (จุฬาฯ) - M.A. Political Science Indiana University - Ph.D. Political Science Indiana University - วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 27	- ผู้อำนวยการสำนักวิจัย (2509) - ผู้อำนวยการสำนักฝึกอบรม (2510) - คณบดีรัฐประศาสนศาสตร์ (2512) - อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2527-2529) - ผู้เชี่ยวชาญทางพัฒนบริหารศาสตร์ ณ ศูนย์บริหารศาสตร์แห่งเอเชีย กรุงกัวลาลัมเปอร์ (2517-2521) - ผู้เชี่ยวชาญประจำโครงการ สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2524-2526) - สมาชิกวุฒิสภา - สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ
14. นายศักดิ์ เตชาชาญ (เกิดวันที่ 1 มกราคม 2484)	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์	- นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) (ธรรมศาสตร์) - M.A. University of Texas at Austin, U.S.A. - วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 37	- อาจารย์สอนวิชากฎหมาย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ - รองอธิบดีกรมการปกครอง - ผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ ชุมพร กาญจนบุรี และขอนแก่น - เลขาธิการสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

15. นายจิระ บุญพจน-สุนทร (เกิดวันที่ 5 ธันวาคม 2479)	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์	- นิติศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) - เนติบัณฑิตไทย - หลักสูตรฝ่ายอำนวยการ โรงเรียนสงครามจิตวิทยา กองบัญชาการทหารสูงสุด รุ่นที่ 19 - หลักสูตรนักบริหารระดับสูง (นบส. 2) รุ่นที่ 15 สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ. - หลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ 5 (ปปร.5) สถาบันพระปกเกล้าฯ	- ผู้พิพากษาศาลจังหวัดระยอง ศาลอาญา และศาลแพ่ง ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา - ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดลำพูน - ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลแพ่งและในศาลฎีกา - อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง - อธิบดีกรมบังคับคดี - กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ป.ป.ป.) - กรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ป.ป.ง.) - กรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) - กรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คณะกรรมการกฤษฎีกา

2.2 ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง และจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

จำเป็นยิ่งที่ต้องนำหัวข้อนี้มาศึกษาและวิเคราะห์ เพราะจะทำให้เห็นอย่างชัดเจนถึง (1) ระยะเวลาดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนว่าเป็นเวลามากน้อยเท่าใด (2) จำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด (ซึ่งศึกษาทั้งแยกแต่ละปี และรวมหลายปีเข้าด้วยกัน) ที่มีอยู่ในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน โดยนับแต่เริ่มแรกจนกระทั่งพ้นจากตำแหน่ง (ในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญลาออก หรือพ้นจากตำแหน่งเมื่ออายุครบ 70 ปีบริบูรณ์) หรือนับแต่เริ่มแรกจนกระทั่งถึงคำวินิจฉัยสุดท้ายของปี 2544 คือ คำวินิจฉัยที่ 64/2545 (วันที่ 24 ธันวาคม 2545) (ในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญยังคงดำรงตำแหน่งและปฏิบัติงานต่อไป) และ (3) คำวินิจฉัยแต่ละเรื่องตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงคำวินิจฉัยสุดท้ายของปี 2545 นั้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องด้วย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิง

สำหรับจำนวนคำวินิจฉัยที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือเข้าร่วมเป็นองค์คณะ และแต่ละคนที่เข้าร่วมนั้น ได้ลงคะแนนเสียงอย่างไร จะได้กล่าวถึงต่อไป

ในหัวข้อนี้อีกเช่นกันที่จำเป็นต้องนำเสนอข้อมูลตั้งแต่เริ่มแรกปี 2541-2545 เพราะต้องการให้เกิดความชัดเจน รวมทั้งต้องการให้เห็นภาพรวม และความเป็นมาตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงคำวินิจฉัย

สุดท้ายของปี 2545 ซึ่งเน้นศึกษาและวิเคราะห์ในที่นี้ โปรดดูตารางที่ 3.8 และตารางที่ 3.9 ประกอบ

ผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารในหัวข้อนี้ พบว่า

1) นับแต่เริ่มแรกปี 2541 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 13 คน ที่เข้าดำรงตำแหน่งและเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยแรก คือ คำวินิจฉัยที่ 1/2541 (วันที่ 23 พฤษภาคม 2541) พร้อมกัน ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 2 คนจากศาลปกครองสูงสุด ยังไม่ได้เข้าร่วมในระยะเริ่มแรกดังกล่าว แต่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย**คำวินิจฉัยที่ 54-55/2543 (วันที่ 31 ตุลาคม 2543)** เป็นครั้งแรก **จากตัวเลขดังกล่าวนี้ ทำให้คำนวณได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยจำนวน 123 เรื่อง** (มาจาก 101 + 22 = 123 โปรดดูตารางที่ 3.9 ลำดับที่ 15-16) **โดยไม่มีตุลาการในศาลปกครองสูงสุดร่วมพิจารณาวินิจฉัยด้วยเป็นเวลา 2 ปี 5 เดือน 8 วัน**

2) ในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 13 คน ที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพร้อมกันตั้งแต่เริ่มแรกเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2541 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

<u>กลุ่มที่หนึ่ง</u> มีจำนวน 4 คน กล่าวคือ **นายเชาวน์ สายเชื้อ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ อยู่ในตำแหน่งสั้นที่สุด คือ 1 ปี 8 เดือน 11 วัน** มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งดังกล่าวรวม 69 เรื่อง ถัดมาคือ **นายชัยอนันต์ สมุทวณิช** มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ อยู่ในตำแหน่งรวม 2 ปี 2 เดือน 19 วัน มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งรวม 96 เรื่อง ต่อจากนั้น คือ **นายโกเมน ภัทรภิรมย์** มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ อยู่ในตำแหน่งรวม 2 ปี 10 เดือน 28 วัน มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งรวม 136 เรื่อง และ**นายประเสริฐ นาสกุล** มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ อยู่ในตำแหน่ง 3 ปี 4 เดือน 26 วัน มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งรวม 163 เรื่อง (โปรดดูตารางที่ 3.8 ลำดับที่ 1-4)

ดังนั้น **ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 4 คนนี้ จึงพ้นจากตำแหน่งไปก่อน ทำให้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยในปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง ซึ่งนำมาศึกษาและวิเคราะห์ในที่นี้**

<u>กลุ่มที่สอง</u> ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 9 คน (โปรดดูตารางที่ 3.9 ลำดับที่ 5-13) ล้วนได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตั้งแต่เริ่มแรกเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2541 อันได้แก่ นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ นายสุจินดา ยงสุนทร พลโทจุล อติเรก นายอนันต์ เกตุวงศ์ นายจุมพล ณ สงขลา นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ นายมงคล สระฏัน นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง ทั้งหมดนี้ มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี 2541-2544 รวม 185 เรื่องเท่ากัน และทุกคนยังมีจำนวนคำวินิจฉัยตั้งแต่ปี 2543-2544 ที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์ในครั้งนี้ ครบ 84 เรื่องเท่ากัน

สำหรับคำวินิจฉัยปี 2545 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 9 คนนั้น มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาการดำรงตำแหน่ง จำนวน 64 เรื่องเท่ากัน ยกเว้น 2 คน คือ นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ และนายสุจินดา ยงสุนทร (โปรดดูตารางที่ 3.9 ลำดับที่ 5-6) มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาการดำรงตำแหน่ง จำนวน 52 เรื่อง และ 59 เรื่อง ตามลำดับ เหตุผลที่มีจำนวนแตกต่างกันเพราะนายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ ต้องพ้นจากตำแหน่งเนื่องจากอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2545 โดยเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 52/2545 (วันที่ 24 กันยายน 2545) เป็นคำวินิจฉัยสุดท้าย ส่วนนายสุจินดา ยงสุนทร ต้องพ้นจากตำแหน่งเนื่องจากอยู่ในตำแหน่งครบวาระ 4 ปีครึ่ง แต่ได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่ อย่างไรก็ตาม นายสุจินดา ยงสุนทร ได้ขอลาออกก่อนและพ้นจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2545 โดยเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 59/2545 (26 พฤศจิกายน 2545) เป็นคำวินิจฉัยสุดท้าย (มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 3 คน ได้แก่ นายสุจินดา ยงสุนทร พลโท จุล อติเรก และนายอนันต์ เกตุวงศ์ ต้องพ้นจากตำแหน่งในวันที่ 10 ตุลาคม 2545 เนื่องจากมีวาระครบกึ่งหนึ่งของวาระที่กำหนด (มาตรา 322 วรรคหนึ่ง) แต่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่ (มาตรา 259 วรรคสอง))

3) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้ามาดำรงตำแหน่งในระยะหลัง หรือต่อจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 13 คนแรก จนถึง สิ้นปี 2545 มีจำนวน 6 คน แต่ละคนมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งโดยนับตั้งแต่คำวินิจฉัยแรกของแต่ละคน จนถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 (วันที่ 24 พฤศจิกายน 2545) ซึ่งเป็นคำวินิจฉัยสุดท้ายของปี 2545 ดังนี้ (โปรดดูตารางที่ 3.8 ลำดับที่ 14-19)

3.1) นายสุจิต บุญบงการ ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2543 คำวินิจฉัยแรกที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย คือ คำวินิจฉัยที่ 6/2543 (วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2543) และถ้านับตั้งแต่คำวินิจฉัยแรกนี้ถึงสิ้นปี 2545 (หรือจนถึงคำวินิจฉัยที่ 64/2545) มีจำนวนคำวินิจฉัยทั้งสิ้น 174 เรื่อง ในจำนวนนี้ มีจำนวนคำวินิจฉัยที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์ในครั้งนี้จำนวน 64 เรื่อง

3.2) นายกระมล ทองธรรมชาติ ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2543 คำวินิจฉัยแรกที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย คือ คำวินิจฉัยที่ 54-55/2543 (31 ตุลาคม 2543) และถ้านับตั้งแต่คำวินิจฉัยแรกถึงสิ้นปี 2545 มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงการดำรงตำแหน่งทั้งสิ้น 126 เรื่อง ในจำนวนนี้ มีจำนวนคำวินิจฉัยที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์ในครั้งนี้จำนวน 64 เรื่อง

3.3) นายผัน จันทรปาน ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2543 พร้อมกับนายกระมล ทองธรรมชาติ คำวินิจฉัยแรกที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย คือ คำวินิจฉัยที่ 54-55/2543 (31 ตุลาคม 2543) และถ้านับตั้งแต่คำวินิจฉัยแรกถึงสิ้นปี 2545 มีจำนวน

คำวินิจฉัยในช่วงการดำรงตำแหน่งทั้งสิ้น 126 เรื่อง ในจำนวนนี้ มีจำนวนคำวินิจฉัยที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์ในครั้งนี้จำนวน 64 เรื่อง

3.4) นายอมร รักษาสัตย์ ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2543 คำวินิจฉัยแรกที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย คือ คำวินิจฉัยที่ 57/2543 (28 พฤศจิกายน 2543) และถ้านับตั้งแต่คำวินิจฉัยแรกนี้ถึงสิ้นปี 2545 มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงการดำรงตำแหน่งทั้งสิ้น 123 เรื่อง ในจำนวนนี้ มีจำนวนคำวินิจฉัยที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์ในครั้งนี้จำนวน 64 เรื่อง

3.5) นายศักดิ์ เตชาชาญ ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2544 คำวินิจฉัยแรกที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย คือ คำวินิจฉัยที่ 20/2544 (3 สิงหาคม 2544) และถ้านับตั้งแต่คำวินิจฉัยแรกนี้ถึงสิ้นปี 2545 มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงการดำรงตำแหน่งทั้งสิ้น 96 เรื่อง ในจำนวนนี้ มีจำนวนคำวินิจฉัยที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์ในครั้งนี้จำนวน 64 เรื่อง

3.6) นายจิระ บุญพจนสุนทร ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2545 คำวินิจฉัยแรกที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย คือ คำวินิจฉัยที่ 11/2545 (28 มีนาคม 2545) และถ้านับตั้งแต่คำวินิจฉัยแรกนี้ถึงสิ้นปี 2545 มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงการดำรงตำแหน่งทั้งสิ้น 54 เรื่อง ซึ่งนำมาศึกษาและวิเคราะห์ในครั้งนี้

4) เมื่อศึกษาแยกแต่ละปี ตั้งแต่ปี 2541-2545 พบว่า (โปรดดูตารางที่ 3.8 และตารางที่ 3.9)

4.1) ปี 2541 มีคำวินิจฉัยรวม 16 เรื่อง ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541-16/2541 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งและเกี่ยวข้องกับการพิจารณาวินิจฉัยรวม 13 คน โดยทุกคนดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยดังกล่าวนี้

4.2) ปี 2542 มีคำวินิจฉัยรวม 54 เรื่อง ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2542-54/2542 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งและเกี่ยวข้องกับการพิจารณาวินิจฉัยรวม 13 คน ทุกคนดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยดังกล่าวนี้ ยกเว้น นายเชาวน์ สายเชื้อ ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2542-53/2542 (ซึ่งเท่ากับ 53 เรื่อง)

4.3) ปี 2543 มีคำวินิจฉัยรวม 64 เรื่อง ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2543-64/2543 แบ่งเป็น 2 ช่วง

4.3.1) คำวินิจฉัย 31 เรื่อง ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2543-31/2543 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งและเกี่ยวข้องกับการพิจารณาวินิจฉัยรวม 13 คน ทุกคนดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยดังกล่าวนี้ ยกเว้น 2 คน ได้แก่ นายชัยอนันต์ สมุทวณิช ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2543-26/2543 (ซึ่งเท่ากับ 26 เรื่อง) และนายสุจิต บุญบงการ ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 6/2543-31/2543 (ซึ่งเท่ากับ 26 เรื่อง)

4.3.2) คำวินิจฉัย 33 เรื่อง ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 32/2543-64/2543 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรง และเกี่ยวข้องกับการพิจารณาวินิจฉัยตำแหน่งรวม 15 คน ทุกคนดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยดังกล่าวนี้ ยกเว้น 3 คน ได้แก่ นายกระมล ทองธรรมชาติ นายผัน จันทรปาน และนายอมร รักษาสัตย์ โดย 2 คนแรก ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 54-55/2543-64/2543 (ซึ่งเท่ากับ 11 เรื่อง) ส่วนนายอมร รักษาสัตย์ ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 57/2543-64/2543 (ซึ่งเท่ากับ 8 เรื่อง)

4.4) ปี 2544 มีคำวินิจฉัยรวม 51 เรื่อง ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2544-51/2544 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่ง และเกี่ยวข้องกับการพิจารณาวินิจฉัยรวม 16 คน (รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วย 15 คน แต่เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2544 นายโกเมน ภัทรภิรมย์ พ้นจากตำแหน่งเพราะลาออก ต่อมาเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2544 นายศักดิ์เดชาชาญ ได้รับแต่งตั้งเข้ามาแทนตำแหน่งที่ว่างลงนั้น จึงทำให้จำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาวินิจฉัยในปี 2544 นั้น มีจำนวน 16 คน) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยดังกล่าว ยกเว้น 3 คน ได้แก่ นายโกเมน ภัทรภิรมย์ ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2544-2/2544 (ซึ่งเท่ากับ 2 เรื่อง) นายประเสริฐ นาสกุล ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2544-29/2544 (ซึ่งเท่ากับ 29 เรื่อง) และนายศักดิ์ เดชาชาญ ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 20/2544-51/2544 (ซึ่งเท่ากับ 32 เรื่อง)

4.5 ปี 2545 มีคำวินิจฉัยรวม 64 เรื่อง ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2545-64/2545 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่ง และเกี่ยวข้องกับการพิจารณาวินิจฉัยรวม 15 คน ทุกคนดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยดังกล่าว ยกเว้น 3 คน ได้แก่ นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2545-52/2545 (ซึ่งเท่ากับ 52 เรื่อง) นายสุจินดา ยงสุนทร ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2545-59/2545 (ซึ่งเท่ากับ 59 เรื่อง) และนายจิระ บุญพจนสุนทร ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 11/2545-64/2545 (ซึ่งเท่ากับ 54 เรื่อง)

5) หากศึกษาโดยรวมหลายปีเข้าด้วยกัน พบว่า

5.1) ช่วงปี 2541-2543 เริ่มตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541-31/2543 รวมคำวินิจฉัย 101 เรื่อง (ในโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 ปี 2545) มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งและเกี่ยวข้องกับการพิจารณาวินิจฉัยรวม 14 คน ทุกคนดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยดังกล่าวนี้ ยกเว้น 3 คน ได้แก่ นายเชาวน์ สายเชื้อ นายชัยอนันต์ สมุทวณิช และนายสุจิต บุญบงการ (โปรดดูตารางที่ 3.9)

5.2) ช่วงปี 2543-2544 เริ่มตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 32/2543-51/2544 รวมคำวินิจฉัย 84 เรื่อง (ในโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 2 ปี 2546) มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรง

ตำแหน่งและเกี่ยวข้องกับการพิจารณาวินิจฉัยรวม 16 คน แบ่งเป็นจำนวน 10 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยดังกล่าวนี้ครบทั้ง 84 เรื่อง และที่เหลืออีก 6 คน ได้แก่ นายโกเมน ภัทรภิรมย์ นายประเสริฐ นาสกุล นายกระมล ทองธรรมชาติ นายผัน จันทรปาน นายอมร รักษาสัตย์ และนายศักดิ์ เตชาชาญ แม้ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2543-2544 แต่จำนวนคำวินิจฉัยไม่ครบทั้ง 84 เรื่อง เพราะบางคนพ้นจากตำแหน่ง และบางคนได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเข้ามาในภายหลัง สำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 2 คน ได้แก่ นายเชาวน์ สายเชื้อ และนายชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้พ้นจากตำแหน่งไปก่อน จึงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคำวินิจฉัยจำนวน 84 เรื่องนั้น

5.3) ช่วงปี 2541-2544 เริ่มตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541-51/2544 รวมคำวินิจฉัย 185 เรื่อง (รวมโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2) มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งและเกี่ยวข้องกับการพิจารณาวินิจฉัยรวม 18 คน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนครึ่งหนึ่งหรือ 9 คนที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งมาตั้งแต่เริ่มแรกเท่านั้นที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยดังกล่าวนี้ครบทั้ง 185 เรื่อง ส่วนอีก 9 คน ได้แก่ นายเชาวน์ สายเชื้อ นายโกเมน ภัทรภิรมย์ นายชัยอนันต์ สมุทวณิช นายประเสริฐ นาสกุล นายสุจิต บุญบงการ นายกระมล ทองธรรมชาติ นายผัน จันทรปาน นายอมร รักษาสัตย์ และนายศักดิ์ เตชาชาญ ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยดังกล่าวไม่ครบทั้ง 185 เรื่อง

5.4) ช่วงปี 2541-2545 เริ่มตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541-64/2545 รวมคำวินิจฉัย 249 เรื่อง (รวมโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3) มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งและเกี่ยวข้องกับการพิจารณาวินิจฉัยรวม 19 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

<u>กลุ่มแรก</u> ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยดังกล่าวนี้ครบทั้ง 249 เรื่อง จำนวน 7 คน ได้แก่ (1) นายจุมพล ณ สงขลา (2) พลโทจุล อติเรก (3) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (4) นายมงคล สระฏัน (5) นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ (6) นายอนันต์ เกตุวงศ์ และ (7) นายอุระ หวังอ้อมกลาง

<u>อีกกลุ่มหนึ่ง</u> ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยดังกล่าวไม่ครบทั้ง 249 เรื่อง จำนวน 12 คน ได้แก่ (1) นายเชาวน์ สายเชื้อ (2) นายชัยอนันต์ สมุทวณิช (3) นายโกเมน ภัทรภิรมย์ (4) นายประเสริฐ นาสกุล (5) นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ (6) นายสุจินดา ยงสุนทร (7) นายสุจิต บุญบงการ (8) นายกระมล ทองธรรมชาติ (9) นายผัน จันทรปาน (10) นายอมร รักษาสัตย์ (11) นายศักดิ์ เตชาชาญ และ (12) นายจิระ บุญพจนสุนทร

โปรดดูตารางที่ 3.8 และ ตารางที่ 3.9

ตารางที่ 3.8 ระยะเวลาดำรงตำแหน่งและจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนตั้งแต่ปี 2541-2545 (คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึง 64/2545) จำแนกตาม รายชื่อ ที่มา วันเข้า-วันพ้นจากตำแหน่ง รวมเวลาดำรงตำแหน่ง คำวินิจฉัยแรก-คำวินิจฉัยสุดท้ายที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือจนถึงคำวินิจฉัยที่ 64/2545

ระยะเวลาดำรงตำแหน่งและจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541- 45							
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545	มาจาก	วันเข้าดำรงตำแหน่ง / วันพ้นจากตำแหน่ง / รวมเวลาดำรงตำแหน่ง			คำวินิจฉัยแรก / คำวินิจฉัยสุดท้ายที่พิจารณาวินิจฉัย หรือ จนถึงคำวินิจฉัยสุดท้ายของปี 2545 (คำวินิจฉัยที่ 64/2545)		รวมคำวินิจฉัยช่วงปี 41-45
		เข้า	พ้น	รวมเวลา	คำวินิจฉัยแรก	คำวินิจฉัยสุดท้าย	
1. เชาวน์	รัฐฯ	11 เม.ย. 41	23 ธ.ค. 42	1 ปี 8 เดือน 11 วัน	1/2541 (23พ.ค.41)★	53/2542 (9พ.ย.42)★ (ครบ 70 ปี)	69
2. ชัยอนันต์	รัฐฯ	11 เม.ย. 41	1 ก.ค. 43	2 ปี 2 เดือน 19 วัน	1/2541 (23พ.ค.41)	26/2543 (22มิ.ย.43) (ลาออก)	96
3. โกเมน	นิติฯ	11 เม.ย. 41	1 มี.ค. 44	2 ปี 10 เดือน 28 วัน	1/2541 (23พ.ค.41)	2/2544 (11ม.ค.44) (ลาออก)	136
4. ประเสริฐ	นิติฯ	11 เม.ย. 41	7 ก.ย. 44	3 ปี 4 เดือน 26 วัน	1/2541 (23พ.ค.41)	29/2544 (6ก.ย.44) (ครบ 70 ปี)	163
5. อิสสระ	นิติฯ	11 เม.ย. 41	3 ต.ค. 45	3 ปี 5 เดือน 22 วัน	1/2541 (23พ.ค.41)	52/2545 (24ก.ย.45) (ครบ 70 ปี)	237
6. สุจินดา	นิติฯ	11 เม.ย. 41	1 ธ.ค. 45	3 ปี 7 เดือน 20 วัน	1/2541 (23พ.ค.41)	59/2545 (26พ.ย.45) (ครบวาระและลาออก)	244
7. พลโท จุล	นิติฯ	11 เม.ย. 41			1/2541 (23พ.ค.41)	64/2545 (24ธ.ค.45)	249
8. อนันต์	รัฐฯ	11 เม.ย. 41			1/2541 (23พ.ค.41)	64/2545 (24ธ.ค.45)	249
9. จุมพล	ฎีกา	11 เม.ย. 41			1/2541 (23พ.ค.41)	64/2545 (24ธ.ค.45)	249
10. ปรีชา	ฎีกา	11 เม.ย. 41			1/2541 (23พ.ค.41)	64/2545 (24ธ.ค.45)	249
11. มงคล	ฎีกา	11 เม.ย. 41			1/2541 (23พ.ค.41)	64/2545 (24ธ.ค.45)	249
12. สุวิทย์	ฎีกา	11 เม.ย. 41			1/2541 (23พ.ค.41)	64/2545 (24ธ.ค.45)	249
13. อุระ	ฎีกา	11 เม.ย. 41			1/2541 (23พ.ค.41)	64/2545 (24ธ.ค.45)	249
14. สุจิต	รัฐฯ	12 ก.พ. 43			6/2543 (29ก.พ.43)	64/2545 (24ธ.ค.45)	174
15. กระมล	สูงสุด	29 ก.ย. 43			54-55/2543 (31ต.ค.43)	64/2545 (24ธ.ค.45)	126
16. ผัน	สูงสุด	29 ก.ย. 43			54-55/2543 (31ต.ค.43)	64/2545 (24ธ.ค.45)	126
17. อมร	รัฐฯ	27 ต.ค. 43			57/2543 (28พ.ย.43)	64/2545 (24ธ.ค.45)	123
18. ศักดิ์	นิติฯ	3 มิ.ย. 44			20/2544 (3ส.ค.44)	64/2545 (24ธ.ค.45)	96
19. จิระ	นิติฯ	14 มี.ค. 45			11/2545 (28มี.ค.45)	64/2545 (24ธ.ค.45)	54

★ วันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ตารางที่ 3.9 จำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนตั้งแต่ปี 2541-2545

จำนวนคำวินิจฉัยในช่วงดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน ตั้งแต่ปี 2541-2545									
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545	ปี 2541 (16 เรื่อง) (คำวินิจฉัยที่ 1/41-16/41)	ปี 2542 (54 เรื่อง) (คำวินิจฉัยที่ 1/42-54/42)	ปี 2543 (64 เรื่อง) (31 เรื่อง) (คำวินิจฉัยที่ 1/43-31/43)	ปี 2543 รวม ปี 41-43	ปี 2543 (33 เรื่อง) (คำวินิจฉัยที่ 32/43-64/43)	ปี 2544 (51 เรื่อง) (คำวินิจฉัยที่ 1/44-51/44)	รวม ปี 43-44	ปี 2545 (64 เรื่อง) (คำวินิจฉัยที่ 1/45-64/45)	รวมทั้งหมดตั้งแต่ปี 2541-2545
1. เชาวน์	16	53 (1/42-53/42)	-	69	-	-	-	-	69
2. ชัยอนันต์	16	54	26 (1/43-26/43)	96	-	-	-	-	96
3. โกเมน	16	54	31	101	33	2 (1/44-2/44)	35	-	136
4. ประเสริฐ	16	54	31	101	33	29 (1/44-29/44)	62	-	163
5. อิสสระ	16	54	31	101	33	51	84	52	237
6. สุจินดา	16	54	31	101	33	51	84	59	244
7. พลโท จุล	16	54	31	101	33	51	84	64	249
8. อนันต์	16	54	31	101	33	51	84	64	249
9. จุมพล	16	54	31	101	33	51	84	64	249
10. ปรีชา	16	54	31	101	33	51	84	64	249
11. มงคล	16	54	31	101	33	51	84	64	249
12. สุวิทย์	16	54	31	101	33	51	84	64	249
13. อุระ	16	54	31	101	33	51	84	64	249
14. สุจิต	-	-	26 (6/43-31/43)	26	33	51	84	64	174
15. กระมล	-	-	-	-	11 (54-55/43-64/43)	51	62	64	126
16. ผัน	-	-	-	-	11 (54-55/43-64/43)	51	62	64	126
17. อมร	-	-	-	-	8 (57/43-64/43)	51	59	64	123
18. ศักดิ์	-	-	-	-	-	32 (20/44-51/44)	32	64	96
19. จิระ	-	-	-	-	-	-	-	54	54
รวม (คน)	13	13	13	14	15	16	16	15	19

2.3 จำนวนประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หมายถึง ประเด็นสำคัญที่ปรากฏอยู่ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเป็นประเด็นที่องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนำไปใช้ในการพิจารณาวินิจฉัย และคณะผู้ศึกษาวิจัยได้นำมาศึกษาและวิเคราะห์ ประเด็นหลักนั้น อาจมีประเด็นเดียวหรือหลายประเด็นก็ได้

เมื่อศึกษาและวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง ปรากฏว่า มี 1-3 ประเด็นหลัก แบ่งเป็น **มี 1 ประเด็นหลักมากที่สุด คือ จำนวน 43 เรื่อง (ร้อยละ 67.2)** เช่น คำวินิจฉัยที่ 1/2545 รองลงมา มี 2 ประเด็นหลัก จำนวน 18 เรื่อง (ร้อยละ 28.1) เช่น คำวินิจฉัยที่ 3/2545 และที่เหลือ มี 3 ประเด็นหลัก จำนวน 3 เรื่อง (ร้อยละ 4.7) เช่น คำวินิจฉัยที่ 9/2545 เป็นต้น โปรดดูตารางที่ 3.10

ตารางที่ 3.10 ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545

ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545				
คำวินิจฉัย ปี 2545	**มี 1 ประเด็นหลัก**	**มี 2 ประเด็นหลัก**	**มี 3 ประเด็นหลัก**	**รวม**
คำวินิจฉัยที่ 1/2545-64/2545)	1, 2, 5, 6, 7, 8,10, 11, 12, 15, 18, 19-22, 23, 24, 25, 35, 36, 37, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64	3-4, 13, 14, 16, 17, 26-34, 38, 39, 59	9, 48, 57	64
รวมเรื่อง	**43 เรื่อง (ร้อยละ 67.2)**	**18 เรื่อง (ร้อยละ 28.1)**	**3 เรื่อง (ร้อยละ 4.7)**	**64**

2.4 ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 5 ประเภท

ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ส่วนใหญ่ดูได้จากคำร้องที่ผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่ายื่นคำร้องตามมาตราใดของรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ดี อาจจัดแบ่งประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้หลายแบบ ในที่นี้**ได้จัดแบ่ง "ประเภทของปัญหา" ตาม "อำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ"** ออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1) ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย

2) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ

3) ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

4) ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง และ

5) ปัญหาอื่น ๆ นอกเหนือจากข้อ (1)-(4) เช่น **คำวินิจฉัยที่ 24/2543 (วันที่ 15 มิถุนายน 2543) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กับระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งฯ** โดยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 198 กรณีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เป็นต้น

การจัดแบ่งเช่นนี้มีข้อดีที่สำคัญคือ สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ สามารถอ้างบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้อย่างชัดเจน และใช้เป็นพื้นฐานหรือแนวทางในการทำการศึกษาวิจัยต่อไปได้ ส่วนข้อเสีย เช่น บางเรื่องคาบเกี่ยวกับหลายเรื่อง ขึ้นอยู่กับมุมมองว่าจะมองในมุมไหน ทำให้ตัดสินได้ยากพอสมควรว่า เป็นปัญหาใดปัญหาหนึ่งใน 5 เรื่องข้างต้น ตัวอย่างเช่น คำวินิจฉัยที่ 11/2542 ซึ่งมีประเด็นหลักของศาลรัฐธรรมนูญว่า หนังสือแจ้งความจำนงที่รัฐบาลมีไปถึงกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เป็นหนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 224 หรือไม่ และจะต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 224 วรรคสอง หรือไม่ คำวินิจฉัยนี้อาจมองได้ว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ คือ การออกหนังสือแจ้งความจำนง นั้น เป็นของฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติ หรืออาจมองว่าเป็นปัญหาการตรวจสอบกฎหมายก็ได้ แต่ในที่นี้มองว่าเป็นปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย ตัวอย่างอื่นอีก เช่น คำวินิจฉัยที่ 51-52, 53/2542 เป็นเรื่องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยมติของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ คำวินิจฉัยดังกล่าวนี้ อาจจัดแบ่งเป็นปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย หรือเป็นปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญก็ได้ แต่ในที่นี้จัดแบ่งเป็นปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และแม้กระทั่งคำวินิจฉัยที่ 24/2543 อาจจัดแบ่งเป็นปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย หรือเป็นปัญหาอื่น ๆ ก็ได้ แต่ในที่จัดแบ่งเป็นปัญหาอื่น ๆ เหล่านี้เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ข้อเสียเช่นนี้ได้ปรากฏอยู่เสมอไม่ว่าจะจัดแบ่งโดยวิธีใดก็ตาม โปรดดูตารางที่ 3.11

ตารางที่ 3.11 การจัดแบ่งประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยเป็น 5 ประเภท ตามอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

การจัดแบ่งประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยเป็น 5 ประเภท	
ประเภทของปัญหา หรือ ประเภทเรื่อง	**บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ**
1. ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย แบ่งเป็น (1) การตรวจสอบร่างกฎหมายก่อนประกาศใช้มิให้ขัดหรือแย้ง หรือมิชอบต่อรัฐธรรมนูญ (preview หรือ abstract control) โดยเป็นร่างกฎหมายที่ผ่านรัฐสภาแล้ว แต่ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าฯ และ รวมทั้งร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา (2) การตรวจสอบกฎหมายหลังประกาศใช้มิให้ขัดหรือแย้ง หรือมิชอบรัฐธรรมนูญ (review หรือ concrete control) ครอบคลุมเรื่องที่ยื่นโดยศาล (ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลอื่น) เรื่องที่คู่กรณียกขึ้นสู่ศาล และเรื่องที่ยื่นโดยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และ (3) การตรวจสอบประเด็นตามกฎหมาย	เช่น มาตรา 262, 177, 219, 264, และ 198
2. ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ รวมทั้งคำร้องและมติของคณะกรรมการการเลือกตั้ง	มาตรา 266
3. ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ครอบคลุมคุณสมบัติหรือสมาชิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และตำแหน่งที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ (เช่น ป.ป.ช.) ตลอดจนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินฯ	มาตรา 96, 137, 139, 142, 118 (8), 216 และมาตรา 295
4. ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง ครอบคลุมเรื่องพรรคการเมือง และการยุบพรรคการเมือง	มาตรา 47, 63 และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง มาตรา 65
5. อื่น ๆ ปัญหาอื่นใดที่ไม่อาจจัดไว้ในกลุ่มที่ 1-4 ข้างต้น เช่น การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ตามคำวินิจฉัยที่ 24/2543 เป็นต้น	

นอกเหนือจากการจัดแบ่งตาม "อำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ" ที่ใช้ในที่นี้ และได้แสดงให้เห็นผ่านมานี้แล้ว ยังมีการจัดแบ่งประเภทของปัญหาแบบอื่นอีก เช่น

1) จัดแบ่งตาม "สาขาวิชาหลัก" โดยแบ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับ (1) กฎหมาย (2) เศรษฐกิจ (3) สังคม (4) การเมือง และ (5) การบริหาร แม้การจัดแบ่งเช่นนี้สอดคล้องและเป็นลักษณะการผสมผสานความรู้ด้านกฎหมาย รัฐศาสตร์ และการบริหาร แต่มิได้นำมาใช้ในที่นี้ เนื่องจากไม่อาจอ้างอิงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้อย่างชัดเจน และไม่สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่ง

2) จัดแบ่งตาม "ลักษณะของปัญหาแต่ละเรื่อง" เพื่อให้กระจายหรือครอบคลุมปัญหาต่าง ๆ ที่สำคัญและเป็นที่สนใจของประชาชน โดยจัดแบ่งเป็น 10 ประเภท ได้แก่ (1) ปัญหาการจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินฯ ตามมาตรา 295 (2) ปัญหาการยุบพรรคการเมือง (3) ปัญหาสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค (4) ปัญหาสิทธิในทรัพย์สิน (5) ปัญหาการถอดถอน หรือการพ้นจากสมาชิกภาพของนักการเมือง (6) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ (7) ปัญหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา (8) ปัญหากระบวนการออกกฎหมาย (9) ปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญที่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และ (10) ปัญหาอื่น ที่ไม่จัดอยู่ใน 9 ปัญหาข้างต้น ในที่นี้มิได้นำมาใช้ เพราะเป็นการลงรายละเอียดมากเกินไป และในบางปีหาตัวอย่างคำวินิจฉัยได้ยาก

เมื่อศึกษาและวิเคราะห์คำวินิจฉัยปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง โดยใช้การจัดแบ่งที่กล่าวข้างต้นนี้ ปรากฏว่า **ปัญหาการตรวจสอบกฎหมายมีมากที่สุด** มีจำนวน 34 เรื่อง (ร้อยละ 53.1) เช่น คำวินิจฉัยที่ 3-4/2545 และ 6/2545 รองลงมาตามลำดับ คือ **ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง** มีจำนวน 19 เรื่อง (ร้อยละ 29.7) เช่น คำวินิจฉัยที่ 1/2545 และ 2/2545 **ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ** มีจำนวน 9 เรื่อง (ร้อยละ 14.1) เช่น คำวินิจฉัยที่ 14/2545 และ 17/2545 ลำดับท้ายสุดคือ **ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง** มีจำนวน 2 เรื่อง (ร้อยละ 3.1) เช่น คำวินิจฉัยที่ 15/2545 เป็นต้น โปรดดูตารางที่ 3.12

ตารางที่ 3.12 ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยจำนวน 5 ประเภท ในปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง

ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 5 ประเภท ในปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง						
คำวินิจฉัย ปี	**1) ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย**	**2) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ**	**3) ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง**	**4) ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง**	**5) ปัญหาอื่น ๆ**	**รวมเรื่อง**
2545 (คำวินิจฉัยที่ 1/2545-64/2545)	3-4, 6, 7, 9, 13, 16, 19-22, 23, 24, 25, 26-34, 40, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 57, 59, 61, 62	15, 38	14, 17, 18, 35, 37, 39, 41, 53, 58	1, 2, 5, 8, 10, 11, 12, 36, 42, 43, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 60, 63, 64	-	**64**
รวมเรื่อง	(34 เรื่อง) ร้อยละ 53.1	(2 เรื่อง) ร้อยละ 3.1	(9 เรื่อง) ร้อยละ 14.1	(19 เรื่อง) ร้อยละ 29.7	(0) ร้อยละ 0.0	**64** ร้อยละ

2.5 คะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน

หลังจากคณะผู้ศึกษาวิจัยได้รวบรวม ประมวล พิจารณาศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับคะแนนเสียงของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยครอบคลุมหัวข้อต่อไปนี้ ตามลำดับ

2.5.1 วิธีการจัดกลุ่มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลเพื่อให้ได้ตัวเลขสำหรับวิเคราะห์

2.5.2 แนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

2.5.3 คำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.5.4 การแสดงจุดยืนในคำวินิจฉัยส่วนบุคคล

2.5.5 คำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับฝ่ายเสียงข้างมาก

2.5.6 การเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย

2.5.1 <u>วิธีการจัดกลุ่มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลเพื่อให้ได้ตัวเลขสำหรับวิเคราะห์</u>

ในการศึกษาและวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคล ในที่นี้ **คณะผู้ศึกษาวิจัยมิได้ดำเนินการในลักษณะของการนำคำวินิจฉัยทั้งหลายมารวบรวม**

เรียบเรียงแล้วเขียนบรรยายหรือพรรณนา พร้อมวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัยหรือวิเคราะห์การใช้ดุลพินิจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต่อคำวินิจฉัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่อง แต่ได้ดำเนินการในลักษณะของการจัดกลุ่ม และแยกประเภทคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน เพื่อให้ได้จำนวนตัวเลขของแต่ละกลุ่ม ต่อจาก นั้นจึงนำตัวเลขเสนอในตารางหรือภาพเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ต่อไป

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการการดำเนินการเช่นนี้ ไม่เพียง (1) ทำให้เห็นภาพรวมและภาพย่อย ตลอดจนลักษณะและผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนในอดีตเท่านั้น แต่ (2) ยังทำให้เห็นพัฒนาการหรือแนวทางของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนซึ่งในที่สุดจะกลายไปเป็นคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อเป็นเสียงข้างมาก[2] หรือเป็นลักษณะของการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ไปใช้ในการพยากรณ์แนวโน้มหรือทิศทางของคำวินิจฉัยในอนาคต ทั้งนี้ (3) จะมีส่วนช่วยให้ผลการวิจัยเอกสาร โดยเฉพาะในส่วนสำคัญคือส่วนที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนชัดเจน เป็นระบบ และน่าเชื่อถือเพิ่มขึ้นอีกด้วย

นอกจากนี้ การที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนมีอิสระในการพิจารณาวินิจฉัยอรรถคดีให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนจึงมีอิสระที่จะพิจารณาวินิจฉัย และเขียนคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตนไปในลักษณะที่เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย หรือใช้ถ้อยคำอื่น เป็นต้นว่า ยกคำร้อง ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัย จำหน่ายคดี หรือขัดหรือแย้ง หรือไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญก็ได้ ดังนั้น การจัดกลุ่ม แยกประเภทเพื่อให้ได้ตัวเลขดังกล่าว จึงเป็นวิธีการสำคัญที่จะทำให้คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนที่มีต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 64 เรื่อง ซึ่งมีความแตกต่างกันพอสมควรดังกล่าวแล้ว เป็นระบบ เป็นหมวดหมู่ พร้อมกับแสดงให้เห็นถึงความเหมือน ความคล้ายคลึง หรือความแตกต่างกันของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนในทุกคำวินิจฉัยได้อย่างชัดเจน และยังสามารถนำไปวิเคราะห์ทางสถิติตามความจำเป็นได้อีกด้วย

สำหรับวิธีการจัดกลุ่ม แยกประเภท และหาตัวเลขดังกล่าวดำเนินการโดย

<u>ขั้นตอนที่หนึ่ง</u> คณะผู้ศึกษาวิจัยได้นำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง มาจัดกลุ่มโดยกำหนดให้แต่ละคำวินิจฉัยมีลักษณะตาม

---

[2]บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 กำหนดให้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมาจากเสียงข้างมากของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (เว้นแต่จะมีบัญญัติเป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้) หรือมาจากเสียงข้างมากของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมเป็นองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้ องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่า 9 คน

กลุ่มที่ 1 ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (constitutional) หรือ

กลุ่มที่ 2 ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (unconstitutional) หรือ

กลุ่มที่ 3 อื่น ๆ ใช้สำหรับคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางเรื่องที่มีลักษณะนอกเหนือจากกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นต้นว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยส่วนบุคคลว่า "ยกคำร้อง" (ซึ่งแตกต่างจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ให้ "ยกคำร้อง") หรือ "ไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ" หรือ "ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัย" อย่างไรก็ตาม ในบางกรณี การที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนมีคำวินิจฉัยตามกลุ่มที่ 3 ตามตัวอย่างดังกล่าวนี้ **อาจมีความหมายคล้ายคลึงหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกับความหมาย "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" หรือ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" ของกลุ่มที่ 1 หรือ กลุ่มที่ 2 ตามลำดับก็ได้** ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป เมื่อเป็นเช่นนี้คณะผู้ศึกษาวิจัยได้นำไปรวมไว้ในกลุ่มเดียวกัน แต่ก็ได้ระบุหรือชี้แจงไว้ด้วยอย่างชัดเจน โปรดดูตัวอย่างจากคำวินิจฉัยที่ 11, 13, 14, 17, 18/2544 และคำวินิจฉัยที่ 3-4, 13, 16, 38, 48/2545

สำหรับเกณฑ์การจัดกลุ่มคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ละเรื่องว่าอยู่ในกลุ่มใดใน 3 กลุ่มข้างต้นนี้ ได้พิจารณาจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญควบคู่ไปกับประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ความหมายของแต่ละกลุ่ม มีดังนี้

1) ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หมายถึง

1.1) ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เช่น คำวินิจฉัยที่ 34-53, 54-55/2543, และคำวินิจฉัยที่ 6, 7, 13, 16/2545

1.2) กฎหมาย บุคคล หรือการดำเนินการยังคงอยู่ต่อไป ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เช่น คำวินิจฉัยที่ 17, 18, 20, 33/2544 และคำวินิจฉัยที่ 19-22, 23, 24/2545

2) ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หมายถึง

2.1) ขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญ เช่น คำวินิจฉัยที่ 32, 33/2543

2.2) กฎหมาย บุคคล หรือการดำเนินการไม่อาจคงอยู่ต่อไป มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เช่น คำวินิจฉัยที่ 39, 41, 53/2544 และคำวินิจฉัยที่ 14, 17, 18, 35/2545

3) ยกคำร้อง หมายถึง

3.1) ไม่วินิจฉัยประเด็นหลัก หมายถึง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนไม่วินิจฉัยประเด็นหลักของศาลรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย แต่มิได้พิจารณาวินิจฉัยประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เช่น คำวินิจฉัยที่ 57/2543 คำวินิจฉัยที่ 2/2544 และคำวินิจฉัยที่ 3-4/2545 ตามหลักแล้วตุลาการศาลรัฐธรรมนูญควรพิจารณาวินิจฉัยประเด็นหลักทุกประเด็น แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนไม่วินิจฉัยประเด็นหลักครบทุกประเด็น (หรือบางคนอาจกำหนด

ประเด็นอื่นเพิ่มขึ้นอีก) ตัวอย่างเช่น คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 1/2541 ซึ่งมีประเด็นหลัก 2 ประเด็น มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 3 คน ไม่วินิจฉัยประเด็นหลักที่ 1 แต่ได้วินิจฉัยประเด็นหลักที่ 2 ในเวลาเดียวกัน ก็มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 3 คน ไม่วินิจฉัยประเด็นหลักที่ 2 แต่ได้วินิจฉัยประเด็นหลักที่ 1 ท้ายสุด คำวินิจฉัยขั้นสุดท้ายของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมติเป็นเอกฉันท์ คือ 13 : 0 (ความหมายของมติเป็นเอกฉันท์ จะได้กล่าวต่อไป)

3.2) ไม่รับวินิจฉัยคำร้องของผู้ร้องไว้พิจารณา เช่น คำวินิจฉัยที่ 34-53/2543 และคำวินิจฉัยที่ 4,18/2544 และคำวินิจฉัยที่ 6/2545

3.3) ไม่ใช่กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ เช่น คำวินิจฉัยที่ 32,33/2543 คำวินิจฉัยที่ 18/2544 และคำวินิจฉัยที่ 15/2545

3.4) ไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ หรือไม่จำเป็นต้องวินิจฉัย เช่น คำวินิจฉัยที่ 3-4, 15, 16, 38/2545

3.5) ไม่ใช่บทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่น คำวินิจฉัยที่ 7, 13/2545

3.6) ข้อโต้แย้งของผู้ร้องไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย เช่น คำวินิจฉัยที่ 6, 9, 47/2545

ขั้นตอนที่สอง นำคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่เป็นคำวินิจฉัยสุดท้ายของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนมาจัดว่าอยู่ในกลุ่มที่ 1 หรือกลุ่มที่ 2 หรือกลุ่มที่ 3 ข้างต้น

ตัวอย่างเช่น คำวินิจฉัยที่ 6/2545 มีประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่า "พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 มาตรา 21 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 49 หรือไม่" เมื่อตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดมีคำวินิจฉัยในประเด็นหลักดังกล่าวว่า "ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 21" ก็แสดงว่า คำวินิจฉัยนั้นมีลักษณะที่ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" และในทิศทางตรงกันข้าม ถ้าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดมีคำวินิจฉัยในประเด็นหลักว่า "ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 21" ก็แสดงว่า คำวินิจฉัยนั้นมีลักษณะที่ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"

นอกจากนี้ เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนไม่วินิจฉัยในประเด็นหลักซึ่งถือเป็นประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว หรือคณะผู้ศึกษาวิจัยไม่อาจจัดกลุ่มถ้อยคำที่เป็นคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดได้ คณะผู้ศึกษาวิจัยก็จำเป็นต้องจัดกลุ่มแยกออกไปอีกกลุ่มหนึ่งว่า "ยกคำร้อง" หรือ "ไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ" แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ในคำวินิจฉัยส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน **อย่างไรก็ตาม ในการจัดกลุ่มคำวินิจฉัยนับแต่ปี 2544 เป็นต้นมา คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับคำวินิจฉัยว่า "ยกคำร้อง" ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคน กล่าวคือ คณะผู้ศึกษาวิจัยได้พิจาณาศึกษาและวิเคราะห์ต่อไปอีกว่า ความหมายของคำวินิจฉัยว่า "ยกคำร้อง" นั้น มีนัยเหมือนกัน คล้ายคลึง หรือเป็นไปในทิศทางเดียวกับ**

ความหมายว่า "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" หรือ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" ของกลุ่มที่ 1 หรือกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ หรือไม่ และถ้าสอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกับกลุ่มใด ก็จะนำไปรวมไว้ด้วยกัน โดยระบุหรือแสดงไว้ให้เห็นอย่างชัดเจนด้วย ดังได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว เหตุผลที่วิเคราะห์เช่นนี้เพราะในเมื่อเป็นคำวินิจฉัยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน จึงควรนำมารวมกัน และเพื่อให้ผลของคำวินิจฉัยเป็นกลุ่มก้อน

การดำเนินการจัดกลุ่มข้างต้นนี้ คณะผู้ศึกษาวิจัยได้แสดงข้อความว่า "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" และ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" และในบางกรณี มีข้อความว่า "อื่น ๆ" โดยใส่ข้อความดังกล่าวไว้ในวงเล็บ เพื่อให้เห็นอย่างชัดเจนใน **"ตารางคะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ .../254.."** ทุกตาราง

2.5.2 แนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

หลังจากการดำเนินการจัดกลุ่มแล้ว ทำให้พบว่า ในจำนวนคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ 64 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วยคำวินิจฉัยส่วนบุคคลจำนวน 933 เรื่อง และจำนวนคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่จัดแบ่งประเภทของปัญหาออกเป็น 5 ประเภท นั้น เฉพาะส่วนที่ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" และ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" (ความหมายได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น) มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนดังนี้ (โปรดดูตารางที่ 3.14 เฉพาะ 2 ช่องแรกของปัญหาแต่ละประเภท ที่บรรทัดล่างสุด "รวมเรื่อง")

1) ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย มีจำนวน 34 เรื่อง คำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมีจำนวนที่แตกต่างกัน โดยจำนวนผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (392) มากกว่าผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (32) หรือเท่ากับ 392 : 32 หรือถ้าปรับตัวเลขให้เป็นอัตราส่วนอย่างต่ำเพื่อให้เห็นชัดเจนขึ้นจะเท่ากับ 12.2 : 1

2) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 2 เรื่อง จำนวนผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (13) เท่ากับผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (13) หรือเท่ากับ 13 : 13 ซึ่งเท่ากับ 1 : 1

3) ปัญหาบุคคล หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีจำนวน 9 เรื่อง จำนวนผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (17) น้อยกว่าผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (105) หรือเท่ากับ 17 : 105 ซึ่งเท่ากับ 1 : 6.2

4) ปัญหาองค์กร หรือพรรคการเมือง มีจำนวน 19 เรื่อง จำนวนผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (229) มากกว่าผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (18) หรือเท่ากับ 229 : 18 ซึ่งเท่ากับ 12.7 : 1

5) ปัญหาอื่น ๆ ไม่มี

จากตัวเลขข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคล ดังนี้

1) **เมื่อใดก็ตาม** ที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมากกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 12.2 : 1

2) **เมื่อใดก็ตาม** ที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเท่ากับไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 1 : 1

3) **เมื่อใดก็ตาม** ที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญน้อยกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 1 : 6.2

4) **เมื่อใดก็ตาม** ที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมากกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 12.7 : 1 โปรดดูตารางที่ 3.13

ตารางที่ 3.13 แนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง จำแนกตามประเภทของปัญหา 5 ประเภท

แนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง			
ประเภทของปัญหา 5 ประเภท	**แนวโน้มคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทาง**	**อัตราส่วนคะแนนเสียง**	
		ชอบ	**: ไม่ชอบ**
1. ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย (จำนวน 34 เรื่อง)	"ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" มากกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"	**392**	**32**
ปรับตัวเลขเป็นอัตราส่วนอย่างต่ำ		12.2	1
2. ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ (จำนวน 2 เรื่อง)	"ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" เท่ากับ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"	**13**	**13**
ปรับตัวเลขเป็นอัตราส่วนอย่างต่ำ		1	1
3. ปัญหาบุคคล หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (จำนวน 9 เรื่อง)	"ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" น้อยกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"	**17**	**105**
ปรับตัวเลขเป็นอัตราส่วนอย่างต่ำ		1	6.2
4. ปัญหาองค์กร หรือพรรคการเมือง (จำนวน 19 เรื่อง)	"ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" มากกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"	**229**	**18**
ปรับตัวเลขเป็นอัตราส่วนอย่างต่ำ		12.7	1

ตารางที่ 3.14 สรุปคะแนนเสียงคำวินิจฉัยของส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำนวน 933 เรื่อง (คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 1/2545 ถึง 64/2545 จำนวน 64 เรื่อง) จำแนกตาม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และประเภทของปัญหา 5 ประเภท

คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำนวน 933 เรื่อง (คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 64 เรื่อง) จำแนกตาม ประเภทของปัญหา 5 ประเภท																					
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545	1) ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย (34)				2) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ (2)				3) ปัญหาบุคคล หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (9)				4) ปัญหาองค์กร หรือพรรคการเมือง (19)				5) ปัญหาอื่น ๆ (0)				รวมเรื่อง
	ชอบด้วย รธน.	ไม่ชอบด้วย รธน.	อื่น ๆ	ไม่ได้ร่วมวินิจฉัย	ชอบด้วย รธน.	ไม่ชอบด้วย รธน.	อื่น ๆ	ไม่ได้ร่วมวินิจฉัย	ชอบด้วย รธน.	ไม่ชอบด้วย รธน.	อื่น ๆ ยกคำร้อง	ไม่ได้ร่วมวินิจฉัย	ชอบด้วย รธน.	ไม่ชอบด้วย รธน.	อื่น ๆ	ไม่ได้ร่วมวินิจฉัย	ชอบด้วย รธน.	ไม่ชอบด้วย รธน.	อื่น ๆ ยกคำร้อง	ไม่ได้ร่วมวินิจฉัย	
1.กระมล	31	2		1	1			1	3	6			19								64
2. จิระ	25	4			1	1			2	7			7			7					54
3. จุมพล	32			2	1			1	2	6		1	17			2					64
4. จุล	34				2					9			15	1		3					64
5. ปรีชา	32	2			1	1			1	8			17			2					64
6. ผัน	31	2		1	1			1	2	5		2	19								64
7. มงคล	16	2		16	1	1				8		1	19								64
8. ศักดิ์	26	1		7	1			1	3	4		2	16			3					64
9. สุจิต	29	5			1	1				7		2	16	1		2					64
10.สุจินดา	31	1				2			1	8			15	1							59
11. สุวิทย์	34				1	1				9			19								64
12. อนันต์	33	1				2			1	8			16			3					64
13. อมร	10	8		16	1	1			1	7		1	11	8							64
14. อิสสระ	12	2		16	1	1			1	5		1	4	7		2					52
15. อุระ	16	2		16		2				8		1	19								64
รวมเรื่อง	392	32	0	75	13	13	0	4	17	105	0	11	229	18	0	24	0	0	0	0	933

ความหมายของคำที่ใช้ในตารางวิเคราะห์ "คะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคล" และ "ตารางสรุปคะแนนเสียงคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ" ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง มีดังนี้ (เป็นเพียงการสรุป เพราะส่วนใหญ่ได้อธิบายไว้แล้วข้างต้น ยกเว้น หัวข้อ 5) ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย หรือ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย)

1) ประเด็นหลัก หมายถึง

ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเป็นประเด็นสำคัญที่ปรากฏอยู่ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นประเด็นที่องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ร่วมกัน ร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางสำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนำไปใช้ในการพิจารณาวินิจฉัย และคณะผู้ศึกษาวิจัยได้นำมาศึกษาและวิเคราะห์ ประเด็นหลักอาจมี 1-3 ประเด็นหลัก

2) ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หมายถึง

2.1) ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

2.2) กฎหมาย บุคคล หรือการดำเนินการยังคงอยู่ต่อไป ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

3) ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หมายถึง

3.1) ขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญ

3.2) กฎหมาย บุคคล หรือการดำเนินการไม่อาจคงอยู่ต่อไป มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

4) ยกคำร้อง หมายถึง

4.1) ไม่วินิจฉัยประเด็นหลัก หมายถึง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนไม่วินิจฉัยประเด็นหลักของศาลรัฐธรรมนูญ

4.2) ไม่รับวินิจฉัยคำร้องของผู้ร้องไว้พิจารณา

4.3) ไม่ใช่กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ

4.4) ไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ หรือ ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัย

4.5) ไม่ใช่บทบัญญัติแห่งกฎหมาย

4.6) ข้อโต้แย้งของผู้ร้องไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย

5) ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย หรือ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย หมายถึง

5.1) ไม่เข้าร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาวินิจฉัยตั้งแต่เริ่มแรก ซึ่งอาจเป็นเพราะลาป่วย หรือลากิจ เช่น ไปราชการต่างประเทศ หรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับการพิจารณาวินิจฉัยด้วย เช่น คำวินิจฉัยที่ 32/2543,54-55/2543 คำวินิจฉัยที่ 3,9-10,16/2544 และคำวินิจฉัยที่ 19-22, 23, 24, 25, 26-34/2545 ทั้งนี้ ไม่รวมกรณีที่มติของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าไม่ควรรับเรื่องไว้พิจารณาวินิจฉัยตั้งแต่เริ่มแรก

5.2) ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาวินิจฉัยมาตั้งแต่เริ่มแรก แต่ในวันลงมติไม่ได้เข้าร่วม ซึ่งอาจเนื่องจากป่วย เช่น คำวินิจฉัยที่ 31/2543 หรือแม้เข้าร่วมแต่ไม่ลงมติ

5.3) ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาวินิจฉัยมาตั้งแต่เริ่มแรก แต่ต่อมาพบว่าได้เข้าไปมีส่วนได้ส่วนเสีย จึงไม่อาจร่วมพิจารณาวินิจฉัยต่อไปอีกทำให้ไม่มีสิทธิที่จะวินิจฉัยในขั้นสุดท้าย

6) อื่น ๆ หมายถึง **การมีคำวินิจฉัยที่แตกต่างจากคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 2 กลุ่มใหญ่ หรือไม่วินิจฉัยว่า "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" หรือ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" แต่ใช้ถ้อยคำอื่น** เป็นต้นว่า (1) วินิจฉัยให้ยกคำร้องขณะที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นวินิจฉัยในประเด็นหลักและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอยู่ใน 2 กลุ่มใหญ่ (2) ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัย (3) ไม่รับวินิจฉัยคำร้องของผู้ร้อง (4) ไม่รับเรื่องไว้ดำเนินการ หรือ (5) ไม่ใช่กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม หากความหมายของคำวินิจฉัยว่า "ยกคำร้อง" นั้น มีนัยเหมือนกันคล้ายคลึง หรือเป็นไปในทิศทางเดียวกับความหมายว่า "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" หรือ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" ของกลุ่มใหญ่ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง คณะผู้ศึกษาวิจัยก็จะนำไปรวมไว้ด้วยกัน

2.5.3 <u>คำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน</u>

เนื่องจากในปี 2545 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งรวม 15 คน และมีคำวินิจฉัยรวม 64 เรื่อง ในเวลาเดียวกัน ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งในปี 2545 <u>ครบทั้ง 64 เรื่อง</u> ขณะที่บางคนพ้นจากตำแหน่งไปก่อน หรือบางคนได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเข้ามาภายหลังทำให้จำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งในปี 2545 <u>ไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง</u> ดังนั้น ในการศึกษาและวิเคราะห์ในหัวข้อนี้และหัวข้อต่อ ๆ ไป จึงจำเป็นต้องจัดแบ่งกลุ่มให้ชัดเจนและเป็นระบบก่อน **โดยจัดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ตามจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งในปี 2545 ว่า <u>ครบหรือไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง</u> ดังนี้**

<u>กลุ่มที่ 1</u> ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่ง<u>ครบทั้ง 64 เรื่อง</u> มีจำนวน 12 คน ได้แก่ พลโทจุล อติเรก นายอนันต์ เกตุวงศ์ นายจุมพล ณ สงขลา นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ นายมงคล สระฏัน นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ นายอุระ หวังอ้อมกลาง นายสุจิต บุญบงการ นายกระมล ทองธรรมชาติ นายผัน จันทรปาน นายอมร รักษาสัตย์ และนายศักดิ์ เตชาชาญ

<u>กลุ่มที่ 2</u> ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่ง<u>ไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง</u> มีจำนวน 3 คน ได้แก่ นายสุจินดา ยงสุนทร ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2545-59/2545 (ซึ่งเท่ากับ 59 เรื่อง) นาย

อิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 1/2545-52/2545 (ซึ่งเท่ากับ 52 เรื่อง) **และนายจิระ บุญพจนสุนทร ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงคำวินิจฉัยที่ 11/2545-64/2545** (ซึ่งเท่ากับ 54 เรื่อง)

สำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก 4 คน ได้แก่ นายเชาวน์ สายเชื้อ นายชัยอนันต์ สมุทวณิช นายโกเมน ภัทรภิรมย์ และนายประเสริฐ นาสกุล ได้พ้นจากตำแหน่งไปก่อน จึงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคำวินิจฉัยจำนวน 64 เรื่องนั้น (โปรดดูตารางที่ 3.9 และตารางที่ 3.14 ข้างต้น)

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวกับคำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันพบว่า

<u>กลุ่มที่ 1</u> ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่ง<u>ครบทั้ง 64 เรื่อง</u> จำนวน 12 คน นั้น อาจแบ่งย่อยออกเป็น 5 กลุ่มย่อยซึ่งมีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

<u>กลุ่มที่หนึ่ง</u> **ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา จำนวน 5 คน** อันได้แก่ นายจุมพล ณ สงขลา นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ นายมงคล สระฏัน นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง **<u>ได้มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันจำนวน 35 เรื่อง</u> หรือคิดเป็นร้อยละ 54.7 ของคำวินิจฉัยทั้งหมด** (64 เรื่อง) (วิธีการได้ตัวเลขและค่าร้อยละดังกล่าวนี้ จะกล่าวถึงต่อไป)

<u>กลุ่มที่สอง</u> **ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ จำนวน 2 คน** ได้แก่ พลโทจุล อติเรก และศักดิ์ เตชาชาญ **<u>ได้มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันจำนวน 44 เรื่อง</u> หรือคิดเป็นร้อยละ 68.7 ของคำวินิจฉัยทั้งหมด** (64 เรื่อง)

<u>กลุ่มที่สาม</u> **ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน** ได้แก่ นายสุจิต บุญบงการ นายอนันต์ เกตุวงศ์ และนายอมร รักษาสัตย์ **<u>ได้มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันจำนวน 23 เรื่อง</u> หรือคิดเป็นร้อยละ 35.9 ของคำวินิจฉัยทั้งหมด** (64 เรื่อง)

<u>กลุ่มที่สี่</u> **ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด จำนวน 2 คน** ได้แก่ นายกระมล ทองธรรมชาติ และนายผัน จันทรปาน **<u>ได้มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันจำนวน 53 เรื่อง</u> หรือคิดเป็นร้อยละ 82.8 ของคำวินิจฉัยทั้งหมด** (64 เรื่อง)

จำนวนคำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และจำนวนร้อยละดังกล่าวนี้มาจากตัวเลขที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 4 กลุ่มย่อย รวม 12 คนที่ดำรงตำแหน่งอยู่ใน

ช่วงเวลาของคำวินิจฉัยครบทั้ง 64 เรื่อง และได้วินิจฉัยว่า "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" รวมกี่เรื่องโดยเลือกตัวเลขจำนวนน้อยที่สุด ตัวเลขปรากฏว่า (โปรดดูตารางที่ 3.14)

กลุ่มที่หนึ่ง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาจำนวน 5 คน ตามรายชื่อดังกล่าว ได้วินิจฉัยว่า "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" ในจำนวนเรียงตามลำดับ คือ 52, 51, 36, 54 และ **35** เรื่อง (ตัวเลขได้มาจากผลรวมคะแนนจากช่อง "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" ของปัญหาทั้ง 5 ประเภท เฉพาะที่เป็นคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่อยู่ในกลุ่มนี้ จำนวน 5 คน ดังนี้

- นายจุมพล ณ สงขลา 32+1+2+17 = 52
- นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ 32+1+1+17 = 51
- นายมงคล สระฏัน 16+1+0+19 = 36
- นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ 34+1+0+19 = 54
- นายอุระ หวังอ้อมกลาง 16+0+0+19 = **35**)

กลุ่มที่สอง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ จำนวน 2 คน ตามรายชื่อดังกล่าว ได้วินิจฉัยว่า "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" จำนวน 51 และ **44** เรื่อง (ตัวเลขได้มาจากผลรวมคะแนนจากช่อง "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" ของปัญหาทั้ง 5 ประเภท เฉพาะที่เป็นคำวินิจฉัยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่อยู่ในกลุ่มนี้ จำนวน 2 คน ดังนี้

- พลโท จุล อติเรก 34+2+0+15 = 51
- นายศักดิ์ เตชาชาญ 24+1+3+16 = **44**)

กลุ่มที่สาม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน ตามรายชื่อดังกล่าว ได้วินิจฉัยว่า "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" จำนวน 46, 50 และ **23** เรื่อง ตามลำดับ (ตัวเลขได้มาจากผลรวมคะแนนจากช่อง "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" ของปัญหาทั้ง 5 ประเภท เฉพาะที่เป็นคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่อยู่ในกลุ่มนี้ จำนวน 3 คน ดังนี้

- นายสุจิต บุญบงการ 29+1+0+16 = 46
- นายอนันต์ เกตุวงศ์ 33+0+1+16 = 50
- นายอมร รักษาสัตย์ 10+1+1+11 = **23**)

กลุ่มที่สี่ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด จำนวน 2 คน ตามรายชื่อดังกล่าว ได้วินิจฉัยว่า "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" ในจำนวนเรียงตามลำดับ คือ 54 และ **53** เรื่อง (ตัวเลขได้มาจากผลรวมคะแนนจากช่อง "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" ของปัญหาทั้ง 5 ประเภท เฉพาะที่เป็นคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่อยู่ในกลุ่มนี้ จำนวน 2 คน ดังนี้

- นายกระมล ทองธรรมชาติ 31+1+3+19 = 54
- นายผัน จันทรปาน 31+1+2+19 = **53**)

กล่าวได้ว่า **จำนวนตัวเลขที่น้อยที่สุดของแต่ละกลุ่มย่อย อันได้แก่ 35, 44, 23 และ 53 เรื่อง นั้น เป็นตัวเลขร่วมที่แสดงถึงคำวินิจฉัยที่เหมือนกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละกลุ่ม แล้วจึงนำไปคำนวณได้ว่าเป็นร้อยละเท่าไรของจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 64 เรื่อง**

หลังจากดำเนินการด้วยวิธีที่กล่าวมานี้แล้วและจากตัวเลขข้างต้น ทำให้**สรุปได้ว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งครบทั้ง 64 เรื่อง จำนวน 12 คน นั้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่มที่มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด (จำนวน 2 คน) มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันมากที่สุด โดยมีคำวินิจฉัยไปในทิศทางเดียวกันในจำนวนที่มากกว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่มที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ (จำนวน 2 คน) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่มที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา (จำนวน 5 คน) และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่มที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ (จำนวน 3 คน) ทั้งนี้ เห็นได้จากจำนวนร้อยละที่แตกต่างกันตามลำดับ ดังนี้ ร้อยละ 82.8, ร้อยละ 68.7, ร้อยละ 54.7 และร้อยละ 35.9 ของจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 64 เรื่อง**

ผลการวิจัยเอกสารส่วนนี้ แสดงให้เห็นแต่เพียงว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละกลุ่มมีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันในจำนวนเท่าใดเท่านั้น โดยไม่อาจแสดงถึงสาเหตุที่ทำให้คำวินิจฉัยของแต่ละกลุ่มเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ไม่อาจบอกได้ว่า มีสาเหตุมาจาก (1) การมีเหตุผลเหมือนกันหรือทำนองเดียวกันหรือ (2) การที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาจากแหล่งเดียวกันหรือมาจากความเชี่ยวชาญสาขาเดียวกัน เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง จำนวน 3 คน นั้น ล้วนมาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ **แต่ข้อมูลและตัวเลขเท่าที่มีอยู่ ไม่อาจศึกษาและวิเคราะห์ได้ เนื่องจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 2 คน แม้เข้าดำรงตำแหน่งในเวลาเดียวกัน แต่ได้พ้นจากตำแหน่งในเวลาที่แตกต่างกัน ส่วนอีก 1 คน เข้าดำรงตำแหน่งในเวลาที่แตกต่างจาก 2 คนแรก จึงทำให้จำนวนคำวินิจฉัยของแต่ละคนไม่เท่ากัน** กล่าวคือ นายสุจินดา ยงสุนทร มีจำนวนคำวินิจฉัยในปี 2545 จำนวน 59 เรื่อง ขณะที่นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ มี 52 เรื่อง และนายจิระ บุญพจนสุนทร มี 54 เรื่อง โปรดดูตารางที่ 3.9 และตารางที่ 3.14 ข้างต้น

2.5.4 การแสดงจุดยืนในคำวินิจฉัยส่วนบุคคล

จากการวิจัยเอกสารทำให้พบ**การแสดงจุดยืนในคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนที่แตกต่างจากฝ่ายเสียงข้างมาก** ดังนี้

1) **คำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่มีต่อปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย** ในจำนวนคำวินิจฉัย 64 เรื่อง คำวินิจฉัยที่เป็นปัญหาการตรวจสอบกฎหมายมีมากที่สุด คือ 34 เรื่อง และในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งครบทั้ง 64 เรื่อง จำนวน 12 คน นั้น มี 1 คน ได้แก่ **นายอมร รักษาสัตย์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์** ได้แสดงจุดยืนในคำวินิจฉัยส่วนบุคคล โดย**มีคำวินิจฉัยต่อปัญหาการตรวจสอบกฎหมายที่แตกต่างจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ในลักษณะที่มีคำวินิจฉัยว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" เป็นจำนวนมาก** กล่าวคือ นายอมร รักษาสัตย์ มีอัตราส่วนคำวินิจฉัยว่า "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ : **ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ**" เท่ากับ 10 : **8** ในขณะที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 2 คน มีอัตราส่วนคำวินิจฉัยดังนี้ นายมงคล สระฏัน 16 : **2**, และนายอุระ หวังอ้อมกลาง 16 : **2** (เหตุผลที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 3 คนนี้มีจำนวนผลรวมของคำวินิจฉัยเท่ากัน เพราะได้ร่วมเดินทางไปราชการต่างประเทศในเวลาเดียวกัน ทำให้ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยบางเรื่องในจำนวนที่เท่ากัน) ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก 9 คน ได้มีคำวินิจฉัยเรียงตามลำดับ ดังนี้ พลโทจุล อติเรก 34 : **0**, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ 34 : **0**, นายอนันต์ เกตุวงศ์ 33 : **1**, นายจุมพล ณ สงขลา 32 : **0**, นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ 32 : **0**, นายกระมล ทองธรรมชาติ 31 : **2**, นายผัน จันทรปาน 31 : **2**, นายศักดิ์ เตชาชาญ 24 : **3**, และนายสุจิต บุญบงการ 29 : **5** โปรดดูตารางที่ 3.14 ข้างต้น

2) สำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง ซึ่งมีจำนวน 3 คน นั้น ไม่อาจนำข้อมูลมาศึกษาและวิเคราะห์ในส่วนนี้ได้

2.5.5 คำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับฝ่ายเสียงข้างมาก

เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ว่า **คำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนและแต่ละเรื่องได้วินิจฉัยหรือออกเสียงอยู่ในฝ่ายเสียงข้างมาก หรือฝ่ายเสียงข้างน้อยและอื่น ๆ** เช่น ยกคำร้อง ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารในส่วนนี้ อย่างน้อยจะมีส่วนช่วยทำให้เห็นแนวทาง หรือทิศทางคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนว่าอยู่กับฝ่ายเสียงข้างมาก หรือฝ่ายเสียงข้างน้อยมากน้อยเพียงใด ปรากฏว่า

กลุ่มที่ 1 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งครบทั้ง 64 เรื่อง จำนวน 12 คน

- ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วินิจฉัย หรือออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก **"มากที่สุด"** 3 ลำดับ ได้แก่ **นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา มีจำนวน 62 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 96.9 ของจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 64 เรื่อง** รองลงมามี 2 คน

เพราะมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ นายกระมล ทองธรรมชาติ มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และนายปรีชา เฉลิมวณิชย์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา มีจำนวน 59 เรื่อง (ร้อยละ 92.2)

- ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วินิจฉัย หรือออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก **"น้อยที่สุด"** 3 ลำดับ คือ **นายอมร รักษาสัตย์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ มีจำนวน 33 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 51.6 ของจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 64 เรื่อง** รองลงมา คือ นายอุระ หวังอ้อมกลาง มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา มีจำนวน 46 เรื่อง (ร้อยละ 71.9) ลำดับต่อมา มี 2 คนเพราะมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ นายมงคล สระฏัน มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา และนายศักดิ์ เตชาชาญ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ มีจำนวน 47 เรื่อง (ร้อยละ 73.4)

<u>กลุ่มที่ 2</u> ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่ง<u>ไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง</u> จำนวน 3 คน

- นายสุจินดา ยงสุนทร มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ได้วินิจฉัยหรือออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก มีจำนวน 53 เรื่อง จากจำนวน 59 เรื่อง (ร้อยละ 89.8)

- นายจิระ บุญพจนสุนทร มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ได้วินิจฉัยหรือออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก จำนวน 41 เรื่อง จากจำนวน 54 เรื่อง (ร้อยละ 75.9)

- นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ได้วินิจฉัยหรือออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก จำนวน 21 เรื่อง จากจำนวน 52 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 40.4 ของจำนวนคำวินิจฉัย 52 เรื่อง โปรดดูตารางที่ 3.15 (ในวงเล็บ หมายถึง ร้อยละของจำนวนคำวินิจฉัยที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนได้ดำรงตำแหน่งในปี 2545)

ตารางที่ 3.15 คะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง จำแนกตาม การออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก ฝ่ายเสียงข้างน้อยและอื่น ๆ และไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย

คะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคล ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง จำแนกตาม การออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก ฝ่ายเสียงข้างน้อยและอื่น ๆ และไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย					
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	**มาจาก**	**ฝ่ายเสียงข้างมาก (ร้อยละ)**	**ฝ่ายเสียงข้างน้อยและอื่น ๆ**	**ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย**	**รวม**
1. กระมล	สูงสุด	**59 (92.2)**	3	2	**64**
2. จิระ	นิติฯ	41 (75.9)	6	7	**54**
3. จุมพล	ฎีกา	53 (82.8)	5	6	**64**
4. พลโท จุล	นิติฯ	57 (89.1)	4	3	**64**
5. ปรีชา	ฎีกา	**59 (92.2)**	3	2	**64**
6. ผัน	สูงสุด	57 (89.1)	3	4	**64**
7. มงคล	ฎีกา	**47 (73.4)**	-	17	**64**
8. ศักดิ์	นิติฯ	**47 (73.4)**	4	13	**64**
9. สุจิต	รัฐฯ	56 (87.5)	4	4	**64**
10. สุจินดา	นิติฯ	53 (89.8)	6	-	**59**
11. สุวิทย์	ฎีกา	**62 (96.9)**	2	-	**64**
12. อนันต์	รัฐฯ	56 (87.5)	5	3	**64**
13. อมร	รัฐฯ	**33 (51.6)**	14	17	**64**
14. อิสสระ	นิติฯ	21 (40.4)	12	19	**52**
15. อุระ	ฎีกา	**46 (71.9)**	1	17	**64**
รวม		747	72	114	933

2.5.6 การเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย

ผลจากการวิจัยเอกสารได้แสดงให้เห็นตัวเลขการเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำร้องที่มาสู่ศาลรัฐธรรมนูญของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ

1) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย หรือเข้าร่วมเป็นองค์คณะครบทุกเรื่องในปี 2545 มี 1 คน (เฉพาะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งครบทั้ง 64 เรื่อง)

- นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา (มีคำวินิจฉัย 64 เรื่อง ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยครบทั้ง 64 เรื่อง)

ในเรื่องการเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยของประธานศาลรัฐธรรมนูญมีข้อสังเกตว่า **ในขณะที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ โอกาสโอกาสขาดประชุม หรือไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยจะมีน้อยมาก เพราะประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้กำหนดวันเวลาการประชุม วาระการประชุม รวมทั้งนำเรื่องหรือคำร้องเข้าสู่ที่ประชุม และทำหน้าที่เป็นประธานในการประชุมพิจารณาวินิจฉัยทุกครั้ง** เห็นตัวอย่างได้จากนายประเสริฐ นาสกุล มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนที่สอง ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยทุกเรื่อง ทำนองเดียวกัน ในอดีต นายเชาวน์ สายเชื้อ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ ได้ดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนที่หนึ่ง ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยทุกเรื่อง โปรดดูรายละเอียดใน โครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 (จัดพิมพ์ในปี 2545) และ ครั้งที่ 2 (จัดพิมพ์ในปี 2546) อย่างไรก็ตาม ประธานศาลรัฐธรรมนูญอาจไม่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยได้ในบางกรณี เช่น เดินทางไปราชการต่างประเทศ ดังกรณีของนายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญคนที่สาม

ในทางปฏิบัติของการประชุมของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เช่น ในวันอังคารหรือวันพฤหัสบดี ถ้าเกิดกรณีที่ประธานศาลรัฐธรรมนูญมาช้าหรือติดภารกิจกะทันหัน หรือติดราชการ หรือเดินทางไปราชการต่างประเทศ ก็จะมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งทำหน้าที่ประธานที่ประชุม โดยใช้ข้อความว่า "ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ" เฉพาะครั้งนั้น หรือในกรณีที่ตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญว่างลง และยังไม่มีการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ก็จะมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่ง ซึ่งโดยปรกติจะเป็นผู้ที่มีอาวุโสหรือมีอายุมากที่สุด "ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ" ที่เป็นเช่นนี้เพราะรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติให้มีตำแหน่ง "รองประธานศาลรัฐธรรมนูญ" หรือ "ประธานศาลรัฐธรรมนูญชั่วคราว"

2) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ (เฉพาะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งครบทั้ง 64 เรื่อง)

2.1) ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 2 เรื่อง มี 2 คน คือ

- นายกระมล ทองธรรมชาติ มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 15, 16/2545

- นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 50, 51/2545

2.2) ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 3 เรื่อง มี 2 คน คือ

- พลโทจุล อติเรก มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 5, 50, 51/2545

- นายอนันต์ เกตุวงศ์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 50, 51, 54/2545

2.3) ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 4 เรื่อง มี 2 คน คือ

- นายผัน จันทรปาน มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 15, 16, 17,18/2545

- นายสุจิต บุญบงการ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 35, 37, 50, 51/2545

2.4) ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 6 เรื่อง มี 1 คน คือ

- นายจุมพล ณ สงขลา มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 15, 16, 36, 40, 50, 51/2545

2.5) ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 13 เรื่อง (คิดเป็นร้อยละ 20.3 ของจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 64 เรื่อง ในปี 2545) มี 1 คน คือ

- นายศักดิ์ เตชาชาญ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 1, 2, 9, 10, 15, 16, 17, 18, 19-22, 23/2545

2.6) ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 17 เรื่อง (คิดเป็นร้อยละ 26.6 ของจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 64 เรื่อง ในปี 2545) มี 3 คน คือ

- นายมงคล สระฏัน มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 19-22, 23, 24, 25, 26-34, 35/2545

- นายอมร รักษาสัตย์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 19-22, 23, 24, 25, 26-34, 35/2545

- นายอุระ หวังอ้อมกลาง มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 19-22, 23, 24, 25, 26-34, 35/2545

ดังนั้น จากคำวินิจฉัยในปี 2545 ที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์ในที่นี้ นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด โดยเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยครบทั้ง 64 เรื่อง ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด จำนวน 17 เรื่อง มี 3 คน ได้แก่ นายมงคล สระฏัน นายอมร รักษาสัตย์ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง เนื่องจากเดินทางไปราชการต่างประเทศพร้อมกัน

3) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย หรือเข้าร่วมเป็นองค์คณะครบทุกเรื่องในปี 2545 แม้มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง มี 1 คน คือ

- นายสุจินดา ยงสุนทร มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่ง 59 เรื่อง โดยได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยครบทั้ง 59 เรื่อง

4) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ (เฉพาะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง)

4.1) ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 7 เรื่อง (คิดเป็นร้อยละ 13.0 ของจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 54 เรื่อง ในปี 2545) มี 1 คน คือ

- นายจิระ บุญพจนสุนทร มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่ง 54 เรื่อง โดยไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 36, 43, 52, 54, 56, 63, 64/2545

4.2) ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 19 เรื่อง (คิดเป็นร้อยละ 36.5 ของจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 52 เรื่อง ในปี 2545) มี 1 คน คือ

- นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ มีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่ง 52 เรื่อง โดยไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยที่ 19-22, 23, 24, 25, 26-34, 35, 50, 51/2545

5) ในจำนวนคำวินิจฉัยที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะรวม 144 เรื่อง แบ่งเป็น ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยปัญหาการตรวจสอบกฎหมายมากที่สุดจำนวน 75 เรื่อง รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง 24 เรื่อง ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 11 เรื่อง และปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ 4 เรื่อง

6) คำวินิจฉัยที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะมากที่สุด ได้แก่

- คำวินิจฉัยที่ 50, 51/2545 โดยมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยจำนวน 6 คน

- คำวินิจฉัยที่ 19-22, 23, 35/2545 โดยมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยจำนวน 5 คน รองลงมา ได้แก่

- คำวินิจฉัยที่ 15, 16/2545 และคำวินิจฉัยที่ 24, 25, 2634/2545 โดยมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยจำนวน 4 คน

โปรดดูตารางที่ 3.16 (ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง หมายเลขคำวินิจฉัยที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้ร่วมพิจารณาวินิจฉัย) และโปรดดูตารางที่ 3.17

7) เหตุผลของการไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย หรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนในแต่ละเรื่อง คณะผู้ศึกษาวิจัยไม่อาจนำเสนอได้อย่างสมบูรณ์ แต่โดยทั่วไปตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ขาดประชุมหรือไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยเรื่องใด จะแจ้งต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญพร้อมเหตุผล แต่ข้อมูลดังกล่าวที่เป็นทางการไม่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณะ ไม่มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ และไม่ได้ลงประกาศในเว็บไซท์ (website) ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม วิธีหนึ่งที่จะทำให้ได้ข้อมูลหรือเหตุผลเกี่ยวกับการไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คือ การสัมภาษณ์ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและอดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน

ตารางที่ 3.16 คำวินิจฉัยที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะในปี 2545 จำแนกตาม ประเภทของปัญหา 5 ประเภท

คำวินิจฉัยที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะในปี 2545 จำแนกตามประเภทของปัญหา 5 ประเภท โดยตัวเลขใน ( ) หมายถึง หมายเลขคำวินิจฉัย							
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545	รวมจำนวนคำวินิจฉัยในปี 2545	1) ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย (34) ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย	2) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ (2) ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย	3) ปัญหาบุคคล หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (9) ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย	4) ปัญหาองค์กร หรือพรรคการเมือง (19) ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย	5) ปัญหาอื่น ๆ (0) ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย	รวมคำวินิจฉัยที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณา (คิดเป็นร้อยละ)
1. กระมล	64	1 (16)	1 (15)				2 (3.1)
2. จิระ	54				7 (36,43,52, 54,56,63,64)		7 (13.0)
3. จุมพล	64	2 (16,40)	1 (15)	1 (39)	2 (50,51)		6 (9.4)
4. พลโทจุล	64				3 (5,50,51)		3 (4.7)
5. ปรีชา	64				2 (50,51)		2 (3.1)
6. ผัน	64	1 (16)	1 (15)	2 (17,18)			4 (6.2)
7. มงคล	64	16 (19-22,23,24, 25,26-34)		1 (35)			17 (26.6)
8. ศักดิ์	64	7 (9,16,19-22,23)	1 (15)	2 (17,18)	3 (1,2,10)		13 (20.3)
9. สุจิต	64			2 (35,37)	2 (50,51)		4 (6.2)
10. สุจินดา	59						0
11. สุวิทย์	64						0
12. อนันต์	64				3 (50, 51,54)		3 (4.7)
13. อมร	64	16 (19-22,23,24, 25,26-34)		1 (35)			17 (26.6)
14. อิสสระ	52	16 (19-22,23,24, 25,26-34)		1 (35)	2 (50,51)		19 (36.5)
15. อุระ	64	16 (19-22,23,24, 25,26-34)		1 (35)			17 (26.6)
รวมเรื่อง		75	4	11	24	0	114

ตารางที่ 3.17 องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัย และตุลาการที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ จำแนกตามคำวินิจฉัยปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง

คำวินิจฉัย ปี 2545	องค์คณะของตุลาการ (จำนวนจริง)★	คะแนนเสียง	ตุลาการที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ	หมายเหตุ
1	13 (14)	11 : 2	ศักดิ์	นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นายประเสริฐ นาสกุล ประธานศาลรัฐธรรมนูญพ้นวาระเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2544 และในวันเดียวกัน ที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้มีมติให้นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 30/2544 (วันที่ 13 กันยายน 2544) เป็นต้นมา โดยปฏิบัติหน้าที่ถึงคำวินิจฉัยที่ 10/2545 (วันที่ 12 มีนาคม 2545)
2	13 (14)	12 : 1	ศักดิ์	
3-4	14 (14)	8 : 6		
5	13 (14)	11 : 2	จุล	
6	14 (14)	14 : 0		
7	14 (14)	13 : 1		
8	14 (14)	9 : 5		
9	13 (14)	12 : 1	ศักดิ์	
10	13 (14)	11 : 2	ศักดิ์	นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เป็นคำวินิจฉัยสุดท้าย

★จำนวนจริง หมายถึง จำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลานั้น

คำวินิจฉัย ปี 2545	องค์คณะของตุลาการ (จำนวนจริง)*	คะแนนเสียง	ตุลาการที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ	หมายเหตุ
11	15 (15)	13 : 2		นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ ปฏิบัติหน้าที่ประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นคำวินิจฉัยแรก เมื่อได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม 2545 หรือตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 11/2545 นี้เป็นต้นไป นายจิระ บุญพจนสุนทร เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยเป็นคำวินิจฉัยแรก เดิมนายประเสริฐ นาสกุล พ้นจากตำแหน่งเมื่อมีอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ วุฒิสภาจึงได้ดำเนินกระบวนการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใหม่ คือ นายจิระ บุญพจนสุนทร เข้ามาแทนตำแหน่งที่ว่าง
12	15 (15)	15 : 0		เป็นคำวินิจฉัยแรกของปี 2545 ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีจำนวนครบ 15 คน โดยประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 คน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก 14 คน ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 255 สำหรับองค์คณะของตุลาการ ในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัยต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่า 9 คน ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 267
13	15 (15)	11 : 4		
14	15 (15)	14 : 1		

คำวินิจฉัย ปี 2545	องค์คณะของตุลาการ (จำนวนจริง)*	คะแนนเสียง	ตุลาการที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ	หมายเหตุ
15	11 (15)	7 : 4	กระมล จุมพล ผัน ศักดิ์	นายกระมล ทองธรรมชาติ นายจุมพล ณ สงขลา นายผัน จันทรปาน และนายศักดิ์ เตชาชาญ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย เนื่องจากมีส่วนได้ส่วนเสียกับคำวินิจฉัยที่ 15/2545 (วันที่ 25 เมษายน 2545) ประธานรัฐสภา กับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกระบวนการพิจารณาถอดถอนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นี้
16	11 (15)	8 : 3	กระมล จุมพล ผัน ศักดิ์	
17	13 (15)	13 : 0	ผัน ศักดิ์	
18	13 (15)	13 : 0	ผัน ศักดิ์	
19-22	10 (15)	10 : 0	อิสสระ มงคล อมร อุระ ศักดิ์	พลโท จุล อติเรก ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นคำวินิจฉัยแรก โดยเริ่มตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 19-22/2545 ถึงคำวินิจฉัยที่ 35/2545 เนื่องจากนายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก 3 คน คือ นายมงคล สระฏัน นายอมร รักษาสัตย์ นายอุระ หวังอ้อมกลาง ไปราชการต่างประเทศ จึงไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย ทั้ง 4 คน กลับเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 36/2545 เป็นต้นไป
23	10 (15)	10 : 0	อิสสระ มงคล อมร อุระ ศักดิ์	

คำวินิจฉัย ปี 2545	องค์คณะของตุลาการ (จำนวนจริง)*	คะแนนเสียง	ตุลาการที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ	หมายเหตุ
24	11 (15)	11 : 0	อิสสระ มงคล อมร อุระ	
25	11 (15)	11 : 0	อิสสระ มงคล อมร อุระ	
26-34	11 (15)	11 : 0	อิสสระ มงคล อมร อุระ	
35	10 (15)	10 : 0	อิสสระ มงคล อมร อุระ สุจิต	
36	14 (15)	14 : 0	จิระ	ประธานศาลรัฐธรรมนูญ และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 3 คน ที่ไปราชการต่างประเทศ ได้กลับเข้าปฏิบัติหน้าที่
37	14 (15)	10 : 4	สุจิต	
38	15 (15)	9 : 6		
39	14 (15)	9 : 5	จุมพล	
40	14 (15)	14 : 0	จุมพล	
41	15 (15)	10 : 5		
42	15 (15)	14 : 1		
43	14 (15)	14 : 0	จิระ	
44	15 (15)	12 : 3		
45	15 (15)	15 : 0		
46	15 (15)	15 : 0		
47	15 (15)	15 : 0		
48	15 (15)	9 : 6		
49	15 (15)	14 : 1		
50	9 (15)	9 : 0	อิสสระ จุมพล จุล ปรีชา สุจิต อนันต์	ในราชกิจจานุเบกษา ไม่ได้ระบุว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัย ปี 2545	องค์คณะของตุลาการ (จำนวนจริง)*	คะแนนเสียง	ตุลาการที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ	หมายเหตุ
50	9 (15)	9 : 0	อิสสระ จุมพล จุล ปรีชา สุจิต อนันต์	ในราชกิจจานุเบกษา ไม่ได้ระบุว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
51	9 (15)	9 : 0	อิสสระ จุมพล จุลปรีชา สุจิต อนันต์	ในราชกิจจานุเบกษา ไม่ได้ระบุว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
52	14 (15)	14 : 0	จิระ	อิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยเป็นคำวินิจฉัยสุดท้ายโดยพ้นจากตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2545 เพราะมีอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์
53	14 (14)	14 : 0		พลโท จุล อติเรก ปฏิบัติหน้าที่ประธานที่ประชุมคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
54	12 (14)	12 : 0	จิระ อนันต์	
55	14 (14)	14 : 0		
56	13 (14)	12 : 1	จิระ	
57	14 (14)	12 : 2		
58	14 (14)	13 : 1		
59	14 (14)	12 : 2		นายสุจินดา ยงสุนทร เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยเป็นคำวินิจฉัยสุดท้าย ก่อนลาออกและพ้นตำแหน่งเมื่อ 1 ธันวาคม 2545
60	13 (13)	13 : 0		
61	13 (13)	13 : 0		
62	13 (13)	13 : 0		
63	12 (13)	11 : 1	จิระ	
64	12 (13)	11 : 1	จิระ	

2.6 คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารยังทำให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ในคำวินิจฉัย 64 เรื่อง คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ มติเป็นเอกฉันท์ และมติไม่เป็นเอกฉันท์

เมื่อพิจารณา**ความหมายโดยทั่วไปของ "มติเป็นเอกฉันท์" จะหมายถึง ทุกคนเห็นตรงกัน หรือเห็นพ้องต้องกันหมด** ส่วน "มติไม่เป็นเอกฉันท์" หมายถึง เห็นไม่ตรงกัน หรือมีความเห็นแตกต่างกัน ดังนั้น ถ้ายังคงนำความหมายโดยทั่วไปของ "มติเป็นเอกฉันท์" ดังกล่าวนี้มาใช้กับคะแนนเสียงขององค์ของของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อาจทำให้เข้าใจผิดได้ง่าย ด้วยเหตุผลที่ว่า โดยปกติแล้ว เป็นไปได้ยากมากที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมเป็นองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องจะมีความเห็นหรือมีคะแนนเสียงในลักษณะ "มติเป็นเอกฉันท์" เนื่องจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนมีความคิดและความเห็นที่เป็นอิสระ รวมทั้งมีภูมิหลังที่แตกต่างกัน ประกอบกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญบางเรื่องมีประเด็นหลักหลายประเด็น

คณะผู้ศึกษาวิจัยจึงได้กำหนดความ หมายของ "มติเป็นเอกฉันท์" ที่ใช้เฉพาะในที่นี้ (operational definition) ว่า หมายถึง **คะแนนเสียงหรือคำวินิจฉัย<u>ท้ายสุด</u>ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน** กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า **แม้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนจะมีมุมมองหรือความเห็นต่อประเด็นหลักแต่ละประเด็นที่แตกต่างกันก็ตาม แต่สุดท้ายเมื่อผลของคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน เช่นนี้ถือได้ว่าเป็นลักษณะของ "มติเป็นเอกฉันท์"** มีตัวอย่างให้เห็นได้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คือ **คำวินิจฉัยที่ 1/2541 (วันที่ 23 พฤษภาคม 2541) ส.ส. 90 คน กับพระราชกำหนดจำนวน 4 ฉบับ** ได้ใช้ถ้อยคำว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้ **"<u>วินิจฉัยโดยมติเป็นเอกฉันท์ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ</u>ว่า การตราพระราชกำหนดทั้ง 4 ฉบับ ตามที่คณะรัฐมนตรีได้เสนอต่อรัฐสภา เพื่อพิจารณาอนุมัตินั้นเป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 218 แล้ว"** ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวนี้ ประกอบด้วยประเด็นหลัก 2 ประเด็น มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 3 คน ไม่วินิจฉัยประเด็นหลักที่ 1 แต่ได้วินิจฉัยประเด็นหลักที่ 2 ในเวลาเดียวกัน มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 3 คน ไม่วินิจฉัยประเด็นหลักที่ 2 แต่ได้วินิจฉัยประเด็นหลักที่ 1 อย่างไรก็ตาม เมื่อคำวินิจฉัยขั้นสุดท้ายของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ 13 : 0 จึงถือว่าเป็นลักษณะของ "มติเป็นเอกฉันท์" ยังมีตัวอย่างคำวินิจฉัยในลักษณะนี้อีกเป็นจำนวนมาก เช่น ในปี 2544 มีจำนวน 37 เรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมือง ลักษณะของ

"มติเป็นเอกฉันท์" คือ 15 : 0 ปรากฏอย่างชัดเจนในคำวินิจฉัยที่ 21/2544, 22/2544, 23/2544, และ 25/2544

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ปรากฏว่า ในปี 2545 คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 64 เรื่องนั้น แบ่งเป็น มติเป็นเอกฉันท์ 36 เรื่อง และมติไม่เป็นเอกฉันท์ 28 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 56.3 และ 43.7 ตามลำดับ โปรดดูตารางที่ 3.18

เป็นที่น่าสังเกตว่า **เท่าที่ผ่านมายังไม่เคยปรากฏว่าคะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญออกมาเท่ากัน** ถ้าเมื่อใดคะแนนเสียงออกมาเท่ากันย่อมเกิดปัญหาเพราะรัฐธรรมนูญมิได้มีบทบัญญัติใดกล่าวถึงเรื่องคะแนนเสียงเท่ากันไว้ด้วย ดังนั้น หลังจากการประชุมและอภิปรายคำร้องหรือเรื่องผ่านไปแล้ว ประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะให้ความสนใจคำวินิจฉัยที่มีแนวโน้มว่า คะแนนเสียงจะออกมาเท่ากันเป็นพิเศษ และร่วมมือกันหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้น วิธีการหนึ่งที่กระทำได้คือ เมื่อใดก็ตามที่จะลงคะแนนเสียง จะต้องมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ร่วมอยู่ในองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเข้าร่วมประชุมเป็นจำนวนเลขคี่เสมอ แต่ถ้ามีจำนวนเลขคู่เมื่อใดและเรื่องที่จะลงมตินั้นมีแนวโน้มว่าจะมีคะแนนเสียงใกล้เคียงกัน ประธานศาลรัฐธรรมนูญก็อาจเลื่อนการประชุมออกไป

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 255 ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 คน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก 14 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน พร้อมกันนั้น มาตรา 267 ได้กำหนดไว้ด้วยว่า องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัยต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่า 9 คน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่จะมีบัญญัติเป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ (เช่น กรณีตามมาตรา 219 วรรคสี่ ได้บัญญัติว่า ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด) เมื่อเป็นเช่นนี้ คำวินิจฉัยจำนวน 64 เรื่องที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์ในที่นี้ **จึงมีจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย หรือเข้าร่วมเป็นองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ครบทั้ง 15 คนในทุกเรื่อง** แต่ต้องไม่น้อยกว่า 9 คน ทั้งนี้คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอาจออกมาในลักษณะที่ "มติเป็นเอกฉันท์" หรือ "มติไม่เป็นเอกฉันท์" ก็ได้

มีเหตุผลหลายประการที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในปี 2545 ครบทั้ง 15 คนในทุกคำวินิจฉัย เป็นต้นว่า (1) ลาป่วย (2) ลากิจ เช่น ลาไปราชการต่างประเทศ (3) ขอถอนตัวเพราะมีส่วนได้เสียกับเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัย (4) นายสุจินดา ยงสุนทร ได้ครบวาระและขอลาออก (5) นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ พ้นจากตำแหน่งเพราะมีอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ และ (6) นายจิระ บุญพจนสุนทร ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และเข้ามาดำรงตำแหน่งภายหลัง

โดยปรกติ เมื่อตุลาการศาลรัฐธรรมนูญใหม่ได้ปฏิญาณตนเข้ารับตำแหน่งแล้ว ก็จะมีสิทธิเข้าร่วมประชุมในที่ประชุมศาลรัฐธรรมนูญได้ แต่อาจไม่ขอเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำร้องบางเรื่องที่ได้ยื่นเข้ามาก่อนหน้าเข้ารับตำแหน่งนานแล้ว หรือเป็นเรื่องที่ที่ประชุมศาลรัฐธรรมนูญพร้อมที่จะลงมติแล้ว ในทางปฏิบัติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญใหม่จึงขอปรึกษาหารือในที่ประชุมศาลรัฐธรรมนูญว่าตนเองควรเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยเรื่องใดที่ได้ยื่นเข้ามาก่อนที่ตนเองเข้ารับตำแหน่งได้บ้าง และที่ผ่านมาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญใหม่จะรับพิจารณาวินิจฉัยเรื่องย้อนหลังทุกเรื่อง หลังจากปรึกษาหารือในที่ประชุมศาลรัฐธรรมนูญแล้ว จากนั้นก็จะไปศึกษาสำนวนของเรื่องนั้น ๆ เพื่อเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยต่อไป

ตารางที่ 3.18 หมายเลขคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในแต่ละคำวินิจฉัย ในปี 2545 จำแนกตาม มติเป็นเอกฉันท์ และมติไม่เป็นเอกฉันท์

หมายเลขคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และคะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในแต่ละคำวินิจฉัย ในปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง (คำวินิจฉัยที่ 1/2545 ถึง 64/2545)		
มติเป็นเอกฉันท์	6 (14 : 0), 12 (15 : 0), 17 (13 : 0), 18 (13 : 0), 19-22 (10 : 0), 23 (10 : 0), 24 (11 : 0), 25 (11 : 0), 26-34 (11 : 0), 35 (10 : 0), 36 (14 : 0), 40 (14 : 0), 43 (14 : 0), 45 (15 : 0), 46 (15 : 0), 47 (15 : 0), 50 (9 : 0), 51 (9 : 0), 52 (14 : 0), 53 (14 : 0), 54 (12 : 0), 55 (14 : 0), 60 (13 : 0), 61 (13 : 0), 62 (13 : 0)	**36 เรื่อง (ร้อยละ 56.3)**
มติไม่เป็นเอกฉันท์	1 (11 : 2), 2 (12 : 1), 3-4 (8 : 6), 5 (11 : 2), 7 (13 : 1), 8 (9 : 5), 9 (12 : 1), 10 (11 : 2), 11 (13 : 2), 13 (11 : 4), 14 (14 : 1), 15 (7 : 4),16 (8 : 3), 37 (10 : 4), 38 (9 : 6), 39 (9 : 5), 41 (10 : 5), 42 (14 : 1), 44 (12 : 3), 48 (9 : 6), 49 (14 : 1), 56 (12 : 1), 57 (12 : 2), 58 (13 : 1), 59 (12 : 2), 63 (11 : 1), 64 (11 : 1)	**28 เรื่อง (ร้อยละ 43.7)**
รวมเรื่อง		**64**

เมื่อนำคำวินิจฉัย ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง มาศึกษาและวิเคราะห์โดยจัดแบ่งคำวินิจฉัยตามประเภทของปัญหา 5 ประเภท เพื่อจะได้ทราบว่า **ปัญหาแต่ละประเภทมีจำนวนคำวินิจฉัยที่เป็น "มติเป็นเอกฉันท์" และ เป็น "มติไม่เป็นเอกฉันท์" มากน้อยเท่าใด รวมทั้งปัญหาประเภทใดมีจำนวนคำวินิจฉัยที่เป็น "มติเป็นเอกฉันท์" และ "มติไม่เป็นเอกฉันท์" มากที่สุด และน้อยที่สุด** พบว่า

ในจำนวนคำวินิจฉัย ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง นั้น **ปัญหาการตรวจสอบกฎหมายมีจำนวนมากที่สุด คือ 34 เรื่อง** (ร้อยละ 53.1) แบ่งเป็น มติเป็นเอกฉันท์ 23 เรื่อง และมติไม่เป็นเอกฉันท์ 11 เรื่อง รองลงมาตามลำดับ มีดังนี้ (1) **ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมืองมีจำนวน 19 เรื่อง** (ร้อยละ 29.7) ซึ่งแบ่งเป็นมติเป็นเอกฉันท์ 9 เรื่อง และมติไม่เป็นเอกฉันท์ 10 เรื่อง (2) **ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีจำนวน 9 เรื่อง** (ร้อยละ 14.1) แบ่งเป็น มติเป็นเอกฉันท์ 4 เรื่อง และมติไม่เป็นเอกฉันท์ 5 เรื่อง และ (3) **ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 2 เรื่อง** (ร้อยละ 3.1) โดยไม่มีมติเป็นเอกฉันท์ แต่เป็นมติไม่เป็นเอกฉันท์ทั้ง 2 เรื่อง

ผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ที่ผ่านมานี้ ทำให้กล่าวได้ว่า **ปัญหาการตรวจสอบกฎหมายมีจำนวนคำวินิจฉัยที่เป็น "มติเป็นเอกฉันท์" และ "มติไม่เป็นเอกฉันท์" มากที่สุด** (มีจำนวน 23 เรื่อง และ 11 เรื่อง ตามลำดับ) **ขณะที่ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ มีจำนวนคำวินิจฉัยที่เป็น "มติเป็นเอกฉันท์" และ "มติไม่เป็นเอกฉันท์" น้อยที่สุด** (ไม่มีแม้แต่เรื่องเดียว และมี 2 เรื่อง ตามลำดับ) **นอกจากนี้ จำนวนคำวินิจฉัยที่เป็น "มติเป็นเอกฉันท์" และ "มติไม่เป็นเอกฉันท์" ของปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยังใกล้เคียงกันมากด้วย** โปรดดูตารางที่ 3.19

ตารางที่ 3.19 จำนวนมติเป็นเอกฉันท์และมติไม่เป็นเอกฉันท์ของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำแนกตามประเภทของปัญหา 5 ประเภท

จำนวนมติเป็นเอกฉันท์และมติไม่เป็นเอกฉันท์ ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง จำแนกตาม ปัญหา 5 ประเภท						
คำวินิจฉัย ปี 2545 (64 เรื่อง)	**1) ปัญหา การตรวจสอบกฎหมาย**	**2) ปัญหา อำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ**	**3) ปัญหา บุคคล หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง**	**4) ปัญหา องค์กร หรือพรรคการเมือง**	**5) ปัญหา อื่น ๆ**	**รวม เรื่อง**
มติเป็นเอกฉันท์	6 (14 : 0), 19-22 (10 : 0), 23 (10 : 0), 24 (11 : 0), 25 (11 : 0), 26-34 (11 : 0), 40 (14 : 0), 45 (15 : 0), 46 (15 : 0), 47 (15 : 0), 61 (13 : 0), 62 (13 : 0) (23 เรื่อง)	(0 เรื่อง)	17 (13 : 0), 18 (13 : 0), 35 (10 : 0), 53 (14 : 0) (4 เรื่อง)	12 (15 : 0), 36 (14 : 0), 43 (14 : 0), 50 (9 : 0), 51 (9 : 0), 52 (14 : 0), 54 (12 : 0), 55 (14 : 0), 60 (13 : 0) (9 เรื่อง)	(0 เรื่อง)	**36**
มติไม่เป็นเอกฉันท์	3-4 (8 : 6), 7 (13 : 1), 9 (12 : 1), 13 (11 : 4), 16 (8 : 3), 44 (12 : 3), 48 (9 : 6), 49 (14 : 1), 57 (12 : 2), 59 (12 : 2) (11 เรื่อง)	15 (7 : 4), 38 (9 : 6) (2 เรื่อง)	14 (14 : 1), 37 (10 : 4), 39 (9 : 5), 41 (10 : 5), 58 (13 : 1) (5 เรื่อง)	1 (11 : 2) 2 (12 : 1), 5 (11 : 2), 8 (9 : 5), 10 (11 : 2), 11 (13 : 2), 42 (14 : 1), 56 (12 : 1), 63 (11 : 1), 64 (11 : 1) (10 เรื่อง)	(0 เรื่อง)	**28**
รวมเรื่อง	(34 เรื่อง) ร้อยละ 53.1	(2 เรื่อง) ร้อยละ 3.1	(9 เรื่อง) ร้อยละ 14.1	(19 เรื่อง) ร้อยละ 29.7	(0 เรื่อง) ร้อยละ 0.0	64

2.7 ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่อง

ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องหรือปัญหาแต่ละเรื่องเป็นเรื่องน่าสนใจเพราะนอกจากจะช่วยให้ผู้ยื่นคำร้องได้รับความยุติธรรมไม่เกิดสภาพที่เรียกว่า "ความล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม" แล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ราชการของศาลรัฐธรรมนูญอีกด้วย

วิธีการนับระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่องดำเนินการโดย **เริ่มนับจากวันที่ศาลรัฐธรรมนูญรับเรื่อง หรือรับคำร้องจากผู้ยื่นคำร้อง หรือวันที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องเข้าสารบบ**[3] **จนถึง วันที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยแล้วเสร็จ หรือวันที่ประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ** เช่น รับคำร้องเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2544 พิจารณาแล้วเสร็จ วันที่ 29 มกราคม 2545 รวมเวลาที่ใช้ 2 เดือน 2 วัน **นับแต่วันถัดจากวันรับคำร้อง** อนึ่ง คณะผู้ศึกษาวิจัยได้นำเสนอระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาทุกปัญหาไว้ใน **"ตารางคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ... หัวข้อ 4. หมายเหตุ"** แล้ว โปรดรายละเอียดดูเพิ่มเติมได้จากตารางดังกล่าว ในที่นี้นำมาศึกษาและวิเคราะห์รวมกันทั้งหมด

ผลการวิจัยเอกสารพบว่า ในปี 2545 ซึ่งมีคำวินิจฉัย 64 เรื่อง

1) ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาจนแล้วเสร็จมากที่สุด คือ 12 เดือนขึ้นไป มีจำนวน 23 เรื่อง (ร้อยละ 35.9 ของคำวินิจฉัยทั้งหมด) รองลงมา คือ 9-10 เดือน มีจำนวน 6 เรื่อง (ร้อยละ 9.4) และ 11-12 เดือน มีจำนวน 5 เรื่อง (ร้อยละ 7.8) ซึ่งมีจำนวนเท่ากับ 5-6 เดือน เป็นต้น และหากนำระยะเวลาตั้งแต่ 9-10 เดือน ถึง 12 เดือนขึ้นไปมารวมกัน จะพบว่า ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหารวมกันได้ 35 เรื่อง (ร้อยละ 54.7)

2) คำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัยน้อยที่สุด มี 1 คำวินิจฉัย ได้แก่ **คำวินิจฉัยที่ 15/2545 (วันที่ 25 เมษายน 2545) ประธานรัฐสภา กับ ความชอบ**

---

[3] มีข้อสังเกตว่า "วันที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้อง" กับ "วันที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญลงสารบบหรือรับคำร้องเข้าสู่สารบบ" อาจแตกต่างกัน 1-3 วันได้ เช่น ประธานวุฒิสภา ส่งคำร้องวันศุกร์ที่ 1 แต่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญอาจได้รับคำร้องนั้นในวันจันทร์ 4 เมื่อเข้ากรณีเช่นนี้ จึงมีส่วนทำให้จำนวนวันที่นำมาคำนวณเพื่อหาระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการวินิจฉัยปัญหาหรือคำร้องแต่ละเรื่องคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงไปบ้างเล็กน้อย นอกจากนี้ (1) วันที่ผู้ยื่นคำร้องส่งคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ (2) วันที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้อง และ (3) วันที่ศาลรัฐธรรมนูญลงสารบบหรือรับคำร้องเข้าสู่สารบบ ทั้ง 3 วันนี้อาจเป็นวันเดียวกันก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยากพอสมควร เช่น วันแรก ประธานวุฒิสภาส่งคำร้อง ถ้าคำร้องนั้นมาถึงสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญวันรุ่งขึ้น แต่เป็นเวลาเย็น อาจทำให้วันที่ศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องเข้าสารบบวันถัดไปก็ได้

ด้วยรัฐธรรมนูญของกระบวนการพิจารณาถอดถอนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ใช้เวลา 13 วัน คำวินิจฉัยที่ใช้เวลาน้อยรองลงมา คือ **คำวินิจฉัยที่ 35/2545 (วันที่ 6 มิถุนายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับพันตำรวจโท สานิตย์ สุรังษี** ใช้เวลา 20 วัน ต่อจากนั้น คือ **คำวินิจฉัยที่ 40/2545 (วันที่ 9 กรกฎาคม 2545) นายฮก แซ่ล้อ และ นายไพโรจน์ ศิริพรเลิศ กับพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ** ใช้เวลา 22 วัน

3) คำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด มี 1 คำวินิจฉัย คือ **คำวินิจฉัยที่ 48/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายราเชนทร์ เรืองทวีป กับประมวลรัษฎากรฯ** ใช้เวลา 2 ปี 5 เดือน 14 วัน รองลงมา คือ **คำวินิจฉัยที่ 62/2545 (วันที่ 17 ธันวาคม 2545) นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กับ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยฯ** ใช้เวลา 2 ปี 4 เดือน 20 วัน โปรดดูตารางที่ 3.20 และ ตารางที่ 3.21

ตารางที่ 3.20 ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่อง ปี 2545 จำแนกตามระยะเวลาที่ใช้ และหมายเลขคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยปี	ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่อง ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง													
	ต่ำกว่า 1 เดือน	1-2 เดือน	2-3 เดือน	3-4 เดือน	4-5 เดือน	5-6 เดือน	6-7 เดือน	7-8 เดือน	8-9 เดือน	9-10 เดือน	10-11 เดือน	11-12 เดือน	12 เดือนขึ้นไป	รวมเรื่อง
2545	15, 35, 40	12, 51, 55, 60	3-4, 42, 50	41, 58, 59, 61	36, 37, 52	19-22, 44	64	1, 18, 38	2, 56	5, 10, 16, 33, 34, 43	8	11, 31, 32, 45, 54	6, 7, 9, 13, 14, 17, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 39, 46, 47, 48, 49, 53, 57, 62, 63	**64**
รวมเรื่อง	3 เรื่อง (ร้อยละ 4.7)	4 เรื่อง (ร้อยละ 6.2)	4 เรื่อง (ร้อยละ 6.2)	4 เรื่อง (ร้อยละ 6.2)	3 เรื่อง (ร้อยละ 4.7)	5 เรื่อง (ร้อยละ 7.8)	1 เรื่อง (ร้อยละ 1.6)	3 เรื่อง (ร้อยละ 4.7)	2 เรื่อง (ร้อยละ 3.1)	6 เรื่อง (ร้อยละ 9.4)	1 เรื่อง (ร้อยละ 1.6)	5 เรื่อง (ร้อยละ 7.8)	23 เรื่อง (ร้อยละ 35.9)	**64**

ตารางที่ 3.21 ระยะเวลาที่ใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัย ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง

คำวินิจฉัยที่	วันยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ	วันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	ระยะเวลาที่ใช้ในการพิจารณาวินิจฉัย
1	31 พฤษภาคม 2544	10 มกราคม 2545	7 เดือน 10 วัน
2	5 เมษายน 2544	17 มกราคม 2545	8 เดือน 12 วัน
3	27 พฤศจิกายน 2544	29 มกราคม 2545	2 เดือน 2 วัน
4	27 พฤศจิกายน 2544	29 มกราคม 2545	2 เดือน 2 วัน
5	5 เมษายน 2544	31 มกราคม 2545	9 เดือน 26 วัน
6	11 ตุลาคม 2543	12 กุมภาพันธ์ 2545	1 ปี 4 เดือน 1 วัน
7	13 กรกฎาคม 2543	19 กุมภาพันธ์ 2545	1 ปี 7 เดือน 6 วัน
8	5 เมษายน 2544	28 กุมภาพันธ์ 2545	10 เดือน 23 วัน
9	18 พฤษภาคม 2543	12 มีนาคม 2545	1 ปี 9 เดือน 22 วัน
10	29 พฤษภาคม 2544	12 มีนาคม 2545	9 เดือน 14 วัน
11	5 เมษายน 2544	28 มีนาคม 2545	11 เดือน 23 วัน
12	22 กุมภาพันธ์ 2545	28 มีนาคม 2545	1 เดือน 6 วัน
13	19 เมษายน 2543	18 เมษายน 2545	2 ปี
14	29 มีนาคม 2544	18 เมษายน 2545	1 ปี 20 วัน
15	12 เมษายน 2545	25 เมษายน 2545	13 วัน
16	11 กรกฎาคม 2544	30 เมษายน 2545	9 เดือน 19 วัน
17	2 เมษายน 2544	16 พฤษภาคม 2545	1 ปี 1 เดือน 14 วัน
18	20 กันยายน 2544	16 พฤษภาคม 2545	7 เดือน 26 วัน
19	11 ธันวาคม 2544	30 พฤษภาคม 2545	5 เดือน 19 วัน
20	11 ธันวาคม 2544	30 พฤษภาคม 2545	5 เดือน 19 วัน
21	11 ธันวาคม 2544	30 พฤษภาคม 2545	5 เดือน 19 วัน
22	11 ธันวาคม 2544	30 พฤษภาคม 2545	5 เดือน 19 วัน
23	26 กุมภาพันธ์ 2544	30 พฤษภาคม 2545	1 ปี 3 เดือน 4 วัน
24	30 พฤษภาคม 2544	4 มิถุนายน 2545	1 ปี 5 วัน
25	24 เมษายน 2544	4 มิถุนายน 2545	1 ปี 1 เดือน 11 วัน
26	25 เมษายน 2544	4 มิถุนายน 2545	1 ปี 1 เดือน 10 วัน
27	25 เมษายน 2544	4 มิถุนายน 2545	1 ปี 1 เดือน 10 วัน
28	29 พฤษภาคม 2544	4 มิถุนายน 2545	1 ปี 6 วัน
29	29 พฤษภาคม 2544	4 มิถุนายน 2545	1 ปี 6 วัน
30	29 พฤษภาคม 2544	4 มิถุนายน 2545	1 ปี 6 วัน
31	6 มิถุนายน 2544	4 มิถุนายน 2545	11 เดือน 29 วัน
32	26 มิถุนายน 2544	4 มิถุนายน 2545	11 เดือน 9 วัน

ตารางที่ 3.21 (ต่อ)

คำวินิจฉัยที่	วันยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ	วันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	ระยะเวลาที่ใช้ในการพิจารณาวินิจฉัย
33	20 สิงหาคม 2544	4 มิถุนายน 2545	9 เดือน 15 วัน
34	20 สิงหาคม 2544	4 มิถุนายน 2545	9 เดือน 15 วัน
35	17 พฤษภาคม 2545	6 มิถุนายน 2545	20 วัน
36	1 กุมภาพันธ์ 2545	13 มิถุนายน 2545	4 เดือน 12 วัน
37	12 กุมภาพันธ์ 2545	18 มิถุนายน 2545	4 เดือน 6 วัน
38	14 พฤศจิกายน 2544	4 กรกฎาคม 2545	7 เดือน 20 วัน
39	25 เมษายน 2544	9 กรกฎาคม 2545	1 ปี 2 เดือน 14วัน
40	17 มิถุนายน 2545	9 กรกฎาคม 2545	22 วัน
41	4 เมษายน 2545	16 กรกฎาคม 2545	3 เดือน 12 วัน
42	30 เมษายน 2545	18 กรกฎาคม 2545	2 เดือน 18 วัน
43	17 ตุลาคม 2544	23 กรกฎาคม 2545	9 เดือน 6 วัน
44	7 กุมภาพันธ์ 2545	1 สิงหาคม 2545	5 เดือน 25 วัน
45	5 กันยายน 2543	13 สิงหาคม 2545	11 เดือน 8 วัน
46	26 ตุลาคม 2543	13 สิงหาคม 2545	1 ปี 9 เดือน 18 วัน
47	30 พฤศจิกายน 2543	20 สิงหาคม 2545	1 ปี 8 เดือน
48	29 มีนาคม 2543	12 กันยายน 2545	2 ปี 5 เดือน 14 วัน
49	30 ตุลาคม 2543	12 กันยายน 2545	1 ปี 10 เดือน 13 วัน
50	16 กรกฎาคม 2545	19 กันยายน 2545	2 เดือน 3 วัน
51	9 สิงหาคม 2545	19 กันยายน 2545	1 เดือน 10 วัน
52	7 พฤษภาคม 2545	24 กันยายน 2545	4 เดือน 17 วัน
53	19 กรกฎาคม 2544	10 ตุลาคม 2545	1 ปี 2 เดือน 21 วัน
54	25 ตุลาคม 2544	22 ตุลาคม 2545	11 เดือน 27 วัน
55	19 กันยายน 2545	5 พฤศจิกายน 2545	1 เดือน 17 วัน
56	8 กุมภาพันธ์ 2545	5 พฤศจิกายน 2545	8 เดือน 28 วัน
57	16 ตุลาคม 2544	21 พฤศจิกายน 2545	1 ปี 1 เดือน 5 วัน
58	31 กรกฎาคม 2545	21 พฤศจิกายน 2545	3 เดือน 21 วัน
59	27 สิงหาคม 2545	26 พฤศจิกายน 2545	3 เดือน
60	7 พฤศจิกายน 2545	12 ธันวาคม 2545	1 เดือน 5 วัน
61	16 สิงหาคม 2545	12 ธันวาคม 2545	3 เดือน 26 วัน
62	27 กรกฎาคม 2543	17 ธันวาคม 2545	2 ปี 4 เดือน 20 วัน
63	31 พฤษภาคม 2544	24 ธันวาคม 2545	1 ปี 6 เดือน 24 วัน
64	24 มิถุนายน 2545	24 ธันวาคม 2545	6 เดือน

4) ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกือบทุกคำวินิจฉัย "มิได้ระบุวันที่ที่ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย" ไว้ แต่ในคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของนายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ และนายสุจินดา ยงสุนทร ได้ระบุวันที่ที่ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญไว้เกือบทุกครั้ง และยังมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนที่ระบุไว้ด้วย ข้อมูลจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว ช่วยให้คณะผู้ทำศึกษาวิจัยนำวันเวลามาใช้ในการคำนวณระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในพิจารณาวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่อง

ในช่วงหลังของปี 2545 ตุลาการทั้ง 2 คนดังกล่าวได้พ้นจากตำแหน่ง ทำให้เป็นที่น่าวิตกว่า คณะผู้ศึกษาวิจัยจะค้นหาวันที่ผู้ร้องแต่ละคนยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ลำบากขึ้น อย่างไรก็ตาม วันที่ดังกล่าวอาจดูได้จากรายงานการประชุมของศาลรัฐธรรมนูญ หรือจากสำนวนคำร้องที่ผู้ยื่นคำร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่ในทางปฏิบัติการเข้าถึงแหล่งข้อมูลดังกล่าวไม่สะดวกเท่าที่ควร ต้องอาศัยความร่วมมือและความอนุเคราะห์จากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และต้องใช้เวลามากขึ้นกว่าเดิม

2.8 ระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา

สืบเนื่องจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 268 กำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันคู่กรณี และทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ และองค์กรอื่นของรัฐ พร้อมกันนั้น มาตรา 267 วรรคสาม กำหนดว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

แม้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะมีผลผูกพันนับแต่วันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่การประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษาเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงความเป็นทางการ และเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งคู่กรณีหรือทุกฝ่ายดังกล่าวจะนำไปใช้หรืออ้างอิงในทางกฎหมายต่อไป

ราชกิจจานุเบกษาเป็นหนังสือสำคัญของทางราชการที่ลงประกาศใช้กฎหมายและข่าวสำคัญต่าง ๆ ของชาติบ้านเมือง ซึ่งรวมทั้งการลงประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย ราชกิจจานุเบกษามีประโยชน์และคุณค่าสูงยิ่งในการศึกษาค้นคว้า เป็นข้อมูลที่ถูกต้องและอ้างอิงได้ในทางนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ภาษา วรรณคดี ขนบธรรมเนียมประเพณี และประวัติบุคคล เป็นต้น อาจจัดราชกิจจานุเบกษาอยู่ในหนังสือประเภทเดียวกับตำนานจดหมายเหตุหรือพงศาวดารของประเทศไทยในสมัยก่อน แต่ให้ข้อมูลที่ละเอียดและมีความถูกต้องแม่นยำมากกว่า ดังนั้น **การศึกษาและวิเคราะห์ระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ**

กับวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา นอกจากจะช่วยให้เกิดความเป็นทางการและครบขั้นตอนแล้ว ยังจะมีส่วนช่วยให้คำวินิจฉัยดังกล่าวได้นำไปใช้ค้นคว้าอ้างอิงรวดเร็วขึ้น เฉพาะในส่วนของศาลรัฐธรรมนูญ ถ้าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนในแต่ละเรื่องแล้วเสร็จสมบูรณ์เร็วมากน้อยเพียงใด การประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อนำคำวินิจฉัยดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ก็จะเร็วขึ้นเป็นเงาตามตัว ส่งผลให้ประชาชนได้ประโยชน์เร็วขึ้น นอกจากนี้ จะมีส่วนช่วยให้เห็นระยะเวลาที่ชัดเจนเพิ่มขึ้น อันจะเป็นประโยชน์หรือมีส่วนช่วยพัฒนาระยะเวลาที่นำคำวินิจฉัยทั้งหมดไปประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้สั้นหรือรวดเร็วขึ้น

คณะผู้ศึกษาวิจัยได้นำเสนอ "ระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา" ทุกคำวินิจฉัยไว้ใน **"ตารางคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ... หัวข้อ 4. หมายเหตุ"** แล้ว รายละเอียดโปรดดูเพิ่มเติมได้จากตารางดังกล่าว ในที่นี้นำมาศึกษาและวิเคราะห์รวมกันทั้งหมด

ผลการวิจัยเอกสารในปี 2545 ครั้งนี้ พบว่า ระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา โดยทั่วไปจะประมาณ 6-9 เดือน ตัวอย่างเช่น **คำวินิจฉัยที่ 15/2545 (วันที่ 25 เมษายน 2545) ประธานรัฐสภา กับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกระบวนการพิจารณาถอดถอนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ** กล่าวคือ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2545 ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเสร็จและประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2545 ใช้เวลา 13 วัน และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 119 ตอนที่ 124 ก วันที่ 20 ธันวาคม 2545 ซึ่งเท่ากับ 7 เดือน 25 วัน **นับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ** (วันที่ 25 เมษายน 2545) แต่ในอดีต คำวินิจฉัยที่สำคัญบางเรื่องใช้เวลาประมาณ 1 เดือน ดังเช่น **คำวินิจฉัยที่ 20/2544 (วันที่ 3 สิงหาคม 2544) ปปช. กับพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร** ศาลรัฐธรรมนูญได้ประกาศคำวินิจฉัยต่อสาธารณะเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2544 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 118 ตอนที่ 77 ก วันที่ 7 กันยายน 2544 ซึ่งเท่ากับ 1 เดือน 4 วัน นับแต่วันถัดจากวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ (วันที่ 3 สิงหาคม 2544)

เหตุผลที่ทำให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญประกาศในราชกิจจานุเบกษาช้าหรือเร็วแตกต่างกัน ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนส่งคำวินิจฉัยส่วนบุคคลให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญช้า สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญต้องรอจนกว่าคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนจะแล้วเสร็จสมบูรณ์ ทำให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญส่งเรื่องลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาช้าตามไปด้วย ขณะที่คำวินิจฉัยบางเรื่องที่สำคัญและเป็นที่สนใจของประชาชน ก็จะประกาศใน

ราชกิจจานุเบกษาเร็วมาก

ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทุกเรื่อง จะปรากฏวันเดือนปีอยู่ด้านขวามือโดยอยู่ในบรรทัดเดียวกับหมายเลขคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายถึง **วันที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ และ/หรือ ประกาศต่อสาธารณะเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนเขียนคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตนเองแล้วเสร็จพร้อมกันในวันนั้นด้วย**

เมื่อศึกษา **ระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษาในปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง** พบว่า

1) คำวินิจฉัยมากที่สุด จำนวน 41 เรื่อง (ร้อยละ 64.0 ของคำวินิจฉัยทั้งหมด) ใช้เวลา 6-9 เดือน ที่เหลือจำนวน 23 เรื่อง (ร้อยละ 36.0) ใช้เวลา 9-12 เดือน

2) คำวินิจฉัยที่ใช้เวลาน้อยที่สุด มี 4 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 19-22/2545 (วันที่ 30 พฤษภาคม 2545) นายอานุภาพ สัตยประกอบ และผู้ร้องรายอื่น กับ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบัน การเงินฯ มาตรา 27 และมาตรา 30 ใช้เวลา 7 เดือน 8 วัน

3) คำวินิจฉัยที่ใช้เวลามากที่สุด มี 2 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 48/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายราเชนทร์ เรืองทวีป กับ ประมวลรัษฎากรฯ และคำวินิจฉัยที่ 49/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายกฤษฎางค์ นุตจรัส กับ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุนฯ ทั้ง 2 เรื่องนี้ใช้เวลาเท่ากัน คือ 10 เดือน 4 วัน คำวินิจฉัยที่ใช้เวลามากรองลงมา คือ **คำวินิจฉัยที่ 50/2545 และคำวินิจฉัยที่ 51/2545** ทั้ง 2 เรื่องนี้ใช้เวลาเท่ากัน คือ 10 เดือน 2 วัน โปรดดูตารางที่ 3.22 และ ตารางที่ 3.23

ตารางที่ 3.22 ระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กับ วันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง

คำวินิจฉัย ปี	ระยะเวลาของแต่ละคำวินิจฉัย				รวม
	1-3 เดือน	3-6 เดือน	6-9 เดือน	9-12 เดือน	
2545			1, 2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19-22 (7 เดือน 8 วัน), 23, 24, 25, 26-34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 45, 46, 47, 60, 61	3-4, 5, 6, 41, 42, 43, 44, 48 (10 เดือน 4 วัน), 49 (10 เดือน 4 วัน), 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64	64
รวม	0	0	41 เรื่อง (ร้อยละ 64.0)	23 เรื่อง (ร้อยละ 36.0)	64

ตารางที่ 3.23 ระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กับ วันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง

คำวินิจฉัย ปี 2545	ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา			วันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	ระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กับวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา
	เล่ม	ตอน	วันที่		
1	119	90 ก	16 กันยายน 2545	10 มกราคม 2545	7 เดือน 21 วัน
2	119	90 ก	16 กันยายน 2545	17 มกราคม 2545	7 เดือน 30 วัน
3-4	119	111 ก	5 พฤศจิกายน 2545	29 มกราคม 2545	9 เดือน 7 วัน
5	119	111 ก	5 พฤศจิกายน 2545	31 มกราคม 2545	9 เดือน 5 วัน
6	119	113 ก	12 พฤศจิกายน 2545	12 กุมภาพันธ์ 2545	9 เดือน
7	119	113 ก	12 พฤศจิกายน 2545	19 กุมภาพันธ์ 2545	8 เดือน 21 วัน
8	119	113 ก	12 พฤศจิกายน 2545	28 กุมภาพันธ์ 2545	8 เดือน 12 วัน
9	119	115 ก	15 พฤศจิกายน 2545	12 มีนาคม 2545	8 เดือน 3 วัน
10	119	115 ก	15 พฤศจิกายน 2545	12 มีนาคม 2545	8 เดือน 3 วัน
11	119	117 ก	25 พฤศจิกายน 2545	28 มีนาคม 2545	7 เดือน 28 วัน
12	119	117 ก	25 พฤศจิกายน 2545	28 มีนาคม 2545	7 เดือน 28 วัน
13	119	121 ก	9 ธันวาคม 2545	18 เมษายน 2545	7 เดือน 21 วัน
14	119	121 ก	9 ธันวาคม 2545	18 เมษายน 2545	7 เดือน 21 วัน
15	119	124 ก	20 ธันวาคม 2545	25 เมษายน 2545	7 เดือน 25 วัน
16	119	124 ก	20 ธันวาคม 2545	30 เมษายน 2545	7 เดือน 20 วัน
17	120	3 ก	7 มกราคม 2546	16 พฤษภาคม 2545	7 เดือน 22 วัน
18	120	3 ก	7 มกราคม 2546	16 พฤษภาคม 2545	7 เดือน 22 วัน
19-22	120	3 ก	7 มกราคม 2546	30 พฤษภาคม 2545	7 เดือน 8 วัน
23	120	3 ก	7 มกราคม 2546	30 พฤษภาคม 2545	8 เดือน 8 วัน
24	120	11 ก	6 กุมภาพันธ์ 2546	4 มิถุนายน 2545	8 เดือน 2 วัน
25	120	11 ก	6 กุมภาพันธ์ 2546	4 มิถุนายน 2545	8 เดือน 2 วัน
26-34	120	11 ก	6 กุมภาพันธ์ 2546	4 มิถุนายน 2545	8 เดือน 2 วัน
35	120	11 ก	6 กุมภาพันธ์ 2546	6 มิถุนายน 2545	8 เดือน
36	120	20 ก	10 มีนาคม 2546	13 มิถุนายน 2545	8 เดือน 27 วัน
37	120	20 ก	10 มีนาคม 2546	18 มิถุนายน 2545	8 เดือน 22 วัน

ตารางที่ 3.23 (ต่อ)

คำวินิจฉัย ปี 2545	ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา			วันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	ระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา
	เล่ม	ตอน	วันที่		
38	120	23 ก	19 มีนาคม 2546	4 กรกฎาคม 2545	8 เดือน 15 วัน
39	120	28 ก	2 เมษายน 2546	9 กรกฎาคม 2545	8 เดือน 24 วัน
40	120	28 ก	2 เมษายน 2546	9 กรกฎาคม 2545	8 เดือน 24 วัน
41	120	38 ก	6 พฤษภาคม 2546	16 กรกฎาคม 2545	9 เดือน 21 วัน
42	120	38 ก	6 พฤษภาคม 2546	18 กรกฎาคม 2545	9 เดือน 19 วัน
43	120	38 ก	6 พฤษภาคม 2546	23 กรกฎาคม 2545	9 เดือน 14 วัน
44	120	38 ก	6 พฤษภาคม 2546	1 สิงหาคม 2545	9 เดือน 5 วัน
45	120	38 ก	6 พฤษภาคม 2546	13 สิงหาคม 2545	8 เดือน 24 วัน
46	120	38 ก	6 พฤษภาคม 2546	13 สิงหาคม 2545	8 เดือน 24 วัน
47	120	38 ก	6 พฤษภาคม 2546	20 สิงหาคม 2545	8 เดือน 17 วัน
48	120	67 ก	16 กรกฎาคม 2546	12 กันยายน 2545	10 เดือน 4 วัน
49	120	67 ก	16 กรกฎาคม 2546	12 กันยายน 2545	10 เดือน 4 วัน
50	120	70 ก	21 กรกฎาคม 2546	19 กันยายน 2545	10 เดือน 2 วัน
51	120	70 ก	21 กรกฎาคม 2546	19 กันยายน 2545	10 เดือน 2 วัน
52	120	70 ก	21 กรกฎาคม 2546	24 กันยายน 2545	9 เดือน 27 วัน
53	120	70 ก	21 กรกฎาคม 2546	10 ตุลาคม 2545	9 เดือน 11 วัน
54	20	79 ก	22 สิงหาคม 2546	22 ตุลาคม 2545	10 เดือน
55	20	79 ก	22 สิงหาคม 2546	5 พฤศจิกายน 2545	9 เดือน 17 วัน
56	20	79 ก	22 สิงหาคม 2546	5 พฤศจิกายน 2545	9 เดือน 17 วัน
57	20	79 ก	22 สิงหาคม 2546	21 พฤศจิกายน 2545	9 เดือน 1 วัน
58	20	79 ก	22 สิงหาคม 2546	21 พฤศจิกายน 2545	9 เดือน 1 วัน
59	120	81 ก	28 สิงหาคม 2546	26 พฤศจิกายน 2545	9 เดือน 2 วัน
60	120	83 ก	3 กันยายน 2546	12 ธันวาคม 2545	8 เดือน 22 วัน
61	120	83 ก	3 กันยายน 2546	12 ธันวาคม 2545	8 เดือน 22 วัน
62	120	91 ก	24 กันยายน 2546	17 ธันวาคม 2545	9 เดือน 7 วัน
63	120	97 ก	6 ตุลาคม 2546	24 ธันวาคม 2545	9 เดือน 13 วัน
64	120	97 ก	6 ตุลาคม 2546	24 ธันวาคม 2545	9 เดือน 13 วัน

2.9 คำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน

บรรทัดฐาน หมายถึง แบบแผนสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ **คำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน จึงหมายถึง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นคำวินิจฉัยเริ่มแรกในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยมีลักษณะเป็นแบบแผนสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ** ตามหลักการทั่วไป คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแต่ละเรื่องย่อมใช้ได้เฉพาะเรื่องนั้น ๆ ไม่อาจใช้บังคับไปตลอดกาลทุกเรื่อง แต่เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการที่จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งแตกต่างจากองค์กรฝ่ายตุลาการอื่น เช่น ศาลยุติธรรม ที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ ประกอบกับความสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้น เพราะเป็นองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระที่มีอำนาจหน้าที่สำคัญ :เช่น ปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตลอดจนควบคุมตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐ ศาลรัฐธรรมนูญยังมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐที่เป็นอิสระอื่น ๆ เช่น ศาลยุติธรรม คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น นอกจากนี้ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 268 ยังบัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ

ด้วยเหตุผลที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่กล่าวผ่านมานี้ ย่อมทำให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นที่สนใจของประชาชนและหน่วยงานโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทบัญญัติของแห่งกฎหมายที่ออกมาเริ่มแรก และมีลักษณะเป็นแบบแผนสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติได้ ทั้งนี้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วางบรรทัดฐาน จะช่วยให้เข้าใจบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้ชัดเจนขึ้น ไม่จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วางบรรทัดฐานไว้แล้ว ที่สำคัญคือ ประชาชนและหน่วยงานจะได้ยึดถือหรือใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญในประเด็นเดียวกัน เช่น ศาลรัฐธรรมนูญได้วางบรรทัดฐานว่าประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยไม่เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย จึงทำให้คู่กรณีไม่อาจโต้แย้งว่าประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายและขอให้ศาลยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยตามมาตรา 264 ได้

มีข้อสังเกตว่า **การวางบรรทัดฐานนั้น ไม่น่าจะหมายถึง ข้อความใด ๆ ที่ปรากฏอยู่ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่น่าจะหมายถึง เฉพาะคำวินิจฉัยหรือคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น เช่น คำวินิจฉัยที่ 58-62/2543 (วันที่ 30 พฤศจิกายน 2543) อบต. อบจ. และเทศบาล กับองค์กรตามรัฐธรรมนูญ** ได้วินิจฉัยว่า "องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล มิใช่องค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญ อีกทั้งมิได้มีบทบาทและอำนาจหน้าที่หลักตามรัฐธรรมนูญจึงไม่อาจเสนอเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญ

พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 266 ได้" อย่างไรก็ตาม ความเห็นเช่นนี้อาจยังไม่เป็นที่ยุติขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละคน

ตัวอย่างคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน เช่น

1) คำวินิจฉัยที่ 33/2543 (วันที่ 5 ตุลาคม 2543) คณะรัฐมนตรี กับ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ

"คณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 266" และ

"อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นหนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจแห่งรัฐ ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 224 วรรคสอง"

2) คำวินิจฉัยที่ 14/2544 (วันที่ 26 เมษายน 2544) บริษัท นครราชสีมาทำไม้ จำกัด กับ พระราชบัญญัติล้มละลายฯ

"พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ในส่วนที่เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจจัดการทรัพย์สินหลังจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้เด็ดขาดแล้ว ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง และมาตรา 48 วรรคหนึ่ง"

ผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการวางบรรทัดฐานของศาลรัฐธรรมนูญ มีดังนี้

1) การที่คณะผู้ศึกษาวิจัยถือว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเรื่องใดได้วางบรรทัดฐานไว้ ได้ยึดถือเกณฑ์ข้างล้างนี้ข้อใดข้อหนึ่ง หรือทั้ง 2 ข้อ ประกอบกัน

1.1) เป็นคำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้อ้างอิงในการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องอื่นและได้เขียนไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เช่น ในคำวินิจฉัยที่ 12-35/2542 ศาลรัฐธรรมนูญได้อ้างอิง 2 คำวินิจฉัย ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 4/2542 และคำวินิจฉัยที่ 9/2542 กล่าวคือ ได้วินิจฉัยว่า "ให้ยกคำร้อง เนื่องจากประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยฉบับดังกล่าว ไม่เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ตามคำวินิจฉัยที่ 4/2542 ลงวันที่ 1 เมษายน 2542 และการขอให้วินิจฉัยว่าประกาศฉบับดังกล่าวเป็นประกาศที่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ และพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินฯ รวมทั้งขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่นั้น เป็นประเด็นที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะวินิจฉัยตามคำวินิจฉัยที่ 9/2542 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2542" และเช่นเดียวกัน ในคำวินิจฉัยที่ 2/2543 ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า "ให้ยกคำร้องของผู้ร้อง เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 1/2543 ไว้แล้ว"

1.2) เป็นคำวินิจฉัยเริ่มแรกในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยมีลักษณะเป็นแบบแผนสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น **คำวินิจฉัยที่ 33/2543 (วันที่ 5 ตุลาคม 2543) คณะรัฐมนตรี กับ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพได้วางบรรทัดฐานว่า** "คณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา 266" และ "อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพเป็นหนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจแห่งรัฐ ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 224 วรรคสอง"

2) คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง แบ่งเป็น **คำวินิจฉัยที่ไม่ได้วางบรรทัดฐาน จำนวน 40 เรื่อง (ร้อยละ 62.5) และคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน จำนวน 24 เรื่อง (ร้อยละ 37.5)**

3) สำหรับเหตุผลที่จำนวนคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐานมีจำนวนน้อยกว่าคำวินิจฉัยที่ไม่ได้วางบรรทัดฐาน ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยคำร้องมาตั้งแต่ปี 2541 ทำให้มีคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐานเป็นจำนวนมาก เมื่อมาถึงปี 2545 จำนวนคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐานย่อมลดน้อยลง และในอนาคตมีแนวโน้มลดลงอีก ประกอบกับผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเมื่อได้ทราบถึงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วางบรรทัดฐานไว้แล้ว ได้ยึดถือปฏิบัติหรือใช้เป็นแนวทาง และเสนอคำร้องเฉพาะเรื่องที่ยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นบรรทัดฐาน โปรดดูตารางที่ 3.24

ตารางที่ 3.24 หมายเลขคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง จำแนกตามคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน และคำวินิจฉัยที่ไม่ได้วางบรรทัดฐาน

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง			
คำวินิจฉัย ปี 2545	**คำวินิจฉัยที่ วางบรรทัดฐาน**	**คำวินิจฉัยที่ ไม่ได้วางบรรทัดฐาน**	**รวม เรื่อง**
คำวินิจฉัยที่ 1/2545-64/2545	3-4, 6, 7, 9, 13, 15, 16, 19-22, 23, 24, 40, 44, 45, 47, 48, 49, 57, 59, 61, 62	1, 2, 5, 8, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 25, 26-34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 46, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 60, 63, 64	**64**
รวมเรื่อง	**24 เรื่อง (ร้อยละ 37.5)**	**40 เรื่อง (ร้อยละ 62.5)**	**64**

2.10 การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวินิจฉัยและข้อมูลตัวเลขที่สำคัญตั้งแต่ปี 2541-2545

เป็นการนำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 249 เรื่อง และคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 3,387 เรื่อง หรือตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึงคำวินิจฉัยที่ 64/2545 รวมทั้งข้อมูลตัวเลขที่สำคัญตั้งแต่ปี 2541-2545 มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน พร้อมแสดงผลในตาราง ทั้งนี้ มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งหรือเกี่ยวข้องกับคำวินิจฉัยและในช่วงเวลาดังกล่าวรวม 19 คน **สำหรับเหตุผลสำคัญที่ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ปี 2541-2545 เพราะปลายปี 2545 เป็นช่วงเวลาที่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญชุดแรกดำรงตำแหน่งอยู่มากที่สุดและมีจำนวนคำวินิจฉัยมากที่สุด** โปรดดูตารางที่ 3.25 และตารางที่ 3.26

ตารางที่ 3.25 รายชื่อตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 วันที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง - วันพ้นตำแหน่ง และวันที่เข้ามาดำรงตำแหน่งแทนตำแหน่งที่ว่าง (ตั้งแต่เริ่มแรก คือ วันที่ 11 เมษายน 2541 ถึง วันที่ 31 ธันวาคม 2545)

ชื่อตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545	วันที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง - วันพ้นตำแหน่ง	วันที่เข้ามาดำรงตำแหน่งแทนตำแหน่งที่ว่าง
1. นายเชาวน์ สายเชื้อ*	11 เม.ย. 41 - 23 ธ.ค. 42	-
2. นายชัยอนันต์ สมุทวณิช	11 เม.ย. 41 - 1 ก.ค. 43	-
3. นายโกเมน ภัทรภิรมย์	11 เม.ย. 41 - 1 มี.ค. 44	-
4. นายประเสริฐ นาสกุล**	11 เม.ย. 41 - 7 ก.ย. 44	-
5. นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ***	11 เม.ย. 41 - 3 ต.ค. 45	-
6. นายสุจินดา ยงสุนทร****	11 เม.ย. 41 - 1 ธ.ค. 45	-
7. พลโทจุล อติเรก****	11 เม.ย. 41 -	-
8. นายอนันต์ เกตุวงศ์****	11 เม.ย. 41 -	-
9. นายจุมพล ณ สงขลา	11 เม.ย. 41 -	-
10. นายปรีชา เฉลิมวณิชย์	11 เม.ย. 41 -	-
11. นายมงคล สระฏัน	11 เม.ย. 41 -	-
12. นายสุวิทย์ ธีรพงษ์	11 เม.ย. 41 -	-
13. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	11 เม.ย. 41 -	-
14. นายสุจิต บุญบงการ	12 ก.พ. 43 -	นายเชาวน์ สายเชื้อ
15. นายกระมล ทองธรรมชาติ	29 ก.ย. 43 -	-
16. นายผัน จันทรปาน	29 ก.ย. 43 -	-
17. นายอมร รักษาสัตย์	27 ต.ค. 43 -	นายชัยอนันต์ สมุทวณิช
18. นายศักดิ์ เตชาชาญ	3 มิ.ย. 44 -	นายโกเมน ภัทรภิรมย์
19. นายจิระ บุญพจนสุนทร	14 มี.ค. 45 -	นายประเสริฐ นาสกุล

*ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญคนแรก

** ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญคนที่สอง

***ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญคนที่สาม

****วันที่ 10 ตุลาคม 2545 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 3 คน ต้องพ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากมีวาระครบกึ่งหนึ่งของวาระที่กำหนดแต่ได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่ อย่างไรก็ตาม เฉพาะนายสุจินดา ยงสุนทร ได้ขอลาออกก่อนและพ้นจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2545

ตารางที่ 3.26 คำวินิจฉัยที่นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ปี 2541-2545 จำแนกตาม ปี

คำวินิจฉัย 5 ปี	คำวินิจฉัยที่	จำนวน คำวินิจฉัยกลาง	จำนวน คำวินิจฉัยส่วนบุคคล	รวม
2541	1/2541 ถึง 16/2541	16	208	224
2542	1/2542 ถึง 54/2542	54	701	755
2543	1/2543 ถึง 64/2543	64	819	883
2544	1/2544 ถึง 51/2544	51	726	777
2545	1/2545 ถึง 64/2545	64	933	997
รวม คำวินิจฉัย 5 ปี		**249**	**3,387**	3,636

การวิเคราะห์เปรียบเทียบในที่นี้ ครอบคลุม 11 ประเด็น ดังต่อไปนี้

2.10.1 คำวินิจฉัยกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่น หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

2.10.2 ประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

2.10.3 จำนวนประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

2.10.4 ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 5 ประเภท

2.10.5 แนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

2.10.6 คำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.10.7 การเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย

2.10.8 คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

2.10.9 ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่อง

2.10.10 คำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน

2.10.11 การพิสูจน์สมมติฐาน

2.10.1 <u>คำวินิจฉัยกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่น หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295</u>

การวิเคราะห์เปรียบเทียบส่วนนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนได้มีคำวินิจฉัยหรือวินิจฉัยชี้ขาดแต่ละเรื่องอย่างไร โดยไม่ก้าวล่วงไปวิเคราะห์วิจารณ์การใช้ดุลพินิจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนในแต่ละเรื่อง เพราะไม่อยู่ในวัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

นับแต่ปี พ.ศ. 2541 จนถึง สิ้นปี พ.ศ. 2544 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัย กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ หรือจงใจยื่นบัญชีฯ ที่แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 รวมทั้งสิ้น 10 เรื่อง แบ่งเป็น กรณีจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินฯ จำนวน 6 เรื่อง และ กรณีจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินฯ ด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริง จำนวน 4 เรื่อง (โปรดดูตารางที่ 3.27 และตารางที่ 3.28) ซึ่งคณะผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ไว้แล้วในการศึกษาวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 2 (จัดพิมพ์ในปี 2546)"

ตารางที่ 3.27 เปรียบเทียบคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2544 กรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 จำนวน 10 เรื่อง จำแนกตาม ประเด็นหลักที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่	ประเด็นหลัก	คำวินิจฉัย
เรื่องที่ 1 คำวินิจฉัยที่ 10/2543 (วันที่ 9 มีนาคม 2543) คณะกรรมการ ปปช. กับ นายอนันต์ ศวัสตนานนท์	1) ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่ 2) ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 295 หรือไม่	ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 และวินิจฉัยชี้ขาดว่า ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 (คะแนนเสียง 12 : 1)
เรื่องที่ 2 คำวินิจฉัยที่ 11/2543 (วันที่ 9 มีนาคม 2543) คณะกรรมการ ปปช. กับ นายชัชชัย สุเมธโชติเมธา	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 มาตรา 292 และมาตรา 295 หรือไม่	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 มาตรา 292 และมาตรา 295 (คะแนนเสียง 13 : 0)
เรื่องที่ 3 คำวินิจฉัยที่ 12/2543 (วันที่ 17 มีนาคม 2543) คณะกรรมการ ปปช. กับ นายสุขุม เชิดชื่น	1) ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติภายใน 30 วัน นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ หรือไม่ 2) ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 มาตรา 292 และมาตรา 295 หรือไม่	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 มาตรา 292 และมาตรา 295 (คะแนนเสียง 12 : 1)
เรื่องที่ 4 คำวินิจฉัยที่ 23/2543 (วันที่ 30 พฤษภาคม 2543) คณะกรรมการ ปปช. กับ นายจิรายุ จรัสเสถียร	ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จตามรัฐธรรมนูญ หรือไม่	ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 มาตรา 292 และมาตรา 295 (คะแนนเสียง 13 : 0)
เรื่องที่ 5 คำวินิจฉัยที่ 27/2543 (วันที่ 3 กรกฎาคม 2543) คณะกรรมการ ปปช. กับ นายโกศล ศรีสังข์	ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 (คะแนนเสียง 10 : 1)

ตารางที่ 3.27 (ต่อ)

เรื่องที่ 6 คำวินิจฉัยที่ 28/2543 (วันที่ 6 กรกฎาคม 2543) คณะกรรมการ ปปช. กับ นายมะฮูเซ็น มะสุยี	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญ หรือไม่	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 (คะแนนเสียง 9 : 2)
เรื่องที่ 7 คำวินิจฉัยที่ 31/2543 (วันที่ 10 สิงหาคม 2543) คณะกรรมการ ปปช. กับ พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์	ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 (คะแนนเสียง 11 : 0)
เรื่องที่ 8 คำวินิจฉัยที่ 5/2544 (วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2544) ปปช. กับ นายสุเมธ อุพลเถียร	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นแสดงรายการบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบ หรือไม่	นายสุเมธ อุพลเถียร ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ (คะแนนเสียง 14 : 0)
เรื่องที่ 9 คำวินิจฉัยที่ 19/2544 (วันที่ 3 สิงหาคม 2544) คณะกรรมการ ปปช. กับ นายประยุทธ มหากิจศิริ	1) ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีฯ ด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ 2) เมื่อปรากฏว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีฯ ด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องจะถูกห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่เมื่อใด	ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงอันควรแจ้งให้ทราบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา อันเป็นตำแหน่งที่เป็นมูลเหตุแห่งการกระทำตั้งวันที่ 22 มีนาคม 2543เป็นต้นไป (คะแนนเสียง 12 : 1)
เรื่องที่ 10 คำวินิจฉัยที่ 20/2544 (วันที่ 3 สิงหาคม 2544) คณะกรรมการ ปปช. กับ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร	1) ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่ และการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ 2) ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ให้ยกคำร้อง (คะแนนเสียง 8 : 7)

ตารางที่ 3.28 เปรียบเทียบคำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่น หรือจงใจยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ในปี 2541-2544 จำนวน 10 เรื่อง (จงใจ หมายถึง จงใจไม่ยื่นหรือจงใจยื่นบัญชีเป็นเท็จฯ)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2544	1) ที่ 10/2543 (อนันต์)		2) ที่ 11/2543 (ชัชชัย)		3) ที่ 12/2543 (สุขุม)		4) ที่ 23/2543 (จิรายุ)		5) ที่ 27/2543 (โกศล)		6) ที่ 28/2543 (มะฮูเซ็น)		7) ที่ 31/2543 (พลตรี สนั่น)		8) ที่ 5/2544 (สุเมธ)		9) ที่ 19/2544 (ประยุทธ)		10) ที่ 20/2544 (พ.ต.ท.ทักษิณ)		รวม จงใจ : ไม่จงใจ/ยกคำร้อง
	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ยกคำร้อง	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ยกคำร้อง	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ยกคำร้อง	จงใจ	ไม่จงใจ/ยกคำร้อง	
1. ประเสริฐ	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		10 : 0
2. กระมล	ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่ได้เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		✓		✓			✓	2 : 1
3. โกเมน	✓		✓			✓	✓			✓	ไม่ได้เข้าร่วม		ไม่ได้เข้าร่วม		พ้นตำแหน่ง		พ้นตำแหน่ง		พ้นตำแหน่ง		2 : 3
4. จุมพล	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		ไม่ได้เข้าร่วม			✓	8 : 1
5. พลโท จุล	✓		✓		✓		✓		✓			✓	✓		✓		✓			✓	8 : 2
6. ชัยอนันต์	✓		✓		✓		✓		พ้นตำแหน่ง		พ้นตำแหน่ง		พ้นตำแหน่ง		พ้นตำแหน่ง		พ้นตำแหน่ง		พ้นตำแหน่ง		4 : 0
7. ปรีชา	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓			✓		✓	8 : 2
8. ผัน	ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		✓		✓			✓	2 : 1
9. มงคล	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		10 : 0
10.ศักดิ์	ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา			✓	0 : 1
11. สุจิต	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		10 : 0
12. สุจินดา	✓		✓		✓		✓		ไม่ได้เข้าร่วม		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	8 : 1
13 สุวิทย์	✓		✓		✓		✓		✓			✓	✓		✓		✓		✓		9 : 1
14. อนันต์	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓			✓	9 : 1
15. อมร	ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		ยังไม่เข้ามา		✓		✓		✓		3 : 0
16. อิสสระ	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		10 : 0
17. อุระ	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		10 : 0
รวมคะแนนเสียง	12 : 1		13 : 0		12 : 1		13 : 0		10 : 1		9 : 2		11 : 0		14 : 0		12 : 1		7 : 8		

ในส่วนของปี 2545 นี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัย จำนวน 9 เรื่อง ทุกเรื่องล้วนเป็นกรณีจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ตามมาตรา 295 และล้วนมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่า "ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ" โดยแต่ละเรื่องมี (1) ประเด็นหลัก และ (2) คำวินิจฉัย เรียงตามลำดับปี ดังนี้

1) คำวินิจฉัยที่ 14/2545 (วันที่ 18 เมษายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับนายสมบูรณ์ เนียมหอม (ผู้ถูกร้อง ตำแหน่งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขาม จังหวัดสมุทรสาคร)

2) คำวินิจฉัยที่ 17/2545 (วันที่ 16 พฤษภาคม 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับนายเสวต ทองรมย์ (ผู้ถูกร้อง ตำแหน่งที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

3) คำวินิจฉัยที่ 18/2545 (วันที่ 16 พฤษภาคม 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับนายวิทยา ศิริพงษ์ (ผู้ถูกร้อง ตำแหน่งที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

4) คำวินิจฉัยที่ 35/2545 (วันที่ 6 มิถุนายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับพันตำรวจโท สานิตย์ สุรังษี (ผู้ถูกร้อง ตำแหน่งผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม)

5) คำวินิจฉัยที่ 37/2545 (วันที่18 มิถุนายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายสมพงศ์ เกษตรภิบาล (ผู้ถูกร้อง ตำแหน่งเลขานุการรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี)

6) คำวินิจฉัยที่ 39/2545 (วันที่ 9 กรกฎาคม 2545)คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นางสาวเพ็ญนภา ไพศาลศุภนิมิต (ผู้ถูกร้อง ตำแหน่งที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ)

7) คำวินิจฉัยที่ 41/2545 (วันที่ 16 กรกฎาคม 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายสุบิน พิพรพงษ์ (ผู้ถูกร้อง ตำแหน่งที่ปรึกษารัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี)

8) คำวินิจฉัยที่ 53/2545 (วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายสมาน ง่วนสำอางค์ (ผู้ถูกร้อง ตำแหน่งที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์)

9) คำวินิจฉัยที่ 58/2545 (วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร (ผู้ถูกร้อง ตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองมุกดาหาร) โปรดดูตารางที่ 3.29

ตารางที่ 3.29 เปรียบเทียบคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 กรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 จำนวน 9 เรื่อง จำแนกตาม ประเด็นหลักที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่	ประเด็นหลัก	คำวินิจฉัย
<u>เรื่องที่ 1</u> คำวินิจฉัยที่ 14/2545 (วันที่ 18 เมษายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายสมบูรณ์ เนียมหอม	1) ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ กรณีเข้ารับตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่งหรือไม่ 2) ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งและห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่เมื่อใด	นายสมบูรณ์ เนียมหอม ผู้ถูกร้อง **จงใจไม่ยื่นบัญชี**แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขาม อันเป็นตำแหน่งที่เป็นมูลเหตุแห่งการกระทำตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2543 เป็นต้นไป (คะแนนเสียง 14 : 1)
<u>เรื่องที่ 2</u> คำวินิจฉัยที่ 17/2545 (วันที่ 16 พฤษภาคม 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายเสวต ทองรมย์	1) ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีเข้ารับตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง หรือไม่ 2) ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งและห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่เมื่อใด	นายเสวต ทองรมย์ ผู้ถูกร้อง **จงใจไม่ยื่นบัญชี**แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ อันเป็นตำแหน่งที่เป็นมูลเหตุแห่งการกระทำตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2541 เป็นต้นไป (คำแนนเสียง 13 : 0)
<u>เรื่องที่ 3</u> คำวินิจฉัยที่ 18/2545 (วันที่ 16 พฤษภาคม 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายวิทยา ศิริพงษ์	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ หรือไม่	นายวิทยา ศิริพงษ์ ผู้ถูกร้อง **จงใจไม่ยื่นบัญชี**แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 (คำแนนเสียง 13 : 0)
<u>เรื่องที่ 4</u> คำวินิจฉัยที่ 35/2545 (วันที่ 6 มิถุนายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ พันตำรวจโท สานิตย์ สุรังษี	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	พันตำรวจโท สานิตย์ สุรังษี ผู้ถูกร้อง **จงใจไม่ยื่นบัญชี**แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 (คำแนนเสียง 10 : 0)

ตารางที่ 3.29 (ต่อ)

เรื่องที่ 5 คำวินิจฉัยที่ 37/2545 (วันที่18 มิถุนายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายสมพงศ์ เกษตรภิบาล	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบและจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินฯ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ อันเป็นความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	นายสมพงศ์ เกษตรภิบาล ผู้ถูกร้อง**จงใจไม่ยื่นบัญชี**แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ และจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบอันเป็นความผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 (คำแนนเสียง 10 : 4)
เรื่องที่ 6 คำวินิจฉัยที่ 39/2545 (วันที่ 9 กรกฎาคม 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นางสาวเพ็ญนภา ไพศาลศุภนิมิต	1) ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ กรณีเข้ารับตำแหน่ง หรือไม่ 2) ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งและต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่เมื่อใด	นางสาวเพ็ญนภา ไพศาลศุภนิมิต ผู้ถูกร้อง **จงใจไม่ยื่นบัญชี**แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็น เวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ คือวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2544 (คำแนนเสียง 9 : 5)
เรื่องที่ 7 คำวินิจฉัยที่ 41/2545 (วันที่ 16 กรกฎาคม 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายสุบิน พิพรพงษ์	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ และจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินฯ หรือปกปิด ข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบอันเป็นความผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	นายสุบิน พิพรพงษ์ ผู้ถูกร้อง **จงใจไม่ยื่นบัญชี**แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ และจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วย ข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบอันเป็นความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 (คำแนนเสียง 10 : 5)
เรื่องที่ 8 คำวินิจฉัยที่ 53/2545 (วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายสมาน ง่วนสำอางค์	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	นายสมาน ง่วนสำอางค์ ผู้ถูกร้อง **จงใจไม่ยื่นบัญชี**แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 (คำแนนเสียง 14 : 0)
เรื่องที่ 9 คำวินิจฉัยที่ 58/2545 (วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่งและต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้อง **จงใจไม่ยื่นบัญชี**แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่ง และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 (คำแนนเสียง 13 : 1)

ผลการวิเคราะห์คำวินิจฉัย ปี 2545 กรณีรัฐธรรมนูญมาตรา 295 จำนวน 9 เรื่อง ดังกล่าวนี้ ปรากฏให้เห็นว่า

1) ในปี 2545 มีคำวินิจฉัยกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ หรือจงใจยื่นบัญชีฯ ที่แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 รวม 9 เรื่อง โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งในช่วงเวลาของคำวินิจฉัย 9 เรื่องนั้น มีจำนวนรวม 15 คน

2) ในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 15 คนนี้ แบ่งเป็น **(1) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมเป็นองค์คณะหรือเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยครบทั้ง 9 เรื่อง จำนวน 7 คน** ได้แก่ นายกระมล ทองธรรมชาติ นายจิระ บุญพจนสุนทร พลโทจุล อติเรก นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ นายสุจินดา ยงสุนทร นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ และนายอนันต์ เกตุวงศ์ ส่วน **(2) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยไม่ครบทั้ง 9 เรื่อง จำนวน 8 คน** ได้แก่ นายจุมพล ณ สงขลา นายผัน จันทรปาน นายมงคล สระฏัน นายศักดิ์ เตชาชาญ นายสุจิต บุญบงการ นายอมร รักษาสัตย์ นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง

3) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยไม่ครบทั้ง 9 เรื่อง จำนวน 8 คน นั้น แต่ละคนไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัย ต่อไปนี้

3.1) นายจุมพล ณ สงขลา จำนวน 1 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 39/2545

3.2) นายผัน จันทรปาน จำนวน 2 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 17, 18/2545

3.3) นายมงคล สระฏัน จำนวน 1 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 35/2545

3.4) นายศักดิ์ เตชาชาญ จำนวน 1 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 17, 18/2545

3.5) นายสุจิต บุญบงการ จำนวน 2 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 35, 37/2545

3.6) นายอมร รักษาสัตย์ จำนวน 1 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 35/2545

3.7) นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ จำนวน 3 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 35, 53, 58/2545 (เฉพาะ 2 เรื่องหลังไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย เนื่องจากพ้นจากตำแหน่ง)

3.8) นายอุระ หวังอ้อมกลาง จำนวน 1 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 35/2545

4) เหตุผลที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางส่วนไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย เนื่องจาก (1) ลากิจ เช่น เดินทางไปราชการต่างประเทศ ลาป่วย หรือขอถอนตัวเพราะมีส่วนได้เสียกับเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัย เป็นต้น (2) พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากมีอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ มี 1 คน คือ นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ

5) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่า "จงใจ" ครบทั้ง 9 เรื่อง (9 : 0) มีจำนวน 2 คน ได้แก่ พลโทจุล อติเรก และนายสุวิทย์ ธีรพงศ์ (อัตราส่วน 9 : 0 หมายถึง วินิจฉัยว่า **จงใจ** 9 เรื่อง : **ไม่จงใจ/ยกคำร้อง** 0 เรื่อง) โปรดดูตารางที่ 3.29 ด้านบนขวาสุด ช่องรวม

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่า "จงใจ" หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ หรือจงใจยื่นบัญชีฯ อันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ส่วน**ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่า "ไม่จงใจ/ยกคำร้อง"** หมายถึง ผู้ถูกร้องไม่จงใจที่จะไม่ยื่นบัญชีฯ หรือไม่ได้จงใจยื่นบัญชีฯ อันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ หรือ หมายถึง ยกคำร้อง ก็ได้

6) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่า "จงใจ" ไม่ครบทั้ง 9 เรื่อง มีจำนวน 13 คน แบ่งเป็น

6.1) 8 เรื่อง มีจำนวน 5 คน ได้แก่ นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (8 : 1) นายสุจินดา ยงสุนทร (8 : 1) นายอนันต์ เกตุวงศ์ (8 : 1) นายมงคล สระฏัน (8 : 0) และนายอุระ หวังอ้อมกลาง (8 : 0)

6.2) 7 เรื่อง มีจำนวน 4 คน ได้แก่ นายกระมล ทองธรรมชาติ (7 : 2) นายจิระ บุญพจนสุนทร (7 : 2) นายอมร รักษาสัตย์ (7 : 1) และนายสุจิต บุญบงการ (7 : 0)

6.3) 6 เรื่อง มีจำนวน 1 คน ได้แก่ นายจุมพล ณ สงขลา (6 : 2)

6.4) 5 เรื่อง มีจำนวน 2 คน ได้แก่ นายผัน จันทรปาน (5 : 2) และนายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ (5 : 1)

6.5) 4 เรื่อง มีจำนวน 1 คน ได้แก่ นายศักดิ์ เตชาชาญ (4 : 3)

7) คำวินิจฉัยที่คะแนนเสียงของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นเอกฉันท์มีจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 17/2545 (13 : 0) คำวินิจฉัยที่ 18/2545 (13 : 0) คำวินิจฉัยที่ 35/2545 (10 : 0) และคำวินิจฉัยที่ 53/2545 (14 : 0) ที่เหลืออีก 5 เรื่อง เป็นคำวินิจฉัยที่มีคะแนนเสียงไม่เป็นเอกฉันท์ เช่น คำวินิจฉัยที่ 14/2545 (14 : 1) คำวินิจฉัยที่ 37/2545 (10 : 4) คำวินิจฉัยที่ 39/2545 (9 : 5) และคำวินิจฉัยที่ 41/2545 (10 : 5) ทั้งนี้ ไม่มีคำวินิจฉัยใดที่มีคะแนนเสียงใกล้เคียงกัน

8) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีคำวินิจฉัยว่า "จงใจ" ทุกเรื่อง มี 5 คน ดังนี้

8.1) พลโทจุล อติเรก มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ (9 : 0)

8.2) นายสุวิทย์ ธีรพงศ์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา (9 : 0)

8.4) นายมงคล สระฏัน มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา (8 : 0)

8.5) นายอุระ หวังอ้อมกลาง มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา (8 : 0)

8.5) นายสุจิต บุญบงการ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ (7 : 0)

โปรดดูตารางที่ 3.30

ตารางที่ 3.30 เปรียบเทียบคำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 กรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 จำนวน 9 เรื่อง

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545	1) ที่ 14/2545 (สมบูรณ์)		2) ที่ 17/2545 (เสวต)		3) ที่ 18/2545 (วิทยา)		4) ที่ 35/2545 (สานิตย์)		5) ที่ 37/2545 (สมพงศ์)		6) ที่ 39/2545 (เพ็ญนภา)		7) ที่ 41/2545 (สุบิน)		8) ที่ 53/2545 (สมาน)		9) ที่ 58/2545 (พินิจ)		รวม จงใจ : ไม่จงใจ / ยกคำร้อง
	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ไม่จงใจ	จงใจ	ไม่จงใจ	
1. กระมล	✓		✓		✓		✓			✓	✓			✓	✓		✓		7 : 2
2. จิระ		✓	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓			✓	7 : 2
3. จุมพล	✓		✓		✓		✓			✓	ไม่ได้เข้าร่วม			✓	✓		✓		6 : 2
4. พลโทจุล	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		9 : 0
5. ปรีชา	✓		✓		✓		✓		✓		✓			✓	✓		✓		8 : 1
6. ผัน	✓		ไม่ได้เข้าร่วม		ไม่ได้เข้าร่วม		✓			✓	✓			✓	✓		✓		5 : 2
7. มงคล	✓		✓		✓		ไม่ได้เข้าร่วม		✓		✓		✓		✓		✓		8 : 0
8. ศักดิ์	✓		ไม่ได้เข้าร่วม		ไม่ได้เข้าร่วม		✓			✓		✓		✓	✓		✓		4 : 3
9. สุจิต	✓		✓		✓		ไม่ได้เข้าร่วม		ไม่ได้เข้าร่วม		✓		✓		✓		✓		7 : 0
10. สุจินดา	✓		✓		✓		✓		✓			✓	✓		✓		✓		8 : 1
11 สุวิทย์	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		9 : 0
12. อนันต์	✓		✓		✓		✓		✓			✓	✓		✓		✓		8 : 1
13. อมร	✓		✓		✓		ไม่ได้เข้าร่วม		✓			✓	✓		✓		✓		7 : 1
14. อิสสระ	✓		✓		✓		ไม่ได้เข้าร่วม		✓			✓	✓		พ้นตำแหน่ง		พ้นตำแหน่ง		5 : 1
15. อุระ	✓		✓		✓		ไม่ได้เข้าร่วม		✓		✓		✓		✓		✓		8 : 0
รวมคะแนนเสียง	14 : 1		13 : 0		13 : 0		10 : 0		10 : 4		9 : 5		10 : 5		14 : 0		13 : 1		

เมื่อนำคำวินิจฉัยกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจฯ ตามมาตรา 295 ทั้งหมด 19 เรื่อง ตั้งแต่ปี 2541-2545 ซึ่งมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญรวม 19 คน มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน พบว่า

1) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมเป็นองค์คณะหรือเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยครบทั้ง 19 เรื่อง มี 4 คน ได้แก่

1.1) นายสุวิทย์ ธีรพงศ์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา (วินิจฉัยว่า จงใจ 18 เรื่อง, ไม่จงใจ/ยกคำร้อง 1 เรื่อง)

1.2) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา (วินิจฉัยว่า จงใจ 16 เรื่อง, ไม่จงใจ/ยกคำร้อง 3 เรื่อง)

1.3) พลโทจุล อติเรก มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ (วินิจฉัยว่า จงใจ 17 เรื่อง, ไม่จงใจ/ยกคำร้อง 2 เรื่อง)

1.4) นายอนันต์ เกตุวงศ์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ (วินิจฉัยว่า จงใจ 17 เรื่อง, ไม่จงใจ/ยกคำร้อง 2 เรื่อง)

2) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมเป็นองค์คณะหรือเข้าร่วมวินิจฉัยไม่ครบทั้ง 19 เรื่อง มี 15 คน แต่มีเพียง 5 คน วินิจฉัยว่า "จงใจ" ทุกครั้ง ที่เข้าร่วมวินิจฉัย ได้แก่

2.1) นายมงคล สระฏัน มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา (เข้าร่วมวินิจฉัย 18 เรื่อง, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 18 เรื่อง, ไม่ได้เข้าร่วม 1 เรื่อง)

2.2) นายอุระ หวังอ้อมกลาง มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา (เข้าร่วมวินิจฉัย 18 เรื่อง, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 18 เรื่อง, ไม่ได้เข้าร่วม 1 เรื่อง)

2.3) นายสุจิต บุญบงการ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ (เข้าร่วมวินิจฉัย 17 เรื่อง, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 17 เรื่อง, ไม่ได้เข้าร่วม 2 เรื่อง)

2.4) นายประเสริฐ นาสกุล มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ (เข้าร่วมวินิจฉัยครบทั้ง 10 เรื่อง ก่อนพ้นวาระเพราะอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 10 เรื่อง)

2.5) นายชัยอนันต์ สมุทวณิช ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ (เข้าร่วมวินิจฉัย 4 เรื่อง ก่อนพ้นจากตำแหน่งเพราะลาออก, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 4 เรื่อง)

โปรดดูตารางที่ 3.28 และตารางที่ 3.30 ข้างต้น

2.10.2 ประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบจำนวนผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยในปี 2541-2545 โดยใช้การจัดแบ่งตามตำแหน่งออกเป็น 12 ประเภท และอื่น ๆ พบว่า **ในจำนวนคำวินิจฉัย 249 เรื่อง ศาล (เช่น ศาลยุติธรรม และศาลปกครอง) เป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาล**

รัฐธรรมนูญมากที่สุด จำนวน 126 เรื่อง (ร้อยละ 50.6) รองลงมาตามลำดับคือ (1) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ปฏิบัติหน้าที่เป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง ยื่นคำร้องจำนวน 54 เรื่อง (ร้อยละ 21.7) (2) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) จำนวน 20 เรื่อง (ร้อยละ 8.0) ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกับ (3) ประธานรัฐสภา หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 19 เรื่อง (ร้อยละ 7.6)

สำหรับผู้ยื่นคำร้องจำนวนน้อยที่สุดได้แก่ (1) นายกรัฐมนตรี (2) คณะกรรมการบริหารพรรค สมาชิก หรือผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (3) คณะรัฐมนตรี โดยยื่นคำร้องในจำนวนเท่ากัน คือ 1 เรื่อง (ร้อยละ 0.4) สำหรับสมาชิกวุฒิสภา และอัยการสูงสุด ไม่ได้ยื่นคำร้องแม้แต่เรื่องเดียว โปรดดูตารางที่ 3.31

ตารางที่ 3.31 ผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 จำนวน 249 คำวินิจฉัย จำแนกตามปี และประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัย ปี	ผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 จำนวน 249 คน													
	ประธานรัฐสภา หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร	ประธานวุฒิสภา	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	สมาชิกวุฒิสภา	ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา	คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) / นายทะเบียนพรรคการเมือง	นายกรัฐมนตรี	อัยการสูงสุด	คณะกรรมการ ปปช.	ศาล เช่น ศาลยุติธรรม ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลภาษีอากร ศาลล้มละลาย รวมทั้งศาลปกครอง	กรรมการบริหารสมาชิก หรือผู้ขอจัดตั้งพรรค	คณะ รมต.	อื่น ๆ เช่น ประชาชน อบต.	รวม
2541	1,4,14 (3 เรื่อง)	13 (1 เรื่อง)				3,6,1 (3 เรื่อง)				8,9,11,12,16 (5 เรื่อง)			2,5,7,10 (4 เรื่อง)	**16**
2542	3,11,16,49, 50,51-52,54 (8 เรื่อง)	37,48, 53 (3 เรื่อง)	1 (1 เรื่อง)			2,6,7,8,10, 45,46,47 (8 เรื่อง)				4,5,9,12-35,38-40, 41,42-43,44 (34 เรื่อง)				**54**
2543	5,20, 32,56 (4 เรื่อง)	21,22, 54,55 (4 เรื่อง)	57 (1 เรื่อง)		24 (1 เรื่อง)	3,4,6, 13,29,64 (6 เรื่อง)	26 (1 เรื่อง)		10,11,12,23, 27,28,31,63 (8 เรื่อง)	1,2,7,8,9,14-15, 16-19,25,34-53 (32 เรื่อง)	30 (1 เรื่อง)	33 (1 เรื่อง)	58-62 (5 เรื่อง)	**64**
2544	13,18 (2 เรื่อง)	4 (1 เรื่อง)			12,13 (2 เรื่อง)	1,2,6,7,8,21,22,23, 24,25,26,28,29,30, 31,32,34,51 (18 เรื่อง)			5,19,20 (3 เรื่อง)	3,9-10,11,14, 15,16,17,27, 35-36, 37-39, 40-49,50 (25 เรื่อง)				**51**
2545	15,38 (2 เรื่อง)	3-4,59 (3 เรื่อง)			16 (1 เรื่อง)	1,2,5,8,10,11,12,36, 42,43,50,51,52,54, 55,56,60,63,64 (19 เรื่อง)			14,17,18, 35,37,39, 41,53,58 (9 เรื่อง)	6,7,9,13,19-22,23,24, 25, 26-34,40,44,45,46, 47,48,49,57, 61,62 (30 เรื่อง)				**64**
รวม	(19 เรื่อง) ร้อยละ 7.6	(12 เรื่อง) ร้อยละ 4.8	(2 เรื่อง) ร้อยละ 0.8	0	(4 เรื่อง) ร้อยละ 1.6	(54 เรื่อง) ร้อยละ 21.7	(1 เรื่อง) ร้อยละ 0.4	0	(20 เรื่อง) ร้อยละ 8.0	(126 เรื่อง) ร้อยละ 50.6	(1 เรื่อง) ร้อยละ 0.4	(1 เรื่อง) ร้อยละ 0.4	(9 เรื่อง) ร้อยละ 3.6	**249**

2.10.3 จำนวนประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง มีประเด็นหลักที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย 1-3 ประเด็นหลัก โดย**มี 1 ประเด็นหลักมากที่สุด จำนวน 188 เรื่อง (ร้อยละ 75.5)** รองลงมา มี 2 ประเด็นหลัก จำนวน 52 เรื่อง (ร้อยละ 20.9) ที่เหลือ มี 3 ประเด็นหลัก จำนวน 8 เรื่อง และมี 4 ประเด็นหลัก 1 เรื่อง โปรดดูตารางที่ 3.32

ตารางที่ 3.32 ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง จำแนกตามปี (ตัวเลข หมายถึง หมายเลขคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ)

คำวินิจฉัย ปี	ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง				
	มี 1 ประเด็นหลัก	มี 2 ประเด็นหลัก	มี 3 ประเด็นหลัก	มี 4 ประเด็นหลัก	รวม
2541	2, 3, 5, 7, 9, 10, 12, 15, 16 (9 เรื่อง)	1, 6, 8, 11 (4 เรื่อง)	13-14 (2 เรื่อง)	4 (1 เรื่อง)	16
2542	1, 6, 7, 8, 11, 12-35, 37, 38-40, 41, 44, 45, 46, 47, 49, 51-52, 53 (42 เรื่อง)	2, 3, 4, 5, 9, 10, 36, 42-43, 54 (10 เรื่อง)	48, 50 (2 เรื่อง)	-	54
2543	2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14-15, 16-19, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 31,32, 33, 34-53, 56, 57, 58-62, 63, 64 (55 เรื่อง)	1, 10, 12, 20, 26, 27, 54-55 (8 เรื่อง)	5 (1 เรื่อง)	-	64
2544	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 14, 15, 17, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 37-39, 40-49, 51 (39 เรื่อง)	9-10, 13, 16, 18, 19, 20, 27, 33, 35-36, 50 (12 เรื่อง)	-	-	51
2545	1, 2, 5, 6, 7, 8,10, 11, 12, 15, 18, 19-22, 23, 24, 25, 35, 36, 37, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64 (43 เรื่อง)	3-4, 13, 14, 16, 17, 26-34, 38, 39, 59 (18 เรื่อง)	9, 48, 57 (3 เรื่อง)	-	64
รวม	**(188 เรื่อง) ร้อยละ 75.5**	**(52 เรื่อง) ร้อยละ 20.9**	**(8 เรื่อง) ร้อยละ 3.2**	**(1 เรื่อง) ร้อยละ 0.4**	**249**

2.10.4 ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 5 ประเภท

การศึกษาและวิเคราะห์คำวินิจฉัยปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง มุ่งเน้นประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งจัดแบ่งเป็น 5 ประเภท ปรากฏว่า **ปัญหาการตรวจสอบกฎหมายมีมากที่สุด คือ จำนวน 150 เรื่อง (ร้อยละ 60.3)** รองลงมาตามลำดับ คือ ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง มีจำนวน 49 เรื่อง (ร้อยละ 19.7) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 27 เรื่อง (ร้อยละ 10.8) ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีจำนวน 22 เรื่อง (ร้อยละ 8.8) และท้ายสุด คือ ปัญหาอื่น ๆ นอกเหนือจากปัญหาข้างต้น มีจำนวน 1 เรื่อง โปรดดูตารางที่ 3.33

ตารางที่ 3.33 ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยจำนวน 5 ประเภท ในปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง จำแนกตาม ปี

ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 5 ประเภท ปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง						
คำวินิจฉัย ปี	1) ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย	2) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ	3) ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	4) ปัญหาองค์กรหรือ พรรคการเมือง	5) ปัญหาอื่น ๆ	รวม
2541	1,4,5,6,9,10,11, 12,13-14,16 (11 เรื่อง)	2,3,7,10 (4 เรื่อง)	-	6 (1 เรื่อง)	-	**16**
2542	3,4,5,9,10, 11,12-35,37, 38-40,41,42-43, 44,48,50,54 (41 เรื่อง)	6,7,8, 51-52,53 (6 เรื่อง)	36,49 (2 เรื่อง)	1,2,45, 46,47 (5 เรื่อง)	-	**54**
2543	1,2,7,8,9,14-15, 16-19,21,22,25, 34-53,54-55,56 (37 เรื่อง)	5,6,13,20, 26,32,33, 58-62,63 (13 เรื่อง)	10,11,12,23, 27,28,31 (7 เรื่อง)	3,4,29, 30,57,64 (6 เรื่อง)	24 (1 เรื่อง)	**64**
2544	3,9,10,11,12,14, 15,16,17,27,33, 35-36, 37-39, 40-49,50 (27 เรื่อง)	13,18 (2 เรื่อง)	4,5, 19,20 (4 เรื่อง)	1,2,6,7,8,21, 22,23,24,25, 26,28,29,30, 31,32,34,51 (18 เรื่อง)	-	**51**
2545	3-4,6,7,9,13, 16,19-22,23,24, 25,26-34,40, 44,45,46,47,48, 49,57,59,61,62 (34 เรื่อง)	15,38 (2 เรื่อง)	14,17,18, 35,37,39, 41,53,58 (9 เรื่อง)	1,2,5,8,10,11, 12,36,42,43, 50,51,52,54, 55,56,60,63,64 (19 เรื่อง)	-	**64**
รวม	**(150 เรื่อง) ร้อยละ 60.3**	**(27 เรื่อง) ร้อยละ 10.8**	**(22 เรื่อง) ร้อยละ 8.8**	**(49 เรื่อง) ร้อยละ 19.7**	**(1 เรื่อง) ร้อยละ 0.4**	**249**

2.10.5 แนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ในจำนวนคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วยคำวินิจฉัยส่วนบุคคลจำนวน 3,387 เรื่อง และจำนวนคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่จัดแบ่งประเภทของปัญหาออกเป็น 5 ประเภท เฉพาะส่วนที่ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" และ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ดังนี้

(โปรดดูตารางที่ 3.34 เฉพาะ 2 ช่องแรกของปัญหาแต่ละประเภท ที่บรรทัดล่างสุด "รวมเรื่อง")

1) ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย มีจำนวน 150 เรื่อง คำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมีจำนวนที่แตกต่างกัน โดยจำนวนผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (1,584) มีมากกว่าผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (232) หรือเท่ากับ 1,584 : 232 หรือถ้าปรับตัวเลขให้เป็นอัตราส่วนอย่างต่ำเพื่อให้เห็นชัดเจนขึ้นจะเท่ากับ 6.8 : 1

ผลเช่นนี้ หมายความว่า **เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมากกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 6.8 : 1**

2) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 27 เรื่อง จำนวนผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (150) มีน้อยกว่าผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (176) หรือเท่ากับ 150 : 176 ซึ่งเท่ากับ 0.8 : 1

ผลเช่นนี้ หมายความว่า **เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญน้อยกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญในอัตราส่วน 0.8 : 1**

3) ปัญหาบุคคล หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีจำนวน 22 เรื่อง จำนวนผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (47) มีน้อยกว่าผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (237) หรือเท่ากับ 47 : 237 ซึ่งเท่ากับ 0.2 : 1

ผลเช่นนี้ หมายความว่า **เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญน้อยกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญในอัตราส่วน 0.2 : 1**

4) ปัญหาองค์กร หรือพรรคการเมือง มีจำนวน 49 เรื่อง จำนวนผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (602) มีมากกว่าผลรวมของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (33) หรือเท่ากับ 602 : 33 ซึ่งเท่ากับ 18.2 : 1

ตารางที่ 3.34 สรุปคะแนนเสียงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 รวมจำนวน 3,387 เรื่อง (คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 1/2541 ถึง 64/2545 รวม 249 เรื่อง) จำแนกตาม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และประเภทของปัญหา 5 ประเภท

คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 จำนวน 3,387 เรื่อง (คำวินิจฉัยของศาล รธน. จำนวน 249 เรื่อง) จำแนกตาม ประเภทของปัญหา 5 ประเภท																					
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541–2545 (1/2541 ถึง 64/2545)	1) ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย (150)				2) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ (27)				3) ปัญหาบุคคล หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (22)				4) ปัญหาองค์กร หรือพรรคการเมือง (49)				5) ปัญหาอื่น ๆ (1)				รวม
	ชอบด้วย รธน.	ไม่ชอบด้วย รธน.	อื่น ๆ	ไม่ได้ร่วมวินิจฉัย	ชอบด้วย รธน.	ไม่ชอบด้วย รธน.	อื่น ๆ	ไม่ได้ร่วมวินิจฉัย	ชอบด้วย รธน.	ไม่ชอบด้วย รธน.	อื่น ๆ ยกคำร้อง	ไม่ได้ร่วมวินิจฉัย	ชอบด้วย รธน.	ไม่ชอบด้วย รธน.	อื่น ๆ	ไม่ได้ร่วมวินิจฉัย	ชอบด้วย รธน.	ไม่ชอบด้วย รธน.	อื่น ๆ ยกคำร้อง	ไม่ได้ร่วมวินิจฉัย	
1. เชาวน์	47	4				10				2			5	1							69
2. ชัยอนันต์	19	42	1	4	4	9		2		6			5			3		1			96
3. โกเมน	60	26	1	2	9	13	1		3	2	2	2	1	5	8			1			136
4. ประเสริฐ	71	26	1	1	8	17			1	12			22	2	1			1			163
5. กระมล	60	2		2	8	1		1	5	8			39								126
6. จิระ	25	4			1	1			2	7			7			7					54
7. จุมพล	100	2	27	21	11	10	5	1	4	15	1	2	45	1		3	1				249
8. จุล	143	4	1	2	10	16		1	4	18			44	2		3	1				249
9. ปรีชา	114	10	26		12	7	8		3	17	2		45			4		1			249
10. ผัน	60	2		2	8	1		1	4	7		2	39								126
11. มงคล	121	9	2	18	15	10	1	1	1	20		1	48			1	1				249
12. ศักดิ์	38	1		13	1			1	4	4		2	28			4					96
13. สุจิต	63	29	1	3	11	5			1	17		2	37	1		3		1			174
14. สุจินดา	133	7	1	7	6	14		7	3	18		1	42	2		2		1			244
15. สุวิทย์	140	7	1	2	14	12		1	3	19			48			1		1			249
16. อนันต์	142	6	2		6	20	1		3	19			43	1		5	1				249
17. อมร	28	15		18	2	7		1	2	10		1	30	8		1					123
18. อิสสระ	97	30	2	17	10	11	6		2	17		1	28	9	1	5			1		237
19. อุระ	123	6	3	18	14	12	1		2	19		1	46	1		2	1				249
รวม	1,584	232	69	130	150	176	23	17	47	237	5	15	602	33	10	44	5	7	1	0	3,387

ผลเช่นนี้ หมายความว่า **เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาองค์กร หรือพรรคการเมือง คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมากกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 18.2 : 1**

5) ปัญหาอื่น ๆ มีจำนวน 1 เรื่อง ข้อมูลมีไม่เพียงพอที่จะวิเคราะห์

โปรดดูตารางที่ 3.35

ตารางที่ 3.35 แนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง จำแนกตามประเภทของปัญหา 5 ประเภท

แนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง			
ประเภทของปัญหา 5 ประเภท	**แนวโน้มคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทาง**	**อัตราส่วนคะแนนเสียง ชอบ : ไม่ชอบ**	
1. ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย (จำนวน 150 เรื่อง)	**"ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" มากกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"**	1,584	232
ปรับตัวเลขเป็นอัตราส่วนอย่างต่ำ		**6.8**	**1**
2. ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ (จำนวน 27 เรื่อง)	**"ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" น้อยกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"**	150	176
ปรับตัวเลขเป็นอัตราส่วนอย่างต่ำ		**0.8**	**1**
3. ปัญหาบุคคล หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (จำนวน 22 เรื่อง)	**"ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" น้อยกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"**	47	237
ปรับตัวเลขเป็นอัตราส่วนอย่างต่ำ		**0.2**	**1**
4. ปัญหาองค์กร หรือพรรคการเมือง (จำนวน 49 เรื่อง)	**"ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" มากกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"**	602	33
ปรับตัวเลขเป็นอัตราส่วนอย่างต่ำ		**18.2**	**1**

2.10.6 คำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

เนื่องจากในช่วงปี 2541-2545 มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญรวม 249 เรื่อง คือ ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541-64/2545 และมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งรวม 19 คน ในเวลาเดียวกัน ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มแรกในปี 2541 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัยครบทั้ง 249 เรื่อง ขณะที่บางคนพ้นจากตำแหน่งไปก่อน หรือบางคนได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเข้ามาภายหลัง ทำให้ดำรงตำแหน่งอยู่ใน

ช่วงเวลาของคำวินิจฉัยไม่ครบทั้ง 249 เรื่อง ดังนั้น ในการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบในหัวข้อนี้และหัวข้อต่อ ๆ ไป จำเป็นต้องจัดแบ่งกลุ่มให้ชัดเจนก่อน โดยจัดแบ่งตามจำนวนคำวินิจฉัยออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 7 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2541-2545 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัยครบทั้ง 249 เรื่อง ได้แก่ (1) นายจุมพล ณ สงขลา (2) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (3) นายมงคล สระฏัน (4) นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ (5) นายอุระ หวังอ้อมกลาง (6) พลโทจุล อติเรก และ (7) นายอนันต์ เกตุวงศ์

กลุ่มที่สอง มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 12 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2541-2545 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัยไม่ครบทั้ง 249 เรื่อง ได้แก่

1) นายเชาวน์ สายเชื้อ (มี 69 เรื่อง)
2) นายชัยอนันต์ สมุทวณิช (มี 96 เรื่อง)
3) นายโกเมน ภัทรภิรมย์ (มี 136 เรื่อง)
4) นายประเสริฐ นาสกุล (มี 163 เรื่อง)
5) นายสุจิต บุญบงการ (มี 174 เรื่อง)
6) นายสุจินดา ยงสุนทร (มี 244 เรื่อง)
7) นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ (มี 237 เรื่อง)
8) นายกระมล ทองธรรมชาติ (มี 126 เรื่อง)
9) นายผัน จันทรปาน (มี 126 เรื่อง)
10) นายอมร รักษาสัตย์ (มี 123 เรื่อง)
11) นายศักดิ์ เตชาชาญ (มี 96 เรื่อง) และ
12) นายจิระ บุญพจนสุนทร (มี 54 เรื่อง)

ทั้งนี้ บางคนอาจพ้นจากตำแหน่งไปก่อน หรือบางคนได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเข้ามาในภายหลัง และยังคงดำรงตำแหน่งอยู่ (โปรดดูตารางที่ 3.34 ข้างต้น ด้านขวาสุด)

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวกับคำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (ซึ่งจะนำไปใช้พิสูจน์สมมติฐาน ข้อที่ว่า "โครงสร้างหรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาและมีจำนวนแตกต่างกันย่อมทำให้ทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกลุ่มข้างมาก") **พบว่า**

1) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 7 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2541-2545 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัยครบทั้ง 249 เรื่อง นั้น มี 5 คน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ได้แก่ (1) นายจุมพล ณ สงขลา

(2) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (3) นายมงคล สระฏัน (4) นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ และ (5) นายอุระ หวังอ้อมกลาง ได้มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันจำนวน 161 เรื่อง หรือคิดเป็นร้อยละ 64.6 ของคำวินิจฉัยทั้งหมด (249 เรื่อง)

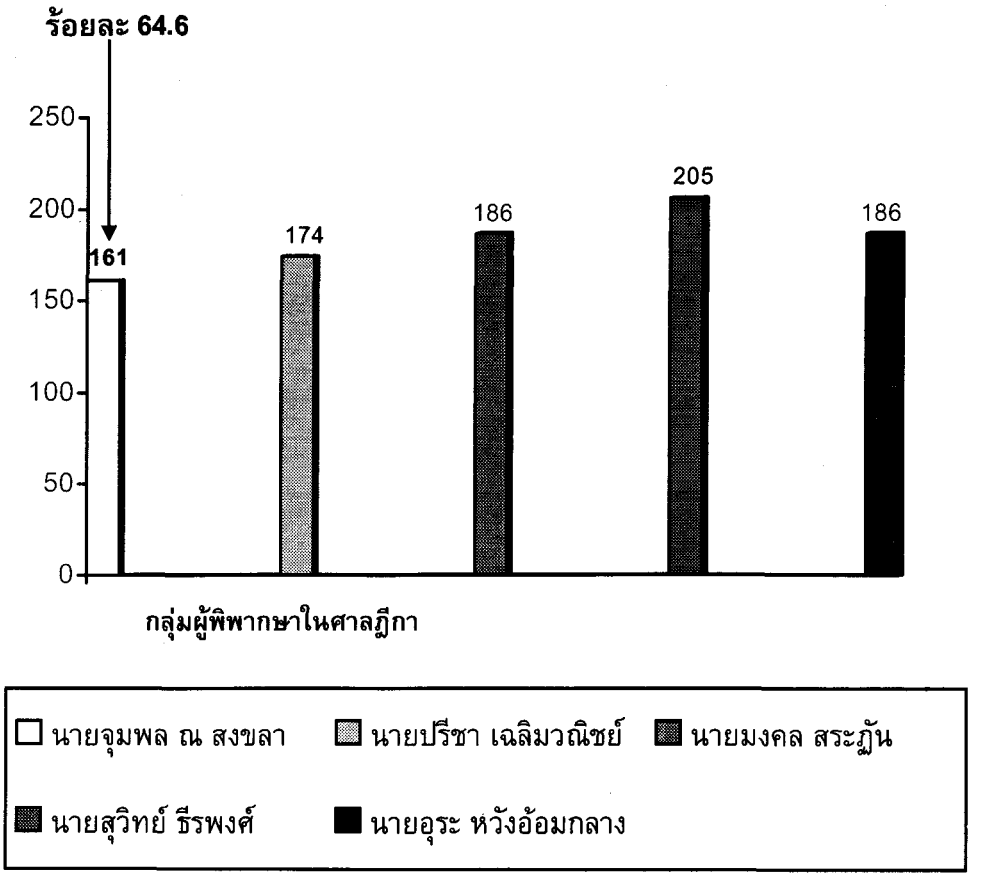
จำนวนคำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และจำนวนร้อยละดังกล่าวนี้ได้มาจากตัวเลขที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 5 คนนี้ วินิจฉัยว่า "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" รวมกี่เรื่อง โดยเลือกตัวเลขจำนวนน้อยที่สุดจาก 5 คนนี้ (หรือได้มาจากผลรวมคะแนนจากช่อง "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" ของปัญหาทั้ง 5 ประเภท ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน รวม 5 คน และเลือกตัวเลขจำนวนน้อยที่สุด) ซึ่งปรากฏว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนวินิจฉัยว่า "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" ในจำนวนเรียงตามลำดับกัน ดังนี้ จุมพล (161), ปรีชา (174), มงคล (186), สุวิทย์ (205) และ อุระ (186)

กล่าวได้ว่า จำนวนตัวเลขที่น้อยที่สุดของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 5 คนนี้เป็นตัวเลขร่วมที่แสดงถึงคำวินิจฉัยที่เหมือนกัน หรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 5 คนนี้ จากนั้น จึงนำไปคำนวณได้ว่าเป็นร้อยละเท่าไรของจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 249 เรื่อง

สำหรับอีก 2 คน ได้แก่ พลโทจุล อติเรก มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ และนายอนันต์ เกตุวงศ์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ นั้น มีข้อมูลไม่เพียงพอที่จะวิเคราะห์ได้

ผลการวิจัยเอกสารส่วนนี้แสดงให้เห็นแต่เพียงว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่ม 5 คนที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกานี้ มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันในจำนวนมากน้อยเพียงใดเท่านั้น ผลการวิจัยเอกสารครั้งนี้ไม่สามารถบอกเหตุผลได้ว่าการที่คำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันของแต่ละกลุ่มนั้นเกิดจากสาเหตุใด เช่น (1) เกิดจากการมีเหตุผลเหมือนกันหรือทำนองเดียวกัน หรือ (2) เกิดจากการมีที่มาจากแหล่งเดียวกันหรือมาจากความเชี่ยวชาญสาขาเดียวกัน เป็นต้น โปรดดูภาพที่ 3.1 ประกอบ

ภาพที่ 3.1 จำนวนคนและร้อยละของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่มที่มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จำแนกตาม กลุ่มที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2541-2545 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัยครบทั้ง 249 เรื่อง

2) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 12 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2541-2545 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัยไม่ครบทั้ง 249 เรื่อง นั้น ไม่อาจวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ เนื่องจากข้อมูลหรือตัวเลขมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จำนวนคำวินิจฉัย และช่วงเวลาการดำรงตำแหน่ง เป็นต้น โปรดดูตารางที่ 3.34 ข้างต้น

2.10.7 การเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย

ผลจากการวิจัยเอกสารในปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง ได้แสดงให้เห็นตัวเลขการเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำร้องที่มาสู่ศาลรัฐธรรมนูญของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนได้อย่างชัดเจน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่หนึ่ง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 7 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2541-2545 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัยครบทั้ง 249 เรื่อง อันได้แก่

1) **นายจุมพล ณ สงขลา มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะมากที่สุด 27 เรื่อง จากทั้งหมด 249 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 10.8 ของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด (249 เรื่อง)** โดยไม่ได้เข้าร่วมปัญหาการตรวจสอบกฎหมายมากที่สุด คือ 21 เรื่อง

2) รองลงมามีจำนวนตัวเลขเท่ากันมี 2 คน คือ นายมงคล สระฏัน และนายอุระ หวังอ้อมกลาง ที่ต่างมาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา โดยไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ จำนวน 21 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 8.4 ของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด (249 เรื่อง) โดยไม่ได้เข้าร่วม "ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย" มากที่สุด คือ 18 เรื่อง

3) **นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ และนายสุวิทย์ ธีรพงษ์ ที่ต่างมาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา มีจำนวนตัวเลขเท่ากัน โดยไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะน้อยที่สุด คือ จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 1.6 ของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด (249 เรื่อง)** โดยนายปรีชา เฉลิมวณิชย์ ไม่ได้เข้าร่วม "ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง" ทั้ง 4 เรื่อง ขณะที่นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ ไม่ได้เข้าร่วม "ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย" จำนวน 2 เรื่อง

4) นายอนันต์ เกตุวงศ์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ จำนวน 5 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 2.0 ของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด (249 เรื่อง) โดยไม่ได้เข้าร่วม "ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง" ทั้ง 5 เรื่อง

5) พลโทจุล อติเรก มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ จำนวน 6 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 2.4 ของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด (249 เรื่อง) โดยไม่ได้เข้าร่วม "ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง" จำนวน 3 เรื่อง

<u>กลุ่มที่สอง</u> ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 12 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2541-2545 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัย<u>ไม่ครบทั้ง 249 เรื่อง</u> เนื่องจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่มนี้ มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง หรือมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งไม่เท่ากัน ทำให้ไม่อาจนำตัวเลขหรือข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันได้ อย่างไรก็ดี ได้นำมาเฉพาะบางคนที่มีตัวเลขใกล้เคียงมากกับจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 249 เรื่อง ซึ่งได้แก่

2.1) นายสุจินดา ยงสุนทร มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ มีคำวินิจฉัยในช่วงปี 2541-2545 จำนวน 244 เรื่อง ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ จำนวน 17 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 7.0 ของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด (244 เรื่อง) โดยไม่ได้เข้าร่วม "ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง" และ "ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ" มากที่สุดจำนวน 7 เรื่องเท่ากัน

2.2) นายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ มีคำวินิจฉัยในช่วงปี 2541-2545 จำนวน 237 เรื่อง ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ จำนวน 17 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 9.7 ของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด (237 เรื่อง) โดยไม่ได้เข้าร่วม "ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง" มากที่สุดจำนวน 17 เรื่อง

ผลจากการเปรียบเทียบข้างต้น ทำให้กล่าวได้ว่า **ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 7 คนที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2541-2545 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัย<u>ครบทั้ง 249 เรื่อง</u> นั้น มี 2 คน คือ นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ และนายสุวิทย์ ธีรพงษ์ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ<u>น้อยที่สุด</u> คือ เพียง 4 เรื่องเท่านั้น รองลงมา คือ นายอนันต์ เกตุวงศ์ จำนวน 5 เรื่อง และพลโทจุล อติเรก จำนวน 6 เรื่อง ในขณะที่นายจุมพล ณ สงขลา ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ<u>มากที่สุด</u> จำนวน 27 เรื่อง**

โปรดดูตารางที่ 3.36

ตารางที่ 3.36 คำวินิจฉัยที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะในช่วงปี 2541-2545 จำแนกตาม ปัญหา 5 ประเภท

คำวินิจฉัยที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ ในช่วงปี 2541-2545 จำแนกตาม ปัญหา 5 ประเภท							
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	รวมจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงปี 2541-2545	1) ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย (150) ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย	2) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ (27) ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย	3) ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (22) ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย	4) ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง (49) ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย	5) ปัญหาอื่น ๆ (1) ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย	รวมคำวินิจฉัยที่ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัย (คิดเป็นร้อยละ)
1. เชาวน์	69						0
2. ชัยอนันต์	96	4	2		3		9 (9.4)
3. โกเมน	136	2		2			4 (2.9)
4. ประเสริฐ	163	1					1 (0.6)
5. กระมล	126	2	1				3 (2.4)
6. จิระ	54				7		7 (13.0)
7. จุมพล	249	21	1	2	3		27 (10.8)
8. พลโทจุล	249	2	1		3		6 (2.4)
9. ปรีชา	249				4		4 (1.6)
10. ผัน	126	2	1	2			5 (4.0)
11. มงคล	249	18	1	1	1		21 (8.4)
12. ศักดิ์	96	13	1	2	4		20 (20.8)
13. สุจิต	174	3		2	3		8 (4.6)
14. สุจินดา	244	7	7	1	2		17 (7.0)
15. สุวิทย์	249	2	1		1		4 (1.6)
16. อนันต์	249				5		5(2.0)
17. อมร	123	18	1	1	1		21 (1.7)
18. อิสสระ	237	17		1	5		23 (9.7)
19. อุระ	249	18		1	2		21 (8.4)
รวมเรื่อง	**3,387**	**130**	**17**	**15**	**44**	**0**	**206**

2.10.8 คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง ประกอบด้วยคะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ มติเป็นเอกฉันท์และมติไม่เป็นเอกฉันท์ (ไม่มีมติเท่ากัน หรือคะแนนเสียงเท่ากัน) พบว่า **มติไม่เป็นเอกฉันท์ มีจำนวน 148 เรื่อง (ร้อยละ 59.4) มากกว่ามติเป็นเอกฉันท์ ที่มีจำนวน 101 เรื่อง (ร้อยละ 40.6)** โปรดดูตารางที่ 3.37

ตารางที่ 3.37 คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง จำแนกตาม ปี และมติเป็นเอกฉันท์ และไม่เป็นเอกฉันท์ (หมายเลขหน้าวงเล็บ คือ หมายเลขคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ)

คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง			
คำวินิจฉัย	**มติเป็นเอกฉันท์**	**มติไม่เป็นเอกฉันท์**	**รวม**
ปี 2541	1(13:0), 7(9:0), 8(9:0), 10(12:0), 11(13:0), 12(12:0), 16(13:0) (7 เรื่อง)	2(8:5), 3(12:1), 4(12:1), 5(9:2:1), 6(9:2), 9(5:4), 13-14(12:1), 15(11:1:1) (9 เรื่อง)	16
ปี 2542	3(12:0), 6(13:0), 7(13:0), 8(12:0), 9(12:0), 10(12:0), 44(13:0), 49(13:0) (8 เรื่อง)	1(9:3), 2(12:1), 4(12:1), 5(9:4), 11(11:2), 12-35(12:1), 36(7:6), 37(8:4), 38-40(11:1), 41(11:1), 42-43(11:1), 45(10:1), 46(10:1), 47(12:1), 48(12:1), 50(8:5), 51-52(7:3:3), 53(7:3:2), 54(8:1:3) (46 เรื่อง)	54
ปี 2543	2(9:0), 8(13:0), 9(13:0), 11(13:0), 14-15(13:0), 16-19(13:0), 23(13:0), 31(11:0), 57(14:0) (13 เรื่อง)	1(9:1), 3(12:1), 4(11:1), 5(8:4), 6(10:3), 7(10:3), 10(12:1), 12(12:1), 13(7:6), 20(8:5), 21(8:4), 22(9:4), 24(7:5:1), 25(12:1), 26(12:1), 27(11:1), 28(9:2), 29(11:1), 30(8:3), 32(7:1:3), 33(7:3:2), 34-53(6:4:2), 54-55(10:3), 56(9:4), 58-62(10:4), 63(14:1), 64(12:1) (51 เรื่อง)	64
ปี 2544	5(14:0), 6(14:0), 7(14:0), 8(14:0), 9-10(12:0), 13(13:0), 14(14:0), 15(14:0), 16(13:0), 17(12:0), 18(14:0), 21(15:0), 22(15:0), 23(15:0), 24(14:0), 25(15:0), 26(13:0), 28(14:0), 29(15:0), 30(13:0), 31(14:0), 34(10:0), 37-39(10:1), 40-49(14:0), 50(14:0) (37 เรื่อง)	1(14:1), 2(14:1), 3(10:1), 4(11:3), 11(12:2), 12(12:1), 19(12:1), 20(8:7), 27(14:1), 32(13:1), 33(11:2), 35-36(11:1), 51(13:1) (14 เรื่อง)	51
ปี 2545	6(14:0), 12(15:0), 17(13:0), 18(13:0), 19-22(10:0), 23(10:0), 24(11:0), 25(11:0), 26-34(11:0), 35(10:0), 36(14:0), 40(14:0), 43(14:0), 45(15:0), 46(15:0), 47(15:0), 50 (9:0), 51(9:0), 52(14:0), 53(14:0), 54(12:0), 55(14:0), 60(13:0), 61(13:0), 62(13:0) (36 เรื่อง)	1(11:2), 2(12:1), 3-4(8:6), 5(11:2), 7(13:1), 8(9:5), 9(12:1), 10(11:2), 11(13:2), 13(11:4), 14(14:1), 15(7:4), 16(8:3), 37(10:4), 38(9:6), 39(9:5), 41(10:5), 42(14:1), 44(12:3), 48(9:6), 49(14:1), 56(12:1), 57(12:2), 58(13:1), 59(12:2), 63(11:1), 64(11:1) (28 เรื่อง)	64
รวม	(101 เรื่อง) ร้อยละ 40.6	(148 เรื่อง) ร้อยละ 59.4	249

2.10.9 ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่อง

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลในปี 2541-2545 ซึ่งมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 249 เรื่อง ปรากฏว่า

1) ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาจนแล้วเสร็จมากที่สุด คือ 12 เดือนขึ้นไป มีจำนวน 41 เรื่อง (ร้อยละ 16.5 ของคำวินิจฉัยทั้งหมด 249 เรื่อง) รองลงมา คือ 3-4 เดือน มีจำนวน 39 เรื่อง (ร้อยละ 15.7) และ ต่ำกว่า 1 เดือน มีจำนวน 28 เรื่อง (ร้อยละ 11.3) เป็นต้น และ**หากนำระยะเวลาตั้งแต่ต่ำกว่า 1 เดือน ถึง 4-5 เดือน มารวมกัน พบว่า ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหารวมกันได้ 129 เรื่อง (ร้อยละ 51.8) เช่นนี้ ทำให้กล่าวได้ว่า ในจำนวนปัญหาที่ยื่นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยจำนวน 249 เรื่อง ปัญหาหรือคำร้องส่วนใหญ่จำนวน 129 เรื่อง (ร้อยละ 51.8) ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาในการพิจารณาวินิจฉัยไม่เกิน 4-5 เดือน**

2) คำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัยน้อยที่สุด มี 2 เรื่อง ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 1/2541 (วันที่ 23 พฤษภาคม 2541) ส.ส. 90 คน กับ พระราชกำหนด จำนวน 4 ฉบับ และคำวินิจฉัยที่ 26/2543 (วันที่ 22 มิถุนายน 2543) คณะรัฐมนตรี กับ พระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมรัฐสภาฯ ทั้ง 2 เรื่องนี้ ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาเพียง 2 วัน สำหรับคำวินิจฉัยที่ใช้เวลาน้อยรองลงมา ตามลำดับ คือ คำวินิจฉัยที่ 6/2543 ใช้เวลา 5 วัน และคำวินิจฉัยที่ 3/2542 ใช้เวลา 7 วัน

3) คำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด มี 1 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 48/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายราเชนทร์ เรืองทวีป กับ ประมวลรัษฎากรฯ ใช้เวลา 2 ปี 5 เดือน 14 วัน รองลงมา คือ คำวินิจฉัยที่ 62/2545 (วันที่ 17 ธันวาคม 2545) นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กับพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยฯ ใช้เวลา 2 ปี 4 เดือน 20 วัน โปรดดูตารางที่ 3.38

ตารางที่ 3.38 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง จำแนกตาม ปี และระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยแต่ละเรื่อง

ระยะเวลาที่ใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยแต่ละเรื่องในปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง														
คำวินิจฉัย	ต่ำกว่า 1 เดือน	1-2 เดือน	2-3 เดือน	3-4 เดือน	4-5 เดือน	5-6 เดือน	6-7 เดือน	7-8 เดือน	8-9 เดือน	9-10 เดือน	10-11 เดือน	11-12 เดือน	12 เดือนขึ้นไป	รวม
ปี 2541	1,2,3,8,9, 10,13-14 (8 เรื่อง)	5,6,7, 16 (4 เรื่อง)	4,11 (2 เรื่อง)	15 (1 เรื่อง)			12 (1 เรื่อง)							**16**
ปี 2542	3,53,54 (3 เรื่อง)	2,6,7, 8,10,36, 51-52 (8 เรื่อง)	9,49 (2 เรื่อง)	1,12-35, 41,46,47 (28 เรื่อง)	37,45 (2 เรื่อง)	5,11, 38-40, 42-43,48 (8 เรื่อง)	4,44 (2 เรื่อง)	50 (1 เรื่อง)						**54**
ปี 2543	6,8,20,25, 29, 26, 63, 54-55,56 (10 เรื่อง)	13,24, 27,57 (4 เรื่อง)	10,11, 12,16-19, 23,64 (9 เรื่อง)	4,30 (2 เรื่อง)	31 (1 เรื่อง)	9 (1 เรื่อง)	3,14-15, 21,28,53 (6 เรื่อง)	22 (1 เรื่อง)	7,32,52 (3 เรื่อง)	8,34,35,36, 37,38,39,40, 41,42,43,44, 45,46,47,48, 49,50,51 (19 เรื่อง)		2 (1 เรื่อง)	1(12 เดือน 28 วัน), 33,58,59, 60, 61,62 (7 เรื่อง)	**64**
ปี 2544	12,13, 1,7 (4 เรื่อง)	2,29,39, 28,38, 24,30 (7 เรื่อง)	5,6,8,36, 22,23, 25,33,26 (9 เรื่อง)	4,21,15, 46 (4 เรื่อง)	37,32, 34 (3 เรื่อง)	35,18, 31,47 (4 เรื่อง)	20,51,45 (3 เรื่อง)	49,19 (2 เรื่อง)	50,44 (2 เรื่อง)		40 (1 เรื่อง)	10 (1 เรื่อง)	48,9,43,17,42, 41,11,16,14,27,3 (11 เรื่อง)	**51**
ปี 2545	15,35, 40 (3 เรื่อง)	12,51, 55,60 (4 เรื่อง)	3-4,42, 50 (4 เรื่อง)	41,58, 59,61 (4 เรื่อง)	36,37, 52 (3 เรื่อง)	19-22, 44 (5 เรื่อง)	64 (1 เรื่อง)	1,18, 38 (3 เรื่อง)	2,56 (2 เรื่อง)	5,10,16, 33, 34,43 (6 เรื่อง)	8 (1 เรื่อง)	11,31,32, 45,54 (5 เรื่อง)	6,7,9,13,14,17,23, 24,25,26,27,28,29, 30,39,46,47,48,49, 53,57,62,63 (23 เรื่อง)	**64**
รวม	(28 เรื่อง) ร้อยละ 11.3	(27 เรื่อง) ร้อยละ 10.8	(26 เรื่อง) ร้อยละ 10.4	(39 เรื่อง) ร้อยละ 15.7	(9 เรื่อง) ร้อยละ 3.6	(18 เรื่อง) ร้อยละ 7.2	(13 เรื่อง) ร้อยละ 5.2	(7 เรื่อง) ร้อยละ 2.8	(7 เรื่อง) ร้อยละ 2.8	(25 เรื่อง) ร้อยละ 10.0	(2 เรื่อง) ร้อยละ 0.8	(7 เรื่อง) ร้อยละ 2.8	(41 เรื่อง) ร้อยละ 16.5	**249**

2.10.10 คำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง แบ่งเป็น **คำวินิจฉัยที่ไม่ได้วางบรรทัดฐาน จำนวน 132 เรื่อง (ร้อยละ 53.0) และคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน จำนวน 117 เรื่อง (ร้อยละ 47.0)** โปรดดูตารางที่ 3.39

ตารางที่ 3.39 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง จำแนกตาม ปี รวมทั้งคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน และคำวินิจฉัยที่ไม่ได้วางบรรทัดฐาน

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2541-2545 จำนวน 249 เรื่อง			
คำวินิจฉัย	**คำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน**	**คำวินิจฉัยที่ไม่ได้วางบรรทัดฐาน**	**รวม**
ปี 2541	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13-14, 15, 16 (14 เรื่อง)	8, 9 (2 เรื่อง)	**16**
ปี 2542	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 36, 37, 44, 45, 48, 49,50, 51-52, 53, 54 (20 เรื่อง)	2, 10, 12-35, 38-40, 41, 42-43, 46, 47 (34 เรื่อง)	**54**
ปี 2543	1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14-15, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 30, 32, 33, 34-53, 54-55, 56, 58-62 (47 เรื่อง)	2, 3, 4 ,11, 12, 16, 17, 18, 19, 23, 27, 28, 29, 31, 57, 63, 64 (17 เรื่อง)	**64**
ปี 2544	4,9-10,11,12,13,14,16, 33,35-36,50 (12 เรื่อง)	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 37-39, 40-49, 51 (39 เรื่อง)	**51**
ปี 2545	3-4, 6, 7, 9, 13, 15, 16, 19-22, 23, 24, 40, 44, 45, 47, 48, 49, 57, 59, 61, 62 (24 เรื่อง)	1, 2, 5, 8, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 25, 26-34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 46, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58,60, 63, 64 (40 เรื่อง)	**64**
รวม	**(117 เรื่อง) ร้อยละ 47.0**	**(132 เรื่อง) ร้อยละ 53.0**	**249**

2.10.11 การพิสูจน์สมมติฐาน

ในการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1-3 รวม 3 ครั้ง ซึ่งครอบคลุมคำวินิจฉัยปี 2541-2545 ผลของการพิสูจน์สมมติฐานแต่ละครั้งมีดังนี้

ครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 ประกอบด้วยสมมติฐานครั้งละ 4 ข้อ พบว่า **ผลการศึกษาวิจัยได้สนับสนุนหรือยืนยันสมมติฐานของการศึกษาวิจัยจำนวน 3 ข้อ และไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนหรือยืนยันสมมติฐานของการศึกษาวิจัยจำนวน 1 ข้อ** ดังต่อไปนี้

1) ผลการศึกษาวิจัยสนับสนุนและยืนยันสมมติฐานที่ว่า "โครงสร้างหรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาและมีจำนวนแตกต่างกันย่อมทำให้ทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกลุ่มข้างมาก" หมายความว่า **ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา และกลุ่มที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ที่มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันเท่านั้น หรือตามความเห็นของนักกฎหมาย แต่ไม่สามารถบอกเหตุผลได้ว่าการที่คำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันของแต่ละกลุ่มนั้นเกิดจากการมีที่มาจากการศึกษาหรือการทำงาน มาจากแหล่งเดียวกัน หรือมาจากความเชี่ยวชาญสาขาเดียวกัน หรือเกิดจากสาเหตุใด**

2) ผลการศึกษาวิจัยสนับสนุนและยืนยันสมมติฐาน ที่ว่า "ภูมิหลังที่แตกต่างกันของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีผลต่อทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ" เช่น ภูมิหลังที่เกี่ยวกับอายุ การต่อสู้เรียกร้องเพื่อความเป็นธรรมในสังคมอย่างชัดเจน ประสบการณ์ในการทำงาน ตลอดทั้งปรัชญาและแนวคิดทางกฎหมายและรัฐศาสตร์ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่อาจจำแนกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ อนุรักษ์นิยม เสรีนิยม และประชานิยม

3) ผลการศึกษาวิจัยสนับสนุนและยืนยันสมมติฐาน ที่ว่า "คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองของประเทศ" เช่น มีส่วนช่วย (1) พัฒนาประชาธิปไตยและปฏิรูปการเมือง พิทักษ์ความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญและปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

4) ผลการศึกษาวิจัยไม่สนับสนุนหรือยืนยันสมมติฐาน ที่ว่า "ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ" และ "ถึงแม้ว่าประธานศาลรัฐธรรมนูญได้ออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก (กรณีของนายประเสริฐ นาสกุล) เป็นส่วนใหญ่ก็ตาม แต่ก็ไม่อาจยืนยันได้อย่างแน่นอนและชัดเจนว่า ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลเหนือกลุ่มเสียงข้างมากหรือเหนือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใด หรือมีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ดี อาจกล่าวได้ว่า ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีแนวโน้มที่จะมีแนวคิดหรือมีคำวินิจฉัยที่สอดคล้องกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญฝ่ายเสียงข้างมากเป็นส่วนใหญ่เท่านั้น"

ครั้งที่ 3 ประกอบด้วยสมมติฐาน 2 ข้อ พบว่า ดังนี้

1) ผลการศึกษาวิจัย<u>สนับสนุนและยืนยัน</u>สมมติฐาน ที่ว่า "โครงสร้างหรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาและมีจำนวนแตกต่างกันย่อมทำให้ทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกลุ่มข้างมาก"

2) ผลการศึกษาวิจัย<u>ไม่สนับสนุนหรือยืนยัน</u>สมมติฐาน ที่ว่า "ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ" โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร หรือ <u>คำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับฝ่ายเสียงข้างมาก</u> จำนวน 64 เรื่องในปี 2545 มาวิเคราะห์ว่า **คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของประธานศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในฝ่ายเสียงข้างมาก หรือฝ่ายเสียงข้างน้อย ผลปรากฏว่า** นายอิสระ นิติทัณฑ์ประภาศ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ เป็น**ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่ง<u>ไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง</u> (คือมีจำนวน 52 เรื่อง เนื่องจากพ้นจากตำแหน่งไปก่อน) ได้วินิจฉัยหรือออกเสียงอยู่ "ฝ่ายเสียงข้างมาก" <u>เป็นส่วนน้อย</u> คือ จำนวน 21 เรื่อง จากจำนวน 52 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 40.4 ของจำนวนคำวินิจฉัย 52 เรื่อง** เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า คำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญในการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 นี้ ไม่ได้อยู่ในกลุ่มของฝ่ายเสียงข้างมากเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่มีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

กล่าวโดยย่อ การศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีสมมติฐาน 4 ข้อเท่ากัน และผลการพิสูจน์สมมติฐานก็เป็นในทิศทางเดียวกัน ขณะที่การศึกษาวิจัยครั้งที่ 3 มีสมมติฐาน 2 ข้อ และผลการพิสูจน์สมมติฐานของ 2 ข้อนั้น ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 โปรดดูตารางที่ 3.40

ตารางที่ 3.40 ผลการพิสูจน์สมมติฐานของการศึกษาวิจัย ครั้ง 1-3 ตั้งแต่คำวินิจฉัยปี 2541-2545

สมมติฐานของการศึกษาวิจัยครั้งที่ 1-3	ครั้งที่ 1 (มี 4 ข้อ)		ครั้งที่ 2 (มี 4 ข้อ)		ครั้งที่ 3 (มี 2 ข้อ)		รวม
	สนับสนุนและยืนยัน	ไม่สนับสนุนหรือยืนยัน	สนับสนุนและยืนยัน	ไม่สนับสนุนหรือยืนยัน	สนับสนุนและยืนยัน	ไม่สนับสนุนหรือยืนยัน	
1. โครงสร้างหรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาและมีจำนวนแตกต่างกัน ย่อมทำให้ทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกลุ่มข้างมาก	✓		✓		✓		3
2. ภูมิหลังที่แตกต่างกันของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีผลต่อทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	✓		✓		- (ไม่ได้พิสูจน์)	- (ไม่ได้พิสูจน์)	2
3.คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองของประเทศ	✓		✓		- (ไม่ได้พิสูจน์)	- (ไม่ได้พิสูจน์)	2
4.ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ		✓		✓		✓	3
รวม	3	1	3	1	1	1	10

บทที่ 4
สรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุป

โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง "การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ" มีความสำคัญและความจำเป็นเนื่องจากความสำคัญของรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งบุคคลที่มาดำรงตำแหน่งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรสำคัญองค์กรหนึ่งของกระบวนการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยหน่วยงานและประชาชนจะอาศัยศาลรัฐธรรมนูญเป็นที่พึ่งสูงสุดเพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนเอง รวมทั้งการปฏิรูปการเมืองของไทย เพราะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันคู่กรณี และทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ และองค์กรอื่นของรัฐ แต่ถ้าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่โดยมิได้ยึดถือผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนส่วนใหญ่เป็นที่ตั้ง เช่น ปฏิบัติหน้าที่โดยพะวงถึงความต้องการของผู้มีอำนาจรัฐ หรือฝ่ายการเมือง หรือแม้กระทั่งยึดถือกฎหมายรอง เช่น ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีอำนาจเหนือรัฐธรรมนูญแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่ประชาชนทั่วประเทศได้ร่วมมือกันร่างขึ้นย่อมล้มเหลวในการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งกระบวนการปฏิรูปการเมืองย่อมล้มเหลวตามไปด้วย ความสำคัญและความจำเป็นของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยจะยิ่งเพิ่มมากขึ้น ๆ เมื่อประชาชนและหน่วยงานได้ใช้สิทธิของตนตามช่องทาง หรือบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้มีคำร้อง ปัญหา หรือข้อพิพาทมาสู่ศาลรัฐธรรมนูญเพิ่มมากขึ้น รวมตลอดทั้งมีบุคคลหลายสาขาอาชีพปรารถนาที่ผ่านจะกระบวนการสรรหาเพื่อเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เหล่านี้ มีส่วนทำให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ต่อเนื่อง และยังมีแนวโน้มว่าจะได้รับความสนใจจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นด้วย เช่น นำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไปศึกษาแปล หรือวิเคราะห์วิจารณ์เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเรียกร้องให้มีการแปลคำวินิจฉัยเป็นภาษาต่างประเทศและเผยแพร่ทางระบบเครือข่ายระหว่างประเทศหรืออินเตอร์เน็ท (international network)

ในช่วงปี 2544-2545 เป็นเวลา 1 ปีเต็มที่คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 1 (จัดพิมพ์ปี 2545)" ซึ่งประกอบด้วย

คำวินิจฉัยปี 2541-2543 ช่วงแรก หรือตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึง คำวินิจฉัยที่ 31/2543 รวม 101 เรื่อง[1] ทั้งหมดนี้ได้จัดพิมพ์ในปี 2545 ไว้ในเล่มเดียว โดยได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิอาเซีย และได้รับการสนับสนุนจากสมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน คณะผู้ศึกษาวิจัยยังได้รับทุนและการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทำวิจัยเรื่องเดียวกันนี้อีก โดยในช่วงปี 2545-2546 คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ทำโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 2 (จัดพิมพ์ปี 2546) ภายใต้ชื่อเรื่องเดียวกัน และจัดพิมพ์ในปี 2546 ไว้ใน 4 เล่ม เริ่มตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 32/2543 ถึง คำวินิจฉัยที่ 51/2544 รวม 84 เรื่อง[2]

สำหรับในช่วงปี 2546-2547 นี้ คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ทำโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 (จัดพิมพ์ปี 2547) ต่ออีก ภายใต้ชื่อเรื่องเดียวกัน และจัดพิมพ์ในปี 2547 ไว้ใน 3 เล่ม เริ่มตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2545 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 รวม 64 เรื่อง

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 นี้ ยังคงเป็นไปในทิศทางเดียวกับที่ได้กำหนดไว้ในโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 กล่าวคือ (1) วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 ทุกเรื่อง (2) วิเคราะห์ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (3) เสนอแนะผลการศึกษาวิจัยที่สามารถใช้เสริมหรือช่วยพัฒนาศาลรัฐธรรมนูญ (4) จัดทำตารางสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 รวม 64 เรื่อง เพื่อใช้ค้นคว้าอ้างอิงทางวิชาการ และให้ต่อเนื่องกับการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา **ในโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 นี้ มีส่วนที่เพิ่มขึ้นอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำข้อมูลและตัวเลขที่สำคัญตั้งแต่คำวินิจฉัยแรก จนถึงคำวินิจฉัยสุดท้ายของปี 2545 หรือตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึงคำวินิจฉัยที่ 64/2545 มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน จำนวน 11 ประเด็น ซึ่งรวมทั้งการนำเสนอไว้ในตาราง**

ทั้งหมดนี้ **เพื่อประโยชน์ในทางวิชาการ** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนึ่ง ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ ซึ่งเน้นกฎหมายมหาชน สอง สร้างองค์ความรู้ ระบบความคิด แนวทางหรือวิธีการใหม่ทางวิชาการ ซึ่งรวมทั้งระบบควบคุมตรวจสอบศาลรัฐธรรมนูญ เช่น แสดงให้เห็นถึงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน

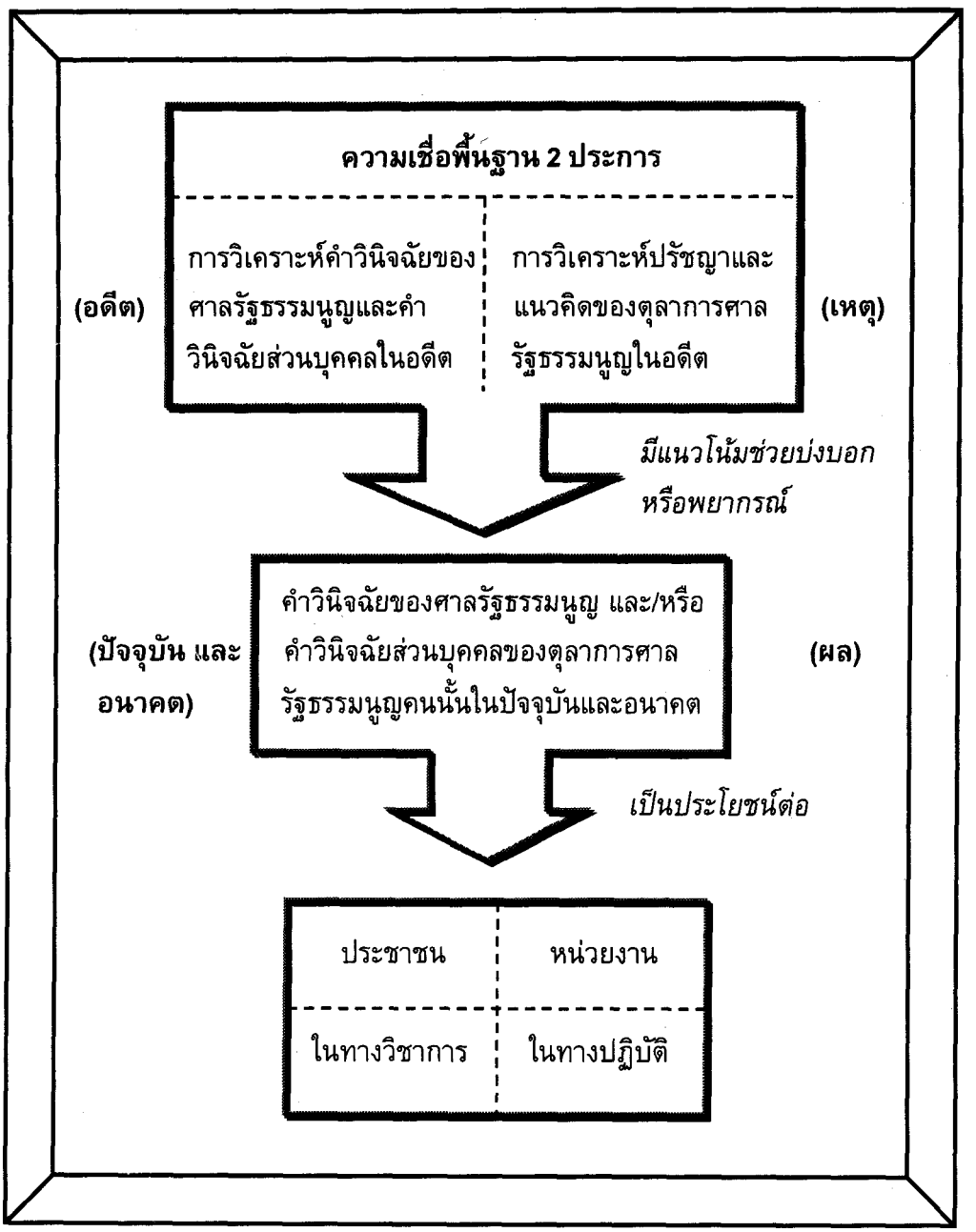
[1]โปรดดู วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และคณะ, ***โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ*** (ครั้งที่ 1, ปี 2545 จัดพิมพ์ไว้ใน 1 เล่ม คือ เล่มที่ 1 ส่วนที่ 1 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึง คำวินิจฉัยที่ 31/2543 รวม 101 เรื่อง) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โฟร์เพซ (นิติธรรม), 2545), 1,369 หน้า.

[2]โปรดดู วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และคณะ, ***โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ*** (ครั้งที่ 2, ปี 2546 จัดพิมพ์ไว้ใน 4 เล่ม ได้แก่ เล่มที่ 1 ส่วนที่ 2, เล่มที่ 2 ส่วนที่ 1, เล่มที่ 2 ส่วนที่ 2, และเล่มที่ 2 ส่วนที่ 3 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 32/2543 ถึง คำวินิจฉัยที่ 51/2544 รวม 84 เรื่อง) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2546), รวม 1,699 หน้า.

อย่างเป็นระบบโดยยึดประเด็นหลักของศาลรัฐธรรมนูญ แสดงแนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคล คำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาหรือคำร้องแต่ละเรื่อง และคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน เป็นต้น สาม นำข้อมูลจากการวิจัยเอกสารมาตรวจสอบ หรือวิจัยซ้ำประเด็นเดิมเพื่อยืนยันหรือคัดค้านสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้วยวิธีการนำข้อมูลตัวเลขจำนวน 5 ปีดังกล่าว (จากโครงการวิจัยต่อเนื่อง 3 ครั้ง เป็นเวลา 3 ปี) มาพิสูจน์สมมติฐานที่ว่า (1) โครงสร้างหรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาและมีจำนวนแตกต่างกัน ย่อมทำให้ทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกลุ่มข้างมาก และ (2) ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ สี่ ผสมผสานความรู้ทั้ง 3 ด้านดังกล่าวเข้าด้วยกันในลักษณะของการศึกษาวิจัยในเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ เช่น กำหนดกรอบแนวคิด จัดกลุ่ม พร้อมเหตุผล และนำเสนอข้อมูลตัวเลขในตารางอย่างสอดคล้องกันเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงทางวิชาการ ห้า มีส่วนช่วยปูพื้นฐานแนวคิดและการลงมือปฏิบัติในการศึกษาวิจัยการปฏิบัติงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา หก มีส่วนช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้ประชาชนนอกจากนี้ ยังเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติ เช่น มีส่วนช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเตรียมคำร้องได้ตรงประเด็นและชัดเจน เพื่อยื่นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ช่วยให้ทราบแนวทางการพิจารณาวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ช่วยให้หน่วยงานควบคุมตรวจสอบองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ วุฒิสภา และคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้นำข้อมูลหรือผลการศึกษาวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามกระบวนการควบคุมตรวจสอบของตน เป็นต้น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีกรอบแนวคิดสำคัญที่เชื่อว่า การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในอดีต ควบคู่กับการวิเคราะห์ปรัชญาและแนวคิดของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในอดีต ทั้ง 2 ส่วนนี้ถือว่าเป็น "เหตุ" ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดหรือพยากรณ์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และ/หรือ คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนนั้นในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งถือว่าเป็น "ผล" อันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและหน่วยงานทั้งในทางวิชาการและในทางปฏิบัติ ดังได้ยกตัวอย่างไว้แล้วข้างต้น โปรดดูภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 ภาพรวมกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

โครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 นี้ มีระเบียบวิธีศึกษาวิจัย (research methodology) ที่ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร และการสัมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็น โดยให้ความสำคัญสัดส่วนและเวลาในการศึกษาการวิจัยเอกสารมากเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่เป็น

ข้อเท็จจริง (fact) ส่วนการวิจัยสนามซึ่งครั้งนี้ไม่ได้ดำเนินการ และการสัมมนาทางวิชาการ ซึ่งนำเสนอไว้ในภาคผนวก นั้น เป็นข้อมูลที่เป็นความคิดเห็น (opinion) ซึ่งโต้แย้งได้ง่ายกว่า

การวิจัยเอกสาร การศึกษาวิจัยตลอดโครงการครั้งนี้เหมือนกับ 2 ครั้งแรก ได้ใช้เวลา 12 เดือน เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2546 ถึง 31 มีนาคม 2547

ส่วนการสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็น เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์วิจารณ์โครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 2 (จัดพิมพ์เผยแพร่ในปี 2546 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 32/2543 ถึงคำวินิจฉัยที่ 51/2544 จำนวน 84 เรื่อง) โดย นายแพทย์ เหวง โตจิราการ (โปรดดูเอกสารในภาคผนวก ผนวก 1) ซึ่งนำเสนอไว้ในการสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็น ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2546 ระหว่างเวลา 09.00 น. ถึง 13.00 น. ณ ห้องประชุมใหญ่คุรุสภา ชั้น 1 อาคารคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร มีผู้เข้าร่วมสัมมนาประมาณ 100 คน

ภายหลังจากการสัมมนาดังกล่าว ได้มีการเผยแพร่ผลการสัมมนาผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น

1) หนังสือพิมพ์มติชน ประจำวันที่ 11 ธันวาคม 2546 ปีที่ 26 ฉบับที่ 9407 หน้า 13 เรื่อง ผลวิจัยระบุประธานศาลรัฐธรรมนูญชี้นำวินิจฉัย แนะคำนึงศักดิ์ศรี-ยึดซื่อตรงเป็นสรณะ ได้ลงพิมพ์เผยแพร่ข้อความและความเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาครั้งนี้ รวมทั้งเผยแพร่ผ่านทางอินเตอร์เน็ทด้วย คือ http://www.matichon.co.th/matichon/matichon.php?s_tag= 01pol01111246&... (15 ธันวาคม 2546)

2) จดหมายข่าวศาลรัฐธรรมนูญ เอกสารเผยแพร่ (ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ) ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (เล่มที่ 33) ประจำเดือน มกราคม – กุมภาพันธ์ 2547 หน้า 11-13 เรื่อง คำชี้แจงกรณีอ้างผลงานวิจัยระบุประธานศาลรัฐธรรมนูญชี้นำการวินิจฉัยคดีฯ

สำหรับโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 (ปี 2547) นี้จะได้นำเสนอในที่ประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อไป และหลังจากนั้นจะจัดพิมพ์ผลการสัมมนาไว้ในเล่มต่อไป

เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ในที่นี้จึงเรียก "คำวินิจฉัยกลาง หรือคำวินิจฉัยรวมของศาลรัฐธรรมนูญ" ว่า "คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ" พร้อมกับเรียก "คำวินิจฉัยส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน" ว่า "คำวินิจฉัยส่วนบุคคล"

หัวข้อสรุปแบ่งเป็น 4 ข้อ โดยจัดแบ่งให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ขอบเขต และสมมติฐานของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

1.1 การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง

1.2 การวิเคราะห์ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

1.3 การพิสูจน์สมมติฐานของการศึกษาวิจัย

1.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวินิจฉัยและข้อมูลตัวเลขที่สำคัญ ปี 2541-2545

1.1 การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง

1.1.1 จำนวนคำวินิจฉัยที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์ ล้วนเป็นคำวินิจฉัยที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เฉพาะปี 2545 มีจำนวนรวม 997 เรื่อง แบ่งเป็น คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 64 เรื่อง และคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 933 เรื่อง

1.1.2 ประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในจำนวนคำวินิจฉัย 64 เรื่องของปี 2545 ศาล เป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญมากที่สุด คือ จำนวน 30 เรื่อง (ร้อยละ 46.9) รองลงมา คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นนายทะเบียนพรรคการเมืองยื่นคำร้อง จำนวน 19 เรื่อง (ร้อยละ 29.7) และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ปปช.) ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 9 เรื่อง (ร้อยละ 14.1)

1.1.3 มาตราที่ผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย จากจำนวนคำวินิจฉัย 64 เรื่อง มาตราที่ผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด คือ รัฐธรรมนูญ มาตรา 264 มีจำนวนมากที่สุด คือ 30 เรื่อง (ร้อยละ 46.9) มาตรานี้เป็นกรณีเมื่อเกิดการโต้แย้งขึ้น ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งเรื่องมาให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย รองลงมาคือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง มีจำนวน 19 เรื่อง (ร้อยละ 29.7) มาตรานี้เป็นกรณีการยุบพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง และรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 มีจำนวน 9 เรื่อง (ร้อยละ 14.1) มาตรานี้เป็นกรณีจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบ

1.1.4 จำนวนประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หมายถึง ประเด็นสำคัญที่ปรากฏอยู่ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเป็นประเด็นที่องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางสำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนำไปใช้ในการพิจารณาวินิจฉัย และคณะผู้ศึกษาวิจัยได้นำมาศึกษาและวิเคราะห์ ประเด็นหลักนั้นอาจมีประเด็นเดียวหรือหลายประเด็นก็ได้ สำหรับคำวินิจฉัยปี 2545 จำนวน 64 เรื่องนั้น **มี 1 ประเด็นหลักมากที่สุด** จำนวน 43 เรื่อง (ร้อยละ 67.2) รองลงมา **มี 2 ประเด็นหลัก** จำนวน 18 เรื่อง (ร้อยละ 28.1)

1.1.5 ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ในที่นี้จัดแบ่ง "ประเภทของปัญหา" ตาม "อำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ" ซึ่งมี 5 ประเภท ผลการศึกษาและวิเคราะห์ พบว่า คำวินิจฉัยในปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง เป็นปัญหาการตรวจสอบกฎหมายมีมากที่สุด จำนวน 34 เรื่อง (ร้อยละ 53.1) รองลงมา คือ ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง มีจำนวน 19 เรื่อง (ร้อยละ 29.7)

1.1.6 แนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หลังจากคณะผู้ศึกษาวิจัยได้นำคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน จำนวน 933 เรื่อง ที่มี

ส่วนในการพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 64 เรื่อง ในปี 2545 มาแปลงและจัดกลุ่มแล้ว สรุปได้ว่า คะแนนเสียงของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเฉพาะส่วนที่ **"ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"**[3] และ **"ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"**[4] (โดยไม่รวม "อื่น ๆ"[5]) มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนและยังแสดงให้เห็นแนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

1) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย "ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย" (เช่น กฎหมายหรือร่างกฎหมายที่พิจารณาวินิจฉัยนั้นไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ) คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่เห็นว่ากฎหมายนั้น ๆ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ "มากกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" หรือในอัตราส่วน 12.2 : 1

2) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย "ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ" คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่เห็นว่าองค์กรนั้นทำถูกต้องแล้วหรือ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" เท่ากับ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" หรือในอัตราส่วน 1 : 1

3) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย "ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง" คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" น้อยกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" หรือในอัตราส่วน 1 : 6.2

4) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย "ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง" คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" มากกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" หรือในอัตราส่วน 12.7 : 1

5) สำหรับประเภทปัญหาอื่น ๆ มีข้อมูลไม่เพียงพอ

1.1.7 คำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งครบทั้ง 64 เรื่อง มีจำนวน 12 คน โดยกลุ่มที่มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด จำนวน 2คน ได้แก่ นายกระมล ทองธรรมชาติ และนายผัน จันทรปาน มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันมากที่สุด

---

[3] หมายถึง (1) ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือ (2) กฎหมาย บุคคล หรือการดำเนินการยังคงอยู่ต่อไปไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

[4] หมายถึง (1) ขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญ หรือ (2) กฎหมาย บุคคล หรือการดำเนินการไม่อาจคงอยู่ต่อไป มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

[5] หมายถึง การที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนมีคำวินิจฉัยที่แตกต่างจากคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 2 กลุ่มใหญ่ หรือไม่วินิจฉัยว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แต่ใช้ถ้อยคำอื่น เป็นต้นว่า (1) วินิจฉัยให้ยกคำร้องขณะที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นวินิจฉัยในประเด็นหลักและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอยู่ใน 2 กลุ่มใหญ่ (2) ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัย (3) ไม่รับวินิจฉัยคำร้องของผู้ร้อง (4) ไม่รับเรื่องไว้ดำเนินการ ทั้งนี้ ต้องพิจารณาเนื้อหาสาระของแต่ละคำวินิจฉัยประกอบด้วย

(ร้อยละ 82.8 ของจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 64 เรื่อง) รองลงมาตามลำดับได้แก่ กลุ่มที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ จำนวน 2 คน ได้แก่ พลโทจุล อติเรก และนายศักดิ์ เตชาชาญ (ร้อยละ 68.7) กลุ่มที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา จำนวน 5 คน ได้แก่ นายจุมพล ณ สงขลา นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ นายมงคล สระฏัน นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ นายอุระ หวังอ้อมกลาง (ร้อยละ 54.7) และกลุ่มที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน ได้แก่ นายอนันต์ เกตุวงศ์ นายสุจิต บุญบงการ และนายอมร รักษาสัตย์ (ร้อยละ 35.9)

ผลการวิจัยเอกสารส่วนนี้แสดงให้เห็นแต่เพียงว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละกลุ่มมีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันในจำนวนเท่าใดเท่านั้น โดยไม่อาจแสดงถึงสาเหตุที่ทำให้คำวินิจฉัยของแต่ละกลุ่มเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ไม่อาจบอกได้ว่า มีสาเหตุมาจาก (1) การมีเหตุผลเหมือนกันหรือทำนองเดียวกันหรือ (2) การที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาจากแหล่งเดียวกันหรือมาจากความเชี่ยวชาญสาขาเดียวกัน เป็นต้น

ในส่วนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง จำนวน 3 คน ไม่อาจนำข้อมูลตัวเลขมาวิเคราะห์ได้เนื่องจากจำนวนคำวินิจฉัยของแต่ละคนไม่เท่ากัน

1.1.8 การแสดงจุดยืนของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จากการวิจัยเอกสารทำให้พบการแสดงจุดยืนของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคน ที่แตกต่างจากฝ่ายเสียงข้างมาก กล่าวคือ ในบรรดาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 12 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งครบทั้ง 64 เรื่อง นั้น มีเพียง 1 คน ได้แก่ นายอมร รักษาสัตย์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ ได้แสดงจุดยืนในคำวินิจฉัยส่วนบุคคล ที่มีต่อปัญหาการตรวจสอบกฎหมายที่แตกต่างหรือตรงกันข้ามกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ โดยมีคำวินิจฉัยในลักษณะที่ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" เป็นจำนวนมาก เห็นได้จากอัตราส่วนคำวินิจฉัยในลักษณะที่ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ : **ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ**" เท่ากับ 10 : **8** ในขณะที่อัตราส่วนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่น มีดังนี้ นายมงคล สระฏัน 16 : **2**, นายอุระ หวังอ้อมกลาง 16 : **2** (เหตุผลที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 3 คนนี้มีจำนวนผลรวมของคำวินิจฉัยเท่ากัน เพราะได้ร่วมเดินทางไปราชการต่างประเทศในเวลาเดียวกัน ทำให้ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยบางเรื่องในจำนวนที่เท่ากัน) พลโทจุล อติเรก 34 : **0**, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ 34 : **0**, นายอนันต์ เกตุวงศ์ 33 : **1**, นายจุมพล ณ สงขลา 32 : **0**, นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ 32 : **0**, และ นายกระมล ทองธรรมชาติ 31 : **2** เป็นต้น

1.1.9 คำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับฝ่ายเสียงข้างมาก เป็นการศึกษาวิเคราะห์ว่า คำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนและแต่ละเรื่องได้วินิจฉัยหรือออกเสียงอยู่ในฝ่ายเสียงข้างมาก หรือฝ่ายเสียงข้างน้อยและอื่น ๆ เช่น ยกคำร้อง ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารในส่วนนี้ อย่างน้อยจะมีส่วนช่วยทำให้เห็นแนวทางหรือทิศทางคำวินิจฉัยของ

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนว่าอยู่กับฝ่ายเสียงข้างมาก หรือฝ่ายเสียงข้างน้อยมากน้อยเพียงใด ปรากฏว่า **ในบรรดาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งครบทั้ง 64 เรื่อง จำนวน 12 คน นั้น** ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วินิจฉัยหรือออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก **"มากที่สุด"** 3 ลำดับ ได้แก่ **นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา มีจำนวน 62 เรื่อง (ร้อยละ 96.9)** รองลงมามี 2 คน เพราะมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ นายกระมล ทองธรรมชาติ มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และนายปรีชา เฉลิมวณิชย์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา มีจำนวน 59 เรื่อง (ร้อยละ 92.2)

สำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วินิจฉัย หรือออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก **น้อยที่สุด** คือ **นายอมร รักษาสัตย์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ มีจำนวน 33 เรื่อง (ร้อยละ 51.6)**

1.1.10 การเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย ผลจากการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า ในปี 2545 นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด โดยเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยครบทั้ง 64 เรื่อง รองลงมาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ นายกระมล ทองธรรมชาติ มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และนายปรีชา เฉลิมวณิชย์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 3 เรื่อง มี 2 คน คือ พลโทจุล อติเรก มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ และนายอนันต์ เกตุวงศ์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์

ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด จำนวน 17 เรื่อง มี 3 คน ได้แก่ นายมงคล สระฏัน นายอุระ หวังอ้อมกลาง และนายอมร รักษาสัตย์ เนื่องจากเดินทางไปราชการต่างประเทศพร้อมกัน

สำหรับคำวินิจฉัยที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะมากที่สุด ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 50/2545 (วันที่ 19 กันยายน 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคสร้างสรรค์ไทย และ คำวินิจฉัยที่ 51/2545 (วันที่ 19 กันยายน 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคไทยรวมพลัง โดยมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยจำนวน 6 คน รองลงมา คือ คำวินิจฉัยที่ 19-22, 23, 35/2545 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยจำนวน 5 คน

เหตุผลของการไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย หรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนในแต่ละเรื่อง คณะผู้ศึกษาวิจัยไม่อาจนำเสนอได้อย่างสมบูรณ์ แต่โดยทั่วไป ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ขาดประชุมหรือไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยเรื่องใด จะแจ้งต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญพร้อมเหตุผล แต่ข้อมูลดังกล่าวที่เป็นทางการไม่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณะ ไม่มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ และไม่ได้ลงประกาศในเว็บไซท์ (website) ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม วิธีหนึ่งที่จะทำให้ได้ข้อมูลหรือเหตุผลเกี่ยวกับการไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยขอตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คือ การสัมภาษณ์ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและอดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน นอกจากนี้ ยังศึกษาได้สำนวนหรือรายงานการประชุม แต่ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะได้ข้อมูลด้วยวิธีการที่กล่าวมานี้

1.1.11 คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในคำวินิจฉัย 64 เรื่อง คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ มติเป็นเอกฉันท์ และมติไม่เป็นเอกฉันท์ สำหรับความหมายโดยทั่วไปของ "มติเป็นเอกฉันท์" หมายถึง ทุกคนเห็นตรงกัน หรือเห็นพ้องต้องกันหมด ส่วน "มติไม่เป็นเอกฉันท์" หมายถึง เห็นไม่ตรงกัน หรือมีความเห็น แต่ "มติเป็นเอกฉันท์" ในที่นี้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ หมายถึง คะแนนเสียงหรือคำวินิจฉัยท้ายสุดของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกันทุกคน กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า แม้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนจะมีมุมมองหรือความเห็นต่อประเด็นหลักแต่ละประเด็นที่แตกต่างกันก็ตาม แต่สุดท้ายเมื่อผลของคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกันทุกคน เช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นลักษณะของ "มติเป็นเอกฉันท์" มีตัวอย่างให้เห็นได้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คือ คำวินิจฉัยที่ 1/2541 (วันที่ 23 พฤษภาคม 2541) ส.ส. 90 คน กับ พระราชกำหนดจำนวน 4 ฉบับ และคำวินิจฉัยที่ 6/2545 (วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2545) นายประเสริฐ นาสกุล กับ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ ปรากฏว่า ในปี 2545 คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แบ่งเป็น มติเป็นเอกฉันท์ 36 เรื่อง (ร้อยละ 56.3 ของคำวินิจฉัยทั้งหมด 64 เรื่อง) และมติไม่เป็นเอกฉันท์ 28 เรื่อง (ร้อยละ 43.7) เป็นที่น่าสังเกตว่า เท่าที่ผ่านมายังไม่เคยปรากฏว่า คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญออกมาเท่ากัน

1.1.12 ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่อง ในปี 2545 ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาจนแล้วเสร็จมากที่สุด คือ 12 เดือนขึ้นไป มีจำนวน 23 เรื่อง (ร้อยละ 35.9 ของคำวินิจฉัยทั้งหมด) รองลงมา คือ 9-10 เดือน มีจำนวน 6 เรื่อง (ร้อยละ 9.4) ส่วนคำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัยน้อยที่สุด มี 1 เรื่อง ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 15/2545 (วันที่ 25 เมษายน 2545) ประธานรัฐสภา กับ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกระบวนการพิจารณาถอดถอนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ใช้เวลา 13 วัน คำวินิจฉัยที่ใช้เวลาน้อยรองลงมา คือ คำวินิจฉัยที่ 35/2545 (วันที่ 6 มิถุนายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ พันตำรวจโท สานิตย์ สุรังษี ใช้เวลา 20 วัน ในส่วนของคำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด มี 1 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 48/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายราเชนทร์ เรืองทวีป กับ ประมวลรัษฎากรฯ ใช้เวลา 2 ปี 5 เดือน 14 วัน รองลงมา คือ คำวินิจฉัยที่

62/2545 (วันที่ 17 ธันวาคม 2545) นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กับ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยฯ ใช้เวลา 2 ปี 4 เดือน 20 วัน เป็นต้น

1.1.13 ระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา เมื่อศึกษาระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษาในปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง พบว่า คำวินิจฉัยมากที่สุด จำนวน 41 เรื่อง (ร้อยละ 64.0 ของคำวินิจฉัยทั้งหมด) ใช้เวลา 6-9 เดือน ที่เหลือจำนวน 23 เรื่อง (ร้อยละ 36.0) ใช้เวลา 9-12 เดือน ส่วนคำวินิจฉัยที่ใช้เวลาน้อยที่สุด มี 4 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 19-22/2545 (วันที่ 30 พฤษภาคม 2545) นายอานุภาพ สัตยประกอบ และผู้ร้องรายอื่น กับ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบัน การเงินฯ มาตรา 27 และมาตรา 30 ใช้เวลา 7 เดือน 8 วัน สำหรับคำวินิจฉัยที่ใช้เวลามากที่สุด มี 2 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 48/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายราเชนทร์ เรืองทวีป กับ ประมวลรัษฎากรฯ และคำวินิจฉัยที่ 49/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายกฤษฎางค์ นุตจรัส กับ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุนฯ ทั้ง 2 เรื่องนี้ใช้เวลาเท่ากัน คือ 10 เดือน 4 วัน คำวินิจฉัยที่ใช้เวลามากรองลงมา คือ คำวินิจฉัยที่ 50/2545 และคำวินิจฉัยที่ 51/2545 ทั้ง 2 เรื่องนี้ใช้เวลาเท่ากัน คือ 10 เดือน 2 วัน

1.1.14 คำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน หมายถึง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นคำวินิจฉัยเริ่มแรกในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยมีลักษณะเป็นแบบแผนสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง แบ่งเป็น คำวินิจฉัยที่ไม่ได้วางบรรทัดฐาน จำนวน 40 เรื่อง (ร้อยละ 62.5) และคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน จำนวน 24 เรื่อง (ร้อยละ 37.5) เหตุผลที่จำนวนคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐานมีจำนวนน้อยกว่าคำวินิจฉัยที่ไม่ได้วางบรรทัดฐาน ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยคำร้องมาตั้งแต่ปี 2541 ทำให้มีคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐานเป็นจำนวนมาก เมื่อมาถึงปี 2545 จำนวนคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐานย่อมลดน้อยลง และในอนาคตมีแนวโน้มลดลงอีก ประกอบกับผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเมื่อได้ทราบถึงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วางบรรทัดฐานไว้แล้ว ได้ยึดถือปฏิบัติหรือใช้เป็นแนวทาง และยื่นคำร้องเฉพาะเรื่องที่ยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นบรรทัดฐาน

1.2 การวิเคราะห์ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 15 คน ที่ดำรงตำแหน่งในปี 2545 นั้น ทุกคนเป็นชายและแต่งงานแล้ว อายุของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จนถึงวันที่ 1 มกราคม 2546 พบว่า ไม่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใด อายุต่ำกว่า 60 ปี โดยมีอายุ 60-65 ปี จำนวน 8 คน และอายุ 66-70 ปี จำนวน 7 คน

ในส่วนของการศึกษา ทุกคนสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาตรี และมี 6 คน ที่สำเร็จเนติบัณฑิต มี 3 คน สำเร็จการศึกษาขั้นสูงสุดระดับปริญญาโท และมี 4 คน สำเร็จการศึกษาสูงสุดขั้นสูงสุดระดับปริญญาเอก

สำหรับประสบการณ์ในการปฏิบัติราชการ (1) มี 2 คน เคยปฏิบัติราชการในหน่วยงานของฝ่ายนิติบัญญัติ (2) มี 13 คน เคยปฏิบัติราชการในหน่วยงานของฝ่ายบริหาร และ (3) มี 7 คน เคยปฏิบัติราชการในหน่วยงานของฝ่ายตุลาการ หรือปฏิบัติราชการที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายตุลาการ แม้หน่วยงานนั้นจะอยู่ในสังกัดของฝ่ายบริหารก็ตาม นอกจากนี้ (4) มี 5 คน เคยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในฝ่ายวิชาการ

1.3 การพิสูจน์สมมติฐานของการศึกษาวิจัย

ในการพิสูจน์สมมติฐานของการศึกษาวิจัยทั้ง 2 ข้อต่อจากนี้ไป ได้ใช้ข้อมูลจากผลการวิจัยเอกสาร หรือจากคำวินิจฉัยที่ 1/2545 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 สรุปได้ว่า **ผลการศึกษาวิจัยได้สนับสนุนหรือยืนยันสมมติฐานของการศึกษาวิจัย 1 ข้อ แต่ไม่อาจสนับสนุนหรือยืนยันอีก 1 ข้อ** ดังนี้

1) ผลการศึกษาวิจัยสนับสนุนและยืนยันสมมติฐาน ที่ว่า **"โครงสร้างหรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มา และมีจำนวนแตกต่างกัน ย่อมทำให้ทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกลุ่มข้างมาก"** หมายความว่า โครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญที่ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาและผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ กลุ่มละ 5 คน มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ 3 คน และมาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด 2 คน มีส่วนสำคัญทำให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามความเห็นของนักกฎหมาย ผลการศึกษาวิจัยแสดงว่า **ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา และกลุ่มที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ที่มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันเท่านั้น แต่ไม่สามารถบอกเหตุผลได้ว่าการที่คำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันของแต่ละกลุ่มนั้นเกิดจากสาเหตุใด**

2) ผลการศึกษาวิจัยไม่สนับสนุนหรือยืนยันสมมติฐาน ที่ว่า **"ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ"** หลังจากนำคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของประธานศาลรัฐธรรมนูญมาวิเคราะห์ว่า**อยู่ในกลุ่มของฝ่ายเสียงข้างมาก หรือฝ่ายเสียงข้างน้อย**พบว่า **นายอิสระ นิติทัณฑ์ประภาศ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง (คือมีจำนวน 52 เรื่อง เนื่องจากพ้นจากตำแหน่งไปก่อน) ได้วินิจฉัยหรือออกเสียงอยู่ "ฝ่ายเสียงข้างมาก" เป็นส่วนน้อย คือ จำนวน 21 เรื่อง จากจำนวน 52 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 40.4 ของ**

จำนวนคำวินิจฉัย 52 เรื่อง เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงแสดงให้ว่า คำวินิจฉัยประธานศาลรัฐธรรมนูญในการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 นี้ ไม่ได้อยู่ในกลุ่มของฝ่ายเสียงข้างมากเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่มีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

1.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวินิจฉัยและข้อมูลตัวเลขที่สำคัญ ปี 2541-2545

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบครั้งนี้ ได้นำคำวินิจฉัยตั้งแต่เริ่มแรก คือ ตั้งแต่ปี 2541 ถึงสิ้นปี 2545 มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน หรือตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 โดยเป็นคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ 249 เรื่อง และคำวินิจฉัยส่วนบุคคล 3,387 เรื่อง การวิเคราะห์เปรียบเทียบแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวินิจฉัย และการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลตัวเลขที่สำคัญ

1.4.1 <u>การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวินิจฉัย กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่น หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295</u> นับแต่ปี พ.ศ. 2541-2545 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัย กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ดังกล่าวรวมทั้งสิ้น 19 เรื่อง แบ่งเป็น ปี 2543 จำนวน 7 เรื่อง ปี 2544 จำนวน 3 เรื่อง และปี 2545 จำนวน 9 เรื่อง

เมื่อนำคำวินิจฉัยกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจฯ ตามมาตรา 295 ทั้งหมด 19 เรื่อง ตั้งแต่ปี 2541-2545 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญรวม 19 คน มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน พบว่า

1) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมเป็นองค์คณะ หรือเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย<u>ครบทั้ง 19 เรื่อง</u> มี 4 คน ได้แก่

1.1) นายสุวิทย์ ธีรพงศ์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา วินิจฉัยว่า จงใจ 18 เรื่อง, ไม่จงใจ/ยกคำร้อง 1 เรื่อง หรือ 18 : 1 (หมายถึง จงใจ : ไม่จงใจ/ยกคำร้อง)

1.2) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จงใจ 16 เรื่อง, ไม่จงใจ/ยกคำร้อง 3 เรื่อง หรือ 16 : 3

1.3) พลโทจุล อติเรก มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ วินิจฉัยว่า จงใจ 17 เรื่อง, ไม่จงใจ/ยกคำร้อง 2 เรื่อง หรือ 17 : 2

1.4) นายอนันต์ เกตุวงศ์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ วินิจฉัยว่า จงใจ 17 เรื่อง, ไม่จงใจ/ยกคำร้อง 2 เรื่อง หรือ 17 : 2

2) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมเป็นองค์คณะ หรือเข้าร่วมวินิจฉัย<u>ไม่ครบทั้ง 19 เรื่อง</u> มี 15 คน แต่มี 5 คน วินิจฉัยว่า "จงใจ" ทุกครั้ง ที่เข้าร่วมวินิจฉัย ได้แก่

2.1) นายมงคล สระฏัน มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา เข้าร่วมวินิจฉัย 18 เรื่อง, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 18 เรื่อง, ไม่ได้เข้าร่วม 1 เรื่อง หรือ 18 : 0 (หมายถึง จงใจ : ไม่จงใจ/ยกคำร้อง)

2.2) นายอุระ หวังอ้อมกลาง มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา เข้าร่วมวินิจฉัย 18 เรื่อง, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 18 เรื่อง, ไม่ได้เข้าร่วม 1 เรื่อง หรือ 18 : 0

2.3) นายสุจิต บุญบงการ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ เข้าร่วมวินิจฉัย 17 เรื่อง, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 17 เรื่อง, ไม่ได้เข้าร่วม 2 เรื่อง หรือ 17 : 0

2.4) นายประเสริฐ นาสกุล มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ เข้าร่วมวินิจฉัยครบทั้ง 10 เรื่อง ก่อนพ้นวาระเพราะอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 10 เรื่อง หรือ 10 : 0

2.5) นายชัยอนันต์ สมุทวณิช ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ เข้าร่วมวินิจฉัย 4 เรื่อง ก่อนพ้นจากตำแหน่งเพราะลาออก, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 4 เรื่อง หรือ 4 : 0

1.4.2 <u>การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลตัวเลขที่สำคัญ</u> ประกอบด้วย 10 หัวข้อ ดังนี้

1) ประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญในปี 2541-2545 พบว่า ในจำนวนคำวินิจฉัย 249 เรื่อง ศาล (เช่น ศาลยุติธรรม และศาลปกครอง) เป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญมากที่สุด จำนวน 126 เรื่อง (ร้อยละ 50.6) รองลงมา คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ปฏิบัติหน้าที่เป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง ยื่นคำร้องจำนวน 54 เรื่อง (ร้อยละ 21.7) สำหรับผู้ยื่นคำร้องจำนวนน้อยที่สุด ได้แก่ (1) นายกรัฐมนตรี (2) คณะกรรมการบริหารพรรค สมาชิก หรือผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (3) คณะรัฐมนตรี โดยยื่นคำร้องในจำนวนเท่ากัน คือ 1 เรื่อง (ร้อยละ 0.4) สำหรับสมาชิกวุฒิสภา และอัยการสูงสุด ไม่ได้ยื่นคำร้องแม้แต่เรื่องเดียว

2) จำนวนประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ มี 1 ประเด็นหลักมากที่สุด จำนวน 188 เรื่อง (ร้อยละ 75.5) รองลงมา มี 2 ประเด็นหลัก จำนวน 52 เรื่อง (ร้อยละ 20.9) เป็นต้น

3) ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 5 ประเภท ปรากฏว่า ปัญหาการตรวจสอบกฎหมายมีมากที่สุด คือ จำนวน 150 เรื่อง (ร้อยละ 60.3) รองลงมาตามลำดับ คือ ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมืองมีจำนวน 49 เรื่อง (ร้อยละ 19.7) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 27 เรื่อง (ร้อยละ 10.8) ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีจำนวน 22 เรื่อง (ร้อยละ 8.8) และท้ายสุด คือ ปัญหาอื่น ๆ จำนวน 1 เรื่อง

4) แนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า

4.1) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมากกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 6.8 : 1

4.2) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญน้อยกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 0.8 : 1

4.3) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญน้อยกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 0.2 : 1

4.4) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมากกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 18.2 : 1

5) คำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 7 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2541-2545 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัยครบทั้ง 249 เรื่อง มี 5 คน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ได้แก่ (1) นายจุมพล ณ สงขลา (2) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (3) นายมงคล สระฏัน (4) นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ และ (5) นายอุระ หวังอ้อมกลาง ได้มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันจำนวน 161 เรื่อง (ร้อยละ 64.6)

ผลการวิจัยเอกสารส่วนนี้ แสดงให้เห็นแต่เพียงว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่ม 5 คน ที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกานี้ มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันในจำนวนมากน้อยเพียงใดเท่านั้น ผลการวิจัยเอกสารครั้งนี้ไม่สามารถบอกเหตุผลได้ว่าการที่คำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันของแต่ละกลุ่มนั้นเกิดจากสาเหตุใด เช่น เกิดจากการมีเหตุผลเหมือนกันหรือทำนองเดียวกัน หรือเกิดจากการมีที่มาจากแหล่งเดียวกันหรือมาจากความเชี่ยวชาญสาขาเดียวกัน เป็นต้น

6) การเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย กล่าวได้ว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 7 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2541-2545 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัยครบทั้ง 249 เรื่อง นั้น มี 2 คน คือ นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ และนายสุวิทย์ ธีรพงษ์ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะน้อยที่สุด คือ เพียง 4 เรื่องเท่านั้น รองลงมาคือ นายอนันต์ เกตุวงศ์ จำนวน 5 เรื่อง และพลโทจุล อติเรก จำนวน 6 เรื่อง ในขณะที่นายจุมพล ณ สงขลา ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะมากที่สุด จำนวน 27 เรื่อง

7) คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ไม่มีมติเท่ากันหรือคะแนนเสียงเท่ากัน โดยพบว่า มติไม่เป็นเอกฉันท์ มีจำนวน 148 เรื่อง (ร้อยละ 59.4) มากกว่ามติเป็นเอกฉันท์ ที่มีจำนวน 101 เรื่อง (ร้อยละ 40.6)

8) ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่อง ปรากฏว่า

8.1) ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญจนแล้วเสร็จมากที่สุด คือ 12 เดือนขึ้นไป มีจำนวน 41 เรื่อง (ร้อยละ 16.5) รองลงมา คือ 3-4 เดือน มีจำนวน 39 เรื่อง (ร้อยละ 15.7) เป็นต้น และหากนำระยะเวลาตั้งแต่ต่ำกว่า 1 เดือน ถึง 4-5 เดือน มารวมกัน พบว่า ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหารวมกันได้ 129 เรื่อง (ร้อยละ 51.8) ทำให้กล่าวได้ว่า ในจำนวนปัญหาที่ยื่นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 249 เรื่อง ปัญหาหรือคำร้องส่วนใหญ่จำนวน 129 เรื่อง (ร้อยละ 51.8) ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาในการพิจารณาวินิจฉัยไม่เกิน 4-5 เดือน

8.2) คำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัยน้อยที่สุด มี 2 เรื่อง ใช้เวลาเพียง 2 วัน ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 1/2541 (วันที่ 23 พฤษภาคม 2541) ส.ส. 90 คน กับ พระราชกำหนดจำนวน 4 ฉบับ และคำวินิจฉัยที่ 26/2543 (วันที่ 22 มิถุนายน 2543) คณะรัฐมนตรี กับพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมรัฐสภาฯ สำหรับคำวินิจฉัยที่ใช้เวลาน้อยรองลงมาตามลำดับ คือ 5 วัน ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 6/2543 และใช้เวลา 7 วัน ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 3/2542 เป็นต้น

8.3) คำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด มี 1 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 48/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายราเชนทร์ เรืองทวีป กับ ประมวลรัษฎากรฯ ใช้เวลา 2 ปี 5 เดือน 14 วัน รองลงมา คือ คำวินิจฉัยที่ 62/2545 (วันที่ 17 ธันวาคม 2545) นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กับ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยฯ ใช้เวลา 2 ปี 4 เดือน 20 วัน

9) คำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน คำวินิจฉัยที่ไม่ได้วางบรรทัดฐานมีจำนวน 132 เรื่อง (ร้อยละ 53.0) ซึ่งมากกว่าคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐานซึ่งมีจำนวน 117 เรื่อง (ร้อยละ 47.0)

10) การพิสูจน์สมมติฐาน เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบการพิสูจน์สมมติฐานในการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1-3 รวม 3 ครั้ง ซึ่งครอบคลุมคำวินิจฉัยปี 2541-2545 ผลของการพิสูจน์สมมติฐานสรุปได้ว่า การศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีสมมติฐาน 4 ข้อเท่ากัน และผลการพิสูจน์สมมติฐานก็เป็นในทิศทางเดียวกัน ขณะที่การศึกษาวิจัยครั้งที่ 3 มีสมมติฐาน 2 ข้อ และผลการพิสูจน์สมมติฐานของ 2 ข้อนั้น ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 เช่นกัน โดยสมมติฐานทั้ง 4 ข้อ กล่าวคือ

10.1) ผลการศึกษาวิจัย<u>สนับสนุนและยืนยัน</u>สมมติฐาน ที่ว่า **"โครงสร้างหรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มา และมีจำนวนแตกต่างกัน ย่อมทำให้ทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกลุ่มข้างมาก"** หมายความว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา และกลุ่มที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ที่มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันเท่านั้น หรือตามความเห็นของนักกฎหมาย แต่ไม่สามารถบอกเหตุผลได้ว่าการที่คำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันของแต่ละกลุ่มนั้นเกิดจากการมีที่มาจากการศึกษา การทำงาน มาจากแหล่งเดียวกัน หรือมาจากความเชี่ยวชาญสาขาเดียวกัน หรือเกิดจากสาเหตุใด (เป็นสมมติฐานของการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1-3)

10.2) ผลการศึกษาวิจัย<u>สนับสนุนและยืนยัน</u>สมมติฐาน ที่ว่า **"ภูมิหลังที่แตกต่างกันของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมมีผลต่อทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ"** เช่น ภูมิหลังที่เกี่ยวกับอายุ การต่อสู้เรียกร้องเพื่อความเป็นธรรมในสังคมอย่างชัดเจน ประสบการณ์ในการทำงาน ตลอดทั้งปรัชญาและแนวคิดทางกฎหมายและรัฐศาสตร์ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่อาจจำแนกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ อนุรักษ์นิยม เสรีนิยม และประชานิยม (เป็นสมมติฐานของการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1-2)

10.3) ผลการศึกษาวิจัย<u>สนับสนุนและยืนยัน</u>สมมติฐาน ที่ว่า **"คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตย และการปฏิรูปการเมืองของประเทศ"** เช่น มีส่วนช่วยพัฒนาประชาธิปไตยและปฏิรูปการเมือง พิทักษ์ความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญ และปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (เป็นสมมติฐานของการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1-2)

10.4) ผลการศึกษาวิจัยไม่สนับสนุนหรือยืนยันสมมติฐาน ที่ว่า **"ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ"** และ **"ถึงแม้ว่าประธานศาลรัฐธรรมนูญได้ออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก (กรณีของนายประเสริฐ นาสกุล) หรือเสียงข้างน้อย (กรณีของนายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ) เป็นส่วนใหญ่ก็ตาม แต่ก็ไม่อาจยืนยันได้อย่างแน่นอนและชัดเจนว่า ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลเหนือกลุ่มเสียงข้างมากหรือเหนือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใด หรือมีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ดี อาจกล่าวได้ว่าประธานศาลรัฐธรรมนูญมีแนวโน้มที่จะมีแนวคิดหรือมีคำวินิจฉัยที่สอดคล้องกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญฝ่ายเสียงข้างมากเป็นส่วนใหญ่เท่านั้น"** (เป็นสมมติฐานของการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1-3)

2. ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญใน ปี 2545 ครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ 64 เรื่อง คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 933 เรื่อง และมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่ง 15 คน รวมตลอดถึงการวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวินิจฉัยและข้อมูลตัวเลขที่สำคัญตั้งแต่เริ่มแรก หรือตั้งแต่ปี 2541-2545 ซึ่งมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญรวมทั้งสิ้น 249 เรื่อง คำวินิจฉัยส่วนบุคคลรวม 3,387 เรื่อง และมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญรวม 19 คน ทำให้กล่าวในภาพรวมได้ว่า **ข้อเสนอแนะส่วนใหญ่ต่อจากนี้ไป จะเป็นไปในทิศทางเดียวกับที่ได้เคยเสนอแนะไว้แล้วในโครงการศึกษาวิจัยเรื่องเดียวกันนี้ในโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 เนื่องจากผลการศึกษาวิจัยออกมาในทิศทางที่ไม่แตกต่างกันมากนัก แม้จำนวนคำวินิจฉัยและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะมีการเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อย่างน้อยจะมีส่วนช่วยยืนยัน เพิ่มน้ำหนัก และเพิ่มความมั่นใจในผลการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาและในครั้งนี้มากขึ้น**

เมื่อผลการศึกษาวิจัยไม่แตกต่างกันมาก ทำให้ในบางกรณีจำเป็นต้องนำข้อเสนอแนะเดิมมาเสนอไว้เท่าที่จำเป็น อย่างไรก็ดี ได้มีข้อเสนอแนะอื่นเพิ่มเติมไว้ด้วย ทั้งนี้ ได้มุ่งเน้นเพื่อให้สามารถนำข้อเสนอแนะไปใช้เสริมหรือชี้นำสำหรับแก้ไขปัญหาสำคัญ 3 ส่วน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อันได้แก่ (1) ปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ (2) ปัญหาที่เกิดจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ไม่ชัดเจนและไม่เหมาะสม รวมทั้ง (3) ปัญหาที่เกิดจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลบางเรื่องในอดีตที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ การปฏิรูปการเมือง และการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญ

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาดังกล่าว หัวข้อการเสนอแนะจึงจัดแบ่งเป็น 3 ส่วนเช่นเดียวกัน คือ (1) แนวทางการพัฒนาโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ (2) แนวทางการพัฒนาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และ (3) แนวทางการพัฒนาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะแต่ละส่วนล้วนมีความสำคัญ จึงควรดำเนินการพร้อมกันไปตามความเหมาะสม

2.1 แนวทางการพัฒนาโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

เป็นข้อเสนอแนะที่มุ่งพัฒนาที่ระบบหรือโครงสร้างใหญ่ที่รวมโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ไว้ด้วยกัน เพราะทั้งสองเรื่องนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงและชัดเจนว่า จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองหรือไม่เพียงใด ข้อเสนอแนะในแต่ละเรื่อง มีดังต่อไปนี้

2.1.1 <u>แนวทางการพัฒนาโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ</u> บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีโครงสร้างที่ประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ และตุลาการศาล

รัฐธรรมนูญ รวมทั้งหมด 15 คน โดยมีลักษณะหลากหลาย พร้อมกับมีกระบวนการการสรรหาและการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาดำรงตำแหน่งในศาลรัฐธรรมนูญ โดยมาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา จำนวน 5 คน จากผู้พิพากษาในศาลปกครองสูงสุด จำนวน 2 คน จากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ จำนวน 5 คน และจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในลักษณะหลากหลายนั้น สัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาด้านกฎหมาย ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ซึ่งแบ่งเป็น ผู้พิพากษาในศาลฎีกา และผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขานิติศาสตร์มีรวมกัน 10 คน หรือเท่ากับ 2 ใน 3 ของจำนวนศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด และถ้านับผู้พิพากษาในศาลปกครองสูงสุดอีก 2 คนด้วยแล้ว ก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาด้านกฎหมายมากขึ้นอีก

ผลการศึกษาวิจัยและการวิเคราะห์เปรียบเทียบทำให้เห็นว่า ที่มาและสัดส่วนของโครงสร้างหรือองค์ประกอบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะส่งผลต่อการคะแนนเสียงของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่จะเป็นไปในทิศทางของนักกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งมีจำนวน 5 คน ที่ล้วนเป็นอดีตผู้พิพากษาและมีแนวคิดและมุมมองในลักษณะของศาลยุติธรรมที่ยึดถือหลักนิติศาสตร์ คำพิพากษาของศาลฎีกา กฎหมายเอกชน และกฎหมายลูก เช่น ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นหลักในบางคำวินิจฉัยมากจนเกินไป โดยให้ความสำคัญกับกฎหมายมหาชน หลักรัฐศาสตร์ สิทธิเสรีภาพ ตลอดจนผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมไม่มากเท่าที่ควร เช่นนี้ น่าจะแตกต่างจากแนวคิดของศาลรัฐธรรมนูญ หรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากสายอื่น เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ที่มีแนวโน้มว่าได้ยึดถือรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเป็นหลัก นอกจากนี้ การมีแนวคิดที่มีแนวโน้มเป็น “อนุรักษ์นิยม” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนิยมตีความตามตัวอักษร การรักษาและยึดถือตัวบทกฎหมาย การรักษาผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลมากเกินไปกว่ารักษารัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย รวมตลอดถึงการดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาก็เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มแรกคือปี 2541 จนกระทั่งครบวาระ 9 ปี ขณะที่กลุ่มอื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดมา ไม่เพียงเท่านั้น คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้สรรหาอดีตผู้พิพากษาเข้ามาดำรงตำแหน่งแทนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ที่พ้นตำแหน่งไป อีก 1 คน เช่นนี้ ถ้ามองในหลักการ โดยไม่มองที่ตัวบุคคล ก็เท่ากับเป็นการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาในศาลฎีกาขึ้นอีก แต่อย่างไรก็ตาม ยังพอที่จะคลายความวิตกกังวลได้บ้าง เพราะเท่าที่ผ่านมาตั้งแต่เริ่มแรกปี 2541 จนถึงสิ้นปี 2545 ยังไม่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ มิฉะนั้น ภาพของการที่ศาลรัฐธรรมนูญถูกกลุ่มที่มาจากวิชาชีพเดียวกัน สายเดียวกันเข้ามามีอิทธิพลจะปรากฏขึ้น ทั้ง ๆ ที่ในสภาพความเป็นจริง มิได้เป็นไปตามภาพนั้น

แต่ในอีกมุมมองหนึ่ง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ได้รับการยกย่องว่ามีความเป็นอิสระ ไม่ใกล้ชิดกับฝ่ายการเมือง ไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของกลุ่มบุคคลใด โดยเฉพาะผู้มีอำนาจรัฐ หรือฝ่ายการเมือง โอกาสที่กลุ่มนี้จะมีคำวินิจฉัยไปในทิศทางที่เป็น "รัฐบาลนิยม" หรือมีแนวโน้มที่จะมีคำวินิจฉัยไปรับรองการใช้อำนาจรัฐของฝ่ายการเมือง จะเกิดขึ้นน้อยกว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากสายอื่นที่มีโอกาสใกล้ชิดกับฝ่ายการเมือง

สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญในทิศทางที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและสังคมในปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น คือ **ควรปรับเปลี่ยนจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยยังคงให้ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วย 15 คนเช่นเดิม แต่เพิ่มจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ เป็น 5 คน เท่ากับจำนวนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา และผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ และไม่ควรมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด** เนื่องจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 98 กำหนดให้มีจำนวนเพียง 23 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยมาก และทุกวันนี้ปริมาณงานของศาลปกครองมีเพิ่มมากขึ้น มีคดีคั่งค้างมาก ศาลปกครองน่าจะจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมากกว่าศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งสามารถสรรหาจากแหล่งอื่นได้ ที่ผ่านมา ในการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 2 (จัดพิมพ์ในปี 2546) ได้เสนอแนะไว้ 3 โครงสร้าง แต่ในครั้งนี้ได้เพิ่มโครงสร้างที่ 4 ไว้ด้วย **ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวมานี้ อาจเป็นโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งจากตารางที่ 4.1** โดยควรประชาสัมพันธ์แสดงเหตุผล หรืออาจทำประชาพิจารณ์เพื่อนำไปสู่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นดังกล่าว

ตารางที่ 4.1 ข้อเสนอแนะให้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างหรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 4 โครงสร้าง โดยศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วย 15 คนเช่นเดิม

ข้อเสนอแนะให้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ		ผู้พิพากษาในศาลฎีกา	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์	ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด
1	ศาลรัฐธรรมนูญมีจำนวน 15 คน เช่นเดิม โดยประกอบด้วย	3	5	5	2
2		4	5	5	1
3		4	4	5	2
4		5	5	5	-

2.1.2 แนวทางการพัฒนาอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นไปในทำนองเดียวกับที่ได้เสนอแนะไว้แล้วในโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ซึ่งจำเป็นต้องเสนอไว้อีกเพราะยังไม่มีการดำเนินการเกิดขึ้น สรุปได้ว่า

1) ควรจัดการอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่กระจัดกระจายอยู่ให้เป็นหมวดหมู่และชัดเจนขึ้น

2) ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรงภายใต้เงื่อนไข เช่น ต้องเป็นปัญหาสำคัญ และเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ต่อสังคมหรือประชาชนโดยรวม เช่นปัญหาสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนปัญหาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (challenge constitutionality) อันมิใช่ปัญหาส่วนตัวของคนใดคนหนึ่ง

3) ควรมีแนวโน้มการตีความขอบเขตอำนาจของตนในทิศทางกว้าง โดยครอบคลุมสังคมไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยและสภาพแวดล้อม

2.2 แนวทางการพัฒนาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

2.2.1 ควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยยกเลิกอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคการเมือง เพราะศาลรัฐธรรมนูญควรมีอำนาจหน้าที่เท่าที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญโดยตรงเท่านั้น หรือไม่ควรมีอำนาจสั่งยุบพรรคตามคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นกฎหมายลูก อีกทั้งคำร้องที่อาศัยพระราชบัญญัตินี้ปีหนึ่ง ๆ มีเป็นจำนวนมาก และศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ได้สั่งให้ยุบพรรคการเมืองเสมอ อำนาจหน้าที่ดังกล่าวควรเป็นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

2.2.2 ควรดำเนินการโดยแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญด้วยการขยายความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเพื่อให้ชัดเจน เช่น ถ้อยคำที่ว่า (1) "บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ" มาตรา 266 (2) "องค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ" ตามมาตรา 266 (3) "ต้องคำพิพากษาให้จำคุก" ตามมาตรา 264 (4) (3) "ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" มาตรา 198 (4) การส่งคำโต้แย้ง ความเห็น หรือเอกสารของคู่ความตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย ตามมาตรา 264 เพื่อป้องกันการถ่วงเวลาด้วยการร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย (5) สมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา 121 ต้องได้รับการเลือกตั้งถูกต้องครบทั้ง 200 คนก่อนเท่านั้น จึงจะเริ่มปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือไม่ถึง 200 ก็ปฏิบัติหน้าที่ได้ (6) "คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ" ตามมาตรา 268 ผลผูกพันดังกล่าวครอบคลุมเฉพาะองค์กรเท่านั้น หรือครอบคลุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนด้วย เพราะถ้าครอบคลุมด้วยก็จะทำให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วางบรรทัดฐานไว้แล้ว ไม่อาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้อีก

การที่คณะผู้ศึกษาวิจัยเสนอแนวทางพัฒนาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อขยายความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ หรือถ้อยคำดังกล่าวให้ชัดเจนนั้น เพราะถึงแม้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด และได้วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับถ้อยคำกล่าวข้างต้นไว้แล้วเกือบทั้งหมดแล้ว แต่ในอนาคตอาจมีการกลับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ ถ้าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนเดิมพ้นจากตำแหน่ง หรือมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่มใหม่เข้าสู่ตำแหน่ง หรือสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป

2.3 แนวทางการพัฒนาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

แนวทางการพัฒนาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญควรดำเนินการพร้อมกันไปทั้ง 2 ส่วน ได้แก่ การพัฒนาที่ระบบหรือหลักเกณฑ์ และการพัฒนาโดยประชาชน แต่ละส่วนดังกล่าวนี้ ล้วนเกี่ยวข้องกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น

2.3.1 <u>การพัฒนาที่ระบบหรือหลักเกณฑ์</u> ที่สำคัญคือ

1) กระบวนการคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของแต่ละองค์กร เช่น คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุด ตลอดทั้งวุฒิสภา ควรมีหลักเกณฑ์และกระบวนการคัดเลือกภายในที่ชัดเจนบริสุทธิ์ยุติธรรม เปิดเผย ปราศจากการแทรกแซงของฝ่ายการเมืองไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติ และเปิดโอกาสให้ตรวจสอบได้นี้ เพื่อให้ได้บุคคลที่จะไปดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญอย่างจริง เป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยปราศจากความเคลือบแคลงสงสัย ปลอดจากอิทธิพลทางการเมืองและการวิ่งเต้นเข้าสู่ตำแหน่งอย่างแท้จริง

2) ในกระบวนการสรรหาบุคคล เพื่อเข้าดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ควรให้ความสำคัญกับเรื่องต่อไปนี้ด้วย

2.1) ประวัติการปฏิบัติงานเพื่อสังคม เพื่อสร้างความเป็นธรรม หรือมีความซื่อสัตย์สุจริตสั่งสมมาช้านาน ไม่มีใจและการกระทำที่ผูกพันกับการเมืองและธุรกิจ

2.2) ควรมีเกณฑ์การแสดงวิสัยทัศน์ หรือการเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้แสดงแนวคิดและอุดมการณ์ประจำใจด้วยว่า หน้าที่สำคัญของศาลรัฐธรรมนูญ มิใช่เพียงทำหน้าที่กำกับดูแลการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ หรือการแปลหรือตีความรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่มีหน้าที่สำคัญคือ ใช้รัฐธรรมนูญเพื่อปลูกฝัง พัฒนาประชาธิปไตย พิทักษ์ปกป้องคุ้มครอง และส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย

2.3) ควรพิจารณาถึงโยงใย หรือชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลของผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย เช่น ไม่ควรสนับสนุนผู้ที่เป็นลูกหลานหรือเครือญาติของผู้ที่มีประวัติหรือการประกอบอาชีพที่ไม่เหมาะสม ไม่สุจริต ให้เข้าสู่ตำแหน่งสำคัญของประเทศ แม้ผู้ที่เข้ารับการคัดเลือกนั้นจะมีความรู้ความสามารถและมีความซื่อสัตย์สุจริตก็ตาม ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเคลือบแคลงสงสัยที่จะเกิดขึ้นได้

3) การที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ หรือมิได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำร้องบางเรื่อง ซึ่งอาจเป็นเพราะติดราชการต่างประเทศ หรือป่วย หรือไม่อาจปฏิบัติราชการได้ด้วยเหตุผลจำเป็นทั้งหลายนั้น แม้จำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะยังคงมีองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คือ ไม่น้อยกว่า 9 คน ก็ตาม แต่เพื่อประโยชน์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเปิดเผยและโปร่งใส จึงจำเป็นต้องมีการบันทึกและรวบรวมข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อแสดงถึงเหตุผลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มิได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยไว้ทุกเรื่อง พร้อมเผยแพร่ทางเว็บไซท์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญด้วย เพื่อเป็นตัวอย่างหรือเป็นแบบอย่างให้องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญอื่นได้นำไปปฏิบัติตาม

4) ควรมีมาตรการเพื่อให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนเขียนคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตนเองให้แล้วเสร็จก่อนลงมติเป็นคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือควรกำหนดเวลาแล้วเสร็จที่ชัดเจน เพื่อให้คำวินิจฉัยประกาศในราชกิจจานุเบกษาได้รวดเร็วขึ้น

5) เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมและประโยชน์ในทางวิชาการ การระบุคะแนนเสียง ฝ่ายเสียงข้างมากและฝ่ายเสียงข้างน้อยไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทุกเรื่องเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น และน่าจะสนับสนุนให้มีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

6) ควรระบุวันที่ที่ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทุกเรื่อง เพื่อนำมาใช้ในการคำนวณระยะเวลาพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแต่ละเรื่องได้

7) ไม่ควรหลีกเลี่ยงการพิจารณาประเด็นหลัก หรือวินิจฉัยให้ยกคำร้องเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นเรื่องสำคัญ เพราะอาจถือได้ว่าเป็นการแขวนหรือหลีกเลี่ยงการวินิจฉัย เพราะไม่อยากเสี่ยง หรือไม่แน่ใจว่าจะไปกระทบผลประโยชน์ของบุคคลหรือหน่วยงานบางกลุ่ม อย่างไรก็ดี ที่ผ่านมา มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนที่แม้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยด้วยเสียงข้างมากให้ยกคำร้อง แต่ก็ได้แสดงเหตุผลไว้ด้วยว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับประเด็นหลักนั้น เช่นนี้ ก็เพียงพอที่จะทำให้สังคมได้รับคำตอบหรือความเห็นได้บ้าง ถึงแม้จะยังไม่เป็นคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหรือเป็นมติฝ่ายเสียงข้างมากของศาลรัฐธรรมนูญก็ตาม

8) ศาลรัฐธรรมนูญไม่ควรห่างจากประชาชน แม้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นสถาบันที่มีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่ง แต่ศาลรัฐธรรมนูญถูกจัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์สูงสุด ความศักดิ์สิทธิ์ของศาลรัฐธรรมนูญจะยิ่งมีเพิ่มมากขึ้นหลังจากได้วินิจฉัยคำร้องทั้งหลายด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรมเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนส่วนรวม ดังนั้น ในอนาคตสถาบันศาลรัฐธรรมนูญจะยิ่งมั่นคงถาวรเพิ่มขึ้นๆ ขณะเดียวกัน ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากว่าศาลรัฐธรรมนูญจะยิ่งห่างจากประชาชนหรือสัมผัสประชาชนน้อยลง ความเป็นสถาบันที่มั่นคงยิ่งใหญ่ขึ้นอาจจะมีส่วนทำให้ความใกล้ชิดประชาชนมีน้อยลง กระบวนการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

จึงควรคำนึงถึงเรื่องนี้ด้วย ในส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแม้แต่ละคนมิได้มีความคิดที่จะห่างจากประชาชน แต่ความเป็นสถาบันหรือระบบภายในศาลรัฐธรรมนูญอาจนำไปโดยไม่รู้ตัว

2.3.2 <u>การพัฒนาโดยประชาชน</u> บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 ที่ว่า *"อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย....."* ได้สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมาก กล่าวคือ อำนาจอธิปไตยซึ่งครอบคลุมทั้งอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เป็นของปวงชนชาวไทยหรือประชาชนไทยตลอดเวลา โดยประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยไม่เพียงผ่านตัวแทนและองค์กรต่างๆ หรือมอบอำนาจให้องค์การต่างๆ ทั้ง 3 ฝ่ายเท่านั้น แต่ประชาชนยังใช้อำนาจอธิปไตยได้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางอีกด้วย เช่น การเลือกตั้ง การริเริ่ม การถอดถอน การออกเสียงประชามติ การมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติงานกับองค์กรต่างๆ ตลอดจนร่วมรับรู้ ร่วมควบคุมและตรวจสอบการบริหารงานและการใช้อำนาจอธิปไตยของหน่วยงานราชการทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ยิ่งไปกว่านั้น ข้อความที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยยังสอดคล้องกับความหมายของประชาธิปไตยที่ปวงชนหรือประชาชนเป็นใหญ่ในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ที่กล่าวมานี้เป็นลักษณะสำคัญของการเปลี่ยนจากประชาธิปไตยแบบผู้แทน (representative democracy) มาเป็นประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) มากยิ่งขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ประชาชนหรือบุคคลภายนอกศาลรัฐธรรมนูญจึงได้รับการยอมรับให้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ดูแล และช่วยตรวจสอบการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่อง

2) แทนที่จะให้ความสนใจ "ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ" ว่าออกมาอย่างไรเท่านั้น ประชาชนซึ่งรวมทั้งนักวิชาการควรให้ความสนใจกับการพัฒนาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย เช่น นำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมาวิเคราะห์ในทางวิชาการอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยให้ความสนใจ "เนื้อหาสาระภายในคำวินิจฉัย ทั้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคล" ว่า มีส่วนช่วยในการพัฒนาประชาธิปไตย ปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ ไม่ควรนำคำวินิจฉัยมาวิเคราะห์และวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงกฎหมาย หรือในเชิงการใช้ดุลพินิจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมเพียงอย่างเดียว แต่ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย เช่น สนับสนุนกระบวนการสรรหาที่เน้น "ความรู้ความสามารถ" ควบคู่กับ "จิตวิญญาณเพื่อส่วนรวม" หรือการสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการสรรหาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ต้องมีทั้งความรู้ความสามารถควบคู่กับอุดมการณ์และจิตวิญญาณเพื่อส่วนรวม เช่น สนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตย การปฏิรูปการเมืองการปกครองและการบริหารจัดการ ตลอดจนการพิทักษ์ปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ด้วย

ภาคผนวก

ผนวก 1

ตารางดัชนีสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 รวมทุกคำวินิจฉัย จำนวน 64 เรื่อง

วัตถุประสงค์และวิธีการจัดทำ

เพื่อช่วยให้การค้นหาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กะทัดรัด เข้าใจง่าย และอ้างอิงได้สะดวกในที่นี้ จึงได้กำหนด **"ชื่อคู่กรณีของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ"** ขึ้น พร้อมกันนี้ ก็ได้ใส่วันเดือนปีของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไว้ด้วย ทั้งนี้ได้ทำดัชนีสรุปไว้ในตาราง

สำหรับ**หลักเกณฑ์การกำหนดชื่อคู่กรณีของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ** มีดังนี้

1) นำข้อมูลมาจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2) แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ ผู้ยื่นคำร้อง และ ผู้ถูกร้อง

2.1) ผู้ยื่นคำร้อง อาจเป็นองค์กร บุคคล หรือคณะบุคคล ก็ได้สำหรับคำร้องทั่วไป แต่ถ้ายึดถือเช่นนี้ในทุกคำร้อง ก็จะทำให้ผู้ยื่นคำร้องซ้ำกันมาก เพราะ "ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด"[1] มีจำนวนจำกัด ดังนั้น ในบางกรณีจึงจำเป็นต้องพิจารณาต่อไปอีกว่า ใครหรือกลุ่มบุคคลใดคือผู้เริ่มต้นยื่นคำร้องอย่างเป็นทางการที่แท้จริง เช่น แม้จะปรากฏในใบคำร้องว่าประธานรัฐสภาหรือประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้ลงนามในคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่คำร้องนั้นเริ่มต้นมาจาก ส.ส. ใด โดยดูข้อมูลจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีเช่นนี้จะใช้ชื่อ ส.ส. และคณะ เป็นผู้ยื่นคำร้อง การทำเช่นนี้ นอกจากเป็นการเสนอข้อเท็จจริงแล้ว ยังเป็นการให้เกียรติผู้ยื่นคำร้องที่แท้จริงอีกด้วย

---

[1] รัฐธรรมนูญ มาตรา 47 วรรค 3, 63, 96, 118 ข้อ (8), 142, 177, 180, 198, 216 ประกอบ มาตรา 96, 219, 262, 263, 264, 266, 295, 321, 324 (2), นอกจากนี้ อัยการสูงสุดมีอำนาจส่งเรื่องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 67 ประกอบมาตรา 66 และประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งในฐานะนายทะเบียนพรรคการเมืองมีอำนาจส่งเรื่องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65

2.2) ผู้ถูกร้อง อาจเป็นองค์กร บุคคล คณะบุคคล หรือกฎหมายที่มีปัญหาแล้วแต่กรณี นอกจากนี้ ในบางกรณีผู้ถูกร้องมีข้อความยาว ก็จะใส่ "ฯ" ต่อท้าย ทั้งนี้ต้องมีลักษณะที่เป็นข้อเท็จจริงและช่วยสื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

3) แสดงวันเดือนปีของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเป็นวันที่ศาลรัฐธรรมนูญประกาศคำวินิจฉัยต่อสาธารณะ (มิใช่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา) โดยใส่ไว้ในวงเล็บ

4) รูปแบบและตัวอย่าง

รูปแบบ

คำวินิจฉัยที่ ../... (วันที่...เดือน.....ปี....) .....*ผู้ยื่นคำร้อง* **กับ** ..... *ผู้ถูกร้อง*

ตัวอย่าง

คำวินิจฉัยที่ 1/2541 (วันที่ 23 พฤษภาคม 2541) ประธานสภาผู้แทนราษฎร กับ พระราชกำหนด 4 ฉบับ

คำวินิจฉัยที่ 56/2543 (วันที่ 31 ตุลาคม 2543) นายมารุต บุนนาค และคณะ กับ ร่างพระราชบัญญัติเลือกตั้งฯ

คำวินิจฉัยที่ 62/2545 (วันที่ 17 ธันวาคม 2545) นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กับ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยฯ

การนำเสนอดัชนี ได้แสดงในลักษณะของตารางดัชนีสรุป ซึ่งไม่เพียงแสดง (1) "ชื่อคู่กรณีของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ" เท่านั้น ยังแสดง (2) เรื่องที่ผู้ร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ[2] (3) ประเด็นหลัก และ (4) คำวินิจฉัยหรือคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลรัฐธรรมนูญ ไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อช่วยขยายความ และเพิ่มความเข้าใจแต่ละเรื่องมากขึ้น ข้อมูลส่วนนี้ได้มากจากการวิเคราะห์ของคณะผู้ศึกษาวิจัย โปรดดูตารางข้างล่างต่อไปนี้

[2]ชื่อเรื่องที่ผู้ร้องยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ อาจแตกต่างไปบ้าง เนื่องจากผู้ร้องมาจากหลายแหล่ง เช่น จากรัฐสภา จากผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นต้น อีกทั้งชื่อเรื่องอาจผิดพลาดหรือไม่ตรงกับสิ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย และหลังจากศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยแล้ว ในทางปฏิบัติ ศาลรัฐธรรมนูญอาจปรับแต่งได้

ตารางดัชนีสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 รวมทุกคำวินิจฉัยจำนวน 64 เรื่อง

ตารางที่1 ดัชนีสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง (คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545) จำแนกตาม เรื่อง ประเด็นหลัก และคำวินิจฉัย

คำวินิจฉัย ที่	เรื่อง	ประเด็นหลัก	คำวินิจฉัย
1/2545 (วันที่ 10 มกราคม 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคถิ่นไทย	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคถิ่นไทย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคถิ่นไทยเนื่องจากไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 35 ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคถิ่นไทย
2/2545 (วันที่ 17 มกราคม 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคเอกภาพ	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคเอกภาพ ตามระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคเอกภาพ ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคเอกภาพ
3-4/2545 (วันที่ 29 มกราคม 2545) ประธานวุฒิสภา กับ ร่าง พระราชบัญญัติคุ้มครองการ	ประธานวุฒิสภา ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 266 กรณีสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างพระราชบัญญัติ	1)การที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การห้ามอาวุธเคมี พ.ศ. .....ของ	1) การที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การห้ามอาวุธเคมี พ.ศ. .... ของคณะกรรมาธิการร่วมกัน

ดำเนินงานขององค์การห้ามอาวุธเคมี พ.ศ.	คุ้มครองการดำเนินงานขององค์การห้ามอาวุธเคมี พ.ศ. ..... ที่ต้องยับยั้งไว้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 175 โดยไม่รอผลการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวที่คณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาเสร็จแล้วของวุฒิสภา ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือไม่ และขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคหนึ่ง (1) กรณีร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การห้ามอาวุธเคมี พ.ศ. .... ตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ	คณะกรรมาธิการร่วมกันโดยวุฒิสภายังไม่ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวที่คณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาเสร็จแล้ว จะถือว่า ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การห้ามอาวุธเคมี พ.ศ. .... ถูกยับยั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 175 วรรคหนึ่ง (3) หรือไม่ 2) การที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎรด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร โดยวุฒิสภายังไม่ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาเสร็จแล้ว กระบวนการตราพระราชบัญญัติดังกล่าวชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 175 วรรคหนึ่ง (3) และมาตรา 176 หรือไม่	โดยวุฒิสภายังไม่ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวที่คณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาเสร็จแล้ว ยังถือไม่ได้ว่า ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวถูกยับยั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 175 วรรคหนึ่ง (3) และถือไม่ได้ว่า ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว และ 2) เมื่อได้วินิจฉัยแล้วว่า ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวยังถือไม่ได้ว่า ถูกยับยั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 175 วรรคหนึ่ง (3) และถือไม่ได้ว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา จึงไม่จำต้องวินิจฉัยประเด็นที่ว่ากระบวนการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การห้ามอาวุธเคมี พ.ศ. .... ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 175 วรรคหนึ่ง (3) และมาตรา 176 หรือไม่อีก

5/2545 (วันที่ 31 มกราคม 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคสังคมไทย	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคสังคมไทย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคสังคมไทย ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคสังคมไทย
6/2545 (วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2545) นายประเสริฐ นาสกุล กับ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530	ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของโจทก์ (นายประเสริฐ นาสกุล) ซึ่งเป็นผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 มาตรา 21 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 49 หรือไม่	พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 มาตรา 21 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 49 หรือไม่	พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 มาตรา 21 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 49
7/2545 (วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2545) บริษัท กรีไทย จำกัด กับพวก กับ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจ หลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์	ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ส่งคำโต้แย้งของจำเลย (บริษัทกรีไทย จำกัด กับพวก) ซึ่งเป็นผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจ หลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 มาตรา 30	พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 มาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 57 วรรคสอง หรือไม่	พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 57 วรรคสอง

พ.ศ. 2522	ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 57 วรรคสอง หรือไม่		
8/2545 (วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคสังคมใหม่	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคสังคมใหม่ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคสังคมใหม่ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองหรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคสังคมใหม่
9/2545 (วันที่ 12 มีนาคม 2545) นายวาณิชย์ สุรพงษ์วนิชกุล กับ ประกาศกระทรวงการคลังฯ และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม 2 ฉบับ	ศาลแพ่งธนบุรีส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายวาณิชย์ สุรพงษ์วนิชกุล) ซึ่งเป็นผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า (1) ประกาศกระทรวงการคลัง ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2541 เรื่อง ให้ความเห็นชอบโครงการรวมกิจการระหว่างธนาคารสหธนาคาร จำกัด (มหาชน) บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กรุงไทย ธนกิจ จำกัด (มหาชน) และบริษัทเงินทุน 12 บริษัท (2) พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์	1) ประกาศกระทรวงการคลัง ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2541 เรื่อง ให้ความเห็นชอบโครงการรวมกิจการระหว่างธนาคารสหธนาคาร จำกัด (มหาชน) บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กรุงไทยธนกิจ จำกัด (มหาชน) และบริษัทเงินทุน 12 บริษัท ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ 2) พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจ หลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์	พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิต ฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2540 มาตรา 67 ทวิ มาตรา 67 ตรี และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541 มาตรา 38 ทวิ มาตรา 38 ตรี ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29 และมาตรา 30 (สำหรับ ประกาศกระทรวงการคลังฯ ศาลรัฐธรรมนูญได้เคย

	พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2540 มาตรา 67 ทวิ มาตรา 67 ตรี และ (3) พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541 มาตรา 38 ทวิ มาตรา 38 ตรี ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่	พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2540 มาตรา 67 ทวิ และมาตรา 67 ตรี ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ 3) พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541 มาตรา 38 ทวิ และมาตรา 38 ตรี ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่	วินิจฉัยไว้แล้ว ตามคำวินิจฉัยที่ 4/2542 ลงวันที่ 1 เมษายน 2542 จึงไม่จำต้องวินิจฉัยอีก)
10/2545 (วันที่ 12 มีนาคม 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคพลังไทย	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคพลังไทย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคพลังไทย ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคพลังไทย
11/2545 (วันที่ 28 มีนาคม 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคชาวนาพัฒนาประเทศ ตามพระราชบัญญัติ	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคชาวนาพัฒนาประเทศ เนื่องจากไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง

กับ พรรคชาวนาพัฒนาประเทศ	ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 29 และมาตรา 35 หรือไม่	สั่งให้ยุบพรรคชาวนาพัฒนาประเทศ
12/2545 (วันที่ 28 มีนาคม 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคความหวังใหม่	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคความหวังใหม่ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคความหวังใหม่เพื่อรวมเข้ากับพรรคไทยรักไทยที่เป็นพรรคการเมืองหลัก ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคความหวังใหม่
13/2545 (วันที่ 18 เมษายน 2545) นายบุญมา แซ่ลี้ กับ พระราชบัญญัติฯ 2 ฉบับ	ศาลแพ่งธนบุรีส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายบุญมา หรือสมพจน์ แซ่ลี้ หรือทรัพย์มีทอง) ซึ่งเป็นผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า (1) พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 มาตรา 14 และ (2) พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของ	1) พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 มาตรา 14 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 วรรคสอง มาตรา 29 มาตรา 50 มาตรา 57 และมาตรา 87 หรือไม่ 2) พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงิน	พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 มาตรา 14 และพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 และมาตรา 6 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 วรรคสอง มาตรา 29 มาตรา 50

	สถาบันการเงิน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 และมาตรา 6 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 วรรคสอง มาตรา 29 มาตรา 50 มาตรา 57 และมาตรา 87 หรือไม่	ให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 และ มาตรา 6 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 วรรคสอง มาตรา 29 มาตรา 50 มาตรา 57 และมาตรา 87 หรือไม่	มาตรา 57 และมาตรา 87
14/2545 (วันที่ 18 เมษายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายสมบูรณ์ เนียมหอม	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีนายสมบูรณ์ เนียมหอม ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ	1) ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ กรณีเข้ารับตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง หรือไม่ 2) ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งและห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่เมื่อใด	นายสมบูรณ์ เนียมหอม ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกขาม อันเป็นตำแหน่งที่เป็นมูลเหตุแห่งการกระทำตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2543 เป็นต้นไป
15/2545 (วันที่ 25 เมษายน 2545)	ประธานรัฐสภา ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตาม	ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยตาม	กรณีตามคำร้อง มิใช่ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตาม

ประธานรัฐสภา กับ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกระบวนการพิจารณาถอดถอนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	รัฐธรรมนูญ มาตรา 266 กรณีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกระบวนการพิจารณาถอดถอนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยผู้ร้องเห็นว่า เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และศาลรัฐธรรมนูญ ที่ล้วนเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ	รัฐธรรมนูญ มาตรา 266 หรือไม่	รัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่อาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 266 ได้
16/2545 (วันที่ 30 เมษายน 2545) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กับ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมฯ	ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามมาตรา 198 กรณี พระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วย รัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่ และการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.)และคณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา รุ่นที่ 43	1) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วย รัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่ 2) การปฏิบัติหน้าที่ของ ก.ต. และคณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา รุ่นที่ 43 ประจำปี 2542 มีปัญหาเกี่ยวกับ	พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

	ประจำปี 2542 มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่	ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่	
17/2545 (วันที่ 16 พฤษภาคม 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายเสวต ทองรมย์	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีนายเสวต ทองรมย์ ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน และหนี้สินและเอกสารประกอบ	1) ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีเข้ารับตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง หรือไม่ 2) ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งและห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่เมื่อใด	นายเสวต ทองรมย์ ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อันเป็นตำแหน่งที่เป็นมูลเหตุแห่งการกระทำตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2541 เป็นต้นไป
18/2545 (วันที่ 16 พฤษภาคม 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายวิทยา ศิริพงษ์	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีนายวิทยา ศิริพงษ์ ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ หรือไม่	นายวิทยา ศิริพงษ์ ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

19-22/2545 (วันที่ 30 พฤษภาคม 2545) **นายอานุภาพ สัตยประกอบ และผู้ร้องรายอื่น กับ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 27 และมาตรา 30**	ศาลจังหวัดปทุมธานี ศาลแขวงดุสิต และศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ส่งคำร้องของจำเลย (นายอานุภาพ สัตยประกอบและผู้ร้องรายอื่น) ซึ่งเป็นผู้ร้องรวม 4 คำร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และมาตรา 30 ทวิ มาตรา 30 ตรี ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 4 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง หรือไม่	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และมาตรา 30 ทวิ มาตรา 30 ตรี ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 4 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง หรือไม่	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 และมาตรา 30 ทวิ มาตรา 30 ตรี ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 4 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง
23/2545 (วันที่ 30 พฤษภาคม 2545) นายอนุชา แสงภักดี และนายธนัท มะโนคำ กับ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบัน	ศาลจังหวัดลำปางส่งคำร้องของจำเลย (นายอนุชา แสงภักดี และนาย ธนัท มะโนคำ) ซึ่งเป็นผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ขัดหรือ	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคสอง หรือไม่	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคสอง

การเงินฯ มาตรา 27	แย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคสอง หรือไม่		
24/2545 (วันที่ 4 มิถุนายน 2545) บริษัท ชาฟารีเวิลด์ จำกัด (มหาชน) กับ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 มาตรา 25 มาตรา 27 และมาตรา 30 ทวิ มาตรา 30 ตรี มาตรา 30 จัตวา	ศาลจังหวัดมีนบุรีส่งคำร้องของจำเลย(บริษัท ชาฟารีเวิลด์ จำกัด (มหาชน)) ซึ่งเป็นผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 มาตรา 25 มาตรา 27 และมาตรา 30 ทวิ มาตรา 30 ตรี มาตรา 30 จัตวา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 4 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 48 และมาตรา 50 หรือไม่	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 มาตรา 25 มาตรา 27 และมาตรา 30 ทวิ มาตรา 30 ตรี มาตรา 30 จัตวา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 4 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 48 และมาตรา 50 หรือไม่	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 มาตรา 25 มาตรา 27 และมาตรา 30 ทวิ มาตรา 30 ตรี มาตรา 30 จัตวา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 4 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 48 และมาตรา 50
25/2545 (วันที่ 4 มิถุนายน 2545) ผู้ร้องทั้งเจ็ด กับ พระราช	ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ส่งคำโต้แย้งของจำเลยทั้งเจ็ด ซึ่งเป็นผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราช	พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 16 (3) มาตรา 27 และ มาตรา 30 ทวิ	เมื่อได้มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นตามคำร้องนี้ไว้แล้ว (คำวินิจฉัยที่ 24/2545 ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2545) ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่

กำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2)ฯ	กำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 16 (3) และมาตรา 27 และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 4 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 48 และมาตรา 50 หรือไม่	มาตรา 30 ตรี มาตรา 30 จัตวา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 4 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 48 และมาตรา 50 หรือไม่	จำต้องวินิจฉัยประเด็นตามคำร้องนี้ซ้ำอีก
26-34/2545 (วันที่ 4 มิถุนายน 2545) นายวีระชัย เอื้อวิไลจิต และผู้ร้องรายอื่น กับพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 30 ทวิ มาตรา 30 ตรี และมาตรา 30 จัตวา	ศาลแพ่งกรุงเทพใต้และศาลแพ่งส่งคำร้องของจำเลย (นายวีระชัย เอื้อวิไลจิต และผู้ร้องรายอื่น) ซึ่งเป็นผู้ร้องรวม 9 คำร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 30 ทวิ มาตรา 30 ตรี และมาตรา 30 จัตวา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 4 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ	1) การตราพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และพระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 48 หรือไม่ 2) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 30 ทวิ มาตรา 30 ตรี และมาตรา 30 จัตวา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดการปฏิรูป	วินิจฉัยคำร้องในประเด็นที่หนึ่งว่า กรณีไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย และวินิจฉัยในประเด็นที่สองว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 24/2545 ไว้แล้ว จึงไม่จำต้องวินิจฉัยประเด็นนี้ซ้ำอีก

	หรือไม่	ระบบ สถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 26 และมาตรา 48 หรือไม่	
35/2545 (วันที่ 6 มิถุนายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ พันตำรวจโท สานิตย์ สุรังษี	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีพันตำรวจโท สานิตย์ สุรังษี ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	พันตำรวจโท สานิตย์ สุรังษี ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสาร ประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295
36/2545 (วันที่ 13 มิถุนายน 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคพลังใหม่	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาล รัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคพลังใหม่ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งยุบพรรคพลังใหม่ ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคพลังใหม่
37/2545 (วันที่18 มิถุนายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายสมพงศ์ เกษตรภิบาล	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีนายสมพงศ์ เกษตรภิบาล ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและ	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบและจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และ เอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิด	นายสมพงศ์ เกษตรภิบาล ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ และจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือ

	หนี้สินและเอกสารประกอบ และจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ	ข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ อันเป็นความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	ปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ อันเป็นความผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295
38/2545 (วันที่ 4 กรกฎาคม 2545) ประธานรัฐสภา กับ อำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการสรรหา กรรมการการเลือกตั้ง	ประธานรัฐสภา ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 266 กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสรรหากรรมการการเลือกตั้ง	1) การสรรหากรรมการการเลือกตั้งในรอบที่ 6 และรอบที่ 7 ของคณะกรรมการสรรหาฯ ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 138 (1) หรือไม่ 2) เมื่อการสรรหากรรมการการเลือกตั้งในรอบที่ 6 และรอบที่ 7 ของคณะกรรมการสรรหาฯ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแล้ว จะต้องมีการสรรหากรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญอีก หรือไม่	การสรรหากรรมการการเลือกตั้งของคณะกรรมการสรรหาฯ เฉพาะในรอบที่ 6 และรอบที่ 7 ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 138 (1) และต้องมีการสรรหากรรมการการเลือกตั้งใหม่ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 138
39/2545 (วันที่ 9 กรกฎาคม 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นางสาวเพ็ญนภา ไพศาลศุภนิมิต	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีนางสาวเพ็ญนภา ไพศาลศุภนิมิต ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดง	1) ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ กรณีเข้ารับตำแหน่ง หรือไม่ 2) ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งและต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่เมื่อใด	นางสาวเพ็ญนภา ไพศาลศุภนิมิต ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

	รายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ		และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็น เวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ คือวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2544
40/2545 (วันที่ 9 กรกฎาคม 2545) นายฮก แซ่ล้อ และ นายไพโรจน์ ศิริพรเลิศ กับ พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ฯ	ศาลแพ่งธนบุรีส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายฮก แซ่ล้อ และ นายไพโรจน์ ศิริพรเลิศ) ซึ่งเป็นผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 9 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 48 และมาตรา 50 หรือไม่	พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 9 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 48 และมาตรา 50 หรือไม่	พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 9 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 48 และมาตรา 50
41/2545 (วันที่ 16 กรกฎาคม 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายสุบิน พิพรพงษ์	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีนายสุบิน พิพรพงษ์ ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชี	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ และจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิด	นายสุบิน พิพรพงษ์ ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ และจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ

	แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ และจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ	ข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ อันเป็นความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ อันเป็นความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295
42/2545 (วันที่ 18 กรกฎาคม 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคโบราณรักษ์	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคโบราณรักษ์ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคโบราณรักษ์ ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคโบราณรักษ์
43/2545 (วันที่ 23 กรกฎาคม 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคพัฒนาไทย	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคพัฒนาไทย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคพัฒนาไทย เนื่องจากไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 29 และมาตรา 35 ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคพัฒนาไทย
44/2545 (วันที่ 1 สิงหาคม 2545) นายศิริมิตร	ศาลปกครองกลางส่งคำ โต้แย้งของคู่ความในคดี (นายศิริมิตร บุญมูล ผู้ฟ้องคดี กับ	พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) ขัด	พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) ไม่ขัดหรือแย้งต่อ

บุญมูล กับ คณะกรรมการอัยการ	คณะกรรมการอัยการ ผู้ถูกฟ้องคดี) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 กรณีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่	หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่	รัฐธรรมนูญ มาตรา 30
45/2545 (วันที่ 13 สิงหาคม 2545) นายพิชัย จงสฤษดิ์หวัง กับ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ มาตรา 14	ศาลแพ่งธนบุรีส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายพิชัย จงสฤษดิ์หวัง) ซึ่งเป็นผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 14 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 มาตรา 50 มาตรา 57 และมาตรา 87 หรือไม่	พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 14 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 มาตรา 50 มาตรา 57 และมาตรา 87 หรือไม่	พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 14 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30
46/2545 (วันที่ 13 สิงหาคม 2545) บริษัท ดี. บี. (ประเทศไทย) จำกัด และ	ศาลแพ่งส่งคำโต้แย้งของจำเลย (บริษัท ดี. บี. (ประเทศไทย) จำกัด และนายปรีชา ปุณณกิติเกษม) ซึ่งเป็นผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา	พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 14 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์	ให้ยกคำร้อง

นายปรีชา ปุณณกิติเกษม กับ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ	วินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 14 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 ขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 87 มาตรา 92 และมาตรา 218 หรือไม่	(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 87 มาตรา 92 และมาตรา 218 หรือไม่	
47/2545 (วันที่ 20 สิงหาคม 2545) บริษัท พงษ์ศิริชัย ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด กับพวก กับ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุนฯ	ศาลแพ่งธนบุรีส่งคำร้องของจำเลย (บริษัท พงษ์ศิริชัย ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด กับพวก) ซึ่งเป็นผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 มาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 มาตรา 50 มาตรา 57 และมาตรา 87 หรือไม่	พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 มาตรา 30 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 มาตรา 50 มาตรา 57 และมาตรา 87 หรือไม่	พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 มาตรา 30 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 มาตรา 50 มาตรา 57 และมาตรา 87
48/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายราเชนทร์ เรืองทวีป	ศาลภาษีอากรกลางส่งคำโต้แย้งของโจทก์ (นายราเชนทร์ เรืองทวีป) ซึ่งเป็นผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา	1) ประมวลรัษฎากร มาตรา 57 ตรี และมาตรา 57 เบญจ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่	ประมวลรัษฎากร มาตรา 57 ตรี และมาตรา 57 เบญจ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 มาตรา 30

กับ ประมวลรัษฎากรฯ	วินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า ประมวลรัษฎากร มาตรา 57 ตรี และมาตรา 57 เบญจ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 มาตรา 30 และมาตรา 80 หรือไม่	2) ประมวลรัษฎากร มาตรา 57 ตรี และมาตรา 57 เบญจ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 หรือไม่ 3) ประมวลรัษฎากร มาตรา 57 ตรี และมาตรา 57 เบญจ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 80 หรือไม่	และมาตรา 80
49/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายกฤษฎางค์ นุตจรัส กับ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ และ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุนฯ	ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายกฤษฎางค์ นุตจรัส) ซึ่งเป็นผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 38 สัตต ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 มาตรา 67 ฉ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไข	พระราชบัญญัติการธนาคาร พาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 38 สัตต ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดฯ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 มาตรา 67 ฉ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดฯ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2541 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 29 และมาตรา 30 วรรคหนึ่ง หรือไม่	พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 38 สัตต ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 มาตรา 67 ฉ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522

	เพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2541 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 วรรคหนึ่ง หรือไม่		(ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2541 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 วรรคหนึ่ง
50/2545 (วันที่ 19 กันยายน 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคสร้างสรรค์ไทย	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคสร้างสรรค์ไทย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคสร้างสรรค์ไทย ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคสร้างสรรค์ไทย
51/2545 (วันที่ 19 กันยายน 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคไทยรวมพลัง	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคไทยรวมพลัง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งยุบพรรคไทยรวมพลัง ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง 0 สั่งให้ยุบพรรคไทยรวมพลัง
52/2545 (วันที่ 24 กันยายน 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรควิถีไทย	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรควิถีไทย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรควิถีไทย ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรควิถีไทย

	มาตรา 65 วรรคสอง		
53/2545 (วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายสมาน ง่วนสำอางค์	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีนายสมาน ง่วนสำอางค์ ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	นายสมาน ง่วนสำอางค์ ผู้ถูกร้อง จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295
54/2545 (วันที่ 22 ตุลาคม 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคเกษตรเสรี	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคเกษตรเสรี ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคเกษตรเสรีตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองหรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคเกษตรเสรี
55/2545 (วันที่ 5 พฤศจิกายน 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคนำไทย	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคนำไทยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคนำไทย ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคนำไทย
56/2545 (วันที่ 5 พฤศจิกายน 2545) นายทะเบียน	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคชาติประชาชน ตามพระราชบัญญัติประกอบ	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคชาติประชาชนตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองหรือไม่	อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65

พรรคการเมือง กับ พรรค ชาติประชาชน	รัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง		วรรคสอง สั่งให้ยุบ พรรคชาติประชาชน
57/2545 (วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545) นายอนันต์ งามวุฒิวงศ์ กับ พระราชกำหนดฯ 3 ฉบับ	ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ส่ง คำโต้แย้งของจำเลย (นายอนันต์ งามวุฒิวงศ์) ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีแพ่ง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ และพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่	1) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ 2) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่ 3) พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่	1) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 27 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 2) พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 30 ทวิ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรม นูญ มาตรา 29 และมาตรา 30 3) พระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 มาตรา 7 ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 30
58/2545 (วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ นายดาบตำรวจ	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 กรณีนายดาบตำรวจพินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดง	ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่ง และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปี	นายดาบตำรวจ พินิจ เมืองโคตร ผู้ถูกร้องจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ กรณีเข้ารับตำแหน่ง และต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทาง

พินิจ เมืองโคตร	รายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ	นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่	การเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295
59/2545 (วันที่ 26 พฤศจิกายน 2545) ประธานวุฒิสภา กับ ร่างพระราชบัญญัติแร่ฯ	ประธานวุฒิสภา ผู้ร้อง เสนอความเห็นของสมาชิกวุฒิสภา ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 วรรคหนึ่ง (1) กรณีร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... มาตรา 88/3 และมาตรา 88/7 ที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 48 และมาตรา 56	1) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่...) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 หรือไม่ 2) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่...) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56 หรือไม่	1) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่...) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/3 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 48 2) ร่างพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่...) พ.ศ. .... มาตรา 14 ในส่วนที่เพิ่มความเป็นมาตรา 88/7 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 และมาตรา 56
60/2545 (วันที่ 12 ธันวาคม 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคเสรีไท	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคเสรีไท ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคเสรีไท ตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคเสรีไท

61/2545 (วันที่ 12 ธันวาคม 2545) นายปิยะบุตร วสุธาร และนางสาววีวิกา โชติรส กับ พระราช กำหนดการ ปฏิรูประบบ สถาบันการเงินฯ	ศาลแพ่งส่งคำร้องของ จำเลย (นายปิยะบุตร วสุธาร และนางสาววีวิกา โชติรส หรือวสุธาร) ซึ่ง เป็นผู้ร้องในคดีแพ่ง ขอให้ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราช กำหนดการปฏิรูประบบ สถาบันการเงิน พ.ศ. 2540 และพระราช กำหนดการปฏิรูประบบ สถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และมาตรา 30 ขัดหรือ แย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่	พระราชกำหนดการ ปฏิรูประบบสถาบัน การเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50 หรือไม่	พระราชกำหนดการ ปฏิรูประบบสถาบัน การเงิน พ.ศ. 2540 มาตรา 7 มาตรา 11 มาตรา 16 (3) มาตรา 23 (5) มาตรา 25 และ มาตรา 30 ไม่ขัดหรือ แย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 29 และมาตรา 50
62/2545 (วันที่ 17 ธันวาคม 2545) นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กับ พระราชบัญญัติ การปิโตรเลียม แห่งประเทศ ไทยฯ	ศาลอาญาส่งคำร้องของ จำเลย (นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือ ส.ศิวรักษ์) ซึ่งเป็นผู้ร้องในคดีอาญา ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาวินิจฉัย ตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 264 ว่า พระราชบัญญัติการ ปิโตรเลียมแห่งประเทศ ไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44	พระราชบัญญัติการ ปิโตรเลียมแห่งประเทศ ไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46 หรือไม่	พระราชบัญญัติการ ปิโตรเลียมแห่งประเทศ ไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 30 และมาตรา 53 ไม่ ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 35 มาตรา 44 และมาตรา 46

	และมาตรา 46		
63/2545 (วันที่ 24 ธันวาคม 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคไทยมหารัฐ	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคไทยมหารัฐ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมืองหรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคไทยมหารัฐ
64/2545 (วันที่ 24 ธันวาคม 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคไทยธรรมาธิปไตย	นายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง	กรณีมีเหตุที่จะสั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตยตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง หรือไม่	อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง สั่งให้ยุบพรรคไทยธรรมาธิปไตย

ผนวก 2
ผลการสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็น

ผลการสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็นครั้งนี้ เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์วิจารณ์โครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 2 ปี 2546 (ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 32/2543 ถึง คำวินิจฉัยที่ 51/2544 จำนวน 84 เรื่อง) โดย นายแพทย์ เหวง โตจิราการ ซึ่งนำเสนอไว้ในการสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็น ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2546 ระหว่างเวลา 09.00 น. ถึง 13.00 น. ณ ห้องประชุมใหญ่คุรุสภา ชั้น 1 อาคารคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร มีผู้เข้าร่วมสัมมนาประมาณ 100 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ อดีตสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) นักการเมือง นิสิต นักศึกษา ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิเอเชีย และสมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน

เอกสารแสดงข้อคิดเห็นของ นายแพทย์ เหวง โตจิราการ มีดังนี้

ข้อคิดเห็นบางประการต่อคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

นับตั้งแต่การรัฐประหารของจอมพลผิน ชุณหะวัน เมื่อปี 2490 เป็นต้นมา ประเทศไทยก็ตกอยู่ในวังวนของการยึดอำนาจด้วยอาวุธของทหารกลุ่มแล้วกลุ่มเล่า ผลัดเวียนกันเข้ามาไม่ขาดสาย เหตุผลที่ทุกกลุ่มใช้อธิบายต่อประชาชนไทยทั่วประเทศและประชาคมโลก ก็คือ ต้องการที่จะแก้ปัญหาของประเทศและทำให้ประชาชนไทยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่เมื่อเวลาผ่านไป กาลกลับพิสูจน์ว่ากลุ่มผู้มีอำนาจด้วยวิธีรัฐประหาร พร้อมทั้งสมุนบริวารข้าช่วงใช้ทั้งหมดกลับร่ำรวยขึ้นอย่างมหาศาลในชั่วเวลาไม่กี่ปี มีทรัพย์ศฤงคารนับร้อยนับพันล้าน กระทั่งอาจจะถึงหมื่นล้าน ซึ่งผู้มีอำนาจกลุ่มใหม่ก็จะเปิดโปงให้เห็นความเลวร้ายของกลุ่มเก่าที่ตนโค่นล้มลงไปอยู่เสมอว่ายึดอำนาจการเมืองเพียงเพื่อที่จะโกงกินบ้านเมืองสร้างความร่ำรวยอย่างมหาศาลให้แก่ตนและกลุ่มพวกบนความหายนะของประเทศและประชาชนมาโดยตลอด

สัจธรรมที่ไม่มีใครปฏิเสธได้ในทางรัฐศาสตร์ข้อหนึ่งก็คือ "ที่ใดมีการกดขี่ ที่นั่นก็ต้องมีการต่อสู้" ประชาชนไทยจึงได้ดำเนินการต่อสู้กับกลุ่มเผด็จการทหารกลุ่มแล้วกลุ่มเล่าไม่ขาดระยะ เพียงแต่ผลพวงของการต่อสู้ของประชาชนมักถูกกลุ่มเผด็จการกลุ่มใหม่นำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มพวกของตนอย่างน่าเสียดาย หรือไม่ก็ถูกพวกฉ้อฉลทางการเมืองที่เวียนว่ายในแวดวงการเมืองในบางระยะที่ "เงื่อนไขประชาธิปไตย" เปิดให้โอกาสแก่พวกเขาบ้าง ให้พวกเขาเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อที่กอบโกยโกงกินให้แก่พวกตนอย่างตระกละตระกรามไม่ผิดไปจากกลุ่มเผด็จการทางทหาร

ดังนั้น ในรอบกว่าสามสิบปีที่ผ่านมา จึงเกิดการต่อสู้ทางการเมืองครั้งใหญ่ของประชาชนเพื่อโค่นล้มระบอบเผด็จการทหารและคัดค้านการเมืองเน่าเฟะของพวกนักกินเมืองทั้งหลาย จนกลายเป็นโศกนาฏกรรมทางการเมืองที่น่าเศร้าสลดอย่างยิ่งถึงสามครั้งใหญ่ที่เดียว กล่าวคือ 14 ตุลาคม 16, 6 ตุลาคม 19, และ 17 พฤษภาคม 35 เมืองไทยต้องสูญเสียชีวิตของวีรชนไปนับจำนวนหลายร้อยท่าน

ประชาชนไทยผู้รักชาติบ้านเมืองและรักประชาธิปไตยทั้งหลาย จึงได้ระดมสติปัญญา ศึกษาค้นคว้า หาความรู้ประสบการณ์ไม่เพียงแต่จากของไทยเราเท่านั้น แต่จากประเทศต่างๆทั่วโลก และไม่เพียงในระยะร่วมสมัยเท่านั้น แต่จากประวัติศาสตร์ในอดีตเท่าที่จะทำได้โดยผ่านจากการทำงานของ สสร. จึงได้ช่วยกันร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ถือว่าได้ดีที่สุดฉบับของประเทศไทยขึ้นมา ซึ่งได้รับการกล่าวขวัญในทางดีงามมากมาย ไม่ว่าจะเป็น"รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมืองไทย" หรือ "รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน"

ข้อคิดเห็นนี้ ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนเป็นจุดหนัก แต่ก็มีความจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงในองค์รวมที่สำคัญ เพราะศาลรัฐธรรมนูญ เป็น "นวัตกรรมชิ้นงามที่สุดชิ้นหนึ่ง" ที่ "รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมืองไทย" ได้รังสรรค์ขึ้นมา ดังนั้นหากไม่เข้าใจองค์รวมของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนอย่างถ่องแท้แล้ว ก็ยากที่จะเข้าใจแก่นวิญญาณที่ถูกต้องงดงามของศาลรัฐธรรมนูญได้แม้แต่น้อยนิด และเมื่อไม่เข้าใจทั้งแก่นของการปฏิรูปการเมืองและไม่เข้าใจภาระหน้าที่อันแสนจะประเสริฐยิ่งของศาลรัฐธรรมนูญ ที่รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนก่อกำเนิดขึ้นมาแล้ว ย่อมทำให้การปฏิบัติภาระหน้าที่ของตัวศาลรัฐธรรมนูญเองก็ตาม รัฐบาลก็ตาม สมาชิกรัฐสภาองค์กรข้าราชการและประชาชนพลเมืองทั้งหลายไม่อาจจะบรรลุถึงเจตนารมณ์อุดมการณ์อันพึงประสงค์ดังกล่าวอย่างแน่นอน ย่อมจะทำให้การทำงานของศาลรัฐธรรมนูญไขว้เขว สับสนอลหม่าน ไปไม่ถูกทิศทาง และอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมตายตัวอย่างน่าอึดอัด และในบางกรณีอาจจะกลายเป็นอุปสรรค หรือบางครั้งเป็นสิ่งทำลายการพัฒนาไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อการเมืองไทยในอนาคตด้วยซ้ำไป

รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่ได้รับการกล่าวขวัญกันอย่างชื่นชมมากมาย ทั้งนี้เพราะมีองค์กรประกอบที่สำคัญจำนวนมาก ในการช่วยสร้างหลักประกันให้ระบอบประชาธิปไตยมั่นคงก้าวไปสู่ความเจริญงอกงามได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศแข็งแรงมั่นคงเจริญรุ่งเรืองและประชาชนจะได้กินดีอยู่ดียิ่งขึ้น รวมไปถึงเป็นโอกาสในการสร้างระบบการศึกษาวัฒนธรรมสังคมทั้งหลายได้ดียิ่งขึ้นด้วย

รัฐธรรมนูญฉบับนี้เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนก่อนที่นักการเมืองจะเข้าสู่เวทีการเมือง ต้องมีหลักประกันว่าผู้ที่ตั้งใจเข้าสู่การเมืองนั้นเป็นการมา"ทำงานการเมืองเพื่อรับใช้ชาติบ้านเมือง"ไม่ใช่"เล่นการเมืองหรือหาโอกาสกอบโกยโกงกิน" การเมืองต้องเป็นระบบพรรค เพื่อที่จะให้ผู้ที่มีอุดมการณ์ที่ใกล้เคียงกันมารวมตัวกันวิเคราะห์ปัญหาบ้านเมือง และเสนอแนวทางนโยบายเป็นชุดในการแก้ไขปัญหา

บ้านเมืองทั้งระยะใกล้และระยะไกล เพื่อเสนอให้ประชาชนพิจารณาวินิจฉัยไตร่ตรองว่าเห็นชอบด้วยหรือไม่ ในขณะเดียวกันก็เสนอบุคคลากรของตนที่เห็นว่าดีที่สุดที่จะชนะใจประชาชนได้มากที่สุดเป็นตัวเลือกให้แก่ประชาชน ซึ่งจะอยู่ในรูปของ "พรรคเลือกคน ประชาชนเลือกพรรคได้" ดังนั้น นักการเมืองทุกคนต้องรักษาระเบียบวินัยของพรรคการเมืองอย่างเคร่งครัด

ในระหว่างเลือกตั้งก็มีองค์กรอิสระปลอดพ้นจากอำนาจการเมืองทั้งสิ้นเพื่อดูแลการเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ยุติธรรม องค์กรดังกล่าว (กกต.) มีอำนาจที่จะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ยกเลิกการเลือกตั้งเก่า หรือลงโทษผู้กระทำใดๆทางการเมืองหากมี "เหตุผลเชื่อได้ว่าไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม" เพื่อสร้างหลักประกันว่าในระหว่างการเลือกตั้งนั้นต้องไม่มีการกระทำใดๆที่ไม่ถูกต้องเพื่อให้ตนเข้ามาในแวดวงการเมืองเป็นอันขาด และเมื่อได้เข้ามาทำงานการเมืองแล้ว ก็ต้องแจ้งทรัพย์สินของตน ตั้งแต่เมื่อเข้ามาดำรงตำแหน่งเมื่อพ้นตำแหน่งทันที และเมื่อพ้นตำแหน่งไปแล้วหนึ่งปี เพื่อให้มีองค์กรอิสระ (ปปช.) อีกอันหนึ่งตรวจสอบว่าถูกต้องหรือไม่อย่างไร ได้ใช้อำนาจหน้าที่ทางการเมืองไปหาผลประโยชน์ที่ไม่สุจริตยุติธรรมหรือไม่อย่างไร แล้วจะได้ดำเนินการลงโทษต่อไป จึงมีบทบัญญัติในเรื่องการลงโทษหากว่า "มีการจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สิน จงใจปกปิด หรือจงใจที่จะแจ้งเท็จ" เพื่อลงโทษทางการเมืองให้พ้นจากการทำงานการเมืองและห้ามทำงานการเมืองเป็นเวลาห้าปี ซึ่งหากมีความผิดและความผิดนั้นเป็นเรื่องของการโกงกินบ้านเมืองก็จะนำเอาคดีขึ้นสู่ "ศาลฎีกาแผนกคดีอาญานักการเมือง" เพื่อลงโทษได้อีก

เจตนารมณ์ขั้นพื้นฐานของนวัตกรรมเหล่านี้ล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศไทยทั้งสิ้น ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรมเลยทีเดียว

ภายใต้การดำเนินการทั้งสิ้น ตามรัฐธรรมนูญหากเกิดความเห็นไม่ตรงกันขึ้นในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ หรือการตีความรัฐธรรมนูญ จึงมีองค์กรอิสระที่มีความสำคัญสูงสุดในบรรดาองค์กรอิสระทั้งหมดที่สร้างสรรค์โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ขึ้นมา เพื่อทำการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาที่เกิดขึ้นให้เป็นไปตามเจตนารมณ์อันสูงสุดในการพัฒนาการเมืองเศรษฐกิจสังคมการศึกษาและวัฒนธรรมของไทย

เรื่องของประเทศนั้นไม่เพียงแต่มีเฉพาะส่วนของภายในประเทศเท่านั้น ยังมีส่วนที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันอีกส่วนหนึ่งคือส่วนของภายนอกประเทศหรือส่วนทางด้านสากล

ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนก็จะมีบทบัญญัติที่รักษาเอกราชอธิปไตยของชาติไว้อย่างยิ่งยวด และสนับสนุนให้เกิดสัมพันธไมตรีที่ดีงามกับทุกประเทศทั่วโลกโดยที่ไทยต้องไม่เสียเปรียบแม้แต่น้อยยิ่งต้องไม่กระทบกระเทือนเอกราชอธิปไตยไม่ว่าทางด้านใดเลยแม้แต่นิด

หากมีปัญหาหรือการกระทำใดๆ ที่ก่อให้เกิดปมเงื่อนที่จะต้องวินิจฉัยตัดสินเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการรักษาเอกราชอธิปไตย ความเสมอภาคระหว่างประเทศของไทย ศาลรัฐธรรมนูญก็ต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญสูงสุดทันที ซึ่งตุลาการทุกท่านต้องสำนึกอยู่ตลอดวินาทีลมหายใจเข้าออกว่า การพิจารณาวินิจฉัยของท่านต้องตั้งอยู่บนหลักการของการรักษาผลประโยชน์เอกราชอธิปไตยของชาติ

อย่างเข้มงวดเด็ดเดี่ยว ไม่ใช่ตีความตามตัวอักษรอย่างเถรตรง บ่อยครั้งทำให้เกิดผลเป็นการกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์เอกราชอธิปไตยของชาติเลยทีเดียว

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประชาชนไทยทั้งประเทศฝากความหวังไว้อย่างสูงสุดทีเดียวที่จะพึ่งศาลรัฐธรรมให้เป็นองค์กรของประชาชนไทยที่

1) มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบอบพรรคการเมือง

2) มีบทบาทสำคัญในการสร้างมาตรฐานทางการเมืองที่สูงส่งของผู้ที่เข้ามาทำงานการเมืองบริหารชาติบ้านเมือง หรือใช้อำนาจหน้าที่ทางการเมืองซึ่งอันที่จริงแล้วเป็นอำนาจหน้าที่ของประชาชนแต่ประชาชน 63 ล้านคนจะเข้ามาทำพร้อมๆ กันไม่ได้แน่ ประชาชนจึงได้มอบความไว้วางใจให้ไปทำงาน ผู้ใช้อำนาจทางการเมืองแทนประชาชนจึงต้องเป็นผู้มีมาตรฐานสูงในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือด้านจริยธรรมคุณธรรมทั้งทางการเมืองและส่วนตน

3) มีบทบาทสำคัญในการรักษาผลประโยชน์เอกราชอธิปไตยของชาติในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยที่ไม่ได้ไปรุกรานแทรกแซงหรือหักหลังประเทศอื่น ๆ แต่อย่างไร

4) มีบทบาทสำคัญในการควบคุมดูแลไม่ให้นักการเมืองใช้ความฉลาดแกมโกงในการแปรเปลี่ยนผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมไปเป็นผลประโยชน์ของตนอย่างซ่อนเร้นแนบเนียน

จะเห็นได้ว่า สถาบันศาลรัฐธรรมนูญเป็นสถาบันที่สำคัญสุดยอดในบรรดาสถาบันทั้งปวงที่รังสรรค์โดยรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนี้ และผลงานการวินิจฉัยทุกเรื่องนอกจากจะเป็นบรรทัดฐานของประเทศไทยต่อไปยาวนาน (ตามมาตรา 268 ของรัฐธรรมนูญ 2540) ยังจะเป็นตัวอย่างอันหนึ่งที่ประเทศต่างๆทั่วโลกจะได้เอาไปศึกษาค้นคว้าเป็นประโยชน์ต่อประชาคมโลกอีกต่อไป

ดังนั้น ผู้ที่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกท่านต้องตระหนักในความสำคัญสูงสุดของภาระหน้าที่ของตนให้ดี และต้องตระหนักว่าการวินิจฉัยของตนนั้นต้องไม่ใช่เป็นการวินิจฉัยเถรตรงตามตัวอักษรอย่างไม่เข้าใจเจตนารมณ์โดยรวมซึ่งมักจะเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของประเทศไทยอย่างยิ่ง

นอกจากนี้แล้ว การวินิจฉัยปัญหาทุกปัญหาที่เข้ามาสู่ศาลรัฐธรรมนูญนั้น ต้องพิจารณาจากหลักการต่างๆอย่างรอบด้าน ไม่ใช่พิจารณาจากหลักนิติศาสตร์แต่เพียงประการเดียว หากแต่ต้องพิจารณาจากหลักรัฐศาสตร์ หลักสังคมศาสตร์ หลักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หลักจริยธรรมคุณธรรมทั่วไป ด้วยเป็นต้น ซึ่งแน่นอนที่สุดหากตุลาการทุกท่านได้ดำเนินการตามเจตนารมณ์ดังกล่าวข้างต้นเป็นอย่างดีแล้ว ย่อมทำให้สถาบันศาลรัฐธรรมนูญสูงส่งยิ่งๆ ขึ้นและเป็นที่ชื่นชมจนอาจเป็นที่เคารพบูชาของประชาชนไทยโดยทั่วไป แต่หากท่านทำงานโดยไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์ที่ถูกต้องดังกล่าว ผลที่ออกมาย่อมจะได้รับการคัดค้านจากประชาชนทั่วไปจนเกียรติภูมิของศาลรัฐธรรมนูญอาจจะต้องตกต่ำลงไปในที่สุด

ผู้เขียนได้มีโอกาสศึกษาเอกสาร "การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ" ของโครงการศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งจัดทำโดยท่านรองศาสตราจารย์ ดร. วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และคณะ สนับสนุนโดยมูลนิธิอาเซียและสมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน ซึ่งเป็นเอกสารที่ตีพิมพ์เป็นเล่มด้วยขนาดกระดาษ A4 ประกอบด้วย

จำนวนเล่มทั้งหมดห้าเล่มแบ่งออกเป็น

เล่มที่หนึ่ง ส่วนที่ 1	จำนวน	1,369 หน้า
เล่มที่หนึ่ง ส่วนที่ 2	จำนวน	361 หน้า
เล่มที่สอง ส่วนที่ 1	จำนวน	519 หน้า
เล่มที่สอง ส่วนที่ 2	จำนวน	518 หน้า
เล่มที่สาม ส่วนที่ 3	จำนวน	399 หน้า
รวมเป็นจำนวนหน้าทั้งสิ้น		3,166 หน้า

ผู้ที่ได้เห็นผลงานชิ้นนี้แล้วคงอดที่จะชื่นชมและขอบคุณ ดร.วิรัช และคณะ รวมไปถึงสมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชนและมูลนิธิอาเซียไม่ได้ที่ก่อให้เกิดผลงานอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากเช่นนี้ขึ้นมา

ในหนังสือห้าเล่มใหญ่ดังกล่าว ได้นำเสนอในเชิงวิชาการอย่างเป็นระบบถึงระบอบประชาธิปไตยในหลากหลายรูปแบบทั้งอย่างความหมายกว้างและแคบ

วิธีการแก้ไขความขัดแย้งหรือปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกและสำหรับประเทศไทยก็ได้แสดงให้เห็นประวัติศาสตร์ของการแก้ไขปัญหาอันเกิดเนื่องจากรัฐธรรมนูญตั้งแต่2475จนถึงปัจจุบัน

ที่สำคัญท่านได้รวบรวมคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้ตีพิมพ์สมบูรณ์เรียบร้อยในราชกิจจานุเบกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 จนถึงปี พ.ศ. 2544 เป็นจำนวนทั้งสิ้น 185 เรื่อง (แยกออกเป็นปี 2541 จำนวน 16 เรื่อง, ปี 2542 จำนวน 54 เรื่อง, ปี 2543 จำนวน 64 เรื่อง และ ปี 2544 จำนวน 51 เรื่อง) หนังสือได้รวบรวมทั้งคำวินิจฉัยส่วนกลางและคำวินิจฉัยส่วนของตุลาการทุกท่าน ท่านใดที่ไม่ได้เข้าร่วมวินิจฉัยในเรื่องใดก็ได้ตีพิมพ์ไว้ คำวินิจฉัยส่วนกลางทุกเรื่องได้นำเสนอในรูปแบบของตาราง ซึ่งทำให้อ่านเข้าใจได้ง่ายในเวลารวดเร็ว โดยแยกออกเป็นประเด็นวิเคราะห์ที่มี (1) ความเป็นมาหรือคำกล่าวหา (2) สรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณา (3) เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย การวิเคราะห์เนื้อหาสาระแบ่งเป็นประเด็นหลักซึ่งอาจจะมีหลายประเด็นและประเด็นรอง สรุปคำวินิจฉัยรวม หมายเหตุ และได้ตีพิมพ์คำวินิจฉัยส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละท่านอย่างละเอียดโดยนำเสนอในรูปตารางซึ่งอ่านเข้าใจง่าย

ยังได้รวบรวมเป็นหมวดหมู่ว่า 185 เรื่องดังกล่าวประกอบด้วยอะไรบ้าง ซึ่ง ดร. วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้แบ่งเป็นห้ากลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

1. ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย

1.1 ตรวจสอบร่างกฎหมายก่อนประกาศใช้มิให้ขัดหรือแย้ง หรือมิชอบต่อรัฐธรรมนูญ

1.2 ตรวจสอบกฎหมายหลังประกาศใช้มิให้ขัดหรือแย้ง หรือมิชอบรัฐธรรมนูญ

1.3 การตรวจสอบประเด็นตามกฎหมาย

(บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 262 177 219 264 198)

2. ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 266)

3. ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (มาตรา 96 137 139 142 118(8) 216 295)

4. ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง (มาตรา 47 63 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองมาตรา65)

5. อื่น ๆ ที่ไม่อาจจัดไว้ในกลุ่มที่ 1-4ข้างต้น

และอื่น ๆ อีกมากมายที่ไม่อาจจะบรรยายได้ครบถ้วนทั้งหมดในที่นี้ได้

ที่สำคัญที่สุดที่อยากกล่าวถึงเล็กน้อยก็คือ ได้รวบรวมคำวินิจฉัยทั้งหมด 185 เรื่องไว้ครบถ้วนนำเสนอในรูปแบบตารางที่อ่านเข้าใจง่ายไว้ในเล่มที่สองส่วนที่ 3 ตั้งแต่หน้า 220-277) ผู้ที่สนใจสมควรที่จะศึกษาด้วยตนเองโดยละเอียด และขอเสนอให้คณะผู้จัดทำดังกล่าวควรทำเป็นพากษ์ภาษาอังกฤษ และควรนำเข้าไว้ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้สนใจจากทั่วโลกได้เข้าไปทำการศึกษาค้นคว้า แสดงความคิดเห็นร่วมกันไว้ได้ นอกจากนี้ภาครัฐควรจัดหาหนังสือดังกล่าว ให้เข้าประจำในห้องสมุดของโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย กระทรวง กรมทุกแห่ง ที่ทำการผู้ว่าราชการทุกแห่งเป็นต้น เพื่อให้ประชาชนผู้สนใจ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนจะได้มีโอกาสในการศึกษาค้นคว้าให้เป็นประโยชน์ได้

สำหรับตัวผู้เขียนเองขอแสดงความคิดเห็นส่วนตนบางอย่างประกอบการพิจารณาของท่านผู้สนใจโดยเฉพาะท่านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกท่านดังต่อไปนี้

ก่อนอื่นผมขอกราบเรียนให้ทราบชัดว่าผมยอมรับและเคารพในรัฐธรรมนูญ มาตรา 268 ซึ่งตราไว้ว่า "คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ" ซึ่งหมายความว่า มติทุกข้อที่ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินชี้ขาดไปแล้วผมยอมรับทุกประการ

เพียงแต่ว่า ผลที่เกิดจากมติดังกล่าวก็ดี หรือหลักเกณฑ์มาตรฐานในการใช้ติดสินก็ดี คำวินิจฉัยส่วนตนก็ดี ผมขอเสนอความคิดเห็นของผมโดยบริสุทธิ์ใจซึ่งอาจจะมีทั้งไม่เห็นด้วย เห็นด้วยบ้างบางประการ หรือที่สนับสนุนเต็มที่และขอบคุณศาลรัฐธรรมนูญ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทในการช่วยสร้างความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองให้กับระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและประเทศไทยให้รุ่งเรืองไพบูลย์ยิ่งขึ้นไปกว่านี้ เพื่อความเป็นธรรมต่อศาลรัฐธรรมนูญต้องกราบเรียนไว้ก่อนว่า

1) สถาบันนี้เป็นสถาบันที่มีความจำเป็นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของไทย

2) ในระยะกว่าหกปีที่ผ่านมาท่านได้ทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อยและได้ตัดสินคดีไปมากกว่าสองร้อยคดีแล้ว คดีส่วนใหญ่ที่ท่านตัดสินออกมาเป็นที่ยอมรับของประชาชนส่วนใหญ่

3) หลายคดีที่คำตัดสินวินิจฉัยได้ช่วยสังคมไทยให้แก้ปัญหาที่อาจจะขยายตัวไปเป็นวิกฤตที่หนักหน่วงทางการเมืองได้ไว้อย่างทันท่วงทีและอย่างน่าขอบคุณ

4) อาจจะมีคดีที่คำวินิจฉัยก่อให้ผลในทางวิพากษ์วิจารณ์มากมายในสังคมไทยว่า ไม่น่าจะถูกต้องและไม่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการเมืองไทยและประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ

ผู้เขียนขอเสนอความคิดเห็นเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องที่ผู้เขียนเห็นว่าสำคัญสี่เรื่องใหญ่ด้วยกันคือ

1. การสร้างความเข็มแข็งให้แก่ระบบพรรคการเมือง
2. การคำนึงถึงผลประโยชน์เอกราชอธิปไตยของประเทศชาติบ้านเมืองเป็นสำคัญ
3. การช่วยแก้ความตีบตันของระบบรัฐสภาในระยะเริ่มต้น
4. การตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญ

1. การสร้างมาตรฐานและความเข้มแข็งให้แก่ระบบพรรคการเมือง

ในเรื่องนี้ผู้เขียนมีความเห็นต่างไปจากศาลรัฐธรรมนูญในคำวินิจฉัยสำคัญ 3 เรื่องด้วยกันคือ

1.1.สถานภาพความเป็นรัฐมนตรีของนายเนวิน ชิดชอบ สิ้นสุดลงตามมาตรา 216(6) หรือไม่ กล่าวคือต้องเป็นคำพิพากษาหรือคดีถึงที่สุดหรือไม่ และต้องมีการจำคุกจริง โดยไม่รอการลงโทษหรือไม่

ความโดยย่อมีอยู่ว่า ศาลจังหวัดบุรีรัมย์ได้มีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2541 ว่า นายเนวิน ชิดชอบ จำเลย มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 ให้ลงโทษจำคุก 6 เดือน และปรับ 50,000.00 (ห้าหมื่นบาท) ไม่ปรากฏว่าจำเลยเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้มีกำหนด 1 ปี

กรณีดังกล่าวทำให้เกิดประเด็นว่า ความเป็นรัฐมนตรีของนายเนวิน ชิดชอบน่าจะสิ้นสุดลงตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาตรา 216 (4) หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของนายเนวิน ชิดชอบยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 216(4) **เนื่องจากการรอการลงโทษมิใช่เป็นการต้องคำพิพากษาให้จำคุก**

ในช่วงนั้น สื่อมวลชนเกือบจะทุกแขนงทุกรายการแสดงความคิดเห็นคัดค้านคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญอย่างอึงมี่และยาวนานต่อเนื่องกัน บางแห่งถึงกับพาดหัวตัวโตว่า "แม้แต่เด็ก ป.4 ก็ยังอ่านรู้เรื่อง"

คำตัดสินนี้ผมถือว่าเป็นคำตัดสินที่ไม่ถูกต้อง ไม่สร้างสรรค์ ไม่ยกระดับมาตรฐานและคุณภาพของรัฐบาลคณะรัฐมนตรีให้สูงส่งและน่าเคารพแต่กลับจะทำให้ตกต่ำลง เป็นการขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอย่างชัดแจ้งที่สุด เพราะในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้นกำหนดให้การพ้นตำแหน่งของผู้ดำรงรงตำแหน่งทางการเมืองหรือราชการในระดับที่สำคัญไม่เท่ากันนั้น ใช้ข้อความที่ต่างกันอย่างชัดเจนจนไม่ต้องมีการตีความหรือแปลนัยกันอีก เช่น กลุ่มที่หนึ่ง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่สองแล้ว ความสำคัญต่อการบริหารราชการแผ่นดินอาจจะด้อยกว่าบ้าง ดังนั้น คำที่ใช้และเนื้อหาที่ทำให้พ้นตำแหน่งจึงต้องมากมายและหนักหน่วงยิ่งกว่าอีกกลุ่มที่มีความสำคัญในการบริหารแผ่นดินมากกว่า เช่น กลุ่ม ส.ส. ส.ว. กกต.นั้น รัฐธรรมนูญมาตราที่ 118(12) มาตรา 133(10) และมาตรา 141(4) ได้ใช้ถ้อยคำที่ระบุชัดเจนว่า**คำพิพากษานั้นต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุด** และโทษแห่งการจำคุกนั้น **ต้องเป็นโทษที่เข้าไปอยู่ในคุกแล้วจริง ๆกล่าวคือใช้ถ้อยคำว่า "ถูกจำคุก**โดยคำพิพากษา**ถึงที่สุด**ให้จำคุก"

อีกถ้อยคำหนึ่งที่รัฐธรรมนูญใช้เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่า "ต้องนอนอยู่ในคุกจริง ๆ "และ" ต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดจริง ๆไม่ใช่ศาลชั้นต้นเท่านั้น คือ "**ได้รับโทษจำคุก**โดยคำพิพากษา**ถึงที่สุดให้จำคุก**" ซึ่งเมื่อเทียบกับถ้อยคำในรัฐธรรมนูญที่ใช้กับผู้บริหารบ้านเมืองอีกกลุ่มที่มีความสำคัญมากกว่ากลุ่มแรกกล่าวคือกลุ่มที่เป็น ประธานรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานรองประธานวุฒิสภา ประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะรัฐมนตรีท่านต้องการมาตรฐานที่สูงยิ่ง ท่านจึงจงใจใช้ถ้อยคำที่เพียงแต่มีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นว่ามีความผิดให้จำคุกก็ต้องพ้นตำแหน่งแล้วเพราะท่านใช้คำว่า **"ต้องคำพิพากษาให้จำคุก"**

จะเห็นว่า ต่างกันชัดเจนว่ากลุ่มหลัง ไม่ต้องเป็นคำพิพากษาศาลสูง แค่ศาลต้นก็ใช้ได้แล้ว และไม่ต้องเข้าไปนอนในคุก แค่ศาลอ่านคำพิพากษาว่ามีความผิดต้องจำคุก ก็เข้าเกณฑ์แล้ว ส่วนการรอลงอาญาเป็นเรื่องภายหลังจากที่มีคำพิพากษาตัดสินวินิจฉัยแล้วว่าผิดจริงต้องจำคุก ด้วยความเมตตาปราณีของศาลท่านจะพิจารณาว่าจำเลยมีคุณงามความดีหรือไม่ เคยทำผิดมาก่อนหรือไม่ ต่าง ๆ เป็นต้น เพื่ออาศัยเป็นเหตุให้ท่านกรุณาลดหย่อนโทษลง แต่ไม่ได้หมายความว่าแก้คำพิพากษาว่าไม่ผิด ไม่ต้องลงโทษ ไม่ต้องจำคุกแล้ว ไม่ใช่เป็นเช่นนั้นเลย

ดังนั้น คำวินิจฉัยที่ 36/2542 ของศาลรัฐธรรมนูญจึงทำลายเกียรติภูมิความน่าเชื่อถือความน่าเคารพของศาลรัฐธรรมนูญลงไปอย่างยิ่ง หวังเป็นยิ่งว่าในอนาคตควรจะมีคำวินิจฉัยใหม่ของศาลรัฐธรรมนูญที่มาแก้คำวินิจฉัยนี้ให้หลุดจากการต้องคำติเตียนของประชาชนลงไปได้

1.2 คำวินิจฉัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความรับผิดชอบในระเบียบวินัยของสมาชิกพรรค ตามที่ได้กล่าวนำไว้ว่า "รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน" มีเจตนารมณ์อย่างแรงกล้าให้ระบอบพรรคการเมืองของประเทศไทยเข้มแข็งเติบใหญ่รุดไปข้างหน้าอย่างมั่นคงและสง่างาม ในระบบพรรคการเมืองนั้น ต้องเป็นที่รวมของผู้ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองใกล้เคียงกันมากำหนดเป็นแนวทางนโยบายในการบริหารประเทศชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ประชาชนอยู่ดีกินดีตามรัฐธรรมนูญ ในเงื่อนไขดังกล่าวจึงรับสมาชิกพรรคที่เห็นด้วยกับแนวทางนโยบาย และยินดีปฏิบัติตามระเบียบวินัยของพรรคอย่างเข้มงวดเพราะส่งลงเลือกตั้ง เมื่อประชาชนเห็นชอบกับพรรคดังกล่าว ก็เลือกเขามาเป็น ส.ส.ทั้ง ส.ส. เขตและบัญชีรายชื่อดังนั้น ส.ส. ไม่ว่าเขตหรือบัญชีรายชื่อจึงต้องรับผิดชอบต่อประชาชนต่อรัฐธรรมนูญ โดยการรับผิดชอบต่อแนวทางนโยบายของพรรคและปฏิบัติตามระเบียบวินัยของพรรคอย่างเข้มงวด

ศาลรัฐธรรมนูญควรวินิจฉัยประเด็นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง โดยใช้เจตนารมณ์พื้นฐานนี้ของรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่ไปถือเถรตรงเอาเรื่องที่เป็นปลายเหตุมาเป็นหลักในการวินิจฉัยทำให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทำลายระบบพรรคการเมืองของไทยลงไปอย่างน่าอนาถ ซึ่งก็เท่ากับทำลายความต้องการที่จะพัฒนาระบอบพรรคการเมืองของไทย ทำลายพัฒนาการทางการเมืองของไทยลงไปด้วย

กรณีเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในคำวินิจฉัยที่ 1/2542 ซึ่งเป็นที่กล่าวขวัญกันทั่วไปในวงกว้างว่า "กรณีงูเห่า"

ใจความสำคัญของเรื่องนี้ก็คือ ในระหว่างที่มีการเปลี่ยนรัฐบาลบริหารประเทศ พรรคการเมืองที่เป็นกุญแจสำคัญในการจัดตั้งรัฐบาลนั้น มีมติไม่ร่วมกับพรรคใหญ่หนึ่งเพื่อจัดเป็นรัฐบาล แต่ ส.ส. ลูกพรรคจำนวนกว่าสิบคนกลับไม่ปฏิบัติตามมติพรรค ไปร่วมมือกับพรรคนั้นตั้งเป็นรัฐบาลขึ้นมา จึงเรียกขานกันว่า"กรณีงูเห่า"เพราะมีนัยของการทรยศหักหลังกันทางการเมืองเกิดขึ้น พรรคจึงมีมติให้ลบชื่อออกจากทะเบียนพรรคซึ่งมีผลทำให้หมดสภาพ ส.ส. ในทันที และทำให้การจัดตั้งรัฐบาลดังนั้นพังครืนลง

มีการยื่นเรื่องดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่า มติของพรรคที่ให้ลบชื่อ ส.ส. ที่ไม่ปฏิบัติตามมติพรรคนั้นขัดรัฐธรรมนูญ มาตรา 47 วรรคสาม

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติของพรรคที่ให้ลบชื่อ ส.ส. 12 คน ของพรรคออกจากทะเบียนพรรคเป็นมติที่มีลักษณะตามมาตรา 47 วรรคสาม คือเป็นมติที่ไม่ชอบ**เนื่องจากขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร"**

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เอาปลายเหตุมาเป็นหลักในการวินิจฉัย คือ การลบชื่อออกจากทะเบียนทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไปได้ แต่รากเหง้าอันใหญ่โตคือการไม่ปฏิบัติตามมติพรรค ทำลายระเบียบวินัยของพรรคโดยสิ้นเชิง และการไปเข้าร่วมเพื่อก่อตั้งรัฐบาลก็ไม่ได้ทำไปเพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน แต่ทำไปเพียงเพื่อให้พวกพ้องตนได้มีอำนาจหน้าที่ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี และยังขยายตัวไปถึงการคอรัปชั่นขนาดใหญ่ที่ยังสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้อีกด้วย

คำวินิจฉัยนี้ย่อมทำให้ ส.ส. ผู้ทำงานการเมืองเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัวหรือฉ้อฉลทุกคนดีใจและได้ช่องที่จะทำอะไรได้ตามอำเภอใจต่อไปยิ่งขึ้นเรื่อย ส่วนพรรคการเมืองก็จะมีปัญหาหนักข้อขึ้นเรื่อยในการดำเนินการระบบพรรคการเมือง ที่ต้องมีการประชุมอภิปรายหามติและทุกคนต้องปฏิบัติตามวินัย กลายเป็นว่าคำวินิจฉัยนี้เปิดช่องให้ระบบอนาธิปไตยได้เจริญเติบใหญ่ขึ้นภายในพรรคการเมืองต่างๆของประเทศไทยอย่างสบายใจเฉิบ

1.3 มติที่พรรคเอกภาพเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2543 ที่ให้นายเนวิน ชิดชอบ ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกภาพของพรรคเอกภาพ มีลักษณะตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 47 วรรคสาม

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ยกคำร้อง เพราะมติพรรคเอกภาพยังถือไม่ได้ว่าผู้ร้องพ้นจากสมาชิกภาพของพรรคเอกภาพอันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ประกอบกับมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2543 แล้ว ทำให้สถานะการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้องจึงสิ้นสุดตามรัฐธรรมนูญ ผู้ร้องไม่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญอีกต่อไป จึงไม่มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัย

จุดสำคัญก็คือเป็นช่องให้ผู้ที่ไม่ยอมปฏิบัติตามมติพรรคสามารถดำเนินการในลักษณะเช่นนี้อีกต่อไป เช่น เมื่อพรรคเรียกประชุมก็ไม่ไปประชุมเรียกกี่ครั้งก็ไม่ไป หากพรรคมีมติให้พ้นสมาชิกภาพก็สามารโต้แย้งได้ว่า ไม่ได้มีโอกาสชี้แจงเลยแม้แต่น้อยไม่เป็นธรรม ซึ่งถือว่าการมีมติให้พ้นสมาชิกภาพไม่สมบูรณ์ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถวินิจฉัยว่าไม่สมบูรณ์ หรือหากพ้นสมาชิกภาพไปก็ยังวินิจฉัยได้ตามมาตรา 47 วรรคสาม ว่า เป็นเหตุให้ไม่สามารถปฏิบัติภาระหน้าที่ในการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้

ข้อคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนก็คือ ศาลรัฐธรรมนูญควรมีส่วนช่วยสร้างความเข็มแข็งของระบอบพรรคการเมืองในเมืองไทยให้มั่นคงสง่างามยิ่งขึ้น การพิจารณาในเรื่องของพรรคการเมืองควรพิจารณาจากเจตจำนงของเรื่องที่เกิดขึ้นว่า เจตจำนงที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นเป็นเรื่องทำลายระบบพรรคการเมือง ไม่ปฏิบัติตามมติที่ชอบด้วยกฎหมายของพรรค ทรยศหักหลังพรรคทำลายระเบียบวินัยของพรรค หรือไม่มาเป็นหลักสำคัญในการวินิจฉัยมากกว่าที่จะถือเคร่งตามตัวอักษรของตัวบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 47 วรรคสามดังกล่าว มิเช่นนั้นระบบพรรคการเมืองจะไม่มีทางที่จะเข้มแข็งขึ้นได้ในประเทศไทยอย่างแน่นอน

2. การคำนึงถึงผลประโยชน์เอกราชอธิปไตยของประเทศชาติบ้านเมืองเป็นสำคัญ

เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ที่มีความสำคัญมาก มากยิ่งกว่าเรื่องการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบอบประชาธิปไตยและการเมืองภายในประเทศเสียอีก เพราะศาลรัฐธรรมนูญนั้นสามารถที่จะแสดงบทบาทในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศ รักษาเอกราชอธิปไตยของชาติบ้านเมืองไว้อย่างไม่น่าจะเป็นไปได้เลยทีเดียวว่าจะมีบทบาทเช่นนี้ได้

แต่เป็นที่น่าเสียดายและเสียใจเป็นอย่างยิ่งว่าแทนที่จะแสดงบทบาทนี้ออกมาอย่างเต็มที่ แต่ศาลรัฐธรรมนูญกลับไม่ได้ทำอะไรที่จะแสดงให้เห็นได้เลยว่า ได้พยายามรักษาผลประโยชน์ของประเทศและเอกราชอธิปไตยของชาติบ้านเมืองไว้ทั้งๆ ที่โอกาสทางประวัติศาสตร์ได้เปิดช่องอันมีค่ายิ่งให้ท่านทั้งหลายแสดงบทบาทดังกล่าว แต่ท่านทั้งหลายกลับทำลายโอกาสดังกล่าวเสียยับเยินและน่าเศร้าใจเป็นที่ยิ่ง

ที่ผู้เขียนกล่าวเช่นนี้ ไม่ได้กล่าวร้ายศาลรัฐธรรมนูญอย่างอคติ อย่างไม่มีมูล เพราะเหตุว่าในช่วงตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา ที่ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจอย่างเลวร้ายที่สุด เปิดโอกาสให้ต่างชาติที่เป็นมหาอำนาจจักรพรรดินิยมใหญ่ของโลก เข้ามาเอารัดเอาเปรียบขูดรีดผลประโยชน์และทำลายอธิปไตยทางเศรษฐกิจของไทยอย่างเต็มที่ วิธีการที่จักรพรรดินิยมใหญ่ของโลกทำก็คือ (1) ครอบงำระบบคิดของชนชั้นนำทางการเมืองในไทยเพื่อให้วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ไปในแนวทางที่ลอกเลียนแบบพวกเขา แต่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของไทย และเมื่อไปถึงจุดสุดท้ายก็คือต้องการสร้างไทยให้เป็นศูนย์กลางการเงินในภูมิภาคซึ่งหมายความว่าประเทศไทยต้องเปิดให้เงินไหลเข้าออกได้อย่างเสรี ในขณะเดียวกันก็ไม่อนุญาตให้อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวตามความแข็งแกร่งที่เป็นจริงของระบบเศรษฐกิจ เมื่อเป็นอย่างนี้สถาบันการเงินเอกชนจำนวนมากในไทยจึงไปกู้เงินอัตราดอกเบี้ยถูกแต่เป็นเงินกู้ระยะสั้นมาปั่นเศรษฐกิจไทยให้กลายเป็นเศรษฐกิจแบบฟองสบู่เช่นปั่นตลาดหุ้นและปั่นตลาดอสังหาริมทรัพย์

เมื่อถึงเวลาใช้คืนก็ไม่สามารถใช้คืนได้ และหน่วยงานราชการที่ดูแลอัตราแลกเปลี่ยนก็ไม่ยอมปล่อยให้ค่าเงินบาทลอยตัว ซึ่งเป็นเรื่องที่สวนความเป็นจริง ทำให้เจ้าพ่อการเงินของโลกโจมตีค่าเงินบาทสามครั้งต่อเนื่องกัน เงินคงคลังจึงเกือบหมดประเทศ มิหนำซ้ำยังเอาเงินคงคลังไปพนันขันต่อในเรื่องอัตราแลกเปลี่ยนกับเจ้าพ่อการเงินอีก ประเทศไทยถึงกับหายนะสิ้นเชิงทางเศรษฐกิจเมื่อสิ้นเนื้อประดาตัวเช่นนี้ ไทยก็ต้องหาทางแก้ปัญหาโดยพยายามขอความช่วยเหลือโดยตรงจากเพื่อนมิตรที่โอบอ้อมอารีต่าง ๆ แต่ (2) จักรพรรดินิยมใหญ่ของโลกบังคับให้เพื่อนมิตรของไทย**ต้องไม่ให้ความช่วยเหลือไทย ไทยจึงต้องถูกบีบบังคับให้เข้าโครงการของไอเอ็มเอฟที่เรียกสวยหรูว่าให้ความเช่วยเหลือทางวิชาการและทางการเงิน**

จุดมุ่งหมายของไอเอ็มเอฟ คือ (1) เปลี่ยนหนี้เอกชนทั้งหมดของไทยเป็นหนี้ของรัฐบาลเพราะร้อยละแปดสิบของหนี้แสนล้านดอลล่าห์เป็นหนี้เอกชน เป็นหลักประกันว่าพวกเขาจะได้รับหนี้คืนพร้อมดอกเบี้ยหรือมากกว่าอย่างแน่นอน (2) เพื่อเป็นหลักประกันว่าไทยมีเงินใช้หนี้ได้แน่จึง

บังคับให้ไทยต้องขายรัฐวิสาหกิจให้เอกชน (privatization) เพราะมูลค่าทรัพย์สินของรัฐวิสาหกิจทั้งหมดเป็นจำนวนมากกว่าแสนล้านดอลล่าห์เลยทีเดียว (3) บังคับให้ไทยเปลี่ยนกฎหมายล้มละลายให้ล้มละลายได้ง่ายขึ้น และบังคับให้การฟื้นฟูกิจการอยู่ในอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของเจ้าหนี้ (4) บังคับให้ไทยเปิดโอกาสให้ต่างด้าวเข้ามาประกอบธุรกิจได้อย่างเต็มที่ รวมไปถึงเปิดช่องให้ต่างด้าวมาซื้อที่ดินซื้ออสังหาริมทรัพย์ได้อย่างเต็มที่

มาตรการดังกล่าว ไอเอ็มเอฟใช้กับทุกประเทศที่เข้าโครงการไอเอ็มเอฟมาโดยตลอด และก็เป็นที่ปรากฏชัดว่า ทุกประเทศที่เข้าโครงการไอเอ็มเอฟมีแต่ความหายนะเพิ่มขึ้นในขณะที่ต่างชาติที่เข้าไปครอบงำได้รับประโยชน์ไปอย่างมากมายมหาศาลไม่รู้จบ จนทำให้ประเทศต่าง ๆออกมาประณามไอเอ็มเอฟทุกวี่ทุกวัน รวมไปถึงนักเศรษฐศาตร์ระดับโนเบิลไพรซ์ที่เคยทำงานธนาคารโลกหรือเป็นที่ปรึกษาของประธานาธิบดีอเมริกาหลายท่านออกมาโจมตีไอเอ็มเอฟอย่างรุนแรงมาโดยตลอด ซึ่งขอเป็นเพียงผู้ที่สนใจอ่านหนังสือพิมพ์ฟังข่าววิทยุหรือติดตามรายการข่าวโทรทัศน์บ้าง เรื่องเหล่านี้ย่อมเป็นที่ประจักษ์เป็นอย่างดี ไม่ทราบว่าศาลรัฐธรรมนูญท่านจะได้ทราบบ้างหรือไม่

นอกจากนี้ วิธีการทำงานของไอเอ็มเอฟเพื่อใช้ช่องโหว่ของกฎหมายประเทศต่าง ๆให้เป็นประโยชน์ ไอเอ็มเอฟก็จะทำงานโดย (ก) ส่งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของเขาเข้ามาชี้นำผู้รับผิดชอบระดับสูงของธนาคารชาติ และกระทรวงการคลังก่อนว่าเขาต้องการอะไรและมอบหมายให้ คนพื้นเมืองไปร่างเอกสารมาให้เขาดู ซึ่งประเทศที่เป็นเหยื่อต้องทำตามความต้องการของเขาทุกอย่าง เขาจึงจะประกาศว่ายอมรับเข้า "โครงการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการและทางการเงิน" ซึ่งทำให้ประเทศจักรพรรดินิยมต่าง ๆถือว่า "ความน่าเชื่อทางเศรษฐกิจ" ได้เกิดขึ้นมาแล้วบ้าง ถ้าไม่ทำตามเขา ไอเอ็มเอฟก็ประกาศว่าไม่ยอมรับเข้าโครงการทั้ง ๆ ที่บังคับประเทศที่เป็นมิตรไม่ให้ความช่วยเหลือไปในเวลาเดียวกัน ประเทศที่เป็นเหยื่อก็ต้องอยู่ในสภาพยิ่งกว่าตกนรกทั้งเป็นเสียอีก (ข) ไอเอ็มเอฟกำหนดเป็นขั้นเป็นตอนว่าต้องทำอะไรก่อนหลังภายในกำหนดเวลาเท่าไร จึงจะอนุมัติเงินเป็นก้อน ๆคราวละประมาณหนึ่งในสิบ หากทำไม่ได้ตามที่ไอเอ็มเอฟบงการ เขาก็ประกาศต่อชาวโลกว่าประเทศที่เป็นเหยื่อล้มเหลว ก็ทำให้สถานการณ์เลวร้ายยิ่ง ๆขึ้น (ค) ไอเอ็มเอฟบังคับเอาเช่นนี้จนได้ครบถ้วนตามหลักสี่ข้อที่กล่าวมาข้างต้น วิธีการที่เขาทำจึงดูประหนึ่งว่าประเทศที่เป็นเหยื่อเป็น**ผู้แสดงเจตจำนงต่อไอเอ็มเอฟเองแต่เพียงฝ่ายเดียวว่าจะทำนั่นทำนี่** แต่ความจริงแล้วไอเอ็มเอฟเป็นผู้บังคับบงการตลอด ดังนั้นโดยเปิดเผยต่อภายนอก จึงเป็นการแสดงเจตนาแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่โดยแก่นแท้ของเรื่องแล้วเป็นการถูกเขาบังคับให้ทำ ดังนั้นจึงเป็นสัญญาชนิดหนึ่งที่ทุก ๆคนในโลกเรียกว่า**"สัญญาทาส"**

ในขณะนี้เรายังเห็นได้จากความเป็นจริงที่ปรากฏขึ้นตำตาที่ประเทศอาร์เจนติน่า ไอเอ็มเอฟไม่พอใจก็จะออกมาประกาศว่า ประเทศอาร์เจนติน่าไม่มีความสามารถไม่อนุญาตให้ความช่วยเหลือในขั้นตอนต่อไปแต่พอแก้ไขหนังสือแสดงเจตจำนงให้เป็นไปตามที่เขาต้องการ ก็จะออกมาพูดใหม่

ว่าประเทศอาร์เจนตินาปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงอนุมัติเงินกู้งวดต่อไป ไม่เพียงแต่อาร์เจนตินาประเทศอินโดนีเซียก็เช่นกัน

ประเทศไทยเราก็เช่นกัน ไอเอ็มเอฟส่งทีมงานของเขามีฮิวเบิร์ตไนต์ผู้รับผิดชอบภาคพื้นเอเชียแปซิฟิคมาชี้นำธนาคารแห่งประเทศไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง หรือปลัดกระทรวงการคลังหรือรองปลัดกระทรวงการคลังมาโดยตลอด จนถึงกับมาพักอาศัยในประเทศไทยเลยทีเดียว บ่อยครั้งที่ฮิวเบิร์ตไนต์เฮิมเกริมถึงขั้นเดินเข้าไปในทำเนียบรัฐบาลเพื่อทวงถามเอาอย่างไร้มารยาทว่า กฎหมายล้มละลายเสร็จแล้วหรือยัง กฎหมายประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวเสร็จแล้วหรือยัง กฎหมายทุนรัฐวิสาหกิจเสร็จแล้วหรือยัง กฎหมายอนุญาตซื้อที่ดิน เช่าที่ดินร้อยปีเสร็จแล้วหรือยังเป็นต้น ซึ่งปรากฏเป็นข่าวอยู่เนื่องๆว่าในบางครั้งที่ฮิวเบิร์ตไนต์ทวงถามอย่างเสียหาย รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่มีสำนึกในเอกราชอธิปไตยของชาติก็ออกมาตอบโต้เอาบ้าง เป็นต้น ซึ่งเรื่องทั้งหมดนี้ปรากฏเป็นข่าวใหญ่เกือบจะทุกสัปดาห์ในช่วงปี 2540-2543 ยกเว้นผู้ที่ปิดหูปิดตาปิดสมองปิดจิตวิญญาณของตนเท่านั้นจึงจะไม่รู้เรื่องว่ามีเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้น

ดังนั้นเรื่องที่ "หนังสือแจ้งความจำนง" เป็นหนังสือสัญญาหรือไม่ จึงไม่ใช่เรื่องยากที่จะวินิจฉัยเลยแม้แต่น้อย เพราะสัญญานั้น ขอเพียงมี คำเสนอและคำสนองที่ถูกต้องตรงกัน สัญญาก็เกิดแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีหนังสือด้วย หากจะทำเป็นหนังสือกฎหมายก็อนุญาตให้ทำได้ เรียกว่าเป็นหนังสือสัญญา

ประเด็นสำคัญ ก็คือ ไอเอ็มเอฟบังคับรัฐบาลไทยทำโดยที่รัฐบาลไม่ต้องนำไปผ่านการอภิปรายของรัฐสภา เนื่องจากรู้ว่า ส.ส. จำนวนมากจะไม่เห็นด้วยแน่นอนรวมไปทั้งประชาชนทั่วทั้งประเทศก็ต้องไม่ยอมก้มหัวต่อ***"สัญญาทาส"***ดังกล่าว พวกเขาจึงเลี่ยงบาลีโดยจัดทำให้ดูราวกับว่าเป็นการแสดงเจตนาแต่ฝ่ายเดียว ไม่ใช่สัญญา แต่หากตรองดูสักนิดก็เห็นว่า ถ้าไอเอ็มเอฟไม่เห็นด้วยก็จะออกมาปฏิเสธ ประเทศไทยก็จะถูกทำลายความน่าเชื่อถือทันที ดังนั้นรัฐบาลไทยต้องเขียนตามความต้องการของเขาร้อยเปอร์เซ็นต์ จึงเป็นสัญญาที่ทำเป็นหนังสือเข้าในรูป"หนังสือสัญญา" อย่างไม่ต้องสงสัย

ประเด็นเรื่อง "หนังสือแจ้งความจำนง" เป็นหนังสือสัญญาหรือไม่จึงเป็นประเด็นที่ถูกนำเสนอศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย เพราะหากเป็นหนังสือสัญญาแล้วก็ต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญมาตรา 224 กล่าวคือ "หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจรัฐหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติ เพื่อให้การเป็นไปตามสัญญาต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา"

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไว้ในคำวินิจฉัยที่ 11/2542 ว่าหนังสือแจ้งความจำนงไม่ใช่หนังสือสัญญา โดยให้เหตุผลว่าเป็นการแสดงเจตนาฝ่ายเดียวจึงไม่ใช่สัญญา ไม่ใช่หนังสือสัญญา เป็นเพียงการชี้แจงนโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาลเพื่อเป็นเหตุผลประกอบการขอใช้สิทธิถอนเงินจากกองทุนฯ มีลักษณะเป็นการดำเนินการฝ่ายเดียวของรัฐบาลไทยเพื่อขอใช้สิทธิของตนในฐานะที่เป็นรัฐสมาชิกในการขอใช้ทรัพยากรทั่วไปของกองทุนฯ โดยฝ่ายรัฐบาลไทยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

การคลังและผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยลงนามในหนังสือแจ้งความจำนงเพียงฝ่ายเดียว แสดงแผนการที่รัฐบาลไทยจะปฏิบัติ.... และที่น่าเศร้าใจมากไปกว่านั้นก็คือ ก่อนหน้าที่จะมีการพิจารณาเรื่องหนังสือแจ้งความจำนงเป็นหนังสือสัญญาหรือไม่ ที่ได้รับเรื่องตั้งแต่วันที่ 24 ธันวาคม 2541 และวินิจฉัยวันที่ 25 พฤษภาคม 2542

ศาลรัฐธรรมนูญได้มีการพิจารณาเรื่องที่กฎหมายล้มละลาย (ที่เป็นหัวใจสำคัญอันหนึ่งของหนังสือแจ้งความจำนงตามการกำหนดของไอเอ็มเอฟ) เข้าข่ายมาตรา 224 ที่ต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาหรือไม่เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2542 (วันที่วินิจฉัย) ศาลรัฐธรรมนูญก็ได้รับทราบข้อเท็จจริงจนเต็มสมองและจิตวิญญาณแล้วว่า "ร่างพระราชบัญญัติล้มละลายดังกล่าวมิได้เกิดจากการริเริ่มเสนอโดยอิสระของรัฐบาล..... **แต่เป็นการเสนอตามเงื่อนไขที่รัฐบาลเจรจากับต่างประเทศดังปรากฏตามหนังสือสำนักนายกรัฐมนตรีด่วนที่สุด ที่ นร 0204/11431 ลงวันที่ 9กันยายน 2541 ที่นายกรัฐมนตรีมีถึงประธานสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามหนังสือแจ้งความจำนง ฉบับที่ 4 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2541 และฉบับที่ 5 ลงวันที่ 25 สิงหาคม 2541 ที่รัฐบาลไทยโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและผู้ว่าธนาคารแห่งประเทศไทยนำไปขอความเห็นชอบจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งได้ระบุว่า ให้รัฐบาลไทยไปตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายล้มละลายทั้งระบุด้วยว่าให้แก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นใดบ้างและต้องผ่านรัฐสภาภายในวันที่เท่าไร หากไม่ปฏิบัติจะมีผลต่อการอนุมัติความช่วยเหลือและเงื่อนไขต่าง ๆตามหนังสือแจ้งความจำนงฉบับต่อ ๆ ไป** (มีผลต่อการเบิกเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศด้วย) เป็นหลักฐานชั้นต้นที่มีน้ำหนักที่ดีที่สุดอย่างดิ้นไม่หลุดว่า เป็นการดำเนินการที่มีการเสนอมีการสนองที่ถูกต้องตรงกันเป็นสัญญาอย่างแน่นอน และต้องทำเป็นหนังสือจึงเป็นหนังสือสัญญาแน่นอนที่ชั่วร้ายเลวทรามไปกว่านั้นก็คือ **"เป็นหนังสือสัญญาที่กดประเทศไทยลงไปเป็นทาส" อย่างชัดเจนที่สุด**

แต่ศาลรัฐธรรมนูญก็วินิจฉัยแบบไม่ยอมรับรู้ความเป็นจริงทั้งสิ้น เถรตรงเอาแต่ตัวหนังสืออย่างเดียว เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรักษาผลประโยชน์และเอกราชอธิปไตยของบ้านเมืองศาลรัฐธรรมนูญทำลายไปหมดทุกเรื่องทุกประเด็น นอกเหนือจากสองประเด็นที่กล่าวถึงแล้วก็ยังมีประเด็นคำวินิจฉัยที่ 50/2542 วินิจฉัยวันที่ 4 พฤศจิกายน 2542 ว่า ร่างพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ..... ขัดแย้งและตราขึ้นโดยไม่ต้องตามรัฐธรรมนูญ ศาลวินิจฉัยว่าไม่ผิดพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจนี้เป็นพระราชบัญญัติสำคัญในการเป็นเครื่องมือของไอเอ็มเอฟ เพื่อขายรัฐวิสาหกิจไปเป็นของเอกชนตามที่กล่าวนำไว้แต่ต้นมาแล้ว การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องนี้จึงควรพิจารณาเกี่ยวเนื่องให้เห็นความสัมพันธ์อันแนบแน่นดังกล่าวด้วย

คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีมติเอกฉันท์ว่า พระราชกำหนด 4 ฉบับถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 218 แล้ว กล่าวคือ เป็นการออก พระราชกำหนด ในกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ประกอบด้วย พระราชกำหนด 4 ฉบับ ดังนี้คือ

1) พระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินจากต่างประเทศเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ 2541

2) พระราชกำหนดให้อำนาจคลังกู้เงินและจัดการเงินกู้เพื่อช่วยเหลือกองทุนฟื้นฟู

3) พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย

4) พระราชกำหนดบรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน

ทั้ง 4 พระราชกำหนด เป็นขั้นตอนสำคัญที่ไอเอ็มเอฟประสงค์อย่างยิ่งในการดำเนินการตามแผนสี่ประการดังกล่าวข้างต้น ซึ่งทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบอย่างยิ่ง

เป็นที่น่าเสียดายมากที่สุด ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีโอกาสที่จะแสดงบทบาทอันสูงค่ายิ่งในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศและเอกราชอธิปไตยของบ้านเมือง แต่ศาลรัฐธรรมนูญกลับไม่มีความกล้าหาญทางจริยธรรมมากพอที่จะดำเนินการดังกล่าว

3. การช่วยแก้ความตีบตันของระบบรัฐสภาในระยะเริ่มต้น

ในเรื่องนี้ศาลรัฐธรรมนูญควรได้รับความเคารพ ยกย่อง สรรเสริญเป็นอย่างยิ่ง เพราะในระหว่างนั้นเกิดเหตุการณ์ที่อาจจะนำไปสู่ความยุ่งเหยิงปั่นป่วนอย่างยิ่งในสังคมไทย แต่ศาลรัฐธรรมนูญได้เข้ามาช่วยปัดเป่าความยุ่งยากต่างๆ ให้หมดหายไปโดยรักษาหลักการไว้ได้อย่างดีที่สุด

กรณีที่เกิดขึ้นก็คือ ในระหว่างเดือนเมษายน-มิถุนายน 2543 มีการเลือกตั้งทั้งวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร ที่เป็นปัญหาเนื่องจากว่ามีการให้ใบเหลืองใบแดงซ้ำซากแก่ผู้ได้รับการเลือกตั้งจึงทำให้จำนวนของวุฒิสมาชิกไม่ครบสองร้อยท่าน จึงมีปัญหาว่าถือได้ว่าประชุมวุฒิสภาได้หรือไม่ ในขณะที่ปัญหาวุฒิสภาคาราคาซังอยู่นั้นก็มีการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรเรียบร้อย จำเป็นต้องมีการเปิดประชุมรัฐสภา และเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อจัดตั้งรัฐบาลให้มีการบริหารราชการแผ่นดินสืบต่อไป

ในระหว่างนั้นสังคมไทยว้าวุ่นมากไม่รู่ว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไรดี จึงได้อาศัยศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นที่พึ่งเพื่อหาทางออก ซึ่งก็น่าชื่นใจเป็นอย่างยิ่งที่ ศาลรัฐธรรมนูญท่านได้ให้ทางออกที่สวยสดงดงามแก้ปัญหาได้และรักษาหลักการที่ถูกต้องของรัฐธรรมนูญไว้ได้ กล่าวคือ ในปัญหาเรื่องวุฒิสภานั้น คำวินิจฉัยที่ 20/2543 นั้น ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ส.ว. ไม่ครบจำนวน 200 ท่านไม่สามารถนับว่าเป็นวุฒิสภาได้ ไม่สามารถเปิดประชุมวุฒิสภาได้ตามมาตรา121วรรคแรกของรัฐธรรมนูญ ส่วนในปัญหาเรื่องการเปิดประชุมรัฐสภาและการออกพระราชกฤษฎีกาเพื่อเปิด

ประชุมสภาผู้แทนราษฎรนั้น ศาลรัฐธรรมนูญท่านมีคำวินิจฉัยที่ 26/2543 ว่า แม้ว่า ส.ว. ไม่ครบจำนวน 200 ท่านแต่ไม่ได้หมายความว่า ไม่มีวุฒิสภา มีวุฒิสภาแล้วเพียงแต่เปิดประชุมวุฒิสภาไม่ได้ ดังนั้นจึงถือว่ามีวุฒิสภา จึงเปิดประชุมรัฐสภาได้ และมีพระราชกฤษฎีกาเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ จึงจัดตั้งรัฐบาลต่อมาได้ ทำให้การเมืองไทยสามารถดำเนินการต่อมาได้อย่างราบรื่นเรียบร้อย

4. การตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญ

เมื่อรวบรวมดูจำนวนผู้ที่ถูกตรวจสอบตามมาตรา 295 ของรัฐธรรมนูญทั้งหมดแล้ว พบว่ามีกรณีที่ให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยถึง 10 กรณีด้วยกัน ปรากฏว่า มีเก้ากรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มีความผิดตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 จริงและต้องถูกลงโทษให้งดการดำเนินการทางการเมืองเป็นเวลาห้าปี แต่มีกรณีเพียงกรณีเดียวที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่มีความผิดตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ก็คือ กรณีที่ 20/2544(วินิจฉัยเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2544) ในเรื่องเกี่ยวกับ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ชนะกัน 8 : 7

ผู้เขียนเห็นว่า เรื่องนี้ศาลรัฐธรรมนูญใช้หลักการทางด้านรัฐศาสตร์เข้ามาประกอบการวินิจฉัยด้วยเพราะ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้รับฉันทานุมัติจากประชาชนทั่วประเทศเพื่อให้เป็นนายกรัฐมนตรีถึง 11.7 ล้านกว่าเสียง ในขณะที่พรรคอันดับสองได้เพียง 7 ล้านกว่าเท่านั้นเรียกว่าชนะกันอย่างท่วมทัน ดังนั้น เมื่อพึ่งเลือกตั้งมาทั้ง ๆ ที่รู้อยู่แล้วว่า พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร กำลังต้องคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญอยู่ แต่ประชาชนไทยจำนวนมหาศาลก็จงใจที่จะเลือกให้ท่านเป็นนายกรัฐมนตรีแน่นอน ดังนั้นเจตนารมณ์ทางการเมืองอันแรงกล้านี้ไม่เคารพไม่รับรองไม่ได้อย่างแน่นอน

ภายหลังการเลือกตั้งและอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี ความเครียดทางการเมืองในสังคมไทยสูงมากกดดันเกือบจะทุกคนในระหว่างนั้น ปูชนียบุคคลสำคัญท่านหนึ่งของสังคมไทย คือ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ก็ได้พยายามหาช่องทางสื่อสารกับประชาชนโดยตรง โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนส่งจดหมายแสดงความเห็นมายังท่านมาจะคัดค้านหรือสนับสนุน พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยไม่ได้ก้าวล่วงเข้าไปแทรกแซงการทำงานหรือการตัดสินใจของศาลรัฐธรรมนูญแต่ไร ปรากฏว่ามีผู้ส่งจดหมายแสดงการสนับสนุน พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ให้โอกาสทำงานเป็นนายกรัฐมนตรีมีกว่าสองล้านคน แต่ที่คัดค้านไม่ปรากฏว่ามีเลย

ศาลรัฐธรรมนูญคงได้ตระหนักถึงเจตนาอันร้อนแรงของประชาชนไทยจำนวนมหาศาล ที่ต้องการให้ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ทำหน้าที่นายกรัฐมนตรี ท่านคงจะนำเอาหลักการรัฐศาสตร์มาประกอบด้วย ดังนั้น การตัดสินวินิจฉัยในคราวนี้ จึงให้ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ผิดมาตรา 295 เพราะหากพิจารณาจากหลักนิติศาสตร์อย่างเคร่งครัดเข้มงวดเถรตรงว่า

พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร ต้องมีความผิดตามมาตรา 295 ดังบรรทัดฐานที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วางไว้ในกรณีของคุณประยุทธ มหากิจศิริ และกรณีอื่น ๆ อย่างแน่นอน

ในเรื่องนี้ก็ต้องขอบพระคุณศาลรัฐธรรมนูญเป็นอย่างสูง เพราะมิเช่นนั้นคงเกิดความโกลาหลครั้งใหญ่ขึ้นในประเทศไทย และอาจขยายตัวรุกลามไปจนไม่อาจจะคาดได้ว่าจะเกิดความเสียหายมากมายแค่ไหนเพียงไร

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงบางแง่มุมจากคำวินิจฉัยตั้งแต่ปี 2541-2544 ที่ผู้เขียนคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อศาลรัฐธรรมนูญที่จะนำไปใช้ประกอบการพิจารณาในอนาคต ซึ่งยังมีคำวินิจฉัยที่เป็นประโยชน์อีกมากมายที่ศาลรัฐธรรมนูญวางบรรทัดฐานไว้ไม่ว่าจะเป็นการวินิจฉัยเรื่อง "บทบัญญัติของกฎหมาย" ก็ดี การพิจารณาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญในหลายเรื่อง เช่น เรื่อง กกต. ปปช. ศาลปกครอง เป็นต้น ก็ดี ส่วนใหญ่แล้วเป็นกรณีที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติบ้านเมืองทั้งสิ้น

ในส่วนท้ายของข้อเขียนชิ้นนี้ ผู้เขียนขออนุญาตกล่าวถึงเรื่องสำคัญสักสองเรื่องเกิดขึ้นในช่วงปี 2546 ที่เห็นว่า มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อประเทศชาติและประชาชน แต่เนื่องจากคำวินิจฉัยในปี 2545 และ 2546 ยังไม่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษา ดังนั้น รศ.ดร.วิรัช และคณะท่านจึงยังไม่ได้รวบรวมตีพิมพ์เป็นเล่มออกมา ผู้เขียนจึงได้แต่เขียนจากความทรงจำและการค้นคว้าที่ยังกระท่อนกระแท่น จึงขอนำเสนอในลักษณะที่พูดถึงหลักการหรืออุดมการณ์ที่ผู้เขียนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเท่านั้น

สองเรื่องที่ผู้เขียนอยากจะกล่าวถึง คือ

1) เรื่องที่รัฐบาลเปลี่ยนการจ่ายผลประโยชน์ในรูปสัมปทานของบริษัทสื่อสารโทรคมนาคมเอกชนให้แก่รัฐเป็นรายปีที่แน่นอนนับแสนล้านบาทไปเป็นการใช้คืนในรูปของภาษีสรรพสามิต เพื่ออาศัยข้อบังคับที่กฎหมายกำหนดให้การออกพระราชบัญญัติเกี่ยวกับภาษีต้องออกเป็นพระราชกำหนดซึ่งเท่ากับทำให้การจ่ายผลประโยชน์ ตามข้อตกลงสัมปทานบัตรของบริษัทสื่อสารโทรคมนาคมเอกชนเปลี่ยนโฉมไปเป็นการจ่ายภาษีสรรพสามิต ที่ไม่มีความแน่นอนและเมื่อคำนวณโดยรวมอย่างซื่อตรงแล้ว ประโยชน์ที่ประเทศชาติบ้านเมืองจะได้จากบริษัทสื่อสารโทรคมนาคมต่างๆ ดังกล่าวในรูปของภาษีสรรพสามิตจะได้น้อยลงเป็นจำนวนมหาศาลนับหมื่นนับแสนล้านเลยทีเดียว ซึ่งแน่นอนประโยชน์ดังกล่าวย่อมตกอยู่แก่บริษัทเอกชนดังกล่าวต่างๆ ที่ล้วนแต่มีการเกี่ยวโยงไม่โดยตรงก็โดยอ้อมกับผู้ใหญ่ในรัฐบาลชุดนี้อย่างชัดเจน การใช้เล่ห์เพทุบายเช่นนี้เพื่อเลี่ยงไม่ต้องนำเรื่องที่เปลี่ยนการจ่ายผลประโยชน์ ในรูปสัมปทานของบริษัทเอกชนให้รัฐไปเป็นรูปแบบภาษีสรรพสามิตเข้าไปสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรวาระหนึ่งสองสามตามลำดับ และเข้าสู่การพิจารณาของวุฒิสภาอีกหลายขั้นตอน ซึ่งจะทำให้ความฉ้อฉลที่รัฐบาลหาประโยชน์เข้าสู่พรรคพวกตนเป็นจำนวนมหาศาลโดยประเทศชาติบ้านเมืองเสียหายจะถูกเปิดโปงออกมาอย่างหมดเปลือกและรัฐบาลจะต้องได้รับความเสียหายทางการเมือง ทางการเมืองอย่างมาก

ศาลรัฐธรรมนูญควรจะรู้เท่าทันกลเกมทางการเมืองที่ลึกซึ้งแยบยลและฉ้อฉลดังกล่าว ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญควรเป็นที่พึ่งของประเทศชาติและประชาชน ในการที่จะป้องปกหรือช่วงชิงผลประโยชน์อันถูกต้องชอบธรรมของชาติบ้านเมืองคืนมา ในขณะเดียวกัน ศาลรัฐธรรมควรต้องตระหนักว่าไม่ควรเป็นเครื่องมือให้รัฐบาลผู้กุมอำนาจสูงสุดทางการเมืองทำอะไรตามอำเภอใจ เพื่อทำลายผลประโยชน์ชาติบ้านเมืองและเปลี่ยนมาเป็นผลประโยชน์ของพวกพ้องของตน เพราะหากศาลรัฐธรรมนูญออกคำวินิจฉัยว่าการออกภาษีสรรพสามิตนั้น ต้องทำการในลักษณะพระราชกำหนดซึ่งเป็นข้อความที่เถรตรงตามตัวอักษร ก็เท่ากับเป็นการประทับตรารับรองลงไปแล้วว่า การแปรเปลี่ยนผลประโยชน์ที่ต้องจ่ายให้รัฐในรูปสัมปทานของบริษัทสื่อสารโทรคมนาคมเอกชน ที่เป็นกลุ่มพวกของรัฐบาลนั้นถูกต้อง

ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญน่าจะหาแง่มุมทางกฎหมาย เพื่อแยกประเด็นออกมาพิจารณาก่อน เพราะกรณีที่นำเข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญในครั้งเดียวกันนั้น ได้รวมเอาการกำหนดภาษีของเรื่องอื่นๆ ที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของภาษีสรรพสามิตเข้าไว้ด้วยเพื่อดูให้ชอบธรรมซื่อตรงโดยผิวเผิน ที่ถูกศาลรัฐธรรมนูญควรต้องตั้งคำถามก่อนว่าในประเด็นที่ยื่นมาให้พิจารณาว่า "สมควรออกเป็นพระราชกำหนดหรือไม่"นั้น มีอะไรอยู่ในพระราชกำหนดนั้นบ้าง และสิ่งที่อยู่ในพระราชกำหนดนั้นเข้าข่ายที่จะต้องเป็นภาษีสรรพสามิตหรือไม่ ซึ่งหากแยกแยะเช่นนี้ ก็จะเกิดเป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณากันทันทีว่า "การแปรเปลี่ยนวิธีจ่ายผลประโยชน์ตามสัมปทานของบริษัทสื่อสารโทรคมนาคมเอกชนนั้นสามารถเปลี่ยนเป็นการจ่ายแบบภาษีสรรพสามิตหรือไม่ ซึ่งก็จะเห็นประเด็นของการฉ้อฉลประโยชน์ของประเทศชาติบ้านเมือง ให้กลายเป็นประโยชน์ของบริษัทเอกชนที่เป็นวงศ์วานว่านเครื่องของกลุ่มกุมอำนาจในรัฐบาล ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญก็น่าจะมีบทบาทในการรักษาผลประโยชน์ของบ้านเมืองไว้โดยการชี้ให้เห็นความไม่สุจริตที่แฝงเร้นอยู่แล้ว วินิจฉัยให้การเปลี่ยนสัมปทานเป็นภาษีสรรพสามิตเป็นเรื่องที่ผิด และไม่สุจริตให้ปรากฏไว้ในสารบบของประวัติศาสตร์ชาติไทย ส่วนประเด็นเรื่องการออกกฎหมายเกี่ยวกับภาษีสรรพสามิตต้องดำเนิน การในลักษณะเป็นพระราชกำหนดนั้น ไม่เป็นประเด็นอะไรเลยแม้แต่น้อยแทบไม่ต้องวินิจฉัยอะไรเลย เพราะมันเป็นกติกาที่ต้องปฏิบัติและใช้กันมานานแล้ว

น่าเสียดายที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ปล่อยโอกาสที่ตัวศาลเองจะได้ช่วยชาติบ้านเมือง ให้หลุดลอยไป และกลายเป็นเครื่องมืออันทรงมหิธานุภาพในการสร้างความขอบธรรมให้แก่ความฉ้อฉลในเรื่องการแปรเปลี่ยนวิธีจ่ายผลประโยชน์ในรูปสัมปทานของบริษัทสื่อสารโทรคมนาคมเอกชนให้เป็นการจ่ายคืนในรูปภาษีสรรพสามิตได้ แน่ละประเทศชาติเสียประโยชน์นับหมื่นแสนล้านบาทและกลุ่มเอกชนที่เป็นพวกพ้องของรัฐบาลได้ประโยชน์จำนวนดังกล่าว หรืออาจจะมากกว่าในแง่ของการปั่นหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ได้อีกมากมายอีกต่อไป และก็จะเป็นช่องทางที่เป็นบรรทัดฐานให้พวกที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติบ้านเมืองหากินกับประเทศชาติบ้านเมืองได้อีกต่อไปยาวนานอีกเช่นกัน

2) การออกพระราชกำหนดในเรื่องการก่อการร้าย ผู้คนที่สนใจในข่าวสารทั่วไปทุกคนในโลกนี้คงจะได้รับรู้ตรงกันว่า เกิดกรณีผู้ก่อการร้ายจี้เครื่องบินชนตึกเวิร์ดเทรดและเพนต้ากอนในอเมริกาเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 ที่ผ่านมา ทำให้เกิดความยุ่งยากขึ้นในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกากับพวก และกลุ่มประเทศมุสลิมทั่วโลก ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าคำนิยามของคำว่า "การก่อการร้าย" นั้นโดยแท้จริงคือ อะไรกันแน่ เพราะแต่ละประเทศก็แปลความหมายต่างกันไป แต่สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีแนวโน้มที่จะกล่าวหากลุ่มมุสลิมต่างๆ ว่า เป็น "พวกผู้ก่อการร้าย"ทำให้ประเทศมุสลิมต่างๆไม่สบายใจ ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิมและประเทศสหรัฐอเมริกาหรือสมุนบริวารของประเทศสหรัฐอเมริกาเลวร้ายลงทุกๆ วัน ในภาวะการณ์ดังกล่าว ประเทศสหรัฐอเมริกา ในฐานะที่เป็นมหาอำนาจยักษ์ใหญ่เพียงผู้เดียวของโลกก็ดำเนินการครอบงำมติต่างๆขององค์การสหประชาชาติ

กระทั่งหากสหประชาชาติไม่ยอมรับเจตจำนงของตน ประเทศสหรัฐอเมริกาก็จะดำเนินการไปตามความตั้งใจของตนทั้งๆที่ขัดแย้งโดยตรงกับมติของสหประชาชาติ หมายความว่าหากตนบงการสหประชาชาติได้ก็จะใช้สหประชาชาติเป็นเครื่องมือ แต่หากตนบงการสหประชาชาติไม่ได้ก็จะดำเนินการตามอำเภอใจของตนโดยฝ่าฝืนมติของสหประชาชาติก็ไม่สนใจใยดีแต่อย่างไร

ในภาวะเช่นนี้เอง ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ชี้นำให้สหประชาชาติออกมติบีบให้ทุกประเทศในโลกออก "กฎหมายต่อต้านการก่อการร้าย" ตามแนวทางที่กำหนดโดยประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยก็อยู่ในภาวะยุ่งยากดังกล่าวด้วย ในตอนแรก "กฎหมายก่อการร้ายของไทย" ถึงกับใช้ถ้อยคำว่า "องค์กรที่องค์การระหว่างประเทศถือว่าเป็นองค์กรก่อการร้ายก็นับว่าเป็นผู้ก่อการร้าย" หากใช้ถ้อยคำเช่นนี้จะเกิดผลเสียแก่ประเทศไทยอย่างใหญ่หลวง เพราะเท่ากับว่าประเทศไทยเป็นข้าช่วงใช้สมุนบริวารของประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะคำว่า "องค์การระหว่างประเทศ" นั้นแน่นอนว่าองค์การที่ประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งขึ้นร่วมกับพันธมิตรใกล้ชิดบางชาติ เช่น อังกฤษ ออสเตรเลีย ก็เป็นองค์การระหว่างประเทศ ดังนั้น หากองค์การที่เป็นเครื่องมือของอเมริกาบอกว่าเป็น "ผู้ก่อการร้าย" ประเทศไทยเราก็ต้องเอออห่อหมกว่าเป็น "ผู้ก่อการร้าย" ด้วย ไทยเราก็ไม่ต่างไปจากสมุนบริวารของอเมริกาเป็นแน่ แล้วศักดิ์ศรีของชาติไทยเอกราชอธิปไตยของไทยไปอยู่ที่ไหนกันเล่า ดีที่ในภายหลังได้เปลี่ยนถ้อยคำไปเป็นองค์กรที่ที่ประชุมใหญ่สมัชชาสหประชาชาติถือว่าเป็นองค์การก่อการร้าย "ถ้าเช่นนี้ก็ยังนับได้ว่าไทยมีเอกราชอธิปไตยของตนเองไม่ได้เป็นสมุนบริวารของอเมริกา เพราะผู้ใดก็ตามเพียงมีชื่อเป็นสมาชิกขององค์การก่อการร้ายก็มีโทษรุนแรงทางอาญาทันที "เพียงมีชื่อเป็นสมาชิกองค์กรก่อการร้าย" เท่านั้น บางองค์กรได้ระบุสมาชิกภาพว่าได้รับโดยอัตโนมัติเมื่อคลอดออกมาแล้วอยู่รอดเป็นทารก ก็หมายความว่า "ทารกแรกคลอดอยู่รอดเป็นมนุษย์ก็ต้องติดคุกทันที มีโทษปรับทันที" เป็นเรื่องที่ทำลาย"หลักการนิติธรรม"ลงไปอย่างย่อยยับที่สุด หลักการที่ว่ามนุษยโลกอยู่กับอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันเป็นการโกหกอย่างไร้ยางอายที่สุดไปเลยต่อหน้า"กฎหมายต่อต้านการก่อร้าย" เช่นนี้

นอกจากนี้ ในบทบัญญัติข้อต่าง ๆ ของ "กฎหมายก่อการร้าย" ยังเต็มไปด้วยเนื้อหาที่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ" ที่เป็นกฎหมายสูงสุด อันกฎหมายอื่นจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ"ไม่ได้ เพราะกฎหมายก่อการร้ายได้ทำลายริดรอนสิทธิประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน ศักดิ์ศรีแห่งความมนุษยลงไปอย่างมากมาย และหากพิจารณาดูอย่างตรงความเป็นจริงแล้ว สถานการณ์ในประเทศไทยในระหว่างปี 2546 นี้ไม่มีอะไรที่เข้าข่ายของมาตรา 218 ของรัฐธรรมนูญที่ "เป็นกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศหรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ" หรือเมืองไทยก็ไม่มี "สิ่งที่เรียกว่า เป็นกรณีฉุกเฉินรีบด่วนที่มีความจำเป็นอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้" ที่จะทำให้รัฐบาลใช้เป็นเหตุผลในการออก "กฎหมายก่อการร้าย" ในลักษณะเป็นพระราชกำหนดได้ แต่ตรงกันข้ามแม้ว่ามีความจำเป็นต้องออก "กฎหมายก่อการร้าย" ก็ตาม เพราะประเทศไทยไม่สนับสนุนการก่อการร้าย แต่การออกกฎหมาย "ก่อการร้าย" ก็ควรออกเป็นพระราชบัญญัติ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้แทนปวงชนชาวไทยทั้งปวงได้อภิปรายกันอย่างละเอียดประชาชนทุกหมู่เหล่าได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น วุฒิสภาได้มีโอกาสกลั่นกรองเพื่อความละเอียดรอบคอบและที่สำคัญที่สุด "ต้องไม่ทำลายสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ และไม่ทำลายศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์รวมทั้งไม่ให้อำนาจในการใช้ดุลยพินิจแก่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองอย่างมากมายดังที่ปรากฏในกฎหมายก่อการร้าย เพราะความเป็นจริงในประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์โลกล้วนยืนยันสัจธรรมที่ว่า เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับมีโอกาสใช้ดุลยพินิจโดยไร้การถ่วงดุลยแล้ว ย่อมนำไปการล้างผลาญฆ่าฟันที่เหี้ยมโหดเสมอไป เท่ากับสร้างระบอบพลพตของเขมรขึ้นในไทยเลยทีเดียว"

นอกจากนี้แล้ว การออกกฎหมายก่อการร้ายเกือบจะเท่ากับสร้างความผิดใจกับพี่น้องชาวไทยมุสลิมที่มีจำนวนนับสิบล้านคนในประเทศไทย มิหนำซ้ำภายหลังที่ประกาศใช้เพียงวันเดียวยังมีการจับ "นายฮัมบาลี" ที่จังหวัดอยุธยาด้วยข้อหาเป็นผู้ก่อการร้ายเสียอีกและยังส่งตัวไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อให้อเมริกาเป็นผู้ดำเนินการต่อไปด้วย แล้วยังรับสินบนนำจับจากประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย การกระทำที่เกิดขึ้นทุกอย่างล้วนแต่สร้างความเสื่อมเสียแก่เอกราชอธิปไตยศักดิ์ศรีของประเทศไทยและสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทั้งสิ้น

ในขณะนี้เข้าใจว่ากำลังอยู่ในระหว่างการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่า การออกพระราชกำหนด ก่อการร้ายนั้นขัดบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 218 หรือไม่ จึงได้แต่เฝ้าจับตาดูว่าท่านจะใช้ดุลยพินิจที่ถูกต้องตามหลักการนิติธรรมสากล และถูกต้องตามบทบัญญัติและจิตวิญญาณของรัฐธรรมนูญหรือไม่ และภาวนาขอให้ท่านทั้งหลาย"ได้มีดวงตาเห็นธรรม"ด้วยเถิดเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน

หากพิจารณากันดูให้ดีแล้วประเทศไทยไม่มีภัยคุกคามแห่งการก่อการร้ายใด ๆ เลยแม้แต่น้อย ตรงข้ามหลายประเทศกลับใช้ไทยเป็นเวทีเจรจาสร้างสันติภาพด้วยซ้ำไป และเมื่อพิจารณาจากความจำเป็นของกลยุทธ์ในระดับโลกแล้ว ทั้งสองฝ่ายที่กำลังเผชิญหน้ากันก็น่าจะสร้างไมตรีกับ

ไทยด้วยกันทั้งสิ้น จึงไม่น่าจะใช้ไทยเป็นที่ปฏิบัติการก่อการร้ายแต่อย่างไร ไทยเองก็ต้องระวังตัวไม่ให้ตกไปเป็นเครื่องมือหรือเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ว่าจะรู้เท่าทันหรือไม่ก็ตาม เพราะหากตกเข้าไปเป็นพวกหนึ่งพวกใดแล้ว ก็ต้องรับชะตากรรมอันเลวร้ายที่เกิดจากการห้ำหั่นกันทั้งสองฝ่ายอย่างแน่นอน

บทส่งท้าย

องค์กรอิสระทั้งแปดองค์กรที่เป็นนฤมิตรกรรมของ สสร. ในรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนเป็นองค์กรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ดังนั้น องค์กรอิสระทั้งแปดองค์กรนั้นจะต้อง

1) เป็นอิสระจากอิทธิทางการเมืองทั้งหลายทั้งปวง และเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชนไทยทั้งประเทศอย่างเข้มงวด

2) บุคคลากรในทุกระดับขององค์กรอิสระทั้งแปดแห่ง ต้องมีความกล้าหาญทางจริยธรรมอย่างสูงยิ่ง กระทั่งแม้ชีวิตก็ต้องสละได้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติประชาชนตามหลักการของศาสดาที่ยิ่งใหญ่ที่กล่าวไว้ว่า "พึงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรมะ"

3) เข้าถึงจิตวิญญาณของรัฐธรรมนูญประชาชนให้ได้อย่างเอิบอาบ อย่างน้อยที่สุดต้องยึดเคร่งในหลักการที่ว่า "อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย" ตามมาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญ

ในความเป็นจริงองค์กรอิสระทั้งหลายได้ถูกแทรกแซงโดยอิทธิพลทางการเมืองแล้วไม่มากก็น้อยไม่โดยตรงก็โดยอ้อม หลาย ๆ อย่างที่เกิดขึ้นจึงกลับตาลปัตรไขว้เขวกันอย่างยิ่ง

ผู้เขียนจึงขอเสนอข้อคิดบางอย่าง เพื่อประกอบการอภิปรายศึกษาค้นคว้ากันต่อ ๆ ไป คือ

1) หลังจากที่องค์กรอิสระทั้งแปดแห่งได้ดำเนินการลงไปในเรื่องใด ๆ แล้ว ควรเปิดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในวงกว้างอย่างจริงจัง และน้อมรับฟังความคิดเห็นทุกๆ อย่างด้วยความใจกว้างและอดทนไม่ว่าจะสนับสนุนคัดค้าน ชมเชยหรือตำหนิว่ากล่าว ไม่ว่าจะหนักเบาอย่างไร เพื่อกลั่นเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมาใช้ในอนาคตต่อไป

2) องค์กรอิสระบางแห่งอาจจะพิจารณาเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนทั้งประเทศจะได้หรือไม่ เช่น กกต. ปปช. ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น โดยอาจจะกำหนดคุณสมบัติขั้นต่ำของผู้สมัครเพื่อให้ได้คนที่มีคุณภาพ

3) ก่อนที่องค์กรอิสระทั้งแปดแห่งจะดำเนินการใดๆที่ส่งผลต่อส่วนรวมลงไป ควรศึกษาให้รอบด้านกว้างขวางรับฟังความคิดเห็นจากทุกแง่มุม พิจารณาทั้งทางด้าน หลักนิติศาสตร์ หลักรัฐศาสตร์ หลักสังคมศาสตร์ หลักจริยธรรม คุณธรรม วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น ไม่ควรจะเถรตรงคำนึงเฉพาะหลักบางหลักอย่างแข็งที่อจนเกินไป

ทั้งหมดนี้นำเสนอจากข้อคิดเห็นโดยจริงใจของผู้เขียน ซึ่งไม่มีอคติเป็นส่วนตัวต่อใครและเคารพหลักการในรัฐธรรมนูญ ยินดีขอประทานอภัยหากว่าผู้เขียนเข้าใจผิดหรือได้รับข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วนต่อทุกท่านที่เกี่ยวข้องและยินดีรับฟังความคิดเห็นที่ต่างไปด้วยความเคารพ

❐ ❐ ❐

ผนวก 3
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
(Executive Summary)
โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง
"การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 3"
(คำวินิจฉัยที่ 1/2545 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 รวม 64 เรื่อง)

1. บทนำ

โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง "การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ" มีความสำคัญและความจำเป็นเนื่องจากความสำคัญของรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งบุคคลที่มาดำรงตำแหน่งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรสำคัญองค์กรหนึ่ง ของกระบวนการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยหน่วยงานและประชาชนจะอาศัยศาลรัฐธรรมนูญเป็นที่พึ่งสูงสุดเพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนเองรวมทั้งการปฏิรูปการเมืองของไทย เพราะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันคู่กรณี และทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ และองค์กรอื่นของรัฐ แต่ถ้าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่โดยมิได้ยึดถือผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนส่วนใหญ่เป็นที่ตั้ง เช่น ปฏิบัติหน้าที่โดยพะวงถึงความต้องการของผู้มีอำนาจรัฐ หรือฝ่ายการเมือง หรือแม้กระทั่งยึดถือกฎหมายรอง เช่น ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีอำนาจเหนือรัฐธรรมนูญแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่ประชาชนทั่วประเทศได้ร่วมมือกันร่างขึ้นย่อมล้มเหลวในการปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งกระบวนการปฏิรูปการเมืองย่อมล้มเหลวตามไปด้วย ความสำคัญและความจำเป็นของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยจะยิ่งเพิ่มมากขึ้น ๆ เมื่อประชาชนและหน่วยงานได้ใช้สิทธิของตนตามช่องทางหรือบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้มีคำร้อง ปัญหา หรือข้อพิพาทมาสู่ศาลรัฐธรรมนูญเพิ่มมากขึ้น รวมตลอดทั้งมีบุคคลหลายสาขาอาชีพปรารถนาที่ผ่านจะกระบวนการสรรหาเพื่อเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเหล่านี้ มีส่วนทำให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ต่อเนื่องและยังมีแนวโน้มว่าจะได้รับความสนใจจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นด้วย เช่น นำคำวินิจฉัยของศาล

รัฐธรรมนูญไปศึกษา แปล หรือวิเคราะห์วิจารณ์เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเรียกร้องให้มีการแปลคำวินิจฉัยเป็นภาษาต่างประเทศ และเผยแพร่ทางระบบเครือข่ายระหว่างประเทศหรืออินเตอร์เน็ท (international network)

ในช่วงปี 2544-2545 เป็นเวลา 1 ปีเต็มที่คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 1 (จัดพิมพ์ปี 2545)" ซึ่งประกอบด้วยคำวินิจฉัยปี 2541-2543 ช่วงแรก หรือตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึง คำวินิจฉัยที่ 31/2543 รวม 101 เรื่อง[1] ทั้งหมดนี้ได้จัดพิมพ์ในปี 2545 ไว้ในเล่มเดียว โดยได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิอาเซีย และได้รับการสนับสนุนจากสมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน คณะผู้ศึกษาวิจัยยังได้รับทุนและการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทำวิจัยเรื่องเดียวกันนี้อีก โดยในช่วงปี 2545-2546 คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ทำโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 2 (จัดพิมพ์ปี 2546) ภายใต้ชื่อเรื่องเดียวกันและจัดพิมพ์ในปี 2546 ไว้ใน 4 เล่ม เริ่มตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 32/2543 ถึง คำวินิจฉัยที่ 51/2544 รวม 84 เรื่อง[2]

สำหรับในช่วงปี 2546-2547 นี้ คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ทำโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 (จัดพิมพ์ปี 2547) ต่ออีก ภายใต้ชื่อเรื่องเดียวกันและจัดพิมพ์ในปี 2547 ไว้ใน 3 เล่ม เริ่มตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2545 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 รวม 64 เรื่อง

2. วัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด และระเบียบวิธีศึกษา

2.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 นี้ ยังคงเป็นไปในทิศทางเดียวกับที่ได้กำหนดไว้ในโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 กล่าวคือ (1) วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 ทุกเรื่อง (2) วิเคราะห์ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (3) เสนอแนะผลการศึกษาวิจัยที่สามารถใช้เสริมหรือช่วยพัฒนาศาลรัฐธรรมนูญ (4) จัดทำตารางสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 รวม 64 เรื่อง เพื่อใช้ค้นคว้าอ้างอิง

---

[1]โปรดดู วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และคณะ, ***โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ*** (ครั้งที่ 1, ปี 2545 จัดพิมพ์ไว้ใน 1 เล่ม คือ เล่มที่ 1 ส่วนที่ 1 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึง คำวินิจฉัยที่ 31/2543 รวม 101 เรื่อง) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โฟร์เพซ (นิติธรรม), 2545), 1,369 หน้า.

[2]โปรดดู วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และคณะ, ***โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ*** (ครั้งที่ 2, ปี 2546 จัดพิมพ์ไว้ใน 4 เล่ม ได้แก่ เล่มที่ 1 ส่วนที่ 2, เล่มที่ 2 ส่วนที่ 1, เล่มที่ 2 ส่วนที่ 2, และเล่มที่ 2 ส่วนที่ 3 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 32/2543 ถึง คำวินิจฉัยที่ 51/2544 รวม 84 เรื่อง) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2546), รวม 1,699 หน้า.

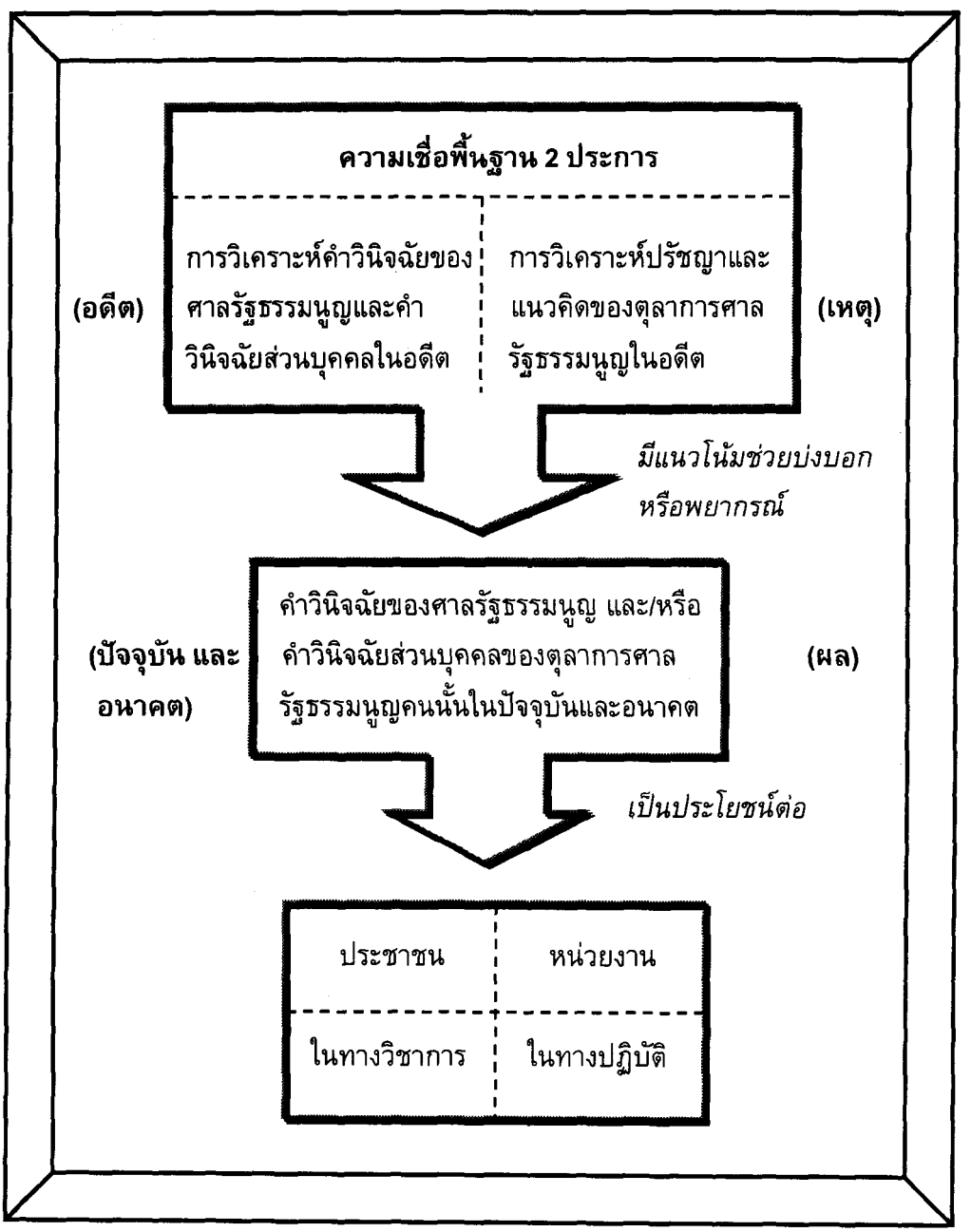
ทางวิชาการ และให้ต่อเนื่องกับการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา **ในโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 นี้ มีส่วนที่เพิ่มขึ้นอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำข้อมูลและตัวเลขที่สำคัญตั้งแต่คำวินิจฉัยแรก จนถึงคำวินิจฉัยสุดท้ายของปี 2545 หรือตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึงคำวินิจฉัยที่ 64/2545 มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน จำนวน 11 ประเด็น ซึ่งรวมทั้งการนำเสนอไว้ในตาราง**

ทั้งหมดนี้ **เพื่อประโยชน์ในทางวิชาการ** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนึ่ง ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ ซึ่งเน้นกฎหมายมหาชน สอง สร้างองค์ความรู้ ระบบความคิด แนวทางหรือวิธีการใหม่ทางวิชาการ ซึ่งรวมทั้งระบบควบคุมตรวจสอบศาลรัฐธรรมนูญ เช่น แสดงให้เห็นถึงคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนอย่างเป็นระบบโดยยึดประเด็นหลักของศาลรัฐธรรมนูญ แสดงแนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคล คำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาหรือคำร้องแต่ละเรื่อง และคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐานเป็นต้น สาม นำข้อมูลจากการวิจัยเอกสารมาตรวจสอบ หรือวิจัยซ้ำประเด็นเดิมเพื่อยืนยันหรือคัดค้านสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้วยวิธีการนำข้อมูลตัวเลขจำนวน 5 ปีดังกล่าว (จากโครงการวิจัยต่อเนื่อง 3 ครั้ง เป็นเวลา 3 ปี) มาพิสูจน์สมมติฐานที่ว่า (1) โครงสร้างหรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาและมีจำนวนแตกต่างกัน ย่อมทำให้ทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกลุ่มข้างมาก และ (2) ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ สี่ ผสมผสานความรู้ทั้ง 3 ด้านดังกล่าวเข้าด้วยกันในลักษณะของการศึกษาวิจัยในเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ เช่น กำหนดกรอบแนวคิด จัดกลุ่ม พร้อมเหตุผล และนำเสนอข้อมูลตัวเลขในตารางอย่างสอดคล้องกันเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงทางวิชาการ ห้า มีส่วนช่วยปูพื้นฐานแนวคิดและการลงมือปฏิบัติในการศึกษาวิจัยการปฏิบัติงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา หก มีส่วนช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้ประชาชนนอกจากนี้ ยัง**เพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติ** เช่น มีส่วนช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเตรียมคำร้องได้ตรงประเด็นและชัดเจน เพื่อยื่นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ช่วยให้ทราบแนวทางการพิจารณาวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ช่วยให้หน่วยงานควบคุมตรวจสอบองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ วุฒิสภา และคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้นำข้อมูลหรือผลการศึกษาวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามกระบวนการควบคุมตรวจสอบของตน เป็นต้น

2.2 การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีกรอบแนวคิดสำคัญที่เชื่อว่า การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในอดีต ควบคู่กับการวิเคราะห์ปรัชญาและแนวคิดของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในอดีต ทั้ง 2 ส่วนนี้ถือว่าเป็น “เหตุ” ซึ่งมีส่วน

สำคัญต่อการกำหนดหรือพยากรณ์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และ/หรือ คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนนั้นในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งถือว่าเป็น "ผล" อันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและหน่วยงานทั้งในทางวิชาการและในทางปฏิบัติ ดังกล่าวไว้ข้างต้น โปรดดูภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาพรวมกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

2.3 โครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 นี้ มีระเบียบวิธีศึกษาวิจัย (research methodology) ที่ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร และการสัมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็น โดยให้ความสำคัญสัดส่วนและเวลาในการศึกษาการวิจัยเอกสารมากเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง (fact) ส่วนการวิจัยสนามซึ่งครั้งนี้ไม่ได้ดำเนินการ และการสัมมนาทางวิชาการซึ่งนำเสนอไว้ในภาคผนวก นั้น เป็นข้อมูลที่เป็นความคิดเห็น (opinion) ซึ่งโต้แย้งได้ง่ายกว่า

การวิจัยเอกสาร การศึกษาวิจัยตลอดโครงการครั้งนี้เหมือนกับ 2 ครั้งแรก ได้ใช้เวลา 12 เดือน เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2546 ถึง 31 มีนาคม 2547

ส่วน**การสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็น** เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์วิจารณ์โครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 2 (จัดพิมพ์เผยแพร่ในปี 2546 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 32/2543 ถึง คำวินิจฉัยที่ 51/2544 จำนวน 84 เรื่อง) โดย นายแพทย์ เหวง โตจิราการ (โปรดดูเอกสารในภาคผนวก ผนวก 1) ซึ่งนำเสนอไว้ในการสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็น ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2546 ระหว่างเวลา 09.00 น. ถึง 13.00 น. ณ ห้องประชุมใหญ่คุรุสภา ชั้น 1 อาคารคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร มีผู้เข้าร่วมสัมมนาประมาณ 100 คน

ภายหลังจากการสัมมนาดังกล่าว ได้มีการเผยแพร่ผลการสัมมนาผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น

1) หนังสือพิมพ์มติชน ประจำวันที่ 11 ธันวาคม 2546 ปีที่ 26 ฉบับที่ 9407 หน้า 13 เรื่อง ผลวิจัยระบุประธานศาลรัฐธรรมนูญชี้นำวินิจฉัย แนะคำนึงศักดิ์ศรี-ยึดซื่อตรงเป็นสรณะ ได้ลงพิมพ์เผยแพร่ข้อความและความเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาครั้งนี้ รวมทั้งเผยแพร่ผ่านทางอินเตอร์เน็ตด้วย คือ http://www.matichon.co.th/matichon/matichon.php?s_tag=01pol01111246&...(15 ธันวาคม 2546)

2) จดหมายข่าวศาลรัฐธรรมนูญ เอกสารเผยแพร่ (ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ) ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (เล่มที่ 33) ประจำเดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ 2547 หน้า 11-13 เรื่อง คำชี้แจงกรณีอ้างผลงานวิจัยระบุประธานศาลรัฐธรรมนูญชี้นำการวินิจฉัยคดีฯ

สำหรับโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 (ปี 2547) นี้ จะได้นำเสนอในที่ประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อไป และหลังจากนั้นจะจัดพิมพ์ผลการสัมมนาไว้ในเล่มต่อไป

เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ในที่นี้จึงเรียก "คำวินิจฉัยกลาง หรือคำวินิจฉัยรวมของศาลรัฐธรรมนูญ" ว่า "คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ" พร้อมกับเรียก "คำวินิจฉัยส่วนตนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน" ว่า "คำวินิจฉัยส่วนบุคคล"

3. เนื้อหาสาระสำคัญ

เนื้อหาสาระสำคัญ แบ่งเป็น 4 ข้อ โดยจัดแบ่งให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ขอบเขต และสมมติฐานของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ (1) การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง (2) การวิเคราะห์ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (3) การพิสูจน์สมมติฐานของการศึกษาวิจัย และ (4) การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวินิจฉัยและข้อมูลตัวเลขที่สำคัญ ปี 2541-2545

3.1 การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง

3.1.1 <u>จำนวนคำวินิจฉัยที่นำมาศึกษาและวิเคราะห์</u> ล้วนเป็นคำวินิจฉัยที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เฉพาะปี 2545 มีจำนวนรวม 997 เรื่อง แบ่งเป็น คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 64 เรื่อง และคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จำนวน 933 เรื่อง

3.1.2 <u>ประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ</u> ในจำนวนคำวินิจฉัย 64 เรื่องของปี 2545 **ศาล** เป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญมากที่สุด คือ จำนวน 30 เรื่อง (ร้อยละ 46.9) รองลงมา คือ **คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)** ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง ยื่นคำร้อง จำนวน 19 เรื่อง (ร้อยละ 29.7) และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ปปช.) ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 9 เรื่อง (ร้อยละ 14.1)

3.1.3 <u>มาตราที่ผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย</u> จากจำนวนคำวินิจฉัย 64 เรื่อง **มาตราที่ผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด คือ รัฐธรรมนูญ มาตรา 264** มีจำนวนมากที่สุด คือ 30 เรื่อง (ร้อยละ 46.9) มาตรานี้เป็นกรณีเมื่อเกิดการโต้แย้งขึ้น ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งเรื่องมาให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย รองลงมาคือ **พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 65 วรรคสอง** มีจำนวน 19 เรื่อง (ร้อยละ 29.7) มาตรานี้เป็นกรณีการยุบพรรคการเมืองตามคำร้องของนายทะเบียนพรรคการเมือง เป็นต้น

3.1.4 <u>จำนวนประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ</u> ประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หมายถึง ประเด็นสำคัญที่ปรากฏอยู่ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเป็นประเด็นที่องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางสำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนำไปใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยและคณะผู้ศึกษาวิจัยได้นำมาศึกษาวิเคราะห์ ประเด็นหลักนั้นอาจมีประเด็นเดียวหรือหลายประเด็นก็ได้ สำหรับคำวินิจฉัยปี 2545 จำนวน 64 เรื่องนั้น **มี 1 ประเด็นหลักมากที่สุด** จำนวน 43 เรื่อง (ร้อยละ 67.2) รองลงมา **มี 2 ประเด็นหลัก** จำนวน 18 เรื่อง (ร้อยละ 28.1)

3.1.5 ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย **เป็นปัญหาการตรวจสอบกฎหมายมีมากที่สุด** จำนวน 34 เรื่อง (ร้อยละ 53.1) รองลงมา คือ **ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง** มีจำนวน 19 เรื่อง (ร้อยละ 29.7) เป็นต้น

3.1.6 แนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คะแนนเสียงของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเฉพาะส่วนที่ **"ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"**[3] และ **"ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ"**[4] (โดยไม่รวม "อื่น ๆ"[5]) มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนและยังแสดงให้เห็นแนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ที่สำคัญมีดังนี้

1) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย "ปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย" (เช่น กฎหมายหรือร่างกฎหมายที่พิจารณาวินิจฉัยนั้นไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ) คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่เห็นว่ากฎหมายนั้น ๆ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" มากกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" หรือในอัตราส่วน 12.2 : 1

2) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย "ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ" คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่เห็นว่าองค์กรนั้นทำถูกต้องแล้วหรือ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" เท่ากับ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" หรือในอัตราส่วน 1 : 1

3) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย "ปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง" คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" น้อยกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" หรือในอัตราส่วน 1 : 6.2

4) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย "ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง" คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" มากกว่า "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" หรือในอัตราส่วน 12.7 : 1

3.1.7 คำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน **ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งครบทั้ง 64 เรื่อง มี**

---

[3] หมายถึง (1) ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือ (2) กฎหมาย บุคคล หรือการดำเนินการยังคงอยู่ต่อไป ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

[4] หมายถึง (1) ขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญ หรือ (2) กฎหมาย บุคคล หรือการดำเนินการไม่อาจคงอยู่ต่อไป มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

[5] หมายถึง การที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนมีคำวินิจฉัยที่แตกต่างจากคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 2 กลุ่มใหญ่ หรือไม่วินิจฉัยว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แต่ใช้ถ้อยคำอื่น เป็นต้นว่า (1) วินิจฉัยให้ยกคำร้องขณะที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นวินิจฉัยในประเด็นหลักและคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอยู่ใน 2 กลุ่มใหญ่ (2) ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัย (3) ไม่รับวินิจฉัยคำร้องของผู้ร้อง (4) ไม่รับเรื่องไว้ดำเนินการ ทั้งนี้ ต้องพิจารณาเนื้อหาสาระของแต่ละคำวินิจฉัยประกอบด้วย

จำนวน 12 คน โดยกลุ่มที่มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด จำนวน 2 คน ได้แก่ นายกระมล ทองธรรมชาติ และนายผัน จันทรปาน มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันมากที่สุด (ร้อยละ 82.8 ของจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 64 เรื่อง) รองลงมาตามลำดับได้แก่ กลุ่มที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ จำนวน 2 คน ได้แก่ พลโทจุล อติเรก และนายศักดิ์ เตชาชาญ (ร้อยละ 68.7) กลุ่มที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา จำนวน 5 คน ได้แก่ นายจุมพล ณ สงขลา นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ นายมงคล สระฏัน นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ นายอุระ หวังอ้อม-กลาง (ร้อยละ 54.7)และกลุ่มที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน ได้แก่ นายอนันต์ เกตุวงศ์ นายสุจิต บุญบงการ และนายอมร รักษาสัตย์ (ร้อยละ 35.9)

ผลการวิจัยเอกสารส่วนนี้แสดงให้เห็นแต่เพียงว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละกลุ่มมีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันในจำนวนเท่าใดเท่านั้น โดยไม่อาจแสดงถึงสาเหตุที่ทำให้คำวินิจฉัยของแต่ละกลุ่มเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ไม่อาจบอกได้ว่า มีสาเหตุมาจาก (1) การมีเหตุผลเหมือนกันหรือทำนองเดียวกันหรือ (2) การที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาจากแหล่งเดียวกันหรือมาจากความเชี่ยวชาญสาขาเดียวกัน เป็นต้น

ในส่วนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง จำนวน 3 คน ไม่อาจนำข้อมูลตัวเลขมาวิเคราะห์ได้เนื่องจากจำนวนคำวินิจฉัยของแต่ละคนไม่เท่ากัน

3.1.8 การแสดงจุดยืนของคำวินิจฉัยส่วนบุคคล จากการวิจัยเอกสารทำให้พบ**การแสดงจุดยืนของคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคน ที่แตกต่างจากฝ่ายเสียงข้างมาก** กล่าวคือ ในบรรดาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 12 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งครบทั้ง 64 เรื่อง นั้น มีเพียง 1 คน ได้แก่ **นายอมร รักษาสัตย์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์** ได้แสดงจุดยืนในคำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่มีต่อ**ปัญหาการตรวจสอบกฎหมายที่แตกต่าง หรือตรงกันข้ามกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ โดยมีคำวินิจฉัยในลักษณะที่ "ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" เป็นจำนวนมาก** เห็นได้จากอัตราส่วนคำวินิจฉัยในลักษณะที่ "ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ : **ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ**" เท่ากับ 10 : **8** ในขณะที่อัตราส่วนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่น มีดังนี้ นายมงคล สระฏัน 16 : **2**, นายอุระ หวังอ้อมกลาง 16 : **2** (เหตุผลที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 3 คนนี้มีจำนวนผลรวมของคำวินิจฉัยเท่ากัน เพราะได้ร่วมเดินทางไปราชการต่างประเทศในเวลาเดียวกัน ทำให้ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำวินิจฉัยบางเรื่องในจำนวนที่เท่ากัน) พลโทจุล อติเรก 34 : **0**, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ 34 : **0**, นายอนันต์ เกตุวงศ์ 33 : **1**, นายจุมพล ณ สงขลา 32 : **0**, นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ 32 : **0**, และ นายกระมล ทองธรรมชาติ 31 : **2** เป็นต้น

3.1.9 <u>คำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับฝ่ายเสียงข้างมาก</u> เป็นการศึกษาวิเคราะห์ว่า **คำวินิจฉัยส่วนบุคคลที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนและแต่ละเรื่องได้วินิจฉัยหรือออกเสียงอยู่ในฝ่ายเสียงข้างมาก หรือฝ่ายเสียงข้างน้อยและอื่น ๆ** เช่น ยกคำร้อง ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารในส่วนนี้ อย่างน้อยจะมีส่วนช่วยทำให้เห็นแนวทางหรือทิศทางคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนว่าอยู่กับฝ่ายเสียงข้างมาก หรือฝ่ายเสียงข้างน้อยมากน้อยเพียงใด ปรากฏว่า **ในบรรดาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่ง<u>ครบทั้ง 64 เรื่อง</u> จำนวน 12 คนนั้น** ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วินิจฉัยหรือออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก **"มากที่สุด"** 3 ลำดับ ได้แก่ **นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา มีจำนวน 62 เรื่อง (ร้อยละ 96.9 ของจำนวนคำวินิจฉัยทั้งหมด 64 เรื่อง)** รองลงมามี 2 คน เพราะมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ นายกระมล ทองธรรมชาติ มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และนายปรีชา เฉลิมวณิชย์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา มีจำนวน 59 เรื่อง (ร้อยละ 92.2)

สำหรับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วินิจฉัย หรือออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก **น้อยที่สุด** คือ **นายอมร รักษาสัตย์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ มีจำนวน 33 เรื่อง (ร้อยละ 51.6)**

3.1.10 <u>การเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย</u> ผลจากการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า ในปี 2545 **นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด โดยเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย<u>ครบทั้ง 64 เรื่อง</u>** รองลงมาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ นายกระมลทองธรรมชาติ มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และนายปรีชา เฉลิมวณิชย์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 3 เรื่อง มี 2 คน คือ พลโทจุลอติเรก มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ และนายอนันต์ เกตุวงศ์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์

ส่วน**ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด จำนวน 17 เรื่อง มี 3 คน ได้แก่ นายมงคล สระฏัน นายอุระ หวังอ้อมกลาง และนายอมร รักษาสัตย์** เนื่องจากเดินทางไปราชการต่างประเทศพร้อมกัน

สำหรับคำวินิจฉัยที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะมากที่สุด ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 50/2545 (วันที่ 19 กันยายน 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับพรรคสร้างสรรค์ไทย และคำวินิจฉัยที่ 51/2545 (วันที่ 19 กันยายน 2545) นายทะเบียนพรรคการเมือง กับ พรรคไทยรวมพลัง โดยมีตุลาการศาล

รัฐธรรมนูญไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยจำนวน 6 คน รองลงมา คือ คำวินิจฉัยที่ 19-22, 23, 35/2545 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยจำนวน 5 คน

เหตุผลของการไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนในแต่ละเรื่อง คณะผู้ศึกษาวิจัยไม่อาจนำเสนอได้อย่างสมบูรณ์ แต่โดยทั่วไป ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ขาดประชุมหรือไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยเรื่องใด จะแจ้งต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญพร้อมเหตุผล แต่ข้อมูลดังกล่าวที่เป็นทางการไม่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณะ ไม่มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ และไม่ได้ลงประกาศในเว็บไซท์ (website) ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม วิธีหนึ่งที่จะทำให้ได้ข้อมูลหรือเหตุผลเกี่ยวกับการไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คือ การสัมภาษณ์ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและอดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคน นอกจากนี้ ยังศึกษาได้สำนวนหรือรายงานการประชุม แต่ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะได้ข้อมูลด้วยวิธีการที่กล่าวมานี้

3.1.11 <u>คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ</u> ในคำวินิจฉัย 64 เรื่อง คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ มติเป็นเอกฉันท์ และมติไม่เป็นเอกฉันท์ สำหรับความหมายโดยทั่วไปของ "มติเป็นเอกฉันท์" หมายถึง ทุกคนเห็นตรงกัน หรือเห็นพ้องต้องกันหมด ส่วน "มติไม่เป็นเอกฉันท์" หมายถึง เห็นไม่ตรงกัน หรือมีความเห็น แต่ "มติเป็นเอกฉันท์" ในที่นี้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ หมายถึง คะแนนเสียงหรือคำวินิจฉัย<u>ท้ายสุด</u>ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกันทุกคน กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า แม้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนจะมีมุมมองหรือความเห็นต่อประเด็นหลักแต่ละประเด็นที่แตกต่างกันก็ตาม แต่สุดท้ายเมื่อผลของคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกันทุกคน เช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นลักษณะของ "มติเป็นเอกฉันท์" มีตัวอย่างให้เห็นได้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คือ **คำวินิจฉัยที่ 1/2541 (วันที่ 23 พฤษภาคม 2541) ส.ส. 90 คน กับพระราชกำหนดจำนวน 4 ฉบับ และคำวินิจฉัยที่ 6/2545 (วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2545) นายประเสริฐ นาสกุล กับ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530**

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ ปรากฏว่า ในปี 2545 **คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แบ่งเป็น มติเป็นเอกฉันท์ 36 เรื่อง (ร้อยละ 56.3) และมติไม่เป็นเอกฉันท์ 28 เรื่อง (ร้อยละ 43.7)** เป็นที่น่าสังเกตว่า เท่าที่ผ่านมายังไม่เคยปรากฏว่า คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญออกมาเท่ากัน

3.1.12 <u>ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่อง</u> ในปี 2545 ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาจนแล้วเสร็จ<u>มากที่สุด</u> คือ 12 เดือนขึ้นไป มีจำนวน 23 เรื่อง (ร้อยละ 35.9 ของคำวินิจฉัยทั้งหมด) รองลงมา คือ 9-10 เดือน มีจำนวน 6 เรื่อง (ร้อยละ 9.4) ส่วนคำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัย<u>น้อยที่สุด</u> มี

1 เรื่อง ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 15/2545 (วันที่ 25 เมษายน 2545) ประธานรัฐสภา กับ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกระบวนการพิจารณาถอดถอนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ใช้เวลา 13 วัน คำวินิจฉัยที่ใช้เวลาน้อยรองลงมา คือ คำวินิจฉัยที่ 35/2545 (วันที่ 6 มิถุนายน 2545) คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับ พันตำรวจโท สานิตย์ สุรังษี ใช้เวลา 20 วัน ในส่วนของคำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด มี 1 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 48/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายราเชนทร์ เรืองทวีป กับ ประมวลรัษฎากรฯ ใช้เวลา 2 ปี 5 เดือน 14 วัน รองลงมา คือ คำวินิจฉัยที่ 62/2545 (วันที่ 17 ธันวาคม 2545) นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กับ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยฯ ใช้เวลา 2 ปี 4 เดือน 20 วัน เป็นต้น

3.1.13 ระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกับวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษา เมื่อศึกษาระยะเวลาระหว่างวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กับวันประกาศคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในราชกิจจานุเบกษาในปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง พบว่า คำวินิจฉัยมากที่สุด จำนวน 41 เรื่อง (ร้อยละ 64.0) ใช้เวลา 6-9 เดือน ที่เหลือจำนวน 23 เรื่อง (ร้อยละ 36.0) ใช้เวลา 9-12 เดือน ส่วนคำวินิจฉัยที่ใช้เวลาน้อยที่สุด มี 4 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 19-22/2545 (วันที่ 30 พฤษภาคม 2545) นายอานุภาพ สัตยประกอบ และผู้ร้องรายอื่น กับ พระราชกำหนดการปฏิรูประบบสถาบันการเงินฯ มาตรา 27 และมาตรา 30 ใช้เวลา 7 เดือน 8 วัน สำหรับคำวินิจฉัยที่ใช้เวลามากที่สุด มี 2 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 48/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายราเชนทร์ เรืองทวีป กับ ประมวลรัษฎากรฯ และคำวินิจฉัยที่ 49/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายกฤษฎางค์ นุตจรัส กับ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ฯ และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุนฯ ทั้ง 2 เรื่องนี้ใช้เวลาเท่ากัน คือ 10 เดือน 4 วัน

3.1.14 คำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน หมายถึง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นคำวินิจฉัยเริ่มแรกในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยมีลักษณะเป็นแบบแผนสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในปี 2545 จำนวน 64 เรื่อง แบ่งเป็น คำวินิจฉัยที่ไม่ได้วางบรรทัดฐาน จำนวน 40 เรื่อง (ร้อยละ 62.5) และคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน จำนวน 24 เรื่อง (ร้อยละ 37.5) เหตุผลที่จำนวนคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐานมีจำนวนน้อยกว่าคำวินิจฉัยที่ไม่ได้วางบรรทัดฐาน ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยคำร้องมาตั้งแต่ปี 2541 ทำให้มีคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐานเป็นจำนวนมาก เมื่อมาถึงปี 2545 จำนวนคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐานย่อมลดน้อยลง และในอนาคตมีแนวโน้มลดลงอีก ประกอบกับผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเมื่อได้ทราบถึงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วางบรรทัดฐานไว้แล้ว ได้ยึดถือปฏิบัติหรือใช้เป็นแนวทาง และเสนอคำร้องเฉพาะเรื่องที่ยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นบรรทัดฐาน

3.2 การวิเคราะห์ภูมิหลังของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 15 คน ที่ดำรงตำแหน่งในปี 2545 นั้น ทุกคนเป็นชายและแต่งงานแล้ว อายุของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จนถึงวันที่ 1 มกราคม 2546 พบว่า ไม่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใด อายุต่ำกว่า 60 ปี โดยมีอายุ 60-65 ปี จำนวน 8 คน และอายุ 66-70 ปี จำนวน 7 คน

ในส่วนของการศึกษา ทุกคนสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาตรี และมี 6 คน ที่สำเร็จเนติบัณฑิต มี 3 คน สำเร็จการศึกษาขั้นสูงสุดระดับปริญญาโท และมี 4 คน สำเร็จการศึกษาสูงสุดขั้นสูงสุดระดับปริญญาเอก

สำหรับประสบการณ์ในการปฏิบัติราชการ (1) มี 2 คน เคยปฏิบัติราชการในหน่วยงานของฝ่ายนิติบัญญัติ (2) มี 13 คน เคยปฏิบัติราชการในหน่วยงานของฝ่ายบริหาร และ (3) มี 7 คน เคยปฏิบัติราชการในหน่วยงานของฝ่ายตุลาการ หรือปฏิบัติราชการที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายตุลาการแม้หน่วยงานนั้นจะอยู่ในสังกัดของฝ่ายบริหารก็ตาม นอกจากนี้ (4) มี 5 คน เคยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในฝ่ายวิชาการ

3.3 การพิสูจน์สมมติฐานของการศึกษาวิจัย

ในการพิสูจน์สมมติฐานของการศึกษาวิจัยทั้ง 2 ข้อต่อจากนี้ไป ได้ใช้ข้อมูลจากผลการวิจัยเอกสาร หรือจากคำวินิจฉัยที่ 1/2545 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 สรุปได้ว่า **ผลการศึกษาวิจัยได้สนับสนุนหรือยืนยันสมมติฐานของการศึกษาวิจัย 1 ข้อ แต่ไม่อาจสนับสนุนหรือยืนยันอีก 1 ข้อ** ดังนี้

1) ผลการศึกษาวิจัยสนับสนุนและยืนยันสมมติฐาน ที่ว่า **"โครงสร้างหรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาและมีจำนวนแตกต่างกันย่อมทำให้ทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกลุ่มข้างมาก"** หมายความว่า โครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญที่ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาและผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ กลุ่มละ 5 คน มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ 3 คน และมาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด 2 คน มีส่วนสำคัญทำให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามความเห็นของนักกฎหมาย ผลการศึกษาวิจัยแสดงว่า **ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา และกลุ่มที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ที่มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันเท่านั้น แต่ไม่สามารถบอกเหตุผลได้ว่าการที่คำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันของแต่ละกลุ่มนั้นเกิดจากสาเหตุใด**

2) ผลการศึกษาวิจัยไม่สนับสนุนหรือยืนยันสมมติฐาน ที่ว่า **"ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ"** หลังจากนำคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของประธานศาลรัฐธรรมนูญมาวิเคราะห์ว่า**อยู่ในกลุ่มของฝ่ายเสียงข้างมาก หรือฝ่ายเสียงข้างน้อย**

พบว่า **นายอิสระ นิติทัณฑ์ประภาศ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปี 2545 และมีจำนวนคำวินิจฉัยในช่วงเวลาดำรงตำแหน่งไม่ครบทั้ง 64 เรื่อง (คือมีจำนวน 52 เรื่อง เนื่องจากพ้นจากตำแหน่งไปก่อน) ได้วินิจฉัยหรือออกเสียงอยู่ "ฝ่ายเสียงข้างมาก" เป็นส่วนน้อย คือ จำนวน 21 เรื่อง จากจำนวน 52 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 40.4 ของจำนวนคำวินิจฉัย 52 เรื่อง** เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงแสดงให้ว่า คำวินิจฉัยประธานศาลรัฐธรรมนูญในการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 3 นี้ ไม่ได้อยู่ในกลุ่มของฝ่ายเสียงข้างมากเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่มีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

3.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวินิจฉัยและข้อมูลตัวเลขที่สำคัญ ปี 2541-2545

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบครั้งนี้ ได้นำคำวินิจฉัยตั้งแต่เริ่มแรก คือ ตั้งแต่ปี 2541 ถึง สิ้นปี 2545 มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน หรือตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545 โดยเป็นคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ 249 เรื่อง และคำวินิจฉัยส่วนบุคคล 3,387 เรื่อง การวิเคราะห์เปรียบเทียบแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวินิจฉัย และการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลตัวเลขที่สำคัญ

3.4.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวินิจฉัย กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่น หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 นับแต่ปี พ.ศ. 2541-2545 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัย กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจไม่ยื่นบัญชีฯ ดังกล่าว รวมทั้งสิ้น 19 เรื่อง แบ่งเป็น ปี 2543 จำนวน 7 เรื่อง ปี 2544 จำนวน 3 เรื่อง และปี 2545 จำนวน 9 เรื่อง

เมื่อนำคำวินิจฉัยกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจงใจฯ ตามมาตรา 295 ทั้งหมด 19 เรื่อง ตั้งแต่ปี 2541-2545 มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญรวม 19 คน มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน พบว่า

1) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมเป็นองค์คณะ หรือเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยครบทั้ง 19 เรื่อง มี 4 คน ได้แก่

1.1) นายสุวิทย์ ธีรพงศ์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา วินิจฉัยว่า จงใจ 18 เรื่อง, ไม่จงใจ/ยกคำร้อง 1 เรื่อง หรือ 18 : 1 (หมายถึง จงใจ : ไม่จงใจ/ยกคำร้อง)

1.2) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาวินิจฉัย ว่า จงใจ 16 เรื่อง, ไม่จงใจ/ยกคำร้อง 3 เรื่อง หรือ 16 : 3

1.3) พลโทจุล อติเรก มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์วินิจฉัย ว่า จงใจ 17 เรื่อง, ไม่จงใจ/ยกคำร้อง 2 เรื่อง หรือ 17 : 2

1.4) นายอนันต์ เกตุวงศ์ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์วินิจฉัย ว่า จงใจ 17 เรื่อง, ไม่จงใจ/ยกคำร้อง 2 เรื่อง หรือ 17 : 2

2) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เข้าร่วมเป็นองค์คณะ หรือเข้าร่วมวินิจฉัย ไม่ครบทั้ง 19 เรื่อง มี 15 คน แต่มี 5 คน วินิจฉัยว่า "จงใจ" ทุกครั้ง ที่เข้าร่วมวินิจฉัย ได้แก่

2.1) นายมงคล สระฏัน มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา เข้าร่วมวินิจฉัย 18 เรื่อง, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 18 เรื่อง, ไม่ได้เข้าร่วม 1 เรื่อง หรือ 18 : 0 (หมายถึง จงใจ : ไม่จงใจ/ยกคำร้อง)

2.2) นายอุระ หวังอ้อมกลาง มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา เข้าร่วมวินิจฉัย 18 เรื่อง, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 18 เรื่อง, ไม่ได้เข้าร่วม 1 เรื่อง หรือ 18 : 0

2.3) นายสุจิต บุญบงการ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ เข้าร่วมวินิจฉัย 17 เรื่อง, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 17 เรื่อง, ไม่ได้เข้าร่วม 2 เรื่อง หรือ 17 : 0

2.4) นายประเสริฐ นาสกุล มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ เข้าร่วมวินิจฉัยครบทั้ง 10 เรื่อง ก่อนพ้นวาระเพราะอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 10 เรื่อง หรือ 10 : 0

2.5) นายชัยอนันต์ สมุทวณิช ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ เข้าร่วมวินิจฉัย 4 เรื่อง ก่อนพ้นจากตำแหน่งเพราะลาออก, วินิจฉัยว่า จงใจทั้ง 4 เรื่อง หรือ 4 : 0

3.4.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลตัวเลขที่สำคัญ ประกอบด้วย 10 หัวข้อ ดังนี้

1) ประเภทของผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญในปี 2541-2545 พบว่า ในจำนวนคำวินิจฉัย 249 เรื่อง ศาล (เช่น ศาลยุติธรรม และศาลปกครอง) เป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญมากที่สุด จำนวน 126 เรื่อง (ร้อยละ 50.6) รองลงมา คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ปฏิบัติหน้าที่เป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง ยื่นคำร้องจำนวน 54 เรื่อง (ร้อยละ 21.7) สำหรับผู้ยื่นคำร้องจำนวนน้อยที่สุด ได้แก่ (1) นายกรัฐมนตรี (2) คณะกรรมการบริหารพรรค สมาชิก หรือผู้ขอจัดตั้งพรรคการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (3) คณะรัฐมนตรี โดยยื่นคำร้องในจำนวนเท่ากัน คือ 1 เรื่อง (ร้อยละ 0.4) สำหรับสมาชิกวุฒิสภา และอัยการสูงสุด ไม่ได้ยื่นคำร้องแม้แต่เรื่องเดียว

2) จำนวนประเด็นหลักของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ มี 1 ประเด็นหลักมากที่สุด จำนวน 188 เรื่อง (ร้อยละ 75.5) รองลงมา มี 2 ประเด็นหลัก จำนวน 52 เรื่อง (ร้อยละ 20.9) เป็นต้น

3) ประเภทของปัญหาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย จำนวน 5 ประเภท ปรากฏว่า ปัญหาการตรวจสอบกฎหมายมีมากที่สุด คือ จำนวน 150 เรื่อง (ร้อยละ 60.3) รองลงมาตามลำดับ คือ ปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมืองมีจำนวน 49 เรื่อง (ร้อยละ 19.7) ปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ มีจำนวน 27 เรื่อง (ร้อยละ 10.8) ปัญหาบุคคลหรือ

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีจำนวน 22 เรื่อง (ร้อยละ 8.8) และท้ายสุด คือ ปัญหาอื่น ๆ จำนวน 1 เรื่อง

4) แนวโน้มคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า

4.1) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาการตรวจสอบกฎหมาย คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมากกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 6.8 : 1

4.2) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญน้อยกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 0.8 : 1

4.3) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาบุคคลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญน้อยกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 0.2 : 1

4.4) เมื่อใดก็ตามที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาองค์กรหรือพรรคการเมือง คำวินิจฉัยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมากกว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในอัตราส่วน 18.2 : 1

5) คำวินิจฉัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 7 คน ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2541-2545 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัยครบทั้ง 249 เรื่อง มี 5 คน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ได้แก่ (1) นายจุมพล ณ สงขลา (2) นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ (3) นายมงคล สระฏัน (4) นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ และ (5) นายอุระ หวังอ้อมกลาง ได้มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันจำนวน 161 เรื่อง (ร้อยละ 64.6)

ผลการวิจัยเอกสารส่วนนี้ แสดงให้เห็นแต่เพียงว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่ม 5 คนที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกานี้ มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันในจำนวนมากน้อยเพียงใดเท่านั้น ผลการวิจัยเอกสารครั้งนี้ไม่สามารถบอกเหตุผลได้ว่าการที่คำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันของแต่ละกลุ่มนั้นเกิดจากสาเหตุใด เช่น เกิดจากการมีเหตุผลเหมือนกันหรือทำนองเดียวกัน หรือเกิดจากการมีที่มาจากแหล่งเดียวกันหรือมาจากความเชี่ยวชาญสาขาเดียวกัน เป็นต้น

6) การเข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัย กล่าวได้ว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 7 คนที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงปี 2541-2545 และดำรงตำแหน่งอยู่ในช่วงเวลาของคำวินิจฉัยครบทั้ง 249 เรื่อง นั้น มี 2 คน คือ นายปรีชา เฉลิมวณิชย์ และนายสุวิทย์ ธีรพงษ์ ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะน้อยที่สุด คือ เพียง 4 เรื่องเท่านั้น รองลงมาคือ นายอนันต์ เกตุวงศ์ จำนวน 5 เรื่อง และพลโทจุล อติเรก จำนวน 6 เรื่อง ในขณะที่นายจุมพล ณ สงขลา ไม่ได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะมากที่สุด จำนวน 27 เรื่อง

7) คะแนนเสียงขององค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ไม่มีมติเท่ากันหรือคะแนนเสียงเท่ากัน โดยพบว่า มติไม่เป็นเอกฉันท์ มีจำนวน 148 เรื่อง (ร้อยละ 59.4) มากกว่ามติเป็นเอกฉันท์ ที่มีจำนวน 101 เรื่อง (ร้อยละ 40.6)

8) ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาแต่ละเรื่อง ปรากฏว่า

8.1) ระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญจนแล้วเสร็จมากที่สุด คือ 12 เดือนขึ้นไป มีจำนวน 41 เรื่อง (ร้อยละ 16.5) รองลงมา คือ 3-4 เดือน มีจำนวน 39 เรื่อง (ร้อยละ 15.7) เป็นต้น และหากนำระยะเวลาตั้งแต่ต่ำกว่า 1 เดือน ถึง 4-5 เดือน มารวมกัน พบว่า ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหารวมกันได้ 129 เรื่อง (ร้อยละ 51.8) ทำให้กล่าวได้ว่า ในจำนวนปัญหาที่ยื่นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยจำนวน 249 เรื่อง ปัญหาหรือคำร้องส่วนใหญ่จำนวน 129 เรื่อง (ร้อยละ 51.8) ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาในการพิจารณาวินิจฉัยไม่เกิน 4-5 เดือน

8.2) คำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัยน้อยที่สุด มี 2 เรื่อง ใช้เวลาเพียง 2 วัน ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 1/2541 (วันที่ 23 พฤษภาคม 2541) ส.ส. 90 คน กับ พระราชกำหนดจำนวน 4 ฉบับ และคำวินิจฉัยที่ 26/2543 (วันที่ 22 มิถุนายน 2543) คณะรัฐมนตรี กับพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมรัฐสภาฯ สำหรับคำวินิจฉัยที่ใช้เวลาน้อยรองลงมา ตามลำดับ คือ 5 วัน ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 6/2543 และใช้เวลา 7 วัน ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ 3/2542 เป็นต้น

8.3) คำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้เวลาพิจารณาวินิจฉัยมากที่สุด มี 1 เรื่อง คือ คำวินิจฉัยที่ 48/2545 (วันที่ 12 กันยายน 2545) นายราเชนทร์ เรืองทวีป กับ ประมวลรัษฎากรฯ ใช้เวลา 2 ปี 5 เดือน 14 วัน รองลงมา คือ คำวินิจฉัยที่ 62/2545 (วันที่ 17 ธันวาคม 2545) นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ กับ พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยฯ ใช้เวลา 2 ปี 4 เดือน 20 วัน

9) คำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน คำวินิจฉัยที่ไม่ได้วางบรรทัดฐาน จำนวน 132 เรื่อง (ร้อยละ 53.0) ซึ่งมีมากกว่าคำวินิจฉัยที่วางบรรทัดฐาน ซึ่งมีจำนวน 117 เรื่อง (ร้อยละ 47.0)

10) การพิสูจน์สมมติฐาน เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบการพิสูจน์สมมติฐานในการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1-3 รวม 3 ครั้ง ซึ่งครอบคลุมคำวินิจฉัยปี 2541-2545 ผลของการพิสูจน์สมมติฐานสรุปได้ว่า **การศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มีสมมติฐาน 4 ข้อเท่ากัน และผลการพิสูจน์สมมติฐานก็เป็นในทิศทางเดียวกัน ขณะที่การศึกษาวิจัยครั้งที่ 3 มี**

สมมติฐาน 2 ข้อ และผลการพิสูจน์สมมติฐานของ 2 ข้อนั้น ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 เช่นกัน กล่าวคือ

10.1) ผลการศึกษาวิจัย<u>สนับสนุนและยืนยัน</u>สมมติฐาน ที่ว่า **"โครงสร้างหรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีที่มา และมีจำนวนแตกต่างกัน ย่อมทำให้ทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกลุ่มข้างมาก"** หมายความว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา และกลุ่มที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ที่มีคำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันเท่านั้น หรือตามความเห็นของนักกฎหมาย แต่ไม่สามารถบอกเหตุผลได้ว่าการที่คำวินิจฉัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันของแต่ละกลุ่มนั้นเกิดจากการมีที่มาจากการศึกษา การทำงาน มาจากแหล่งเดียวกัน หรือมาจากความเชี่ยวชาญสาขาเดียวกัน หรือเกิดจากสาเหตุใด (เป็นสมมติฐานของการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1-3)

10.2) ผลการศึกษาวิจัย<u>สนับสนุนและยืนยัน</u>สมมติฐาน ที่ว่า **"ภูมิหลังที่แตกต่างกันของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมมีผลต่อทิศทางของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ"** เช่น ภูมิหลังที่เกี่ยวกับอายุ การต่อสู้เรียกร้องเพื่อความเป็นธรรมในสังคมอย่างชัดเจน ประสบการณ์ในการทำงาน ตลอดทั้งปรัชญาและแนวคิดทางกฎหมายและรัฐศาสตร์ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่อาจจำแนกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ อนุรักษ์นิยม เสรีนิยม และประชานิยม (เป็นสมมติฐานของการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1-2)

10.3) ผลการศึกษาวิจัย<u>สนับสนุนและยืนยัน</u>สมมติฐาน ที่ว่า **"คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองของประเทศ"** เช่น มีส่วนช่วยพัฒนาประชาธิปไตยและปฏิรูปการเมือง พิทักษ์ความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญ และปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (เป็นสมมติฐานของการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1-2)

10.4) ผลการศึกษาวิจัยไม่สนับสนุนหรือยืนยันสมมติฐาน ที่ว่า **"ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ"** และ **"ถึงแม้ว่าประธานศาลรัฐธรรมนูญได้ออกเสียงอยู่ฝ่ายเสียงข้างมาก (กรณีของนายประเสริฐ นาสกุล) หรือเสียงข้างน้อย (กรณีของนายอิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ) เป็นส่วนใหญ่ก็ตาม แต่ก็ไม่อาจยืนยันได้อย่างแน่นอนและชัดเจนว่า ประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอิทธิพลเหนือกลุ่มเสียงข้างมาก หรือเหนือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดหรือมีอิทธิพลต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ดี อาจกล่าวได้ว่าประธานศาลรัฐธรรมนูญมีแนวโน้มที่จะมีแนวคิดหรือมีคำวินิจฉัยที่สอดคล้องกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญฝ่ายเสียงข้างมากเป็นส่วนใหญ่เท่านั้น"** (เป็นสมมติฐานของการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1-3)

4. ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญใน ปี 2545 ครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ 64 เรื่อง คำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 933 เรื่อง และมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่ง 15 คน รวมตลอดถึงการวิเคราะห์เปรียบเทียบคำวินิจฉัยและข้อมูลตัวเลขที่สำคัญตั้งแต่เริ่มแรก หรือตั้งแต่ปี 2541-2545 ซึ่งมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญรวมทั้งสิ้น 249 เรื่อง คำวินิจฉัยส่วนบุคคลรวม 3,387 เรื่อง และมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญรวม 19 คน ทำให้กล่าวในภาพรวมได้ว่า **ข้อเสนอแนะส่วนใหญ่ต่อจากนี้ไปจะเป็นไปในทิศทางเดียวกับที่ได้เคยเสนอแนะไว้แล้วในโครงการศึกษาวิจัยเรื่องเดียวกันนี้ ในโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 เนื่องจากผลการศึกษาวิจัยออกมาในทิศทางที่ไม่แตกต่างกันมากนัก แม้จำนวนคำวินิจฉัยและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะมีการเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อย่างน้อยจะมีส่วนช่วยยืนยัน เพิ่มน้ำหนัก และเพิ่มความมั่นใจในผลการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาและในครั้งนี้มากขึ้น**

เมื่อผลการศึกษาวิจัยไม่แตกต่างกันมาก ทำให้ในบางกรณีจำเป็นต้องนำข้อเสนอแนะเดิมมาเสนอไว้เท่าที่จำเป็น อย่างไรก็ดี ได้มีข้อเสนอแนะอื่นเพิ่มเติมไว้ด้วย ทั้งนี้ ได้มุ่งเน้นเพื่อให้สามารถนำข้อเสนอแนะไปใช้เสริมหรือชี้นำสำหรับแก้ไขปัญหาสำคัญ 3 ส่วน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อันได้แก่ (1) ปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ (2) ปัญหาที่เกิดจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ไม่ชัดเจนและไม่เหมาะสม รวมทั้ง (3) ปัญหาที่เกิดจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคลบางเรื่องในอดีตที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ การปฏิรูปการเมือง และการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญ

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาดังกล่าว หัวข้อการเสนอแนะจึงจัดแบ่งเป็น 3 ส่วนเช่นเดียวกัน คือ (1) แนวทางการพัฒนาโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ (2) แนวทางการพัฒนาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และ (3) แนวทางการพัฒนาตุลาการศาลรัฐธรรมนู ทั้งนี้ ข้อ เสนอแนะแต่ละส่วนล้วนมีความสำคัญ จึงควรดำเนินการพร้อมกันไปตามความเหมาะสม

4.1 แนวทางการพัฒนาโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

เป็นข้อเสนอแนะที่มุ่งพัฒนาที่ระบบหรือโครงสร้างใหญ่ที่รวมโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ไว้ด้วยกัน เพราะทั้งสองเรื่องนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงและชัดเจนว่าจะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองหรือไม่เพียงใด ข้อเสนอแนะในแต่ละเรื่อง มีดังต่อไปนี้

4.1.1 <u>แนวทางการพัฒนาโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ</u> บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีโครงสร้างที่ประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ และตุลาการศาล

รัฐธรรมนูญ รวมทั้งหมด 15 คน โดยมีลักษณะหลากหลาย พร้อมกับมีกระบวนการการสรรหาและการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาดำรงตำแหน่งในศาลรัฐธรรมนูญ โดยมาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา จำนวน 5 คน จากผู้พิพากษาในศาลปกครองสูงสุด จำนวน 2 คน จากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ จำนวน 5 คน และจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในลักษณะหลากหลายนั้น สัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาด้านกฎหมาย ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ซึ่งแบ่งเป็น ผู้พิพากษาในศาลฎีกา และผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขานิติศาสตร์ มีรวมกัน 10 คน หรือเท่ากับ 2 ใน 3 ของจำนวนศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด และถ้านับผู้พิพากษาในศาลปกครองสูงสุดอีก 2 คนด้วยแล้ว ก็เป็นไปได้อย่างมากที่จะเพิ่มจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาด้านกฎหมายขึ้นอีก จำนวนดังกล่าวนี้ถือว่าสูงมาก

ผลการศึกษา วิจัยและการวิเคราะห์เปรียบเทียบทำให้เห็นว่า ที่มาและสัดส่วนของโครงสร้างหรือองค์ประกอบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะส่งผลต่อการคะแนนเสียงของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่จะเป็นไปในทิศทางของนักกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งมีจำนวน 5 คน ที่ล้วนเป็นอดีตผู้พิพากษาและมีแนวคิดและมุมมองในลักษณะของศาลยุติธรรมที่ยึดถือหลักนิติศาสตร์ คำพิพากษาของศาลฎีกา กฎหมายเอกชน และกฎหมายลูก เช่น ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นหลักในบางคำวินิจฉัยมากจนเกินไป โดยให้ความสำคัญกับกฎหมายมหาชน หลักรัฐศาสตร์ สิทธิเสรีภาพ ตลอดจนผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมไม่มากเท่าที่ควร เช่นนี้น่าจะแตกต่างจากแนวคิดของศาลรัฐธรรมนูญ หรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากสายอื่น เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ที่มีแนวโน้มว่าได้ยึดถือรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเป็นหลัก นอกจากนี้ การมีแนวคิดที่มีแนวโน้มเป็น “อนุรักษ์นิยม” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนิยมตีความตามตัวอักษร การรักษาและยึดถือตัวบทกฎหมาย การรักษาผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลมากเกินไปกว่ารักษารัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย รวมตลอดถึงการดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาก็เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มแรกคือ ปี 2541 จนกระทั่งครบวาระ 9 ปี ขณะที่กลุ่มอื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดมา ไม่เพียงเท่านั้น คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้สรรหาอดีตผู้พิพากษาเข้ามาดำรงตำแหน่งแทนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ที่พ้นตำแหน่งไป อีก 1 คน เช่นนี้ ถ้ามองในหลักการ โดยไม่มองที่ตัวบุคคล ก็เท่ากับเป็นการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาในศาลฎีกาขึ้นอีก แต่อย่างไรก็ตาม ยังพอที่จะคลายความวิตกกังวลได้บ้าง เพราะเท่าที่ผ่านมาตั้งแต่เริ่มแรกปี 2541 จนถึงสิ้นปี 2545 ยังไม่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ มิฉะนั้น ภาพของการที่ศาลรัฐธรรมนูญถูกกลุ่มที่มาจากวิชาชีพเดียวกัน สายเดียวกันเข้ามามีอิทธิพลจะปรากฏขึ้น ทั้ง ๆ ที่ในสภาพความเป็นจริง มิได้เป็นไปตามภาพนั้น

แต่ในอีกมุมมองหนึ่ง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา ได้รับการยกย่องว่ามีความเป็นอิสระ ไม่ใกล้ชิดกับฝ่ายการเมือง ไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของกลุ่มบุคคลใด โดยเฉพาะผู้มีอำนาจรัฐ หรือฝ่ายการเมือง โอกาสที่กลุ่มนี้จะมีคำวินิจฉัยไปในทิศทางที่เป็น "รัฐบาลนิยม" หรือมีแนวโน้มที่จะมีคำวินิจฉัยไปรับรองการใช้อำนาจรัฐของฝ่ายการเมือง จะเกิดขึ้นน้อยกว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากสายอื่นที่มีโอกาสใกล้ชิดกับฝ่ายการเมือง

สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญในทิศทางที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและสังคมในปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น คือ **ควรปรับเปลี่ยนจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยยังคงให้ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วย 15 คนเช่นเดิม แต่เพิ่มจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์ เป็น 5 คน เท่ากับจำนวนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา และผู้ทรงคุณวุฒิสาขา นิติศาสตร์ และ (3) ไม่ควรมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุด** เนื่องจากตุลาการในศาลปกครองสูงสุดตามพระราช บัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 98 กำหนดให้มีจำนวนเพียง 23 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยมาก และทุกวันนี้ปริมาณงานของศาลปกครองมีเพิ่มมากขึ้น มีคดีคั่งค้างมาก ศาลปกครองน่าจะจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ความ สามารถมากกว่าศาลรัฐธรรมนูญซึ่งสามารถสรรหาจากแหล่งอื่นได้ ที่ผ่านมา ในการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 2 (จัดพิมพ์ในปี 2546) ได้เสนอแนะไว้ 3 โครงสร้าง แต่ในครั้งนี้ได้เพิ่มโครงสร้างที่ 4 ไว้ด้วย **ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวมานี้ อาจเป็นโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งจากตารางที่ 1** โดยควรประชาสัมพันธ์แสดงเหตุผล หรืออาจทำประชาพิจารณ์เพื่อนำไปสู่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นดังกล่าว

ตารางที่ 1 ข้อเสนอแนะให้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างหรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 4 โครงสร้าง โดยศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วย 15 คนเช่นเดิม

ข้อเสนอแนะให้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ		ผู้พิพากษาในศาลฎีกา	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์	ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์	ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด
1	ศาลรัฐธรรมนูญมีจำนวน 15 คน เช่นเดิม โดยประกอบด้วย	3	5	5	2
2		4	5	5	1
3		4	4	5	2
4		5	5	5	-

4.1.2 แนวทางการพัฒนาอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นไปในทำนองเดียวกับที่ได้เสนอแนะไว้แล้วในโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ซึ่งจำเป็นต้องเสนอไว้อีก เพราะยังไม่มีการดำเนินการเกิดขึ้น สรุปได้ว่า

1) ควรจัดการอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่กระจัดกระจายอยู่ให้เป็นหมวดหมู่และชัดเจนขึ้น

2) ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรงภายใต้เงื่อนไข เช่น ต้องเป็นปัญหาสำคัญ และเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ต่อสังคมหรือประชาชนโดยรวม เช่นปัญหาสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนปัญหาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (challenge constitutionality) อันมิใช่ปัญหาส่วนตัวของคนใดคนหนึ่ง

3) ควรมีแนวโน้มการตีความขอบเขตอำนาจของตนในทิศทางกว้าง โดยครอบคลุมสังคมไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยและสภาพแวดล้อม

4.2 แนวทางการพัฒนาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

4.2.1 ควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยยกเลิกอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ในการยุบพรรคการเมือง เพราะศาลรัฐธรรมนูญควรมีอำนาจหน้าที่เท่าที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญโดยตรงเท่านั้น หรือไม่ควรมีอำนาจสั่งยุบพรรคตามคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นกฎหมายลูก อีกทั้งคำร้องโดยอาศัยพระราชบัญญัตินี้ปีหนึ่ง ๆ มีเป็นจำนวนมาก และศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ได้สั่งให้ยุบพรรคการเมืองเสมอ อำนาจหน้าที่ดังกล่าวควรเป็นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

4.2.2 ควรดำเนินการโดยแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญด้วยการขยายความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเพื่อให้ชัดเจน เช่น ถ้อยคำที่ว่า (1) "บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ" มาตรา 266 (2) "องค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ" ตามมาตรา 266 (3) "ต้องคำพิพากษาให้จำคุก" ตามมาตรา 264 (4) (3) "ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ" มาตรา 198 (4) การส่งคำโต้แย้ง ความเห็น หรือเอกสารของคู่ความตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย ตามมาตรา 264 เพื่อป้องกันการถ่วงเวลาด้วยการร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย (5) สมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา 121 ต้องได้รับการเลือกตั้งถูกต้องครบทั้ง 200 คนก่อนเท่านั้น จึงจะเริ่มปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือไม่ถึง 200 ก็ปฏิบัติหน้าที่ได้ (6) "คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ" ตามมาตรา 268 ผลผูกพันดังกล่าวครอบคลุมเฉพาะองค์กรเท่านั้น หรือครอบคลุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแต่ละคนด้วย เพราะถ้าครอบคลุมด้วยก็จะทำให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วางบรรทัดฐานไว้แล้ว ไม่อาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้อีก

การที่คณะผู้ศึกษาวิจัยเสนอแนวทางพัฒนาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อขยายความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ หรือถ้อยคำดังกล่าวให้ชัดเจนนั้น เพราะ **ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญบัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด ประกอบกับศาลรัฐธรรมนูญได้วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับถ้อยคำกล่าวข้างต้นไว้แล้วเกือบทั้งหมดแล้ว แต่ในอนาคตอาจมีการกลับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้** ถ้าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนเดิมพ้นจากตำแหน่ง หรือมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่มใหม่เข้าสู่ตำแหน่ง หรือสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป

4.3 แนวทางการพัฒนาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

แนวทางการพัฒนาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญควรดำเนินการพร้อมกันไปทั้ง 2 ส่วน ได้แก่ การพัฒนาที่ระบบหรือหลักเกณฑ์ และการพัฒนาโดยประชาชน แต่ละส่วนดังกล่าวนี้ ล้วนเกี่ยวข้องกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น

4.3.1 <u>การพัฒนาที่ระบบหรือหลักเกณฑ์</u> ที่สำคัญคือ

1) กระบวนการคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของแต่ละองค์กร เช่น คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุด ตลอดทั้งวุฒิสภา ควรมีหลักเกณฑ์และกระบวนการคัดเลือกภายในที่ชัดเจนบริสุทธิ์ยุติธรรม เปิดเผย ปราศจากการแทรกแซงของฝ่ายการเมืองไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติ และเปิดโอกาสให้ตรวจสอบได้นี้ เพื่อให้ได้บุคคลที่จะไปดำรงตำแหน่งตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญอย่างจริง เป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยปราศจากความเคลือบแคลงสงสัย ปลอดจากอิทธิพลทางการเมืองและการวิ่งเต้นเข้าสู่ตำแหน่งอย่างแท้จริง

2) ในกระบวนการสรรหาบุคคล เพื่อเข้าดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ควรให้ความสำคัญกับเรื่องต่อไปนี้ด้วย

2.1) ประวัติการปฏิบัติงานเพื่อสังคม เพื่อสร้างความเป็นธรรม หรือมีความซื่อสัตย์สุจริตสั่งสมมาช้านาน ไม่มีใจและการกระทำที่ผูกพันกับการเมืองและธุรกิจ

2.2) ควรมีเกณฑ์การแสดงวิสัยทัศน์ หรือการเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้แสดงแนวคิดและอุดมการณ์ประจำใจด้วยว่า หน้าที่สำคัญของศาลรัฐธรรมนูญ มิใช่เพียงทำหน้าที่กำกับดูแลการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ หรือการแปลความรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่มีหน้าที่สำคัญคือการใช้รัฐธรรมนูญเพื่อปลูกฝังและพัฒนาประชาธิปไตย รวมตลอดถึงการพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย

2.3) ควรพิจารณาถึงโยงใย หรือชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลของผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย เช่น ไม่ควรสนับสนุนผู้ที่เป็นลูกหลานหรือเครือญาติของผู้ที่มีประวัติหรือการประกอบอาชีพที่ไม่เหมาะสม ไม่สุจริต ให้เข้าสู่ตำแหน่งสำคัญของ

ประเทศ แม้ผู้ที่เข้ารับการคัดเลือกนั้นจะมีความรู้ความสามารถและมีความซื่อสัตย์สุจริตก็ตาม ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเคลือบแคลงสงสัยที่จะเกิดขึ้นได้

3) การที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญบางคนไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ หรือมิได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยคำร้องบางเรื่อง ซึ่งอาจเป็นเพราะติดราชการต่างประเทศ หรือป่วย หรือไม่อาจปฏิบัติราชการได้ด้วยเหตุผลจำเป็นทั้งหลายนั้น แม้จำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะยังคงมีองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คือ ไม่น้อยกว่า 9 คน ก็ตาม แต่เพื่อประโยชน์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเปิดเผยและโปร่งใส จึงจำเป็นต้องมีการบันทึกและรวบรวมข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อแสดงถึงเหตุผลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มิได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยไว้ทุกเรื่อง พร้อมเผยแพร่ทางเว็บไซท์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญด้วย เพื่อเป็นตัวอย่างหรือเป็นแบบอย่างให้องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญอื่นได้นำไปปฏิบัติตาม

4) ควรมีมาตรการ เพื่อให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนเขียนคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตนเองให้แล้วเสร็จก่อนลงมติเป็นคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หรือกำหนดเวลาแล้วเสร็จที่ชัดเจน เพื่อให้คำวินิจฉัยประกาศในราชกิจจานุเบกษาได้รวดเร็วขึ้น

5) เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมและประโยชน์ในทางวิชาการ การระบุคะแนนเสียง ฝ่ายเสียงข้างมากและฝ่ายเสียงข้างน้อยไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทุกเรื่อง เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น และน่าจะสนับสนุนให้มีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

6) ควรระบุวันที่ที่ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทุกเรื่อง เพื่อนำมาใช้ในการคำนวณระยะเวลาพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแต่ละเรื่องได้

7) ไม่ควรหลีกเลี่ยงการพิจารณาประเด็นหลัก หรือวินิจฉัยให้ยกคำร้องเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นเรื่องสำคัญ เพราะอาจถือได้ว่าเป็นการแขวนหรือหลีกเลี่ยงการวินิจฉัย ไม่อยากเสี่ยง หรือไม่แน่ใจว่าจะไปกระทบผลประโยชน์ของบุคคลหรือหน่วยงานบางกลุ่ม

8) ศาลรัฐธรรมนูญไม่ควรห่างจากประชาชน แม้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นสถาบันที่มีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่ง แต่ศาลรัฐธรรมนูญถูกจัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์สูงสุด ความศักดิ์สิทธิ์ของศาลรัฐธรรมนูญจะยิ่งมีเพิ่มมากขึ้น หลังจากได้วินิจฉัยคำร้องทั้งหลายด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรมเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนส่วนรวม ดังนั้น ในอนาคตสถาบันศาลรัฐธรรมนูญจะยิ่งมั่นคงถาวรเพิ่มขึ้น ๆ ขณะเดียวกัน ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากว่าศาลรัฐธรรมนูญจะยิ่งห่างจากประชาชนหรือสัมผัสประชาชนน้อยลง ความเป็นสถาบันที่มั่นคงยิ่งใหญ่ขึ้นอาจจะมีส่วนทำให้ความใกล้ชิดประชาชนมีน้อยลง กระบวนการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงควรคำนึงถึงเรื่องนี้ด้วย ในส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแม้แต่ละคนมิได้มีความคิดที่จะห่างจากประชาชน แต่ความเป็นสถาบันหรือระบบภายในศาลรัฐธรรมนูญอาจนำไปโดยไม่รู้ตัว

4.3.2 <u>การพัฒนาโดยประชาชน</u> บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 ที่ว่า *"อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย....."* ได้สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมาก กล่าวคือ อำนาจอธิปไตยซึ่งครอบคลุมทั้งอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เป็นของปวงชนชาวไทยหรือประชาชนไทยตลอดเวลา โดยประชาชนใช้อำนาจอธิปไตยไม่เพียงผ่านตัวแทนและองค์กรต่าง ๆ หรือมอบอำนาจให้องค์การต่าง ๆ ทั้ง 3 ฝ่ายเท่านั้น แต่ประชาชนยังใช้อำนาจอธิปไตยได้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางอีกด้วย เช่น การเลือกตั้ง การริเริ่ม การถอดถอน การออกเสียงประชามติ การมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติงานกับองค์กรต่างๆ ตลอดจนร่วมรับรู้ ร่วมควบคุมและตรวจสอบการบริหารงานและการใช้อำนาจอธิปไตยของหน่วยงานราชการทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ยิ่งไปกว่านั้น ข้อความที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยยังสอดคล้องกับความหมายของประชาธิปไตยที่ปวงชน หรือประชาชนเป็นใหญ่ในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ที่กล่าวมานี้เป็นลักษณะสำคัญของการเปลี่ยนจากประชาธิปไตยแบบผู้แทน (representative democracy) มาเป็นประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) มากยิ่งขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ประชาชนหรือบุคคลภายนอกศาลรัฐธรรมนูญจึงได้รับการยอมรับให้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ดูแล และช่วยตรวจสอบการปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่อง

2) แทนที่จะให้ความสนใจ "ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ" ว่าออกมาอย่างไรเท่านั้น ประชาชนซึ่งรวมทั้งนักวิชาการควรให้ความสนใจกับการพัฒนาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย เช่น นำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมาวิเคราะห์ในทางวิชาการอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยให้ความสนใจ "เนื้อหาสาระภายในคำวินิจฉัย ทั้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำวินิจฉัยส่วนบุคคล" ว่า มีส่วนช่วยในการพัฒนาประชาธิปไตย ปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ ไม่ควรนำคำวินิจฉัยมาวิเคราะห์และวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงกฎหมาย หรือในเชิงการใช้ดุลพินิจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมเพียงอย่างเดียว แต่ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วยตัวอย่างเช่น สนับสนุนกระบวนการสรรหาที่เน้น "ความรู้ความสามารถ" ควบคู่กับ "จิตวิญญาณเพื่อส่วนรวม" หรือการสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการสรรหาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องมีทั้งความรู้ความสามารถควบคู่กับอุดมการณ์และจิตวิญญาณเพื่อส่วนรวม เช่น สนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตย การปฏิรูปการเมืองการปกครองและการบริหารจัดการ ตลอดจนการพิทักษ์ปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ด้วย

❐ ❐ ❐

บรรณานุกรม

1. หนังสือ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. ***ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก วันที่ 11 ตุลาคม 2540.***

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา คำวินิจฉัยที่ 32/2543 ถึง คำวินิจฉัยที่ 51/2544 **(จำนวน 84 ฉบับ).**

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และคณะ, ***โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ*** (ครั้งที่ 1, ปี 2545 จัดพิมพ์ไว้ใน 1 เล่ม คือ เล่มที่ 1 ส่วนที่ 1 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึง คำวินิจฉัยที่ 31/2543 รวม 101 เรื่อง) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โฟร์เพซ (นิติธรรม), 2545), 1,369 หน้า.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และคณะ, ***โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ*** (ครั้งที่ 2, ปี 2546 จัดพิมพ์ไว้ใน 4 เล่ม ได้แก่ เล่มที่ 1 ส่วนที่ 2, เล่มที่ 2 ส่วนที่ 1, เล่มที่ 2 ส่วนที่ 2, และเล่มที่ 2 ส่วนที่ 3 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 32/2543 ถึง คำวินิจฉัยที่ 51/2544 รวม 84 เรื่อง) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2546), รวม 1,699 หน้า.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. ***วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ 6 คำวินิจฉัยที่สำคัญ.*** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. ***วิเคราะห์เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับรัฐธรรมนูญฉบับสำคัญ.*** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. ***ศาลรัฐธรรมนูญไทย : วิเคราะห์เปรียบเทียบโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และการบริหารงานบุคคล กับศาลรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี และญี่ปุ่น.*** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544, 530 หน้า.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. ***รวมคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ประจำปี 2543 (เล่ม 1-2).*** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2544.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. ***ศาลรัฐธรรมนูญไทย : อดีต ปัจจุบัน และอนาคต.*** กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด นา นา สิ่งพิมพ์, 2543.

อมร รักษาสัตย์ และ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. ***ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ : พิทักษ์หรือทำลายรัฐธรรมนูญ จากการวินิจฉัยสภาพของการเป็นรัฐมนตรี.*** กรุงเทพมหานคร : การันต์การพิมพ์, 2543.

2. บทความ

โกเมน ภัทรภิรมย์ "ความเห็นเกี่ยวกับโครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดย วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และคณะ" ***ศาลรัฐธรรมนูญ*** 4, 11 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2545) : 9-14.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ "การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ" ***พัฒนบริหารศาสตร์*** 43, 1 (2546) : 131-185.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ "การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ" ***รัฐสภาสาร*** 50, 3 (มีนาคม 2545) : 33-85.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ "การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ" ***ศาลรัฐธรรมนูญ*** 4, 10 (มกราคม-เมษายน 2545) : 29-90.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ "วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ" (ส่วนที่ 1) ***รัฐสภาสาร*** 47, 11 (พฤศจิกายน 2542) : 9-100.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ "วิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ" (ส่วนที่ 2) ***รัฐสภาสาร*** 48, 2 (กุมภาพันธ์ 2543) : 1-84.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ "วิธีการพิจารณาวินิจฉัยและตีความรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาและของไทย" ***รัฐสภาสาร*** 48, 10 (ตุลาคม 2543) : 45-78.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ "วิธีพิจารณาวินิจฉัยและตีความรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาและของไทย" ***ศาลรัฐธรรมนูญ*** 2, 5 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2543) : 37-68.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ "ศาลรัฐธรรมนูญไทย : วิเคราะห์เปรียบเทียบโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการบริหารงานบุคคล กับศาลรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี และญี่ปุ่น" ***รัฏฐาภิรักษ์*** 43, 2 (เมษายน-มิถุนายน 2544) : 62-87.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ "ศาลรัฐธรรมนูญไทย : วิเคราะห์เปรียบเทียบโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการบริหารงานบุคคล กับศาลรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี และญี่ปุ่น" ***รัฐสภาสาร*** 49, 7 (กรกฎาคม 2544) : 95-125.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ "ศาลรัฐธรรมนูญไทย : วิเคราะห์เปรียบเทียบโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการบริหารงานบุคคล กับศาลรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี และญี่ปุ่น" ***พัฒนบริหารศาสตร์*** 41, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2544).

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ "โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการบริหารงานบุคคลของศาลรัฐธรรมนูญในอังกฤษ" ***รัฐสภาสาร*** 50, 8 (สิงหาคม 2545) : 54-86.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ "ศาลรัฐธรรมนูญในประเทศฝรั่งเศส" ***รัฐสภาสาร*** 49, 6 (มิถุนายน 2544) : 75-102.

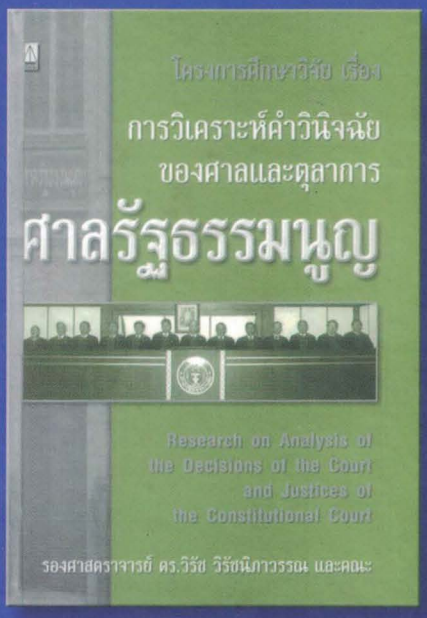
ตั้งเข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พ.ศ. 2544 (เผยแพร่และจัดพิมพ์เป็นบทความในรัฐสภาสาร และวารสารสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544), 33 หน้า. (ได้รับการสนับสนุนจากสมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน).

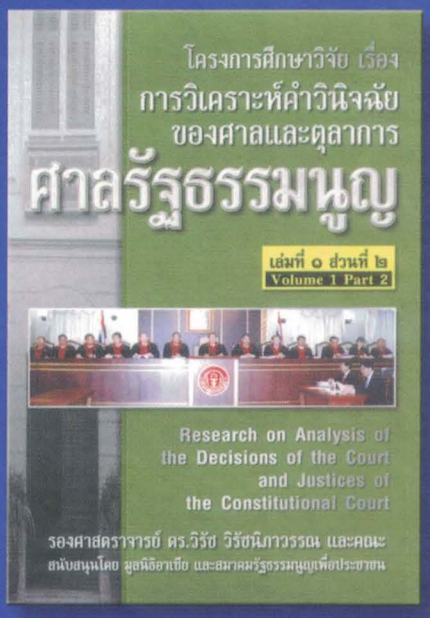
21. **การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (ครั้งที่ 1, ปี 2545 จัดพิมพ์ไว้ในเล่มเดียว คือ เล่มที่ 1 ส่วนที่ 1 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 1/2541 ถึง คำวินิจฉัยที่ 31/2543 จำนวน 101 เรื่อง)** (เป็นผู้อำนวยการโครงการศึกษาวิจัย) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โฟร์เพซ, 2545), 1,369 หน้า. ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิอาเซีย และได้รับการสนับสนุนจากสมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน ในปี 2544 เป็นเวลา 1 ปี.
22. **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่นไทย : วิเคราะห์เปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โฟร์เพซ, 2545), 407 หน้า.
23. **การบริหารและการจัดการเทศบาลในยุคปฏิรูปการเมือง** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โฟร์เพซ, 2546), 210 หน้า.
24. **ผู้บริหารสูงสุดระดับจังหวัด : ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดซีอีโอ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โฟร์เพซ, 2546), 280 หน้า.
25. **ค่านิยมของข้าราชการไทยในยุคปฏิรูประบบราชการ** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547), 155 หน้า.
26. **กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการไทย : ปัญหา แนวทางแก้ไข และแนวโน้มของกฎหมายในอนาคต** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547), 140 หน้า.
27. **การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 2 (เล่มที่ 2-5 ปี 2546 ตั้งแต่คำวินิจฉัยที่ 32/2543 ถึง คำวินิจฉัยที่ 51/2544 จำนวน 84 เรื่อง)** (เป็นผู้อำนวยการโครงการศึกษาวิจัย) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2546), 1,699 หน้า. ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิอาเซีย และได้รับการสนับสนุนจากสมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน ในปี 2545 เป็นเวลา 1 ปี (โครงการศึกษาวิจัยต่อเนื่องปีที่ 2) .
28. **การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 3 (เล่มที่ 6-8 ปี 2547 ตั้งแต่คำวินิจฉัย ที่ 1/2545 ถึง คำวินิจฉัยที่ 64/2545)** (เป็นผู้อำนวยการโครงการศึกษาวิจัย) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547), 1,423 หน้า. ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิอาเซีย รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากสมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน และมูลนิธิ ศ. ดร.อมร รักษาสัตย์ ในปี 2546 เป็นเวลา 1 ปี (โครงการศึกษาวิจัยต่อเนื่องปีที่ 3).
29. **แนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) และรัฐธรรมนูญฉบับสำคัญ** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547), 155 หน้า.

30. การวิเคราะห์คำวินิจฉัยของศาลและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 4 (เล่มที่ 9-11 ปี 2548 ตั้งแต่คำวินิจฉัย ที่ 1/2546 ถึงคำวินิจฉัยที่ 52/2546) (เป็นผู้อำนวยการโครงการศึกษาวิจัย) (กรุงเทพมหานคร : กำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่โดยสำนักพิมพ์, 2548), ประมาณ 1,000 หน้า. ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิอาเซีย และได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ ศ. ดร. อมร รักษาสัตย์ ในปี 2547 เป็นเวลา 1 ปี (โครงการศึกษาวิจัยต่อเนื่องปีที่ 4).

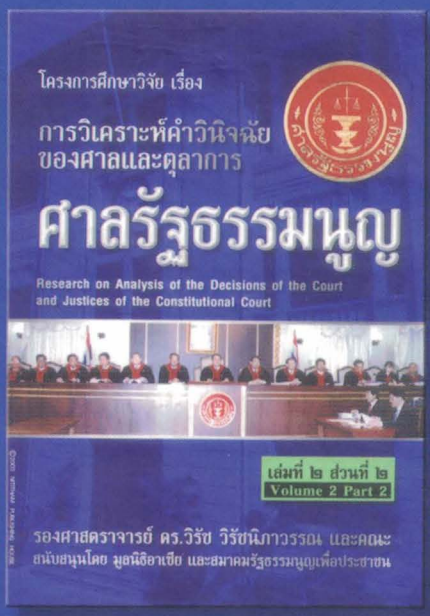
31. การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ : ปัญหาแนวทางการพัฒนา และแนวโน้ม (กรุงเทพมหานคร : กำลังอยู่ในระหว่างการจัดพิมพ์, จะเผยแพร่ในปี 2548), 186 หน้า.

❐ ❐ ⌐

ISBN 974-203-297-7
9 789742 032975
ราคา 350 บาท

ห้องสมุดศาลรัฐธรรมนูญ
0003262